

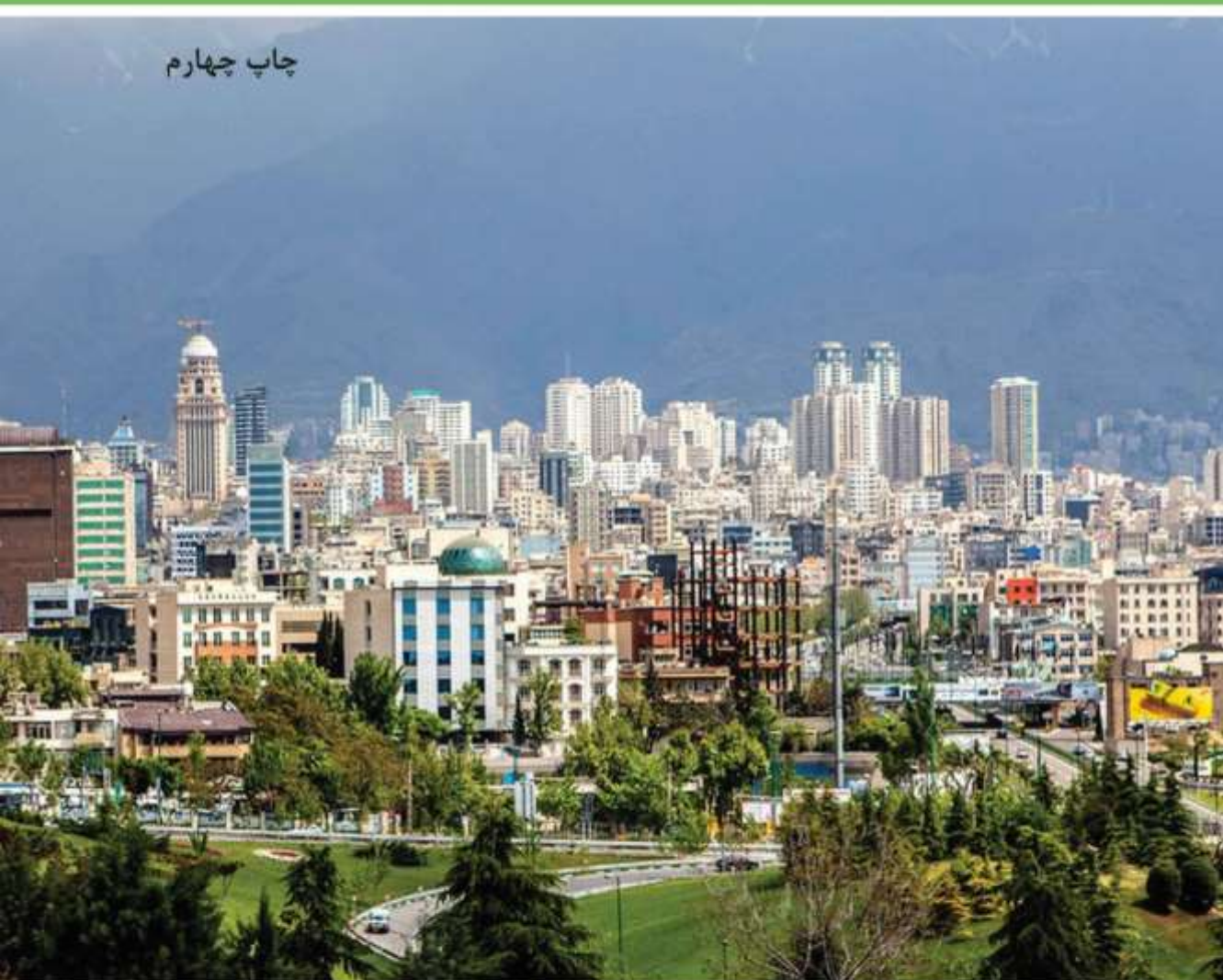


شاخص های انتخاب شهردار

دکتر ابوذر شهپری

دکتر سعید محمد

چاپ چهارم



ویراستاران: کاظم خلقی و مهندس مجتبی لطفی فرنقی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تتبع

شاخص‌های انتخاب شهردار



مؤلفان:

دکتر ابوذر شهپری

دکتر سعید محمد



سرشناسه	: شهپری، ابوذر، ۱۳۶۳-
عنوان و نام پدیدآور	: شاخص‌های انتخاب شهردار/ مولفان ابوذر شهپری، سعید محمد ؛ ویراستاران کاظم خلفی، مجتبی لطفی‌فرنقی.
مشخصات نشر	: تهران: شرکت پیشتازان فناوری و ارتباطات شریف یار.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۹ ص.
شابک	: ۹-۲۲-۷۸۱۹-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۰۹-۲۰۴.
موضوع	: شهرداران-- ایران
موضوع	: Mayors-- Iran
موضوع	: شهرداران -- انتخابات -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Mayors -- Election -- Law and legislation -- Iran
موضوع	: شهرداران -- انتخابات -- قوانین و مقررات
موضوع	: Mayors -- Election -- Law and legislation
موضوع	: خدمات شهری -- مدیریت
موضوع	: Municipal services-- Management
شناسه افزوده	: محمد، سعید، ۱۳۴۷ -
رده‌بندی کنگره	: JS۷۴۶۷ / ۳
رده‌بندی دیویی	: ۳۲۰/۸۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۸۶۷۳۹

عنوان کتاب	شاخص‌های انتخاب شهردار
* ناشر	پیشتازان فناوری و ارتباطات شریف یار
* مؤلفان	ابوذر شهپری و سعید محمد
* مدیر تولید	پیشتازان فناوری و ارتباطات شریف یار
* ویراستاران	کاظم خلفی و مهندس مجتبی لطفی فرنقی
* شمارگان	۱۰۰۰ جلد
* نوبت چاپ	چاپ اول ۱۳۹۹، چاپ دوم ۱۴۰۰، چاپ سوم ۱۴۰۱، چاپ چهارم ۱۴۰۲.
* چاپ و صحافی	پیشتازان فناوری و ارتباطات شریف یار
* ناظر چاپ	پیشتازان فناوری و ارتباطات شریف یار
* شابک	۹-۲۲-۷۸۱۹-۶۲۲-۹۷۸
* قیمت	۲۱۹۰۰۰ تومان

شماره‌ی تماس: ۰۲۱۹۱۰۷۰۴۲۶

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

تقدیم به:

این کتاب را در کمال افتخار و امتنان تقدیم میکنم به مدیران محترم شهری و عزیزی که قصد دارند مدیران شهرها را، در شهرها، که مرکز مهم اتفاقات، کنش ها و واکنش ها و انواع تعاملات و مناسبات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی اند انتخاب کنند. مدیریت شهری در فرایند تحول و توسعه شهری نه فقط در ابعاد اقتصادی و عمرانی آن نقش و جایگاه ویژه ای دارند، بلکه با تغییر و تحولات پرشتاب اجتماعی و فرهنگی و گسترش جمعیت شهرنشینی، باید برای پاسخگویی به مطالبات فزاینده فرهنگی و اجتماعی اسباب و تمهیدات لازم را فراهم آورند.

امید است با در اختیار قراردادن این کتاب بتوانیم، مدیرانی لایق، توانمند، متخصص، مجرب و متعهد را برای اداره و مدیریت شهرهای خود انتخاب کنیم و آینده ای روشن برای شهرهای زیبای خود رقم زنیم.



سخنی با خواننده

حمد و سپاس ایزد منان را که با الطاف بی‌کران خود این توفیق را به ما ارزانی داشت تا بتوانیم در راه ارتقای دانش عمومی و فرهنگ این مرزوبوم در زمینه‌ی چاپ و نشر کتب علمی دانشگاهی، علوم پایه گام‌هایی هرچند کوچک برداشته و در انجام رسالتی که بر عهده داریم مؤثر واقع شویم. گستردگی علوم و توسعه روزافزون آن شرایطی را به وجود آورده که هرروز شاهد تحولات اساسی چشمگیری در سطح جهان هستیم. این گسترش و توسعه نیاز به منابع مختلف از جمله کتاب راه دستیابی و اطلاع‌رسانی بیش‌ازپیش روشن می‌کند.

چاپ همگانی و سامانمند را می‌توان نقطه آغاز و محرک اصلی رشد روزافزون شگفت‌انگیز دانش در چند سده گذشته دانست. کتاب از یک‌سو تفکرات نویسنده خود را از مرز زمان و مکان می‌رہاند و از دیگر سو در آستانه همین رهایی خواسته و یا ناخواسته ماهیت خود را به محک نقد و بررسی وامی‌گذارد تنها در چنین ساحتی و از برخورد دیدگاه‌های گوناگون است که بشر گامی به پیش برمی‌دارد.

موسسه فرهنگی با رویکردی جدید و متناسب با تغییرات در دنیای نوین، طرح توسعه کتاب-های گوناگون در برنامه انتشاراتی قرار داده است. این برنامه از یک‌سو، متأثر از پیشرفت‌ها و نوآوری‌های است که در سطح بین‌الملل در زمینه‌های آموزش علوم و فن‌آوری رخ داده است و از سوی دیگر، متناسب با نیازهایی است که در جامعه دانشگاهی کشور بر اساس رشد و توسعه سال‌های اخیر به لحاظ کیفی و کمی پدید آمده است.

انتشارات شریف یار با این نگرش در عرصه چاپ و نشر کتب علمی گام نهاده است. روند تولید آثار در این مجموعه علمی فرهنگی تمام مراحل پذیرش، داوری، ویراستاری فنی و ادبی، اخذ مجوز، چاپ و انتشار به هر دو شیوه «چاپ شمارگانی» و «چاپ درازای سفارش» را در برمی‌گیرد.

شما دانش‌پژوه ارجمند می‌توانید آثار مکتوب یا چندرسانه‌ای، پیشنهادات همکاری و نظرات راهگشای خود را با فرستادن پیام به نشانی ایمیل order@sharifyar.com با ما در میان بگذارید. همه تلاش ما این است که با نگاه کارشناسی و ایجاد یک فضای علمی به خلق آثاری

پر بار و نوآورانه توفیق یابیم و باور داریم که دستیابی به این خواسته تنها با همراهی شما مشتاقان حقیقی آموزش و پژوهش ممکن است.

پیشتانان فناوری و ارتباطات شریف یار

فهرست

عنوان	صفحه
فصل اول.....	۱۵
تعریف شهر و شهرداری.....	۱۷
وظایف شهرداری ها.....	۱۹
فصل اول - تشکیلات.....	۲۵
فصل دوم - انتخابات.....	۲۸
فصل سوم - وظایف و اختیارات شوراه.....	۴۳
فصل چهارم - ترتیب رسیدگی به تخلفات.....	۵۲
فصل پنجم - سایر مقررات.....	۵۴
ارزیابی عملکرد شهردار.....	۶۰
پیشینه موضوع در جهان و ایران.....	۶۲
برترین شهرداران دنیا.....	۶۴
فصل دوم.....	۶۹
رویکردهای مهم مدیریت شهری.....	۷۰
مدیریت شهری.....	۷۰
مفهوم کار در مدیریت شهری.....	۷۰
مدیریت شهری در اروپا.....	۷۲
اصول مدیریت شهری.....	۷۳
سیر مدیریت شهری در ایران.....	۷۴
تاریخچه طرح های شهری ایران.....	۷۷
مدیریت شهری یا مدیریت پروژه.....	۷۸
چالش های و ضرورت های مدیریت جامع شهری.....	۸۱
علل ناپایداری شهر تهران.....	۸۳
جهانی شدن تهران؛ چالشها و ضرورت ها.....	۸۵
رویکرد اجتماعی و فرهنگی به مدیریت شهری.....	۸۶
شهرداری و نقش آن در مدیریت شهری.....	۸۹

جایگاه مدیریت کیفیت در مدیریت شهری.....	۹۴
عضلات شهرنشینی در ایران حاصل مدیریت شهری اقتدارگرا.....	۹۸
الگوهای مدیریت شهری.....	۱۰۰
مدیریت شهری متمرکز.....	۱۰۰
مدیریت شهری غیرمتمرکز.....	۱۰۱
مردم در الگوهای مدیریت شهری غیرمتمرکز چه جایگاهی دارند.....	۱۰۱
فصل سوم.....	۱۰۳
ایالات متحده آمریکا.....	۱۰۵
مدل های مدیریت شهری در کشور آمریکا.....	۱۰۸
مدل نیویورکی انتخاب شهردار.....	۱۱۲
مکانیسم رای گیری در لندن.....	۱۱۴
انتخاب شهردار تهران.....	۱۲۲
انگلیس.....	۱۲۳
چین.....	۱۲۳
مالزی.....	۱۲۴
برزیل.....	۱۲۴
فرانسه.....	۱۲۴
آلمان.....	۱۲۵
هلند.....	۱۲۵
ژاپن.....	۱۲۵
هند.....	۱۲۶
روسیه.....	۱۲۶
فصل چهارم.....	۱۲۷
ویژگی های یک شهردار موفق.....	۱۲۸
مشخصه شهرداران موفق.....	۱۴۳
شاخص های شهردار مقبول.....	۱۴۵
۵ رمز شهردار مقبول.....	۱۴۷

۱۵۰		لازمه «شهر ایده آل ایرانیان»
۱۵۲		ویژگی های شخصیتی و اخلاقی شهرداران
۱۶۱		دلایل شکست و موفقیت شهرداران
۱۷۳		انتخاب شهردار و معاون شهرداری
۱۷۵		وزارت کشور
۱۷۸		آیین نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار
۱۸۲		قانون و انتخاب شهردار بیش از دو دوره متوالی
۱۸۸		وظایف شهرداری
۱۹۱		قوانین و مقررات
۲۰۳		منابع و مآخذ
۲۰۴		منابع فارسی
۲۰۷		منابع غیر فارسی

فصل اول

شهرداری از اصطلاحات علم حقوق بوده و به معنای نهاد اجرایی عمومی و غیردولتی محلی است که زیر نظر شهردار اداره شده و وظیفه آن جمع‌آوری و حمل زباله شهری، صدور مجوزهای ساخت و ساز شهری، پیش‌گیری از جرم و جنایت، خدمات آتش‌نشانی، پاکیزه نگه‌داشتن شهر، دریافت عوارض شهری از شهروندان، برقراری نظم در شهر و نظارت بر نیروهای راهنمایی و رانندگی است. طبق قانون شهرداری‌ها، در هر محل که جمعیت آن حداقل به پنج هزار نفر برسد، باید شهرداری تشکیل شود.

تعریف شهر و شهرداری

کلمه «شهر» یا «مدینه» در بسیاری از کشورهای جهان از کلمات یونانی و رومی اتخاذ گردد که معنی آن کلمات «تمدن» یا «مقررات» بوده است. به این ترتیب شهر به جایی اطلاق می شده است که در آنجا تمدن و مقررات بر توحش و خشونت غلبه داشته باشد. از نظر حقوقی شهر محلی است با حدود قانونی که در محدوده جغرافیایی بخش واقع شده و از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل دارای سیمایی با ویژگی های خاص خود بوده به طوری که اکثریت ساکنان دائمی آن در مشاغل کسب، تجارت، صنعت، کشاورزی و خدمات و فعالیت های اداری اشتغال داشته و در زمینه ی خدمات شهری از خودکفایی نسبی برخوردار و کانون مبادلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی حوزه جذب و نفوذ پیرامون خود بوده و حداقل دارای ده هزار نفر جمعیت باشد.

اداره ی امور شهر با شهرداری است. شهردار توسط شورای اسلامی شهر برای یک دوره چهار ساله انتخاب می شود. نصب شهرداران در شهرهای با جمعیت بیشتر از دویست هزار نفر و مراکز استان بنا به پیشنهاد شورای شهر و حکم وزیر کشور و در سایر شهرها به شورای شهر و حکم استاندار صورت می گیرد.

اداره ای که عهده دار امور شهر است و شهردار در رأس آن قرار دارد شهرداری نامیده می شود. (کامیار، غلامرضا، ۱۳۷۹، صص ۲۶-۲۷)

اهمیت شهر و نیاز به مؤسسه ای که تولیت عهده دار باشد موجب شد که مجلس شورای ملی در اولین دوره ی قانون گذاری قانون بلدیة را به تصویب برساند. این قانون شامل ۱۰۸ ماده بود که در تاریخ ۱۲/۳/۱۲۸۶ به تصویب رسید. در این قانون به صراحت به موضوع تخلفات ساختمانی اشاره نشده بود. ولی بند ۷ ماده ی ۲ آن، یکی از وظایف بلدیة را مواظبت در این می دانست که معابر شهر موافق نقشه معینی باشد. در سال ۱۳۰۴ قانون مجازات عمومی تصویب شد و ماده ی ۱۲۷۶ این قانون به نحوه تهیه و تصویب آیین نامه امور خلاقی اختصاص داشت. در تاریخ ۲۲/۵/۱۳۲۴ آیین نامه ی امور خلاقی به تصویب وزیر عدلیه رسید و ماده ی سوم آن در خصوص موضوع مورد بحث بیان داشت. اشخاص ذیل به هفت تا ده روز حبس

تکدیری و از ۱۰۰ تا ۲۰۰ ریال غرامت محکوم می‌گردند ۱- ... ۲- ... ۳- ... ۴- ... ۵- ...، کسانیکه بدون پروانه ی شهرداری و نقشه تصویب شده اقدام به ساختمانی نمایند که مشرف به معابر عمومی و خیابان باشد.

این ماده احداث بنا بدون پروانه را علی‌الاطلاق مشمول مجازات قرار نمی‌داد ولی گام مهمی در حمایت کیفری از شهرسازی محسوب می‌شد. به هر حال با گذشت زمان نقایص قانون بلدیه سال ۱۲۸۶ آشکار می‌شد و همین امر موجب جایگزین شدن قوانین دیگر هم چون قانون بلدیه مصوب ۱۳۰۹/۲/۳۰- قانون تشکیل شهرداری و انجمن شهرها و قصاب گردید.

بعد ۲۴ ماده ی ۵۵ قانون اخیر صریحاً اعلام نمود یکی از وظایف شهرداری، دور پروانه ساختمان است. ولی متن قانونی شخصی برای پیشگیری از تخلفات ساختمانی وجود نداشت در سال ۱۳۴۵ این نقیصه برطرف شد و گام بلندی برای شناسایی طرح های شهری، مرجع و نحوه ی رسیدگی به تخلفات ساختمانی برداشته شد.

قانون اصلاح پاره ای از مواد، الحاق مواد جدی به قانون شهرداری مشتمل بر سی و سه جز بود که در تاریخ ۱۳۴۵/۱۱/۲۷ به تصویب رسید. این قانون مواد قانون شهرداری را به ۱۱۳ ماده افزایش داد و ماده ۹۷ این قانون شورای عالی شهرسازی را مورد شناسایی قرار داد.

ماده ی صد آن که فعلاً نیز قدرت اجرایی دارد به مأمورین شهرداری اجازه داد، رأساً از عملیات ساختمانی ساختمانهای بدون پروانه یا مخالف پروانه جلوگیری نماید و تبصره این ماده کمیسیون را پیش بینی کرد که حق رسیدگی به تخلفات ساختمانی و شهرسازی را برعهده داشتند موجب شد که در تاریخ ۱۳۵۲/۳/۱ قانون نظام معماری و مهندسی در ۱۵ ماده و ۹ تبصره به تصویب برسد. در تاریخ ۱۳۵۶/۶/۶ موادی از این قانون اصلاح شد.

وظایف شهرداری ها

وظایف شهرداری ها را می توان براساس ماده ۵۵ قانون شهرداری ها به دو قسمت وظایف عام و خاص تقسیم کرد:

الف - وظایف خاص شهرداری ها

- ایجاد خیابان ها، کوچه ها، میدان ها، باغ های عمومی، مجراهای آب و توسعه معابر در حدود قوانین موضوعه (بند ۱).

- تنظیف، نگهداری، تسطیح معابر، نهرهای عمومی، مجراهای آب و فاضلاب و پاکسازی قنات های مربوط به شهر با وسایل ممکن (بند ۲)

- سد معابر عمومی، اشغال پیاده روها و استفاده غیرمجاز از میدان ها، پارک ها و باغ های عمومی برای کسب یا سکونت و یا هر عنوان دیگری ممنوع است و شهرداری مکلف است از آن ها جلوگیری و در رفع موانع موجود و آزار نمودن معابر و مکان های ذکر شده فوق به وسیله مأمورین خود راساً اقدام کند. در مورد دکه های نصب شده قبل از تصویب این قانون، شهرداری مکلف است نسبت به برداشتن آن ها اقدام و چنانچه صاحبان این قبیل دکه ها ادعای خسارتی داشته باشند با نظر کمیسیون مقرر در ماده ۷۷ نسبت به جبران خسارات آن ها اقدام کند ولی کسانی که بعد از تصویب این قانون اقدام به نصب دکه هایی در معابر عمومی می کنند شهرداری حق ادعای هیچ گونه خسارت نخواهد داشت (تبصره اصلاحی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

- شهرداری مکلف است محل های مخصوصی برای تخلیه زباله و نخاله و فضولات ساختمانی و مواد رسوبی فاضلاب ها و نظایر آن ها تعیین و ضمن انتشار آگهی به اطلاع عموم برساند (تبصره ۴ الحاقی ۱۳۵۲/۵/۱۷)

محل های تخلیه زباله های خارج از محدوده شهر تعیین شود محل تأسیس کارخانجات تبدیل زباله به کود به تشخیص شهرداری خواهد بود.

رانندگان وسایل نقلیه اعم از کندرو و یا موتورسیکلت‌ها را فقط در محل‌های تعیین شده از طرف شهرداری خالی نمایند. مجازات متخلفین طبق ماده ۲۷۶ قانون کیفر عمومی تعیین می‌شود. در صورت تخلف مراتب هر بار در گواهینامه رانندگی متخلف قید و اگر ظرف یک سال ۳ بار مرتکب همان تخلف شود بار سوم به حداکثر مجازات خلافی محکوم و گواهینامه او برای یک سال ضبط می‌شود و در همان مدت از رانندگی ممنوع خواهد بود. به تخلفات مزبور در دادگاه بخش رسیدگی خواهد شد.

- ایجاد غسالخانه و گورستان در تهیه وسایل حمل جنازه و رماقبت در انتظام امور آن‌ها (بند ۱۳)

- اتخاذ تدابیر مؤثر و اقدام لازم برای حفظ شهر از خطر سیل و حریق و هم چنین رفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر عمومی، کوچه‌ها، مکان‌های عمومی، دالان‌های عمومی و خصوصی، پرکردن و پوشاندن چاه‌ها و چاله‌های واقع در معابر، جلوگیری از گذاشتن هر نوع اشیاء در بالکن‌ها و ایوان‌های مشرف و مجاور به معابر عمومی که افتادن آن‌ها موجب خطر برای عابرین است و جلوگیری از ناودان‌ها و دودکش‌های ساختمان‌ها که باعث زحمت و خسارت ساکنین شهرها باشد (بند ۱۴، اصلاحی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

تبصره- در کلیه موارد مربوط به رفع خطر از بناها و غیره و رفع مزاحمت‌های مندرج در ماده فوق، شهرداری پس از کسب نظر مأمور خود به مالکین یا صاحبان وسایل نصب شده شهرداری راساً با مراقبت مأمورین خود اقدام به رفع خطر یا مزاحمت خواهد نمود و هزینه این کار را به اضافه صدی پانزده خسارت از طرف دریافت خواهد کرد (الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷).

مقررات فوق شامل کلیه مکان‌های عمومی مانند سینماها، گرمابه‌ها، مهمان‌خانه‌ها، مغازه‌ها، قهوه‌خانه‌ها، کافه رستوران‌ها، پاساژها و امثال آن که محل رفت و آمد مراجعه عمومی است (تبصره بند ۱۴ الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

- حفظ و اداره کردن دارایی منقول و غیرمنقول شهرداری و اقامه دعوا برابر اشخاص دفاع از دعاوی اشخاص علیه شهرداری، (بند ۷)

- برآورد و تنظیم بودجه و متمم بودجه و اصلاح بودجه و تفریح بودجه شهرداری و تنظیم پیشنهاد برنامه ساختمانی و اجرای آن پس از تصویب انجمن شهر یک نسخه از بودجه مصوب و برنامه ساختمانی به وسیله فرماندار یا بخشدار به وزارت کشور ارسال می شود (بند ۸)

- پیشنهاد اصلاح نقشه شهر به صورت لزوم و تعیین قیمت عادلانه ی اراضی و بناهای متعلق به اشخاص که مورد نیاز شهر باشد. توسعه معابر و تأمین محل پرداخت آن و ایجاد و توسعه معابر و خیابان ها و میدان ها و باغ های عمومی و تهیه اراضی لازم برای ساختمان مخزن و نصب دستگاه تصفیه و آبیگری و متعلقات آن ها (قانون توسعه معابر (بند ۱۷)).

- صدور پروانه برای کلیه ساختمان هایی که در شهر ایجاد می شود (بند ۲۴)

تبصره- (مصوب ۱۳۵۲/۵/۱۷) شهرداری در شهرهای که نقشه جامع شهر تهیه شده مکلف است طبق ضوابط نقشه مذکور در پروانه های ساختمانی، نوع استفاده از ساختمان را قید کند در صورتی که برخلاف مندرجات پروانه ساختمانی در منطقه غیر تجاری، محل کسب یا پیشه و یا تجارت دائر شود شهرداری مورد را در کمیسیون مقرر در تبصره یک ماده صد این قانون مطرح می نماید و کمیسیون در صورت احراز تخلف مالک یا مستاجر با تعیین مهلت مناسب که بنای از دو ماه تجاوز نماید در مورد تعطیل محل کسب، پیشه و یا تجارت ظرف مدت یک ماه تصمیم می گیرد.

این تصمیم به وسیله مامورین شهرداری اجرا می شود و کسی که آگاهانه از محل مزبور پس از تعطیل برای کسب، پیشه و یا تجارت استفاده کند به حبس جنحه ای از شش ماه تا دو سال و جزای نقدی از پنج هزار ریال تا ده هزار ریال محکوم خواهد شد و محل کسب نیز دوباره تعطیل می شود.

دایر کردن دفتر وکالت، مطب، دفتر اسناد رسمی، ازدواج و طلاق و دفتر روزنامه و مجله و دفتر مهندسی به وسیله مالک از نظر این قانون استفاده تجاری محسوب نمی شود (تبصره ذیل بند ۲۴، مصوب ۱۳۵۲/۵/۱۷)

- ساختن خیابان‌ها و آسفالت کردن سواره‌روها و پیاده‌روهای معابر و کوچه‌های عمومی و جوی‌ها (شهرها) و جدول‌های از سنگ آسفالت و امثال آن به هزینه‌ی شهرداری هر محل (بند ۲۵ اصلاحی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷) است.

ب- وظایف عام شهرداری‌ها

براساس ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها به تنهایی و یا با همکاری سایر موسسات وظایف خود را انجام می‌دهد (جدول شماره ۱ و ۲) این وظایف عبارتند از:

- انجام معاملات شهرداری اعم از خرید و فروش اموال منقول و غیرمنقول، مقاطعه، اجاره و استجاره پس از تصویب انجمن شهر با رعایت صلاح و صرفه و مقررات آیین نامه مالی شهرداری‌ها پیش‌بینی شده در این قانون، (بند ۹ م ۵۵)

- اهداء و قبول اعانات و هدایا به نام شهر با تصویب انجمن

اعانات پرداختی به شهرداری یا موسسات خیریه از طرق وزارت دارایی جزء هزینه قابل قبول اعانه دهندگان پذیرفته می‌شود و اعانه دهنده نسبت به مبلغ اعانه‌ای که داده است از مالیات بر درآمد معاف می‌باشد (بند ۱۰)

- تهیه آمار مربوطه به امور شهر و موالید و متوفیات (بند ۱۲)

- جلوگیری از شیوع بیماری‌ها مسری انسانی و حیوانی و اعلام اینگونه بیماری‌ها به وزارت بهداشت و درمان و دامپزشکی و شهرداری‌ها مجاور هنگام بروز آن‌ها و در نگاهداشتن بیماران مبتلا به این بیماری‌ها و معالجه و دفع حیواناتی که مبتلا به بیماری‌های مسری بوده و در سطح شهر پراکنده هستند و بدون صاحب مانده‌اند (بند ۱۵)

- تهیه مقررات صنفی و پیشنهاد آن به انجمن شهر و مراقبت در امور اصناف و پیشه‌وران (بند ۱۶)

- تهیه و تعیین میدان های عمومی برای خرید و فروش ارزاق و توقف وسایط نقلیه و غیره
(بند ۱۸)

- تهیه و تدوین آیین نامه برای فراوانی و مرغوبیت و حسن اداره فروش گوشت و نان شهر و اجرای آن پس از تصویب انجمن شهر (بند ۱۹)

- جلوگیری از ایجاد و تاسیس کلیه مکان هایی که به نحوی موجب مزاحمت برای ساکنین شهر می شود و یا مخالف اصول بهداشت در شهرهاست. شهرداری مکلف است از تاسیس کارخانه، کارگاه ها، گاراژهای عمومی، تعمیرگاه ها، مغازه ها و همچنین مراکزی که مواد محترقه می سازند، اصطبل چارپایان، مراکز دامداری و به طور کلی تمام مشاغل و کسب هایی که ایجاد مزاحمت و سروصدا می کنند و یا تولید دود و یا عفونت و یا تجمع حشرات و جانوران می کنند جلوگیری نماید و در تخریب کوره های آجر، گچ و آهک و خزینه گرمابه های عمومی که مخالف بهداشت است اقدام نماید و با نظارت و مراقبت در وضع دودکش های مکان های کارخانه ها و وسایط نقلیه که کارکردن آن ها دود ایجاد می کند از آلوده شدن هوای شهر جلوگیری نماید و هر گاه تاسیسات مذکور فوق قبل از تصویب این قانون به وجود آمده باشد آن ها را تعطیل کند (بند ۲۰، اصلاحی، ۱۳۴۵/۱۱/۲۷) شهرداری در مورد تعطیل، تخریب و انتقال مکان های اشاره شده به خارج از شهر مکلف است مراتب را ضمن دادن مهلت مناسبی به صاحبان آن ها ابلاغ نماید و اگر صاحب ملک به نظر شهرداری معترض باشد باید ظرف ده روز اعتراض خود را به کمیسیون مرکب از سه نفر که از طرف انجمن شهر انتخاب خواهند شد تسلیم کند. رای کمیسیون قطعی و لازم الاجرا است (الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

هر گاه رأی کمیسیون مبنی بر تائید نظر شهرداری باشد و صاحب ملک در موقع اعتراض نکرده و یا در مهلت مقرر شخصاً اقدام نکند شهرداری به وسیله مامورین خود رأساً اقدام خواهد نمود (تبصره ذیل بند ۲۰)

- احداث بناها و ساختمان های موردنیاز محل از قبیل رختشوی خانه، مستراح و حمام عمومی و کشتارگاه و میدان ها و باغ کودکان و ورزشگاه مطابق اصول صحتی و فنی و اتخاذ تدابیر لازم برای ساختمان خانه های ارزان قیمت برای اشخاص بی بضاعت ساکن شهر (بند ۲۱)

همفکری (تشریک مساعی) با نهادهای فرهنگی در حفظ بناها، آثار باستانی شهر، ساختمان‌های عمومی، مساجد و غیره (بند ۲۲)

اهتمام در مراعات شرایط بهداشت در کارخانه‌ها و مراقبت در پاکیزگی گرمابه‌ها و نگهداری اطفال بی بضاعت و سرراهی (بند ۲۳)

- پیشنهاد برقراری یا الغا عوارض شهر و همچنین تغییر نوع و میزان عوارض اعم از کالاهای وارداتی و صادراتی کشور و محصولات داخلی و غیره و ارسال یک نسخه از تصویب نامه برای اطلاع وزارت کشور (بند ۲۶)

- به منظور تشویق صادرات کشور نسبت به کالاهای صادراتی بیشتر از یک درصد قیمت کالا نباید وضع عوارض شود (تبصره ذیل بند ۲۶)

کالاهای عبوری از شهرها که برای مقصد معینی حمل می شود از پرداخت هرگونه عوارض به شهرداری‌های در مسیر معاف می باشد.

ماده اول قانون مصوبه بهمن ماه ۳۳ راجع به تشویق صادرات و تولید از تاریخ تصویب این قانون طبق تبصره ۱ این بند تصحیح می شود.

- (الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷) وضع مقررات خاصی برای نام گذاری معابر و نصب تابلو و پلاک برای آن‌ها، شماره گذاری مکان‌ها، نصب تابلوی اعلانات، برداشتن و محو کردن آگهی‌ها از محل‌های غیرمجاز و هرگونه اقداماتی که در حفظ نظافت و زیبایی شهر موثر باشند (بند ۲۷، الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

- صدور پروانه کسب برای اصناف و پیشه‌وران، کلیه اصناف و پیشه‌وران مکلفند برای محل کسب خود از شهرداری محل پروانه کسب دریافت دارند (بند ۲۸، الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۱۷)

- شهرداری می تواند نسبت به تعطیل محل کسب فاقد پروانه راساً و به وسیله مأمورین خود اقدام نماید (تبصره ذیل بند ۲۸، الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷) (حسینی، سیدعلی، ۱۳۸۵، صص ۷۹-۸۴)

ماده اول قانون مصوبه بهمن ماه ۳۳ راجع به تشویق صادرات و تولید از تاریخ تصویب این قانون طبق تبصره ۱ این بند تصحیح می‌شود.

(الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷) وضع مقررات خاصی برای نام‌گذاری معابر و نصب تابلو و پلاک برای آن‌ها، شماره‌گذاری مکان‌ها، نصب تابلوی اعلانات، برداشتن و محو کردن آگهی‌ها از محل‌های غیر مجاز و هرگونه اقداماتی که در حفظ نظافت و زیبایی شهر موثر باشند(بند ۲۷، الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۲۷)

صدور پروانه کسب برای اصناف و پیشه‌وران، کلیه اصناف و پیشه‌وران مکلفند برای محل کسب خود از شهرداری محل پروانه کسب دریافت دارند(بند ۲۸، الحاقی ۱۳۴۵/۱۱/۱۷)

قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱/۳/۱۳۷۵

فصل اول - تشکیلات

ماده ۱ - به منظور پیشبرد سریع برنامه های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی، پرورشی و سایر امور رفاهی از طریق همکاری مردم و نظارت بر امور روستا، بخش، شهر و شهرک، شوراهایی به نام شورای اسلامی روستا، بخش، شهر و شهرک، شوراهایی به نام شورای اسلامی روستا، بخش، شهر و شهرک بر اساس مقررات این قانون تشکیل می شود.

ماده ۲ - مقصود از «شورا» در این قانون شوراهای اسلامی روستا، بخش، شهر و شهرک می باشد.

ماده ۳ - دوره فعالیت هر شورا از تاریخ تشکیل چهار سال خواهد بود و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

ماده ۴ - تعداد اعضای شورای اسلامی روستاهای تا ۱۵۰۰ نفر جمعیت سه نفر و روستاهای بیش از ۱۵۰۰ نفر جمعیت و بخش پنج نفر خواهد بود.

ماده ۵ - در هر بخش شورای بخش با اکثریت نسبی از بین نمایندگان منتخب شوراهای روستاهای واقع در محدوده بخش تشکیل می شود و در صورتی که عضو معرفی شده از شورای روستا به عضویت اصلی و علی البدل شورای بخش انتخاب شود از عضویت شورای روستا خارج نخواهد شد.

ماده ۶ - شورای بخش پس از تشکیل حداقل سه چهارم شوراهای روستاهای تابع بخش تشکیل می گردد.

تبصره - از یک روستا بیش از یک نفر نباید در شورای بخش حضور داشته باشد و در صورتیکه تعداد روستاهای بخش کمتر از پنج روستا باشد اعضاء شورای بخش از میان مجموع اعضای شوراهای روستاها انتخاب خواهند شد و نهایت حداقل باید از هر روستا یک نفر انتخاب گردد.

ماده ۷ - تعداد اعضای شوراهای اسلامی شهر و شهرک به شرح زیر تعیین می شود:

الف - شهرک ها از دویست خانوار تا هزار خانوار، سه نفر و از هزار خانوار به بالا، ۵ نفر.

ب - شهرهای تا ۵۰ هزار نفر، ۵ نفر.

ج - شهرهای بیش از ۵۰ هزار تا دویست هزار نفر جمعیت، ۷ نفر.

د - شهرهای بیش از ۲۰۰ هزار تا یک میلیون نفر جمعیت، ۹ نفر.

هـ - شهرهای بیش از یک میلیون نفر جمعیت، ۱۱ نفر.

و - شهر تهران، ۱۵ نفر.

تبصره - ملاک تشخیص جمعیت هر شهر و روستا آخرین سرشماری جمعیتی خواهد بود.

ماده ۸ - تعداد اعضای علی البدل شوراها از دو تا شش نفر به تناسب تعداد اعضای اصلی هر شورا با اولویت از لحاظ تعداد آراء بعد از حائزین اکثریت قرار می گیرند.

در صورتی که تعداد داوطلبان کمتر از مجموع اعضای اصلی و علی البدل باشد تعداد مازاد بر اعضای اصلی به عنوان اعضای علی البدل انتخاب می شوند و در صورتیکه تعداد داوطلبان برای تشکیل شورا کمتر از تعداد اعضاء اصلی باشد انتخابات برگزار نخواهد شد.

ماده ۹ - هر گاه عضو یا اعضای به هر دلیل از عضویت شورا خارج شوند، از اعضای علی البدل برای عضویت در شورا به ترتیب آراء دعوت میشود.

ماده ۱۰ - نمایندگان مجلس شورای اسلامی، استانداران، فرمانداران، بخشداران، دهیاران و مدیران کل و رؤسای ادارات می توانند در جلسات شورای اسلامی حوزه مسئولیت خود بدون حق رأی شرکت کنند.

تبصره - شوراها در صورت ضرورت و بنا به دعوت دهیار، بخشدار و فرماندار ذیربط موظف به تشکیل جلسه فوق العاده می باشند. این دعوت باید کتبی و با تعیین وقت قبلی و ذکر دستور جلسه باشد.

ماده ۱۱ - در صورت دعوت شوراهای اسلامی روستا از دهیار، شهرکها و شهرهای واقع در محدوده بخش از بخشدار و شهر مرکز شهرستان از فرماندار، مقامات مذکور موظف به شرکت در جلسات شورای مربوط می باشند. این دعوت باید کتبی و با تعیین وقت قبلی و ذکر دستور جلسه انجام پذیرد. در صورت خودداری مقامات مذکور از شرکت در جلسات شورای مربوط بدون عذر موجه، توسط مسئول مافوق کتباً مورد تذکر و در صورت تکرار مورد توبیخ قرار خواهند گرفت.

ماده ۱۲ - شورای روستا و شورای بخش در واحدها و عناصری از تقسیمات کشوری تشکیل میشود که به ترتیب طبق مواد ۲ و ۳ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری به نام روستا و بخش شناخته شده باشند.

ماده ۱۳ - در مجتمع های مسکونی واقع در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها و روستاها که واحدهای مسکونی آن به صورت مستقل یا آپارتمان قابل تملک اشخاص باشد و طبق مقررات شهرک خوانده شود شورائی به نام شورای اسلامی شهرک تشکیل میگردد.

تبصره - مکانهای جمعیتی خارج از محدوده قانونی و حریم شهر که حداقل دارای ۲۰۰ خانوار بوده و عرفاً شهرک نامیده می شود بنا به تشخیص وزارت کشور و صرفاً به جهت ایجاد شورای اسلامی مشمول انجام امر انتخابات شورای اسلامی شهرک شده و وظایف و اختیارات مندرج در این قانون مربوط به شورای شهرک در آن اجرا و سایر مقررات مربوط به آن مکان تابع مقررات خاص خود می باشد.

ماده ۱۴ - هر فرد می تواند فقط عضو یک شورا باشد.

تبصره - اعضای شورای اسلامی روستا که به عضویت اصلی یا علی البدل شورای اسلامی بخش انتخاب می شوند از شمول این ماده مستثنی هستند.

ماده ۱۵ - جلسات شوراها با حضور دو سوم اعضای اصلی رسمیت می یابد و تصمیمات به اکثریت مطلق آرای حاضرین معتبر می باشد.

ماده ۱۶ - اولین جلسه شوراها ظرف یک هفته بعد از قطعی شدن انتخابات به دعوت مسئولین واحدهای تقسیمات کشوری حوزه های انتخابیه و با ریاست مسن ترین اعضاء تشکیل می شود و از بین خود یک رئیس و یک نایب رئیس و حداقل یک منشی انتخاب می نمایند.

فصل دوم - انتخابات

الف - کیفیت انتخابات

ماده ۱۷ - انتخاب اعضای شورای روستا و شهر و شهرک به صورت مستقیم، عمومی، با رای مخفی و اکثریت نسبی آرا خواهد بود.

تبصره - در صورتی که آرای دو یا چند نفر از داوطلبان مساوی باشد اولویت با ایثارگران میباشد و در صورت نبودن افراد مذکور اولویت با فرد یا افرادی است که دارای مدرک تحصیلی بالاتر هستند و در صورت یکسان بودن مدرک تحصیلی ملاک انتخاب قرعه است.

ماده ۱۸ - در هر نوبت انتخابات هر شخص واجد شرایط حق دارد فقط یک بار در یک شعبه اخذ رأی با ارائه شناسنامه رأی دهد.

ماده ۱۹ - در موارد زیر برگهای رأی باطل میشود ولی جزو آرای مأخوذه محسوب میگردد و مراتب در صورتجلسه قید و برگهای رأی مذکور ضمیمه صورت جلسه خواهد شد:

الف - آرا ناخوانا باشد.

ب - آرائی که از طریق خرید و فروش به دست آمده باشد.

ج - آرائی که دارای نام رأی دهنده یا امضا یا اثر انگشت وی باشد.

د - آرائی که کلا حاوی اسامی غیر از نامزدهای تأیید شده باشد.

هـ - آرائی که سفید به صندوق ریخته شده باشد.

تبصره - چنانچه برگ رأی مشتمل بر اسامی خوانا و ناخوانا باشد فقط اسامی ناخوانا باطل خواهد بود.

ماده ۲۰ - در موارد زیر برگهای رأی باطل میشود و جزو آرای مأخوذه محسوب نمی گردد و مراتب در صورتجلسه قید و برگهای رأی مذکور ضمیمه صورتجلسه خواهد شد:

الف - کل آرای صندوقی که فاقد لاک و مهر انتخاباتی باشد.

ب - کل آرای مندرج در صورت جلسه ای که صندوق اخذ رأی آن فاقد اوراق رأی یا برگهای تعرفه باشد.

ج - آرائی که زائد بر تعداد تعرفه باشد.

د - آرائی که فاقد مهر انتخاباتی باشد.

هـ - آرائی که روی ورقه ای غیر از برگ رأی انتخاباتی نوشته شده باشد.

و - آرای کسانی که به سن قانونی رأی دادن نرسیده باشند.

ز - آرای که با شناسنامه افراد فوت شده یا غیرایرانی اخذ شده باشد.

ح - آرائی که با شناسنامه غیر یا جعلی اخذ شده باشد.

ط - آرائی که با شناسنامه کسانی که حضور ندارند اخذ شده باشد.

ی - آرائی که از طریق تهدید به دست آمده باشد.

ک - آرائی که با تقلب و تزویر «در تعرفه ها، آراء، صورتجلسه ها و شمارش» به دست آمده باشد.

تبصره ۱ - آرای زاید مذکور در بند ج به قید قرعه از کل برگهای رای کسر میشود.

تبصره ۲ - چنانچه احراز شود که رأی دهنده بیش از یک برگ رأی به صندوق ریخته باشد، همه اوراق وی باطل است و جزو آرای مأخوذه محسوب نخواهد شد.

ماده ۲۱ - در صورتی که در برگ رای علاوه بر اسامی نامزدهای تأیید شده اسامی دیگر نوشته شده باشد، برگ رای باطل نیست و فقط اسامی اضافه خوانده نمیشود.

ماده ۲۲ - در صورتی که اسامی نوشته شده در برگ رای بیش از تعداد لازم باشد، اسامی اضافه از آخر خوانده نمیشود.

ماده ۲۳ - در صورتی که در برگ رای نام یک داوطلب چند بار نوشته شده باشد فقط یک رای برای او محسوب میشود.

ماده ۲۴ - در حوزه های انتخابیه ای که تا ده نفر نامزد انتخاباتی داشته باشد نامزدها می توانند به تنهایی یا اشتراک برای هر یک از شعبه های ثبت نام و اخذ رای و در حوزه های انتخابیه ای که بیش از ده نفر نامزد داشته باشد برای هر پنج شعبه ثبت نام و اخذ رای یک نفر نماینده جهت حضور در محل شعب اخذ رأی به هیأت اجرایی معرفی نمایند.

تبصره - چنانچه نمایندگان کاندیدها تخلفی در شعب اخذ رای مشاهده نمایند بدون دخالت مراتب را به هیأت اجرایی و نظارت کتباً اعلام خواهند نمود.

ب - شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان

ماده ۲۵ - انتخاب کنندگان باید دارای شرایط زیر باشند:

۱ - تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران.

۲ - حداقل سن ۱۵ سال تمام در روز اخذ رأی.

۳ - سکونت حداقل یک سال در محل اخذ رأی به استثنای شهرهای بالای یکصد هزار نفر جمعیت.

تبصره - کسانی که محل کار آنان خارج از محدوده حوزه انتخابیه باشد ولی افراد تحت تکفل آنان مانند همسر و فرزندان حداقل یکسال قبل از انتخابات در حوزه انتخابیه سکونت داشته باشند می توانند در همان حوزه رای دهند.

ماده ۲۶ - انتخاب شوندگان هنگام ثبت نام باید دارای شرایط زیر باشند:

الف - تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران.

ب - حداقل سن ۲۵ سال تمام.

ج - سکونت حداقل یک سال متصل به زمان اخذ رأی در محل.

د - اعتقاد و التزام عملی به اسلام و ولایت مطلقه فقیه.

هـ - ابراز وفاداری به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

و - دارا بودن سواد خواندن و نوشتن به اندازه کافی.

تبصره ۱ - اقلیتهای دینی شناخته شده در قانون اساسی به جای اسلام باید به اصول دین خود اعتقاد و التزام عملی داشته باشند.

تبصره ۲ - اعضای شوراها باید در محدوده حوزه انتخابیه خود سکونت اختیار نمایند. تغییر محل سکونت هر یک از اعضای شورا از محدوده حوزه انتخابیه به خارج از آن موجب سلب عضویت خواهد شد.

ماده ۲۷ - اعضای هیاتهای اجرائی و نظارت انتخابات شوراها از داوطلب شدن در حوزه‌های انتخابیه تحت مسئولیت خود محرومند.

ماده ۲۸ - اشخاص زیر به واسطه مقام و شغل خود از داوطلب شدن برای شوراهای اسلامی به ترتیب ذیل محرومند:

۱ - رئیس جمهور و مشاورین وی، وزراء، معاونین و مشاورین آنان، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شورای نگهبان، رئیس قوه قضائیه و معاونین و مشاورین وی، رئیس دیوان عالی کشور، دادستان کل کشور و معاونین و مشاورین آنان، رئیس دیوان عدالت اداری، رئیس سازمان بازرسی کل کشور، شاغلین نیروهای مسلح، روسای سازمانها و ادارات عقیدتی سیاسی نیروهای مسلح، رئیس سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران و معاونین وی، روسا و سرپرستان سازمانهای دولتی، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی، روسای کل و مدیران عامل بانکها، رئیس جمعیت هلال احمر و معاونین وی، رئیس بنیاد مستضعفان و جانبازان، سرپرست بنیاد شهید، سرپرست بنیاد مسکن، سرپرست کمیته امداد امام، روسای سازمانها، مدیران عامل شرکتهای دولتی (مانند شرکت مخابرات، دخیانیات...)، سرپرست نهضت سوادآموزی، رئیس سازمان نظام پزشکی ایران، مدیران کل تشکیلات ستادی وزارتخانه‌ها و سازمانها و ادارات دولتی و سایر روسا، مدیران و سرپرستانی که حوزه مسئولیت آنان به کل کشور تسری دارد، از عضویت در شوراهای اسلامی سراسر کشور محرومند مگر آنکه دو ماه قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند.

۲ - استانداران و معاونین و مشاورین آنان، فرمانداران و معاونین آنان، بخشداران، مدیران کل ادارات استانداری، مدیران کل، سرپرستان ادارات کل، معاونین ادارات کل، دادستانها، دادیارها، بازپرسها، قضات، روسای دانشگاه‌ها، روسای بانکها، روسا، سرپرستان و معاونین سازمانها و شرکتهای دولتی و نهادها و موسسات دولتی و یا وابسته به دولت که از بودجه عمومی به هر

مقدار استفاده می نمایند و سایر روسا، مدیران و سرپرستان استان، شهرستان و بخش به ترتیب از عضویت در شوراهای اسلامی واقع در محدوده استان، شهرستان و بخش محرومند، مگر آنکه دو ماه قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند.

۳ - شهرداران و مدیران مناطق و موسسات و شرکتهای وابسته و شاغلین در شهرداری و مؤسسات و شرکتهای وابسته به آن از عضویت در شورای اسلامی شهر محل خدمت محرومند، مگر آنکه دو ماه قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند.

ماده ۲۹ - اشخاص زیر از داوطلب شدن برای عضویت در شورا محرومند:

الف - کسانی که در جهت تحکیم مبانی رژیم سابق نقش موثر و فعال داشته اند به تشخیص مراجع ذیصلاح.

ب - کسانی که به جرم غصب اموال عمومی محکوم شده اند.

ج - وابستگان تشکیلاتی به احزاب، سازمانها و گروهک هایی که غیرقانونی بودن آنها از طرف مراجع صالحه اعلام شده باشد.

د - کسانی که به جرم اقدام بر ضد جمهوری اسلامی ایران محکوم شده اند.

ه - محکومین به ارتداد به حکم محاکم صالح قضایی.

و - محکومین به حدود شرعی.

ز - محکومین به خیانت و کلاهبرداری و غصب اموال دیگران به حکم محاکم صالح قضایی.

ح - مشهوران به فساد و متجاهران به فسق.

ط - قاچاقچیان مواد مخدر و معتادان به این مواد.

ی - محجوران و کسانی که به حکم دادگاه مشمول اصل (۴۹) قانون اساسی باشند.

ک - وابستگان به رژیم گذشته از قبیل (اعضای انجمنهای ده، شهر، شهرستان و استان و خانه های انصاف، روسای کانونهای حزب رستاخیز و حزب ایران نوین و نمایندگان مجلسهای سنا و شورای ملی سابق، کدخدایان و خوانین وابسته به رژیم گذشته).

ماده ۳۰ - هیچ یک از داوطلبان عضویت در شوراهای نمی توانند همزمان در بیش از یک حوزه انتخابیه به عنوان داوطلب عضویت در شورا ثبت نام نمایند، در غیر این صورت اسم آنان از فهرست داوطلبان حذف و از آن تاریخ به مدت چهار سال از داوطلب شدن در انتخابات شوراهای محروم می گردند.

ماده ۳۱ - در صورتی که هر یک از شوراهای به علت فوت، استعفاء یا سلب عضویت اعضای اصلی و علی البدل، فاقد حد نصاب لازم برای تشکیل جلسه گردد و بیش از شش ماه به پایان دوره مانده باشد وزارت کشور موظف است حداکثر ظرف دو ماه انتخابات میان دوره ای جهت تکمیل تعداد اعضای اصلی و علی البدل و ادامه فعالیت آن را برگزار نماید.

ج - هیأت اجرائی و وظایف آنها

ماده ۳۲ - به منظور برگزاری انتخابات شوراهای اسلامی شهر و شهرک، هیأت اجرایی شهرستان، به ریاست فرماندار و عضویت رئیس اداره ثبت احوال، رئیس اداره آموزش و پرورش و هفت نفر از معتمدان محدوده شهرستان تشکیل می شود.

تبصره - برای تعیین هفت نفر معتمدان هیأت اجرائی، فرماندار ۲۵ نفر از معتمدان اقشار مختلف مردم از کلیه شهرها و شهرکهای محدوده شهرستان را انتخاب و پس از تایید هیأت نظارت شهرستان، از آنان دعوت بعمل می آورد.

ماده ۳۳ - برای برگزاری انتخابات شوراهای روستا، هیأت اجرائی بخش به ریاست بخشدار و عضویت نمایندگان دستگاه های مذکور در ماده (۳۲) و مسئول جهاد سازندگی بخش و یا معاون مدیر جهاد سازندگی شهرستان و شش نفر از معتمدان محدوده بخش تشکیل می شود.

تبصره - برای تعیین شش نفر معتمدان هیات اجرایی، بخشدار ۲۵ نفر از معتمدان اқشار مختلف مردم از روستاهای محدوده بخش را انتخاب و پس از تأیید هیات نظارت بخش، از آنها دعوت بعمل می آورد.

ماده ۳۴ - معتمدان منتخب موضوع مواد ۳۲ و ۳۳ به دعوت فرماندار و بخشدار (یا نماینده وی) ظرف دو روز پس از انتخاب تشکیل جلسه داده، پس از حضور دو سوم مدعوین (حداقل ۱۷ نفر) از بین خود به ترتیب هفت و شش نفر را به عنوان معتمدان اصلی و هفت و شش نفر را به عنوان معتمدان علی البدل هیأت اجرایی شهرستان و بخش با رای مخفی و اکثریت نسبی آراء انتخاب می نمایند.

ماده ۳۵ - فرماندار و بخشدار (یا نماینده وی) مکلف است به ترتیب هفت و شش نفر معتمد اصلی را برای شرکت در جلسات هیات اجرایی انتخابات دعوت نماید.

ماده ۳۶ - جلسات هیات اجرایی با حضور دو سوم اعضا رسمیت یافته و در صورت استعفا یا غیبت غیرموجه هر یک از معتمدین هیات اجرایی در سه جلسه که به منزله استعفا تلقی میگردد، فرماندار یا بخشدار (یا نماینده وی) از اعضای علی البدل به ترتیب آراء به جای آنان دعوت خواهد نمود.

تبصره ۱ - غیرموجه بودن غیبت با تصویب دو سوم اعضای هیات اجرایی خواهد بود.

تبصره ۲ - تصمیمات هیات اجرایی با اکثریت آرای اعضای حاضر معتبر خواهد بود.

تبصره ۳ - در صورتی که با دعوت از اعضای علی البدل، اکثریت حاصل نگردید، اعضای اداری هیات اجرایی بقیه معتمدان (به ترتیب ۱۱ و ۱۳ نفر) را دعوت نموده تا کسری اعضا را از میان خود انتخاب نمایند.

ماده ۳۷ - عضویت هر فرد در بیش از یک هیات اجرایی بطور همزمان ممنوع است.

ماده ۳۸ - اعضای اداری هیات اجرایی تا زمانی که از سمت اداری خود مستعفی یا برکنار نشده اند، شخصاً مکلف به شرکت در جلسات هیات اجرایی می باشند و غیبت غیرموجه آنان

در جلسات هیات اجرایی تمرد از وظایف قانونی محسوب می‌گردد و فرماندار یا بخشدار (با نماینده وی) موظف است بلافاصله پس از غیبت اعضای اداری هیات اجرایی مراتب را با ذکر علت غیبت به مقام مافوق وی اعلام دارد.

تبصره - در صورتیکه فرماندار بدون عذر موجه در جلسات شرکت ننماید بقیه اعضای هیات اجرایی موظفند، موضوع را صورتجلسه کرده و مراتب را به مقام مافوق گزارش نمایند.

ماده ۳۹ - هیاتهای اجرایی در اسرع وقت تشکیل جلسه داده و پس از تعیین محل استقرار شعب ثبت نام و اخذ رای، تعداد و محل شعب ثبت نام و اخذ رای را صورت جلسه نموده و یک هفته قبل از روز اخذ رای مبادرت به انتشار آگهی انتخابات حاوی تاریخ برگزاری انتخابات و اوقات اخذ رای و شرایط انتخاب کنندگان و مقررات جزائی و محل شعب ثبت نام و اخذ رای در حوزه انتخابیه می نمایند.

ماده ۴۰ - هیاتهای اجرایی برای هر شعبه ثبت نام و اخذ رای ۵ نفر از معتمدین محل را که دارای سواد خواندن و نوشتن باشند انتخاب و جهت صدور حکم به فرماندار و بخشدار حوزه انتخابیه معرفی می نمایند.

تبصره ۱ - در صورتی که در محل استقرار شعبه ثبت نام و اخذ رای به تعداد کافی معتمد باسواد نباشد هیات اجرایی می تواند افرادی را از خارج (حتی الامکان از محدوده همان بخش) برای آن شعبه انتخاب و به حکم فرماندار یا بخشدار اعزام نماید.

تبصره ۲ - اعضای شعب ثبت نام و اخذ رای از بین خود یک رئیس و یک نایب رئیس و سه نفر منشی انتخاب می نمایند.

ماده ۴۱ - ماموران انتظامی در حدود قانون موظف به ایجاد نظم و جلوگیری از هر گونه بی نظمی در جریان انتخابات و حفاظت صندوقهای رای می باشند نیروهای نظامی و انتظامی حق دخالت در امور اجرایی و نظارت در انتخابات را ندارند.

ماده ۴۲ - هیاتهای اجرایی انتخابات شوراهای اسلامی مسئول صحت برگزاری انتخابات حوزه انتخابیه خود می باشند.

ماده ۴۳ - هیاتهای اجرائی می توانند برای بعضی از مناطق که لازم باشد شعب سیار ثبت نام و اخذ رأی با ذکر مسیر حرکت و محل توقف تعیین نمایند.

ماده ۴۴ - هیاتهای اجرائی باید ترتیبی اتخاذ نمایند که یک روز قبل از اخذ رأی، محل ثبت نام و اخذ رأی آماده باشد.

ماده ۴۵ - فرماندار و بخشدار هر حوزه انتخابیه مکلف است پس از وصول دستور وزارت کشور مبنی بر شروع انتخابات و همزمان با تشکیل هیات اجرائی تاریخ مراجعه داوطلبان عضویت در شوراهای اسلامی را ضمن انتشار آگهی به اطلاع کلیه اهالی حوزه انتخابیه برساند.

تبصره ۱ - مهلت مراجعه داوطلبان به فرمانداری، بخشداری جهت اعلام داوطلبی هفت روز از تاریخ مقرر در آگهی ثبت نام میباشد.

تبصره ۲ - شرایط انتخاب شوندهاگان و تاریخ شروع و خاتمه قبول برگ اعلام داوطلبی از طرف فرماندار، بخشدار در آگهی اعلام داوطلبی قید خواهد شد.

ماده ۴۶ - هیات اجرائی موظف است به منظور احراز شرایط مذکور در مواد ۲۶ و ۲۹ درباره هر یک از داوطلبان عضویت در شورای اسلامی شهر حسب مورد از مراجع ذیربط از قبیل اداره اطلاعات، نیروی انتظامی، دادگستری، ثبت احوال استعلام نماید.

تبصره ۱ - چنانچه داوطلبان شرکت در انتخابات شوراهای اسلامی روستا مظنون به داشتن یکی از موارد مذکور در ماده ۲۹ باشند هیأت اجرائی مربوط موظف است حسب مورد از مراجع ذیربط مذکور در ماده فوق استعلام نماید.

تبصره ۲ - مراجع مذکور در ماده فوق موظف هستند ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ وصول استعلام نسبت به موارد استعلام کتباً پاسخ دهند.

ماده ۴۷ - هیاتهای اجرائی پس از دریافت نتیجه رسیدگی به سوابق داوطلبان موظف اند ظرف مدت هفت روز به صلاحیت داوطلبان رسیدگی و نتیجه را اعلام نمایند.

ماده ۴۸ - نظر هیاتهای اجرائی شهرستان، بخش مبنی بر تأیید یا رد صلاحیت داوطلبان حسب مورد با تأیید هیاتهای نظارت شهرستان، بخش معتبر است و چنانچه ظرف مدت هفت روز از تاریخ دریافت نتیجه رسیدگی به صلاحیت داوطلبان، هیات نظارت مربوط درباره داوطلب یا داوطلبان نظر خود را اعلام نکند نظر هیات اجرائی ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۴۹ - بررسی سوابق داوطلبان باید محرمانه انجام گیرد بطوری که موجب هتک حیثیت و آبروی افراد نشود و بررسیها از محدوده موارد مذکور در مواد ۲۶ و ۲۷ و ۲۸ و ۲۹ و ۳۰ این قانون خارج نگردد و افشای هر گونه اطلاعات دریافت شده توسط اعضای هیاتهای اجرائی و یا هر شخص دیگر ممنوع است.

ماده ۵۰ - هیاتهای اجرائی مکلف اند در انجام وظایف خود بی طرفی کامل را رعایت نمایند و در صورت تخلف، فرماندار یا بخشدار موظف است با رای اکثریت اعضای هیات اجرائی نسبت به تعویض هر یک از معتمدین هیات اجرائی و در مواردی که انحلال هیات اجرائی ضروری باشد با تأیید استاندار و هیات نظارت استان اقدام نماید. تشکیل مجدد هیات اجرائی با رعایت مقررات مندرج در این قانون انجام می گیرد و تصمیمات متخذه هیات اجرائی منحل عنداللزوم وسیله هیات اجرائی جدید قبل از انقضای مهلت قانونی رسیدگی به صلاحیت داوطلبان قابل تجدیدنظر خواهد بود.

تبصره ۱ - داوطلبان شرکت در انتخابات شوراهای اسلامی روستا و شهر که صلاحیت آنان در هیات اجرائی رد شده است می توانند ظرف مدت ۴ روز از تاریخ اعلام اسامی نامزدهای انتخاباتی شکایت خود را به ترتیب داوطلبان شورای اسلامی روستا به هیات نظارت شهرستان و داوطلبان شورای اسلامی شهر به هیات نظارت استان تسلیم نمایند.

تبصره ۲ - شاکیان می توانند شکایت خود را ظرف مهلت مقرر به هیات اجرائی مربوط نیز تسلیم نمایند. هیات اجرائی موظف است بلافاصله شکایات دریافتی را به هیات نظارت ذریبط ارسال نماید.

تبصره ۳ - هیات نظارت موظف است ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ دریافت شکایات به آنها رسیدگی و نتیجه را به هیات اجرائی مربوط اعلام نماید. نظر هیات نظارت در این خصوص قطعی و لازم الاجرا است.

تبصره ۴ - هیات اجرائی موظف است پس از وصول نظریه هیات نظارت، اسامی آن تعداد از داوطلبانی را نیز که صلاحیت آنان مورد تایید هیات نظارت قرار گرفته است از طریق انتشار آگهی به اطلاع اهالی برساند.

ماده ۵۱ - فرماندار یا بخشدار یا نمایندگان آنان مکلف اند فهرست اسامی نامزدهای تایید شده انتخابات را ظرف ۳ روز از طریق انتشار آگهی به اطلاع اهالی حوزه انتخابیه برسانند.

ماده ۵۲ - هیأت‌های اجرائی موظف اند از تاریخ اعلام نهائی صلاحیت داوطلبان تا دو روز پس از اعلام نتیجه اخذ رای انتخابات شکایت واصله را بپذیرند و از تاریخ دریافت شکایات ظرف مدت پنج روز در جلسه مشترک هیات اجرائی و هیات نظارت به آنها رسیدگی و اخذ تصمیم نمایند.

د - هیأت‌های نظارت و وظایف آنها

ماده ۵۳ - کیفیت نظارت بر انتخابات شوراهای اسلامی کشور طبق مواد ۷۳ و ۷۴ قانون اصلاح قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور مصوب ۲۹/ ۴/ ۱۳۶۵ خواهد بود.

ماده ۵۴ - اعلام نتیجه اخذ رای انتخابات شوراهای اسلامی روستا و بخش به عهده بخشدار و در انتخابات شوراهای اسلامی شهر به عهده فرماندار خواهد بود.

ماده ۵۵ - تایید صحت انتخابات شوراهای روستا و بخش با هیات نظارت بخش و اعلام آن توسط بخشدار انجام می گیرد. در این خصوص چنانچه کسی شکایت داشته باشد ظرف مدت دو روز به هیات نظارت شهرستان ارسال و هیات مذکور ظرف مدت ۱۵ روز نظر نهائی خود را اعلام خواهد نمود.

ماده ۵۶ - تأیید صحت انتخابات شوراهای شهر با هیات نظارت شهرستان است و اعلام آن توسط فرماندار انجام می‌گیرد. در این خصوص چنانچه کسی شکایتی داشته باشد ظرف مدت دو روز به هیات نظارت استان ارسال و هیات مذکور ظرف مدت ۱۵ روز نظر نهائی خود را اعلام خواهد نمود.

ماده ۵۷ - توقف یا ابطال انتخابات یک یا چند شعبه اخذ رای در روستاها به پیشنهاد هیات نظارت شهرستان و تأیید هیات نظارت استان خواهد بود.

ماده ۵۸ - در انتخابات شوراهای اسلامی شهر و شهرک توقف یا ابطال انتخابات یک یا چند شعبه اخذ رای که در سرنوشت انتخابات مؤثر باشد به پیشنهاد هیات نظارت استان و تأیید هیات مرکزی نظارت خواهد بود.

ماده ۵۹ - اقدامات هیات نظارت شهرستان و هیات نظارت استان نافعی اختیارات هیات مرکزی نظارت نبوده و تصمیم هیأت مرکزی نظارت قطعی و لازم الاجرا است.

ماده ۶۰ - جلسات هیات مرکزی نظارت و هیأت نظارت شهرستانها با حضور ۴ نفر از اعضا و جلسات هیاتهای نظارت استان و بخش با حضور کلیه اعضا تشکیل و مصوبات آنان با رای اکثریت اعضا معتبر خواهد بود.

تبصره ۱ - در صورت تساوی آرا در تصمیم گیریها، تصمیمی را که رئیس جلسه با آن موافقت دارد معتبر است.

تبصره ۲ - اعضای هیاتهای نظارت بخش و شهرستان و استان و ناظرین در شعب ثبت نام و اخذ رای باید در انجام وظایف خود بی طرفی کامل را رعایت نمایند. در صورت تخلف، فرد متخلف توسط هیأت نظارت مافوق برکنار میشود و چنانچه اکثر اعضای هیأت نظارت بی طرفی کامل را رعایت نکنند هیات متخلف توسط هیأت مرکزی نظارت منحل خواهد شد.

ماده ۶۱ - هیات مرکزی نظارت بر انتخابات شوراهای اسلامی، به طرق زیر نظارت خود را اعمال می‌نماید:

الف - گزارشهای وزارت کشور و بازرسیهای آن.

ب - اعزام بازرسان مستقل در صورت لزوم برای رسیدگی به شکایات مربوط به هیاتهای اجرائی و مباشرین وزارت کشور.

ج - رسیدگی نهائی شکایات و پرونده ها و مدارک انتخابات.

د - تعیین ناظر در تمام هیاتهای مربوط به انتخابات.

تبصره - هیاتهای نظارت بر انتخابات شوراهای اسلامی می توانند از کارمندان دولت در جهت نظارت بر انتخابات کمک بگیرند.

ماده ۶۲ - هیاتهای اجرائی موظف اند هیاتهای نظارت مربوط را در جریان کلیه مراحل و امور انتخابات قرار دهند.

ماده ۶۳ - در تمام مدتی که انتخابات برگزار می شود هیات مرکزی نظارت در سراسر کشور و هیات نظارت استان و شهرستان و هیاتهای بخش در حوزه های انتخابیه خود بر کیفیت انتخابات نظارت کامل خواهند داشت و در هر مورد که سوء جریان یا تخلفی مشاهده کنند آنها را به بخشداران و فرمانداران اعلام و آنان موظف اند بنا به نظر هیاتهای مذکور طبق قانون انتخابات در رفع نواقص اقدام کنند و هیاتهای نظارت استانها مکلف اند مسائل مورد اختلاف را در همان استان حل نمایند و در صورتی که مقامات وزارت کشور نظرات آنان را لحاظ ننمایند مراتب را جهت رسیدگی نهائی به هیات مرکزی نظارت گزارش خواهند کرد.

ماده ۶۴ - وزارت کشور موظف است حداقل یک ماه قبل از صدور دستور شروع انتخابات در هر یک از حوزه های انتخابیه مراتب را به اطلاع و تایید هیات مرکزی نظارت برساند.

ماده ۶۵ - هیاتهای اجرائی موظف اند یک نسخه از صورتجلسه اقدامات خود را به ناظرین تسلیم نمایند. در هر مورد که وجود امضای هیاتهای اجرائی در قانون انتخابات پیش بینی شده است امضای ناظرین نیز لازم است.

ماده ۶۶ - وزارت کشور به منظور حسن انجام انتخابات می تواند مأمورینی جهت بازرسی و کنترل جریان انتخابات بطور ثابت یا سیار به حوزه های انتخابیه اعزام نماید.

ه - تخلفات

ماده ۶۷ - ارتکاب هر گونه تقلب و تزویر در انتخابات و اعمال خلاف این قانون و آئین نامه اجرایی آن از قبیل امور ذیل جرم محسوب می شود:

الف - خرید و فروش رأی.

ب - تقلب و تزویر در اوراق تعرفه یا برگ رای یا صورت جلسات.

ج - تهدید یا تطمیع در امر انتخابات.

د - رای دادن با شناسنامه جعلی.

ه - رای دادن با شناسنامه دیگری.

و - رای دادن بیش از یک بار.

ز - اخلال در امر انتخابات.

ح - کم و زیاد کردن آرا و یا تعرفه ها.

ط - تقلب در رای گیری یا شمارش آرا.

ی - رای گرفتن با شناسنامه کسی که حضور ندارد.

ک - توصیه به نوشتن اسم نامزد معین در ورقه از طرف اعضای شعبه اخذ رای یا هر فرد دیگری در محل صندوق رای.

ل - تغییر و تبدیل یا جعل و یا ربودن و یا معدوم نمودن اوراق و اسناد انتخاباتی از قبیل تعرفه و برگ رأی، صورت جلسات، تلکس ها، تلفنگرام ها و تلگراف ها.

- م - باز کردن و یا شکستن قفل محل نگهداری و لاک و مهر صندوقهای رأی بدون مجوز.
- ن - جابه جایی، دخل و تصرف و یا معدوم نمودن اسناد انتخاباتی بدون مجوز قانونی.
- س - دخالت در امر انتخابات با سند مجعول.
- ع - ایجاد رعب و وحشت برای رأی دهندگان یا اعضای شعبه ثبت نام و اخذ رأی با سلاح یا بدون سلاح در امر انتخابات.
- ف - دخالت در امر انتخابات با سمت مجعول یا به هر نحو غیرقانونی.
- ص - ممانعت از حضور نمایندگان نامزدها در شعب ثبت نام و اخذ رأی.
- ق - عدم رعایت بی طرفی و جانبداری از نامزد انتخاباتی توسط مجریان انتخابات و اعضای هیاتهای نظارت استان، شهرستان و بخش و ناظران شعب ثبت نام و اخذ رأی.
- تبصره - چنانچه وقوع جرایم مندرج در ماده فوق موجب گردد تا جریان انتخابات در یک یا چند شعبه ثبت نام و اخذ رأی از مسیر قانونی خود خارج شود و در نتیجه انتخابات مؤثر باشد مراتب جهت اخذ تصمیم به هیات نظارت استان اعلام می گردد.

فصل سوم - وظایف و اختیارات شوراها

- ماده ۶۸ - وظایف و اختیارات شورای اسلامی روستا عبارتست از:
- الف - نظارت بر حسن اجرای تصمیم های شورای اسلامی روستا.
- ب - بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسائیهای موجود در روستا و تهیه طرحها و پیشنهادهای اصلاحی و عملی در این زمینه ها و ارائه آن به مقامات مسئول ذیربط.
- ج - جلب مشارکت و خودیاری مردم و همکاری با مسئولین اجرایی وزارتخانه ها و سازمانهایی که در ارتباط با روستا فعالیت می کنند و ایجاد تسهیلات لازم جهت پیشبرد امور آنها.

د - تبیین و توجیه سیاستهای دولت و تشویق و ترغیب روستائیان جهت اجرای سیاستهای مذکور.

هـ - نظارت و پیگیری اجرای طرحها و پروژه های عمرانی اختصاص یافته به روستا.

و - همکاری با مسئولان ذیربط برای احداث، اداره، نگهداری و بهره برداری از تأسیسات عمومی، اقتصادی، اجتماعی و رفاهی مورد نیاز روستا در حدود امکانات.

ز - کمک رسانی و امداد در مواقع بحرانی و اضطراری مانند جنگ و وقوع حوادث غیرمترقبه و نیز کمک به مستمندان و خانواده های بی سرپرست با استفاده از خودداریهای محلی.

ح - تلاش برای رفع اختلافات افراد و محلات و حکمیت میان آنها.

ط - ایجاد زمینه مناسب جهت اجرای مقررات بهداشتی و حفظ نظافت و تأمین بهداشت محیط.

ی - همکاری با نیروهای انتظامی جهت برقراری امنیت و نظم عمومی.

ک - ایجاد زمینه مناسب و جلب مشارکت عمومی در جهت اجرای فعالیتهای تولیدی و زارتخانه ها و سازمانهای دولتی.

ل - جلب مشارکت و همکاری عمومی در انجام امور فرهنگی و دینی.

م - انتخاب فردی ذیصلاح به سمت دهیار برای مدت چهار سال بر اساس آیین نامه مربوط و معرفی به بخشدار جهت صدور حکم.

تبصره - عزل دهیار با رای اکثریت اعضای شورای اسلامی روستا بر اساس آیین نامه مربوط انجام میشود و به بخشدار جهت صدور حکم عزل اعلام میگردد.

ماده ۶۹ - وظایف دهیار به شرح زیر میباشد:

۱ - اجرای تمامی مصوبات شورای اسلامی روستا.

۲ - همکاری با نیروهای انتظامی و ارسال گزارش پیرامون وقوع جرائم و مقررات خدمت وظیفه عمومی و حفظ نظم عمومی و سعی در حل اختلافات محلی.

۳ - اعلام فرامین و قوانین دولتی.

۴ - مراقبت و حفظ و نگهداری تأسیسات عمومی و عمرانی و اموال و داراییهای روستا.

۵ - همکاری با سازمانها و نهادهای دولتی و ایجاد تسهیلات لازم در جهت ایفای وظایف آنان.

۶ - مراقبت در اجرای مقررات بهداشتی و حفظ نظافت و ایجاد زمینه مناسب برای تأمین بهداشت محیط.

۷ - همکاری موثر با سازمان ثبت احوال در جهت ثبت موالید و متوفیات.

۸ - همکاری موثر با مسئولین ذیربط در جهت حفظ و نگهداری منابع طبیعی واقع در محدوده و حریم روستا.

ماده ۷۰ - وظایف و اختیارات شورای اسلامی بخش به شرح زیر است:

الف - بررسی و آگاهی از مشکلات و کمبودهای اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی و سایر امور رفاهی بخش و ارائه طرحها و پیشنهادهای اصلاحی به مسئولین اجرایی منطقه.

ب - همکاری با مسئولین اجرایی به منظور پیشبرد کارها و برنامه های عمرانی منطقه از قبیل ایجاد و مرمت راه های اصلی و فرعی بخش، برق رسانی، لوله کشی آب آشامیدنی، کانال کشی آب زراعی، قنوت، لایروبی نهرها، تعمیر مساجد، زیارتگاه ها، حسینیه ها و تکایا و امور مربوط به حفظ و عمران مزارع، باغها، مراتع و جنگلها با هماهنگی مسئولین ذیربط منطقه و سازمانهای مملکتی.

ج - همکاری با مسئولین اجرایی کشور و منطقه و شوراهای اسلامی روستایی جهت انجام خدمات عمومی، انتخابات سراسری و محلی سرشماریهای جمعیتی، زراعی، دامی، صنعتی و مانند اینها.

د - همکاری با مسئولین امر برای تهیه و تنظیم شناسنامه بخش از طریق جمع آوری اطلاعات و آمار لازم بر اساس مشخصات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و منابع طبیعی منطقه.

ه - ایجاد هماهنگی لازم بین شوراهای اسلامی روستایی واقع در بخش.

و - نظارت بر طرحهای عمرانی منطقه و حفظ و نگهداری و بهره‌برداری از تأسیسات و تجهیزات عمومی و عمرانی، مزارع و مراتع و جنگلهای خارج از حیطه روستاهای موجود در بخش.

ز - نظارت بر شوراهای روستایی به منظور رعایت وظایف قانونی.

ح - حکمیت در اختلافات میان دو یا چند روستا یا شوراهای اسلامی روستایی واقع در بخش با یکدیگر در مواردی که قابل پیگیری قضایی نیست.

ط - پیگیری موارد تجاوز به حقوق عمومی در مواردی که شاکی ندارد از طریق مقامات ذیصلاح.

ی - رسیدگی به امور عمومی بخش یا اموری که خارج از حیطه اختیارات و وظایف شوراهای اسلامی روستاست.

ک - رسیدگی و پیگیری مشکلات اهالی مزارع مستقل و آبادیهای زیر بیست خانوار که فاقد شورای اسلامی روستا می باشند.

ل - جلب خودیاری اهالی روستاها جهت تأمین هزینه های مربوط به شوراها و اداره دهیاریها.

م - همکاری با نیروهای انتظامی جهت برقراری امنیت و نظم عمومی.

ماده ۷۱ - وظایف شورای اسلامی شهر بشرح زیر است:

۱ - انتخاب شهردار برای مدت چهار سال.

تبصره ۱ - شورای اسلامی شهر موظف است بلافاصله پس از رسمیت یافتن نسبت به انتخاب شهردار واجد شرایط اقدام نماید.

تبصره ۲ - شهردار نمی تواند همزمان عضو شورای شهر باشد.

تبصره ۳ - نصب شهرداران در شهرها با جمعیت بیشتر از دویست هزار نفر و مراکز استان بنا به پیشنهاد شورای شهر و حکم وزیر کشور و در سایر شهرها به پیشنهاد شورای شهر و حکم استاندار صورت می گیرد.

تبصره ۴ - دوره خدمت شهردار در موارد زیر خاتمه می پذیرد:

الف - استعفای کتبی با تصویب شورا.

ب - برکناری توسط شورای شهر با رعایت مقررات قانونی.

ج - تعلیق طبق مقررات قانونی.

د - فقدان هر یک از شرایط احراز سمت شهردار به تشخیص شورای شهر.

۲ - بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسائیهای اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، اقتصادی و رفاهی حوزه انتخابیه و تهیه طرحها و پیشنهادهای اصلاحی و راه حلهای کاربردی در این زمینه ها جهت برنامه ریزی و ارائه آن به مقامات مسئول ذیربط.

۳ - نظارت بر حسن اجرای مصوبات شورا و طرحهای مصوب در امور شهرداری و سایر سازمانهای خدماتی در صورتی که این نظارت محل جریان عادی این امور نگردد.

۴ - همکاری با مسئولین اجرایی و نهادها و سازمان های مملکتی در زمینه های مختلف اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، اقتصادی و عمرانی بنا به درخواست آنان.

۵ - برنامه ریزی در خصوص مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی با موافقت دستگاه های ذیربط.

۶ - تشویق و ترغیب مردم در خصوص گسترش مراکز تفریحی، ورزشی و فرهنگی با هماهنگی دستگاه های ذیربط.

۷ - اقدام در خصوص تشکیل انجمنها و نهادهای اجتماعی، امدادی، ارشادی و تأسیس تعاونیهای تولید و توزیع و مصرف، نیز انجام آمارگیری، تحقیقات محلی و توزیع ارزاق عمومی با توافق دستگاه های ذیربط.

۸ - نظارت بر حسن اداره و حفظ سرمایه و داراییهای نقدی، جنسی و اموال منقول و غیرمنقول شهرداری و همچنین نظارت بر حساب درآمد و هزینه آنها به گونه ای که مخل جریان عادی امور شهرداری نباشد.

۹ - تصویب آیین نامه های پیشنهادی شهرداری پس از رسیدگی به آنها با رعایت دستورالعمل های وزارت کشور.

۱۰ - تایید صورت جامع درآمد و هزینه شهرداری که هر شش ماه یکبار توسط شهرداری تهیه می شود و انتشار آن برای اطلاع عموم و ارسال نسخه ای از آن به وزارت کشور.

۱۱ - همکاری با شهرداری جهت تصویب طرح حدود شهر با رعایت طرحهای هادی و جامع شهرسازی پس از تهیه آن توسط شهرداری با تأیید وزارت کشور و وزارت مسکن و شهرسازی.

۱۲ - تصویب بودجه، اصلاح و متمم بودجه و تفریغ بودجه سالانه شهرداری و موسسات و شرکتهای وابسته به شهرداری با رعایت آیین نامه مالی شهرداری ها و همچنین تصویب بودجه شورای شهر.

تبصره - کلیه درآمدهای شهرداری به حساب هایی که با تایید شورای شهر در بانک ها افتتاح میشود واریز و طبق قوانین مربوطه هزینه خواهد شد.

۱۳ - تصویب وامهای پیشنهادی شهرداری پس از بررسی دقیق نسبت به مبلغ، مدت و میزان کارمزد.

۱۴ - تصویب معاملات و نظارت بر آنها اعم از خرید، فروش، مقاطعه، اجاره و استیجاره که بنام شهر و شهرداری صورت می پذیرد با در نظر گرفتن صرفه و صلاح و با رعایت مقررات آیین نامه مالی و معاملات شهرداری.

تبصره - به منظور تسریع در پیشرفت امور شهرداری، شورا می تواند اختیار تصویب و انجام معاملات را تا میزان معینی با رعایت آیین نامه معاملات شهرداری به شهردار واگذار نماید.

۱۵ - تصویب اساسنامه موسسات و شرکتهای وابسته به شهرداری با تایید و موافقت وزارت کشور.

۱۶ - تصویب لوایح برقراری یا لغو عوارض شهر و همچنین تغییر نوع و میزان آن با در نظر گرفتن سیاست عمومی دولت که از سوی وزارت کشور اعلام میشود.

۱۷ - نظارت بر حسن جریان دعاوی مربوط به شهرداری.

۱۸ - نظارت بر امور بهداشت حوزه شهر.

۱۹ - نظارت بر امور تماشاخانه ها، سینماها و دیگر اماکن عمومی، که توسط بخش خصوصی، تعاونی و یا دولتی اداره میشود با وضع و تدوین مقررات خاص برای حسن ترتیب، نظافت و بهداشت این قبیل موسسات بر طبق پیشنهاد شهرداری و اتخاذ تدابیر احتیاطی جهت جلوگیری از خطر آتش سوزی و مانند آن.

۲۰ - تصویب مقررات لازم جهت اراضی غیرمحصور شهری از نظر بهداشت و آسایش عمومی و عمران و زیبائی شهر.

۲۱ - نظارت بر ایجاد گورستان، غسلخانه و تهیه وسایل حمل اموات مطابق با اصول بهداشت و توسعه شهر.

- ۲۲ - وضع مقررات و نظارت بر حفر مجاری و مسیرهای تأسیسات شهری.
- ۲۳ - نظارت بر اجرای طرحهای مربوط به ایجاد و توسعه معابر، خیابانها، میداين و فضاهای سبز و تأسیسات عمومی شهر بر طبق مقررات موضوعه.
- ۲۴ - تصویب نامگذاری معابر، میداين، خیابانها، کوچه و کوی در حوزه شهری و همچنین تغییر نام آنها.
- ۲۵ - تصویب مقررات لازم به پیشنهاد شهرداری جهت نوشتن هر نوع مطلب و یا الصاق هر نوع نوشته و آگهی و تابلو بر روی دیوارهای شهر بارعايت مقررات موضوعه و انتشار آن برای اطلاع عموم.
- ۲۶ - تصویب نرخ خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمانهای وابسته به آن با رعایت آیین نامه مالی و معاملات شهرداری ها.
- ۲۷ - تصویب نرخ کرایه وسایل نقلیه درون شهری.
- ۲۸ - وضع مقررات مربوط به ایجاد و اداره میدانهای عمومی توسط شهرداری برای خرید و فروش مایحتاج عمومی با رعایت مقررات موضوعه.
- ۲۹ - وضع مقررات لازم در مورد تشریک مساعی شهرداری با ادارات و بنگاه های ذیربط برای دایر کردن نمایشگاه های کشاورزی، هنری، بازرگانی و غیره.
- تبصره ۱ - در کلیه قوانین و مقرراتی که انجمن شهر عهده دار وظایفی بوده است، شورای اسلامی شهر با رعایت مقررات این قانون بعد از یک سال از تاریخ تصویب جانشین انجمن شهر خواهد بود.
- تبصره ۲ - وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و سازمانهایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است موظف اند در طول مدت یک سال مذکور در تبصره فوق با بررسی قوانین و مقررات مربوط به خود هر کجا نامی از انجمن شهر سابق آمده و وظایفی را به آن

محول نموده است جهت اصلاح این گونه موارد لایحه اصلاحی به مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.

ماده ۷۲ - شرایط احراز تصدی سمت شهردار طبق آیین نامه ای خواهد بود که بنا به پیشنهاد وزارت کشور به تصویب هیات دولت خواهد رسید.

ماده ۷۳ - چنانچه یک یا چند نفر از اعضای شورای شهر به عملکرد شهردار یا عملیات شهرداری اعتراض یا ایرادی داشته باشند ابتدا توسط رئیس شورا موارد را به صورت روشن به شهردار تذکر خواهند داد. در صورت عدم رعایت مفاد مورد تذکر، موضوع به صورت سوال مطرح میشود که در این صورت رئیس شورا سوال را کتباً به شهردار اطلاع خواهد داد و حداکثر ظرف ده روز پس از ابلاغ، شهردار موظف به حضور در جلسه عادی یا فوق العاده شورا و پاسخ به سوال می باشد.

چنانچه شهردار از حضور استنکاف ورزیده یا پاسخ وی قانع کننده تشخیص داده نشود طی جلسه دیگری موضوع مجدداً به صورت استيضاح که حداقل به امضای یک سوم اعضای شورا رسیده باشد، ارائه می شود. فاصله بین ابلاغ تا تشکیل جلسه که از طرف رئیس شورا تعیین خواهد شد حداکثر ده روز خواهد بود. شورا پس از طرح سوال یا سوالات و جواب شهردار رای موافق یا مخالف خواهد داد. در صورتی که شورا با اکثریت دو سوم کل اعضاء رای مخالف دهد شهردار از کار برکنار و فرد جدیدی از سوی شورا انتخاب خواهد شد.

تبصره - در فاصله بین صدور رای عدم اعتماد و برکناری شهردار و یا خاتمه خدمت شهردار تا انتخاب فرد جدید که نباید بیش از سه ماه به طول انجامد یکی از کارکنان شهرداری با انتخاب شورای شهر عهده دار و مسئول اداره امور شهرداری خواهد بود.

ماده ۷۴ - شورای شهر و یا هر یک از اعضاء حق ندارند در نصب و عزل کارکنان شهرداری مداخله کنند و یا به آنها دستور بدهند.

ماده ۷۵ - کلیه اموال منقول و غیرمنقول در اختیار شورای اسلامی شهر متعلق به شهرداری مربوطه است و نیازهای مالی و تدارکاتی شورا از طریق بودجه شهرداری همان شهر تأمین می‌گردد.

ماده ۷۶ - به استثنای مواردی که مربوط به شهرداری می باشد وظایف شورای اسلامی شهرک همانند وظایف شورای اسلامی شهر خواهد بود.

ماده ۷۷ - شورای اسلامی شهر و دهستان می توانند نسبت به وضع عوارض متناسب با تولیدات و درآمدهای اهالی به منظور تأمین بخشی از هزینه های خدماتی و عمرانی مورد نیاز شهر و روستا طبق آیین نامه مصوب هیات وزیران اقدام نمایند.

تبصره - عوارض یک ماه پس از ارسال هر مصوبه به وزارت کشور قابل وصول است. وزیر کشور می تواند در هر مقطعی که وصول هر نوع عوارض را منطبق بر آیین نامه مصوب نداند نسبت به اصلاح یا لغو آن اقدام نماید.

ماده ۷۸ - شوراهای اسلامی شهر و بخش و روستا موظف اند یک نسخه از کلیه مصوبات خود را حسب مورد جهت اطلاع به فرماندار، بخشدار حوزه انتخابیه خود و سازمانهای مربوط ارسال نمایند.

فصل چهارم - ترتیب رسیدگی به تخلفات

ماده ۷۹ - به منظور رسیدگی به شکایات مبنی بر تخلفات و اعتراضات شوراهای هیات هایی بنام هیات حل اختلاف و رسیدگی به شکایات به ترتیب زیر تشکیل میشود:

الف - هیات مرکزی حل اختلاف و رسیدگی به شکایات به عضویت یکی از معاونین رئیس جمهور، معاون سیاسی و اجتماعی وزارت کشور، یکی از معاونین رئیس قوه قضائیه به انتخاب رئیس این قوه، یکی از معاونین دادستان کل به انتخاب دادستان کل، ۳ نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی (دو نفر از اعضای کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور و یک نفر از اعضای کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی).

ب - هیات حل اختلاف و رسیدگی به شکایات استان به عضویت استاندار، عالی ترین مقام قضائی استان، دو نفر به انتخاب هیات مرکزی حل اختلاف و رسیدگی به شکایات و یک نفر از اعضای شورای اسلامی شهر مرکز استان به انتخاب شورا.

تبصره ۱ - در صورتی که موضوع مورد رسیدگی مربوط به شورای شهر مرکز استان باشد، نماینده شورای شهر دیگری که از حیث جمعیت بزرگترین شهر استان محسوب میشود عضویت خواهد داشت.

تبصره ۲ - هیات حل اختلاف و رسیدگی به شکایات استان در صورت نیاز و با تایید هیات مرکزی حل اختلاف و رسیدگی به شکایات میتواند نسبت به تشکیل هیات حل اختلاف و رسیدگی به شکایات شهرستان مرکب از سه نفر به انتخاب هیات استان اقدام نماید.

تبصره ۳ - دبیرخانه هیات مرکزی در وزارت کشور میباشد و معاون سیاسی و اجتماعی وزیر کشور به عنوان دبیر هیات خواهد بود.

هیات در اولین جلسه یک رئیس و یک نایب رئیس از بین خود انتخاب خواهند نمود.

ماده ۸۰ - در صورتیکه مصوبات شوراها مغایر با وظایف و اختیارات قانونی آنها و مغایر قوانین عمومی کشور باشد مسئولان اجرائی مربوط میتوانند با ذکر مورد و بطور مستدل حداکثر ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ مصوبه اعتراض خود را به اطلاع شورا رسانده و درخواست تجدیدنظر نمایند. شورا موظف است یک هفته از تاریخ وصول اعتراض تشکیل جلسه دهد و به موضوع رسیدگی و اعلام نظر نماید. در صورتی که شورا در بررسی مجدد از رای قبلی خود نسبت به مصوبه مورد اختلاف عدول ننماید موضوع به هیات حل اختلاف استان ارجاع میشود. هیات مزبور مکلف است ظرف ۱۵ روز به موضوع رسیدگی و اعلام نظر نماید. نظریه این هیات در صورتیکه در جهت لغو مصوبات شورای شهرها باشد در صورت تایید هیات مرکزی حل اختلاف قطعی و لازم الاجراء خواهد بود.

ماده ۸۱ - هر گاه شورا اقداماتی بر خلاف وظایف مقرر یا مخالف مصالح عمومی کشور و یا حیف و میل و تصرف غیرمجاز در اموالی که وصول و نگهداری آنرا به نحوی به عهده دارد

انجام دهد به پیشنهاد کتبی فرماندار موضوع جهت انحلال شورا به هیات حل اختلاف استان ارجاع می‌گردد و هیات مذکور به شکایات و گزارشها رسیدگی و در صورت احراز انحراف هر یک از شوراهای روستاها، آنرا منحل می‌نماید و در مورد سایر شوراها در صورت انحراف از وظایف قانونی، بنا به پیشنهاد هیات استان و تصویب هیات حل اختلاف مرکزی منحل می‌گردند.

تبصره - هر یک از شوراهای منحل شده در صورت اعتراض به انحلال می‌توانند به دادگاه صالح شکایت نمایند و دادگاه مکلف است خارج از نوبت به موضوع رسیدگی و رای قطعی صادر نماید.

ماده ۸۲ - سلب عضویت در مورد اعضاء شوراهای روستا و بخش و شهرک، با تصویب هیات حل اختلاف استان و در مورد شورای شهرها با پیشنهاد هیأت حل اختلاف استان و تصویب هیات حل اختلاف مرکزی خواهد بود.

فرد یا افرادی که سلب عضویت می‌گردند میتوانند به دادگاه صالح شکایت نمایند. دادگاه مذکور خارج از نوبت به موضوع رسیدگی و رای آن قطعی و لازم الاجراء خواهد بود.

فصل پنجم - سایر مقررات

ماده ۸۳ - در حوزه‌هایی که انتخابات آنها بر اساس ماده ۸۴ متوقف یا طبق مواد ۵۷ و ۵۸ باطل یا بر اساس ماده ۸۱ این قانون، شورای آن منحل شده است، انتخابات برای تشکیل شورا باید حداکثر ظرف دو ماه برگزار شود.

ماده ۸۴ - در حوزه‌های انتخابیه ای که به علت بروز حوادث غیرمترقبه و مسائل سیاسی و امنیتی برگزاری انتخابات امکان پذیر نباشد انتخابات آن حوزه ها تا رفع موانع متوقف میشود. تشخیص این موانع با وزیر کشور می باشد.

ماده ۸۵ - هر گاه انتخابات هر یک از شوراهای شهر و شهرک و بخش بنا به دلایل ذکر شده متوقف و یا پس از تشکیل طبق مقررات قانونی منحل شود تا برگزاری انتخابات مجدد و تشکیل شورای جدید، استاندار جانشین آن شورا خواهد بود.

تبصره ۱ - جانشین شورای شهر تهران، وزیر کشور خواهد بود.

تبصره ۲ - جانشین شورای روستا، شورای بخش می باشد.

ماده ۸۶ - کلیه وزارتخانه ها، سازمانها، ادارات دولتی و موسسات وابسته به دولت و نهادها و کلیه سازمانهایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است موظفند حسب درخواست وزارت کشور، استانداران، فرمانداران و بخشداران، کارکنان و سایر امکانات خود را تا خاتمه انتخابات در اختیار آنان قرار دهند. مدت همکاری کارکنان مذکور جزو ماموریت نامبردگان محسوب خواهد شد.

ماده ۸۷ - هزینه برگزاری انتخابات شوراها از شمول قانون محاسبات عمومی مستثنی است.

ماده ۸۸ - سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است برنامه های آموزشی انتخاباتی را که وزارت کشور و شوراها نظارت انتخابات ضروری تشخیص می دهد، همچنین کلیه اعلامیه ها و اطلاعیه های مربوط به انتخابات را از شبکه سراسری یا محلی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران پخش نماید.

تبصره - کلیه وزارتخانه ها و سازمانها و نهادها و موسسات دولتی موظفند به منظور توجیه و آگاه نمودن مردم از چگونگی انتخابات شوراها، با وزارت کشور همکاری نمایند.

ماده ۸۹ - رسیدگی به تخلفات مامورین نظامی و انتظامی از مفاد این قانون حسب مورد بر عهده هیاتهای رسیدگی به تخلفات مامورین مزبور مندرج در قوانین مربوط خواهد بود.

ماده ۹۰ - نحوه فعالیتهای تبلیغاتی انتخابات، مدت زمان تبلیغات، محدودیتهای و ممنوعیتهای و سایر شرایط و مقررات مربوط را آئین نامه اجرائی این قانون تعیین خواهد نمود.

ماده ۹۱ - حداکثر ظرف یک سال پس از تصویب این قانون، کلیه شوراها در سراسر کشور باید تشکیل شده باشد.

ماده ۹۳ - کلیه وجوه و سپرده های انجمنهای منحل شده و شهرستان نزد بانکها و نیز اموال منقول و غیرمنقول آنها حسب مورد در اختیار شوراهای اسلامی روستا و شهر قرار می‌گیرد تا در جهت عمران و آبادی و مصالح مردم همان محل صرف گردد.

ماده ۹۲ - کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو می‌گردد.

ماده ۹۴ - وزارت کشور مسئول اجرای این قانون است و موظف است ظرف دو ماه آئین نامه های اجرایی مورد نیاز را تهیه و هیأت وزیران موظف است ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون خارج از نوبت آئین نامه های مذکور را تصویب نماید.

قانون فوق مشتمل بر نود و چهار ماده و پنجاه و یک تبصره در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ اول خرداد ماه یک هزار و سیصد و هفتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۲۳/ ۳/ ۱۳۷۵ به تایید شورای نگهبان رسیده است.

آیین‌نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار مصوب ۱۳۷۷/۶/۱۱ هیأت وزیران ماده ۱- کسانی را می‌توان به سمت شهردار انتخاب نمود که دارای شرایط زیر باشند: الف - تابعیت جمهوری اسلامی ایران. ب - حتی‌المقدور متأهل و دارای حداقل (۲۵) سال سن و (۵) سال سابقه اجرایی در موقع انتخاب شدن. پ - انجام خدمت وظیفه عمومی (دوره ضرورت) یا داشتن معافیت دائم در زمان صلح. ت - اعتقاد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و قانون اساسی. ث - دارا بودن حسن شهرت. ج - داشتن توانایی جسمی و روحی برای انجام کار چ - نداشتن محکومیت کیفری که مستلزم محرومیت از حقوق اجتماعی باشد. ح - دارا بودن تحصیلات و تجربه به شرح زیر: ۱ - حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) برای شهرداری‌های درجه (۱) تا (۶). ۲ - حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) با گرایش‌های مشخص شده توسط وزارت کشور برای شهرداری‌های درجه (۷ تا ۱۰). ۳ - برای شهرداری‌های درجه (۱۱ و ۱۲) حداقل تحصیلات کارشناسی ارشد (فوق لیسانس) با گرایشهای مشخص شده توسط وزارت کشور. تبصره ۱ - کسانی که دارای تحصیلات فوق دیپلم و پنج سال سابقه اجرایی - که حداقل (۲) سال آنرا در سمت شهردار و یا مدیریت (سرپرستی و بالاتر) در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری‌ها خدمت کرده باشند - یا دارای (۴) سال تجربه در امور مربوط

به شهرداری باشند نیز می‌توانند عهده‌دار تصدی شهرداری‌های از درجه (۱ تا ۶) شوند. تبصره ۲ - کسانی که دارای تحصیلات فوق‌دیپلم و پنج سال سابقه اجرایی و حداقل چهارسال سابقه کار و تجربه در سمت شهردار در شهرداری درجه (۱ تا ۶) و یا معاون شهردار در شهرداری درجه (۷) به بالا یا مدیریت (مدیریت میانی به بالا) در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری‌ها باشند نیز می‌توانند تصدی شهرداری‌های درجه (۷) تا (۱۰) را عهده‌دار شوند. تبصره ۳ - کسانی که دارای تحصیلات کارشناسی (لیسانس) مندرج در ردیف (۲) بند «ح» ماده (۱) این آیین‌نامه با حداقل پنج سال پیشینه کار در سمت شهردار شهر درجه (۷) تا (۱۰) و بالاتر و یا معاون شهردار شهر درجه (۱۱ و ۱۲) و یا مدیریت میانی به بالا و هم‌تراز آنها در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری‌ها باشند نیز می‌توانند برای احراز سمت شهردار در شهرداری‌های درجه (۱۱ و ۱۲) و تهران انتخاب شوند. تبصره ۴ - انتخاب مقامات موضوع تبصره (۲) ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت (و هم‌ترازان آنها و همچنین معاونان استانداران و مدیران کل ستادی حوزه عمرانی وزارت کشور با داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی با رشته‌های مندرج در ردیف (۲) بند «ح» ماده (۱) این آیین‌نامه و حداقل (۲) سال سابقه خدمت در سمت‌های مذکور به سمت شهردار بلامانع است. تبصره ۵ - در صورتی که اشخاص موضوع تبصره‌های بالا یکی از دوره‌های مکاتبه‌ای یا حضوری مدیریت میانی شهرداری، منطبق با دستورالعمل‌های وزارت کشور را با موفقیت گذرانده باشند، دوره مذکور معادل یک سال تجربه در امور شهرداری و چنانچه دوره‌عالی مدیریت شهرداری و مطابق با دستورالعمل‌های وزارت کشور را گذرانده باشند، دوره مذکور معادل ۱/۵ سال تجربه در امور شهرداری برای آنان محسوب خواهد شد. تبصره ۶ - منظور از درجه شهرداری در این آیین‌نامه درجه‌بندی شهرداری‌ها موضوع تبصره (۱) ماده (۱) آیین‌نامه حقوق و مزایای شهرداران (موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۱۱/ت/۲۵۱ هـ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱ هیأت وزیران می‌باشد و در صورت اصلاح درجه شهرداری‌ها در آیین‌نامه اجرایی یاد شده مفاد این آیین‌نامه متناسب با آن اصلاح خواهد شد. تبصره ۷ - کلیه کسانی که در زمان تصویب این آیین‌نامه در سمت شهردار مشغول انجام وظیفه بوده و از نظر تحصیلات و سوابق تجربی واجد شرایط لازم برای تصدی سمت شهردار در شهر مربوط نمی‌باشند تا زمان تصدی در سمت مذکور در آن شهر از شرایط تحصیلات و سوابق مذکور در این آیین‌نامه معاف می‌باشند و انتخاب آنان برای

تصدی سمت شهردار در شهرداری‌های با همان درجه بلامانع است. تبصره ۸ - تشخیص همترازی مدیریت و سرپرستی و نیز تجربه مدیریت در بخش خصوصی به عهده وزارت کشور است. تبصره ۹ - شهردار باید علاوه بر شرایط فوق به امور مالی و ذی‌حسابی با تشخیص وزارت کشور آشنا باشد و در غیر این صورت باید در دوره توجیهی که توسط وزارت یادشده تشکیل می‌شود شرکت نماید. تبصره ۱۰ - در موارد استثنا، انتخاب شهردار از میان افراد دارای مدرک تحصیلی دیپلم با تأیید وزیر کشور بلامانع است. ماده ۲ - کسی که به سمت شهردار انتخاب می‌شود نباید صاحب مؤسساتی باشد که تمام یا بخشی از حوایج عمومی حوزه عمل شهرداری را تأمین می‌نماید و همچنین نباید در زمان تصدی این سمت، رییس یا عضو هیأت‌مدیره یا مدیرعامل شرکت‌ها و مؤسسات مذکور باشد. شهردار حق ندارد در معاملات و قراردادهایی که یک طرف آن شهرداری یا یکی از مؤسسات تابعه و یا وابسته به آن است به طور مستقیم یا غیرمستقیم ذینفع باشد. تبصره - عضویت شهردار در هیأت‌مدیره و مجمع عمومی و یا شورای شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسساتی که وابسته و یا تابع شهرداری‌ها و نیز مؤسسات عمومی، اعم از دولتی و غیردولتی که شهرداری در آنها صاحب سهم باشد و یا حضور شهردار در سمت‌های مذکور در این‌گونه مؤسسات که بنابه تصویب شورای اسلامی شهر ضروری تشخیص داده شود از شمول مفاد این ماده مستثنی است. ماده ۳ - شهردار باید از تاریخ اشتغال به کار تا زمانی که در این سمت انجام وظیفه می‌نماید در داخل محدوده قانونی شهر ساکن باشد. شهرداری مکلف است برابر دستورالعمل وزارت کشور شرایط مناسب جهت تحقق مفاد این ماده را برای شهردار فراهم سازد. ماده ۴ - شورای اسلامی شهر به محض آن که از فقدان یکی از شرایط مندرج در بندها و تبصره‌های ذیل ماده (۱) و مواد (۲) و (۳) این آیین‌نامه در شهردار منتخب خود مطلع شود، باید در اولین جلسه عادی یا فوق‌العاده که با حضور شهردار تشکیل می‌شود به موضوع رسیدگی و تشخیص خود را اعم از صحت یا سقم مطلب به مرجع صدور حکم انتصاب اعلام نماید، «مرجع صدور حکم انتصاب پس از بررسی موضوع، در صورت صحت فقدان هر یک از شرایط، حکم انتصاب را ملغی می‌نماید.» ماده ۵ - در صورتی که شهردار از بین کارگزاران شهرداری‌ها و مؤسسات و سازمان‌های تابعه و وابسته آنها و یا وزارتخانه‌ها و یا مؤسسات و شرکت‌های دولتی تابع و وابسته به دولت انتخاب شود، پس از خاتمه دوره خدمت با رعایت مقررات استخدامی مربوط، به سازمان محل خدمت اولیه خود برگشت داده می‌شود

و چنانچه از بین کارگزاران انتخاب نشده باشد، وزارت کشور و شهرداری‌ها در قبال او هیچگونه تعهد استخدامی ندارند. تبصره ۱ - شهردار خاتمه خدمت یافته، می‌تواند ضمن داشتن شرایط استخدام موضوع ماده (۶) اصلاحی آیین‌نامه استخدامی شهرداری تهران (موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۷۵۷۰/ت/۱۵۷ مورخ ۱۳۶۸/۳/۲) در صورت دارا بودن شرایط زیر، ظرف یک سال از تاریخ خاتمه خدمت و یا صدور حکم قطعی براءت درخواست استخدام به شهرداری تسلیم نماید که در این صورت از شروط امتحان و مسابقه موضوع ماده (۷) اصلاحی آیین‌نامه یادشده معاف خواهد بود. الف - فاقد هرگونه ارتباط و تعهد استخدامی با مؤسسات مذکور در ماده (۵) این آیین‌نامه باشد. ب - خدمت وی به علت استعفا یا اتمام دوره قانونی خدمت (۴) سال خاتمه یافته باشد. پ - حداقل دوسال متوالی یا چهارسال متناوب دارای سابقه خدمت مورد پذیرش وزارت کشور در سمت شهردار باشد. ت - در صورت تعلیق از خدمت طبق مقررات قانونی دارای حکم قطعی براءت از مراجع صالح قضایی باشد. وزارت کشور می‌تواند پس از تأمین اعتبار در اولین بودجه، اصلاح بودجه یا متمم بودجه، مطابق مدرک تحصیلی وی، تحت عناوین (کارشناس، کمک کارشناس و کاردان) با موافقت سازمان امور اداری و استخدامی کشور (نسبت به ایجاد پست سازمانی مناسب برای وی در یکی از شهرداری‌های سراسر کشور اقدام نماید. پس از ترک پست مذکور توسط شاغل به هر عنوان، پست یادشده حذف می‌شود. تبصره ۲ - اجرای مفاد تبصره یک در مورد شهرداریانی که مطابق مفاد ماده (۷۳) قانون موضوع این آیین‌نامه از کار برکنار شده‌اند، ظرف مهلت مذکور منوط به تصویب شورای اسلامی شهر است. ماده ۶ - نظارت بر حسن اجرای این آیین‌نامه بر عهده وزارت کشور است.

ارزیابی عملکرد شهردار

امروزه توسعه روزافزون شهرنشینی و رشد جمعیت در جهان موجب گسترش بیش از پیش شهرها گردیده است. بدیهی است که شهروندان به دلیل تنوع نیازها، خواسته‌ها، آداب و رسوم، علایق و توان‌ها قشرهای مختلفی به وجود می‌آورند که دستیابی آن‌ها به این مطالبات از یک سو به شهروندان و از سوی دیگر به مدیریت شهری بستگی دارد (محمدی، ۱۳۸۵، ۱). گسترش مشکلات گوناگون شهرها ضرورت توجه همه‌جانبه به راهبردها و چاره‌های سودمند برای بهینه‌سازی زندگی ساکنان شهرها روشن ساخته است. هر فعالیت اجتماعی بدون وجود مدیریت سازمان یافته که اهداف و ابزارهای رسیدن به آن‌ها را مشخص کند و فعالیت‌ها را هماهنگ سازد از هم می‌پاشد و به بی‌نظمی می‌گراید؛ شهر نیز که پیچیده‌ترین و متنوع‌ترین جلوه‌های زندگی بشری را در خود دارد- ماکس سور شهر را الگوی کاملی از زندگی اجتماعی می‌داند (رضوانی، ۱۳۸۸، ۱۵)، بدون وجود نظام مدیریت شهری که ضمن انجام برنامه‌ریزی‌های لازم برای رشد و توسعه آینده شهر، به مقابله با مسائل و مشکلات کنونی آن بپردازد، بی‌سامان می‌گردد (سعیدنیا، ۱۳۸۳، ۵). امروزه هدف جغرافیای شهری، طرح راه‌های دستیابی بیشتر مردم کشورها به رفاه اجتماعی، چگونگی ارتقای سطح زندگی و راه‌های دریافت خدمات عمومی به خصوص گروه‌های کم درآمد شهری و در نهایت تأمین نیاز اساسی جامعه شهری است (شکوئی، ۱۳۸۹، ۵۹). اگر مدیریت معادل تصمیم‌گیری و نظارت در نظر گرفته شود، مدیریت شهری شامل نظارت و تصمیم‌گیری در امور شهری است (Akther, Islam, Vddin, ۲۰۰۹: p.۱). کنت جی داوی [۱] در کتاب اصول مدیریت شهری بیان می‌کند: مدیریت شهری باسیاست‌ها، طرح‌ها، برنامه‌ها و عملیاتی مرتبط می‌شود که امکان دسترسی‌های در حال رشد به زیر ساختارهای اساسی سر پناه و اشتغال را تضمین می‌کند. به طور کلی مدیریت شهری راهی را برای استفاده بهتر از مهارت‌ها، پول و سایر منابعی که در دسترس است پیشرو قرار می‌دهد. مدیریت از لحاظ تئوری، فرایند طراحی و نگهداری محیطی است که در آن افراد در غالب گروه‌هایی باهم کار می‌کنند تا به صورت کارآمد به اهداف تعیین‌شده دست یابند. دانش مدیریت عموماً حول‌وحوش پنج کارکرد مدیریتی سازمان می‌یابد: برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، نیروی انسانی، هدایت و کنترل. این موضوع نیز در مدیریت شهری صادق است (Chkrabarty, ۲۰۰۱, ۳۳). در شهرهای معاصر

نهاد و سازمان‌های مختلفی در مدیریت شهری وجود دارد که هر کدام دارای وظایف و کارکردی ویژه خود هستند، لیکن شهرداری محوری‌ترین و مرکزی‌ترین سازمان مدیریتی شهر مدرن است. حکومت‌های محلی در ایران از قدمت دیرینه برخوردارند، ولی شروع اندیشه ایجاد نهادهای رسمی برای مشارکت مردم در امور اجرایی محل سکونت آنان، همچون سایر نهادهای سیاسی و حکومتی به جریان‌های که منتهی به انقلاب مشروطه شده بازمی‌گردد (مقیمي، ۱۳۹۰، ۵۳). کارکرد اصلی شهرداری فراهم ساختن زمینه مناسب و مساعد برای شکوفایی استانداردهای مطلوب شهرنشینی و ترویج فرهنگ شهروندی است (محمدي، ۱۳۸۵، ۲). شهرداری را می‌توان سازمانی حقوقی، محلی، مستقل در محدوده‌ی شهری دانست که برای رفع نیازهای عمرانی، رفاهی و اجتماعی- فرهنگی و خدماتی مردم شهر که جنبه‌ی محلی دارد تشکیل می‌گردد (سعید نیا، ۱۳۸۳؛ ۷). از اوایل دهه ۹۰ میلادی به کارگیری شاخص‌های مربوط به اندازه‌گیری و ارزیابی عملکرد در برنامه‌ها و پروژه‌های مؤسسات دولتی رونق یافته است. از محرک‌های کلیدی این موضوع می‌توان به کتاب «نوسازی دولت» اسبورن و گلبر اشاره کرد که به ایجاد سیستم شاخص‌های مبتنی بر نتایج و پیامدهای منتهی شدند. این سیستم‌ها قابلیت ارائه داده‌ها برای تنظیم اهداف و ارزیابی آن‌ها در بخش‌های دولتی در مقوله‌های مدیریت و مسئولیت‌پذیری مؤسسات، برنامه‌ریزی استراتژیک، ارزیابی برنامه توسعه اقتصادی، سنجش رضایت مشتریان و رقابت‌پذیری شهر را دارند (برک پور و همکاران، ۱۳۸۹، ۳). در مدیریت هر سازمان، نظارت فرایند اساسی است و از طریق نظارت می‌توان به حداکثر کارایی و اثربخشی در راستای اهداف و سازمان دست یافت (محمودی، ۱۳۸۶، ۵۴). «ارزیابی» فراگرد ارزشیابی؛ عملکرد فردی و سازمانی است (علاقه بند، ۱۳۷۴، ۱۰۶).

پیشینه موضوع در جهان و ایران

در سال‌های اخیر طراحی و اجرای نظام ارزیابی عملکرد شهرداری‌ها با استفاده از دیدگاه شهروندان مورد توجه شهرداری‌ها و حکومت‌های محلی کشورهای مختلف جهان، اعم از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه و همچنین کشورهایی با نظام سیاسی و اداری مختلف قرار گرفته است. در ادامه به چند نمونه از این تجارب در جهان و ایران به طور خلاصه اشاره می‌شود.

گوتیزر و همکارانش، در مقاله‌ای در سال ۲۰۰۹ به بررسی رضایت شهروندان از کیفیت خدمات و اعتبار دولت محلی شهرداری پرداختند. در این تحقیق سعی شده با تجزیه و تحلیل اجزای کیفیت، ارتباط بین کیفیت خدمات، با اعتبار حکومت محلی و رضایت شهروندان ارزیابی شود. در این تحقیق با تنظیم پرسشنامه‌ای با ۴۰۰ نفر از ساکنان منطقه‌ی کاستیلای لئون اسپانیا به صورت رودرو مصاحبه شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ارتباط مستقیم بین کیفیت خدمات و رضایت، درحالی‌که ارتباط میان کیفیت و اعتبار، غیرمستقیم است. هم چنین رضایت و اعتبار، پیوند بسیار محکمی باهم دارند.

آمریکای لاتین و حوزه دریای کارائیب: در سال ۲۰۰۸ گزارش موسسه America Barometer در مورد میزان رضایت شهروندان از نحوه ارائه خدمات شهری در ۲۳ کشور آمریکای لاتین و حوزه دریای کارائیب منتشر شد. طبق این گزارش کشور برزیل بالاترین میزان رضایتمندی را به خود اختصاص داده و پس از آن کشورهای دومینیکن و اکوادور قرار گرفته‌اند. کم‌ترین میزان رضایتمندی نیز مربوط به کشور جامائیکا است. نکته‌ای که در این گزارش به آن پرداخته شده، رابطه بین ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی پاسخ‌دهندگان و میزان تأثیر این ویژگی‌ها در سطح رضایت آن‌هاست. در این گزارش از نظرات ۳۳۸۰۹ نفر از ساکنان کشورهای آمریکای لاتین و حوزه دریای کارائیب استفاده شده و امتیازات از یک (خیلی خوب) تا پنج (خیلی ضعیف) درجه بندی شده است. عوامل مورد بررسی در این گزارش، تحصیلات، جنسیت، سن، منطقه سکونت (شهری یا روستایی) و میزان درآمد و رابطه‌ی آن‌ها با میزان رضایتمندی افراد است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد افراد با درآمد بالاتر، در مقایسه با افراد کم درآمد رضایت بیشتری از خدمات شهری دارند.

داکا (بنگلادش): طی دهه‌های گذشته، داکا از یک شهر سرسبز و آرام به یکی از آلوده‌ترین و شلوغ‌ترین شهرهای دنیا تبدیل شده است. محققان بنگلادشی در پژوهشی تلاش کردند عملکرد انجمن شهر را در ارائه خدمات بررسی کنند. هدف تحقیق، بررسی نظر شهروندان درباره خدمات شهری با توجه به انتظارات آنان بود. تحقیق بر روی سه وظیفه انجمن شهر، یعنی مدیریت مواد زائد، کنترل حشرات و صدور مجوز متمرکز شده است. برای این منظور ۱۲ ناحیه از ۹۰ ناحیه شهر به عنوان نمونه انتخاب شد. این نواحی به گونه‌ای در نظر گرفته شدند که مناطق قدیمی و جدید شهر را پوشش دهند. در این نواحی بخش‌های کاملاً مسکونی تا تجاری و صنعتی نیز قرار داشتند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، رضایت شهروندان داکا از مدیریت مواد زائد و صدور گواهی و مجوزهای مختلف در حد متوسط است. در بعضی از نواحی، رضایت در حد بسیار و در برخی دیگر، بسیار کم است. همچنین پژوهش نشان داد شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی پاسخ‌دهندگان در نظرات آنان تأثیرگذار است، به طوری که با افزایش سطح درآمد، سطح رضایت شهروندان نیز افزایش می‌یابد.

برک پور و همکاران در سال ۱۳۸۹ به ارزیابی عملکرد شهرداری‌ها بر پایه سنجش میزان رضایت مردم از خدمات شهری نمونه موردی: مناطق ۱ و ۱۱ شهر تهران پرداخته است که نتایج تحقیق نشان می‌دهد سطح رضایت عمومی شهروندان از عملکرد شهرداری در هر دو منطقه نزدیک به متوسط است، اما از نظر ویژگی‌های اجتماعی پاسخ‌دهندگان مانند جنسیت، سن، تحصیلات و میزان آگاهی از وظایف شهرداری، تفاوت معناداری میان نظرات ساکنان دو منطقه وجود دارد.

منفرد و همکاران در سال ۱۳۹۱ به ارزیابی رضایت‌مندی شهروندان از عملکرد شهرداری در حوزه خدمات شهری نمونه موردی: شهر ایلام پرداخته است. نتایج تحقیق نشان دهنده این امر است که میزان رضایت‌مندی شهروندان از عملکرد شهرداری ایلام در سطح مطلوبی قرار ندارد. از طرف دیگر میزان رضایت‌مندی شهروندان در نواحی مختلف شهرداری دارای تفاوت معناداری است به صورتی که ناحیه ۱ بیش‌ترین و ناحیه ۲ کمترین میزان رضایت‌مندی را به خود اختصاص داده است. در حوزه‌های خدمات شهری بیش‌ترین میزان در حوزه خدماتی و کمترین میزان رضایت در حوزه نظارتی مشاهده می‌گردد. همچنین تحلیل آزمون‌های آماری

نشان می‌دهد که میزان مشارکت شهروندان با رضایت‌مندی آنان در ارتباط است و با افزایش آگاهی‌ها از میزان رضایت‌مندی کاسته می‌شود.

آخوندیان و همکاران در سال ۱۳۹۱ در مقاله‌ای به ارزیابی نگرش مردم نسبت به میزان عملکرد مناطق مختلف شهرداری با رویکرد فازی نمونه موردی: منطقه ۱ شهرداری ساری پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، بر پایه سنجش رضایت مردم از خدمات شهری، وضعیت منطقه ۱ شهرداری ساری از نظر ارزیابی میزان عملکرد در ۳ شاخص عمده‌ی وظایف شهرداری: اجتماعی - فرهنگی، خدمات شهری، فنی و عمرانی به طور نسبی در حد مطلوبی است؛ همچنین شاخص خدمات شهری از کمترین فاصله بین وضع موجود و ایده آل برخوردار بوده می‌توان گفت: شهرداری منطقه ۱ ساری در این زمینه موفق عمل کرده است.

برترین شهرداران دنیا

شهرهای جهان براساس نوع و وضعیت هر شهر نیازمند برنامه‌های مختلفی از سوی شهرداران و اداره‌کنندگان آن است. در همین راستا هرساله تعدادی از شهرداران جهان به سبب فعالیت‌هایی که برای ارتقای سطح شهرنشینی شهرهایشان انجام می‌دهند کاندیدای بهترین شهردار دنیا شده و با ارائه برنامه‌ها و راهکارهایشان در طول دوران فعالیت در داخل شهر و شهرهای دیگر جهان از میان آنها بهترین شهردار سال برگزیده می‌شود. امسال نیز این مراسم در حال برگزاری است و این بهانه‌ای شد تا چند تن از شهرداران جهان را که در حال حاضر کاندیدا هستند و وضعیت شهر آنان را به اختصار بیان کنیم. شهر تیشوآنا در آفریقا یکی از شهرهای جهان است که شهردار آن پدر اسمانگولیسو ماختوشا به عنوان یکی از کاندیداهای مرحله‌نهایی برگزیده شده است. او از زمانی که فعالیتش را در سال ۱۹۹۴ آغاز کرد تلاش داشت تا این شهر آفریقایی را به یکی از زیباترین و پاکیزه‌ترین شهرهای دنیا بدل کند و در انتخاب مجددش در سال ۲۰۰۰ با شعار «تیشوآنا بزرگ‌ترین و بهترین شهر آفریقا در سلامت، بهداشت و محیط زیست» وارد عمل شده است. این شهر دارای ۱۳ منطقه شهرداری است که در این زمینه ۱۱ منطقه در بخش تکنولوژی و دو منطقه دیگر در قسمت اقتصادی در یک برنامه بلندمدت از سوی شهرداری فعالیت می‌کنند. تیشوآنا از جمله شهرهای آفریقا بود که

مشکل آب ناسالم و بی برقی داشت و سیاست های شهرداری سبب شد که این وضعیت ساماندهی شده و با هزینه ۳۵۰ میلیون R (واحد پول) ۱۷ روستا دارای آب سالم شده و ۸۸ هزار و پانصد بی خانمان را در این روستا اسکان داده است. او در پنج سال اخیر ۶۵ هزار خانه برای افراد بی خانمان در نظر گرفته و در راستای اسکان افراد بی خانمان در داخل شهرها ۹ هزار خانه جدید را در سال ۲۰۰۵-۲۰۰۴ ساخته و این خانه ها در حال حاضر آماده بهره برداری است. با ارائه برنامه بهداشتی سالانه این شهر تمامی مناطق شهرداری موظف اند تا سال ۲۰۱۰ امکانات بهداشتی را در مناطق خود به حد استاندارد برسانند. برای برنامه جلوگیری از آلودگی هوا نیز شهرداری این شهر با بهره گیری از انرژی برق مصرف ذغال سنگ و چوب را برای پخت و پز ممنوع کرده و در تمامی خانه ها و رستوران ها سیستم برق کشی نصب شده تا آلودگی شهری به کمترین حد خود برسد. از دیگر برنامه های این شهر ارائه برنامه های خدماتی ابتدایی در بهداشت است که ماهانه ۷۵ هزار نفر را در این راستا آموزش می دهد. این شهر با جمعیت دو میلیون و ۸۰۰ هزار نفر توانسته در مدت ریاست شهرداری ۶/۶ درصد سالانه رشد ناخالص داشته باشد و در عین حال به منظور کاهش جرم و جنایات با نصب دوربین های مخفی و کنترل از راه دور در تمامی مراکز تفریحی، معابر، رستوران ها و خیابان ها آمار قاچاق، تجاوز، دزدی و ضرب و جرح را کاهش داده است. در حال حاضر در مناطق محروم این شهر هشت هزار خانه برق کشی، هشت هزار و ۲۰۰ خانه دارای آب لوله کشی و ۱۴ هزار و ۱۶۸ متر شبکه ارتباطی در آنها تعبیه شده است. براساس برآورد کارشناسان ۷۳ درصد از کلینیک های این شهر کاملاً استاندارد است. هیزل مک کالبی شهردار ۸۴ ساله کاندایی دیگر شهردار جهان است که به عنوان کاندیدا برگزیده شده است. وی ۴۰ سال است که در ارائه سرویس های عمومی به شهر میسیوکا فعالیت دارد و توانسته این شهر را که دارای ۳۱ بخش مختلف است در ردیف یکی از شهرهای با استاندارد جهانی قرار دهد. این زن یکی از اعضای کمیته بهداشت جهانی است و از سال ۱۹۶۷ وارد فعالیت های سیاسی شده است. هیزل در سال گذشته به عنوان یکی از برترین زنان آمریکا شناخته شد. او با تخصیص مالیات های مختلف توانسته با صرف هزینه یک میلیارد و ۹۰۰ میلیون دلار بازسازی راه های ارتباطی سیستم کانال کشی آب های سطحی و ساخت پل های ارتباطی را انجام دهد. این شهر با کمترین آمار فقر درمیان دیگر شهرهای جهان رو به رو است. این شهردار با استفاده از

استانداردهای مختلف شهری مراکز ورزشی، فرهنگی و تفریحی متعددی در شهر ایجاد کرده تا جوانان با استفاده از این مراکز بتوانند اوقات فراغت مناسبی داشته باشند. براساس برآورد وی برای مراحل بازسازی و پیشرفت درون شهری سالانه ۳۲ میلیون دلار از ساکنان این شهر در بخش‌های مختلف مالیات جمع‌آوری می‌شود. از دیگر برنامه‌های این شهردار مسن که دهمین دوره مسئولیت شهرداری این شهر را برعهده دارد ارائه برنامه‌ای برای مقابله با ایدز است که تاکنون در این شهر موفق عمل کرده و توانسته تا حدی جلوی رشد صعودی این بیماری را بگیرد. «شهر وین شهر منحصر به فرد» شعار مایکل کوپل شهردار وین است که در طول فعالیتش توانسته این شهر را به یکی از چهار شهر فرهنگی اتحادیه اروپا بدل کند. او که دارای مدرک دکترای بیولوژیک است همچنین در سمت مدیر انجمن شهری وین نیز فعالیت دارد. وی در سیاست‌های توسعه شهری برنامه‌های مختلفی چون بیوتکنولوژی، مدیکال تکنولوژی، تکنولوژی و علوم دیگر را در هر کدام از مناطق شهری فعال کرده و سبب شده این شهر یکی از مهمترین شهرهای صادراتی اتریش باشد ضمن آنکه سالانه رشد ناخالص شهری آن ۶/۲۲ است. وین با داشتن دومین دانشگاه آلمانی زبان جهان از نظر استاندارد آموزشی در سطح بالایی قرار دارد و شهردار برای جلب اساتید و متخصصان علوم مختلف در حال برنامه ریزی برای آنان است. وین از جمله شهرهای گران دنیا است که هزینه اجاره در آن بسیار بالا است و به اعتقاد شهردار این شهر این گرانی سبب می‌شود که افراد برای حفظ منزل و محیط اطراف آن دقت بیشتری داشته باشند. رعایت موازین رانندگی در وین از مهمترین قوانین وضع شده شهری است. تخلف رانندگی در این شهر جریمه‌های بسیار سنگینی دارد که برخی مواقع سبب می‌شود که خودرو فرد متخلف ماه‌ها در پارکینگ بماند. رعایت موازین محیط زیستی از جمله استفاده از گاز مایع به عنوان سوخت ماشین‌ها سبب شده این شهر به عنوان شهر مدل محیط زیستی مطرح شود. نگهداری از جنگل‌های وین برعهده شهرداری است و به همین منظور برنامه‌های تشویقی برای کاشت درختان و نگهداری از آنها به کودکان و نوجوانان آموزش داده می‌شود. آب آشامیدنی وین که بهترین آب آشامیدنی جهان لقب گرفته از کوه‌های آلپ تامین می‌شود و با توجه به ورود آب‌های زیرزمینی این شهر دارای سیستم تصفیه آب صددرصدی است. پرداخت مالیات در وین از وظایف شهروندان است و در ازای این پرداخت تمام امکانات دارویی و پزشکی به صورت رایگان در اختیار ساکنان شهر قرار

می گیرد. کریستین آدوات شهردار مونیخ یکی دیگر از کاندیداهای بهترین شهردار جهان است. وی با ارائه یک برنامه اکولوژیکی برای این شهر توانست جایزه بین المللی اکولوژی را از آن مونیخ کند. مونیخ از جمله شهرهای تجاری جهان است که با کمترین آمار بیکاری در دنیا مواجه است و کارشناسان شهری دلیل آن را ساماندهی صحیح کار و انتخاب مناطق اقتصادی شهری می دانند. رعایت قوانین شهری از جمله قوانین رانندگی از مهمترین موارد برای شهروندان است. در شهرداری مونیخ ۱۴ هزار کامپیوتر نصب شده و هر کدام از آنها مسئولیت مختلف مناطق شهری را برعهده دارند و گروهی کارشناس با بررسی ماهانه وضعیت شهر در بخش های ترافیک، مسکن، جرم و جنایت به ارائه برنامه های مختلف می پردازند. شهردار کراچی که یک روزنامه نگار است نیز در میان کاندیداها دیده می شود. نعمت الله خان مسئولیت یکی از ۲۰ شهر بزرگ جهان را با جمعیت ۱۴ میلیونی برعهده دارد و در این زمینه با انتقاد از عدم همکاری دولتی کمبود بودجه را در رشد فقر و ناامنی موثر می داند. از مهمترین مشکلاتی را که کراچی تا پیش از آمدن خان با آن رو به رو بود می توان آسفالت نشدن و امن نبودن جاده ها، نبود مدیریت محیط زیست، آب سالم، بهداشت و آموزش نام برد. پس از آمدن این شهردار یک برنامه بلندمدت در نظر گرفته شد و با برگزاری کنفرانس های مختلف داخلی و خارجی برای رسیدگی به وضعیت شهر راهکارهایی اندیشیده شده از آن جمله افزایش بودجه این شهر بود که در ابتدا تنها ۸۵ میلیون دلار در نظر گرفته شده بود. سپس این رقم به ۳۴۰ میلیون دلار و سال گذشته با پیگیری های این شهردار به ۷۲۹ میلیون دلار افزایش یافت. آموزش کم و نبود بهداشت به دلیل درآمد پایین و در دسترس نبودن منابع بهداشتی از دیگر مشکلاتی بود که با تخصیص بودجه مرتفع شد. کراچی با راه اندازی ۳۳ مرکز آموزشی و چاپ کتاب های رایگان برای آموزش دبستان توانسته سیاستی را در پیش گیرد تا هرچه سریع تر بر بیسوادی فائق آید. بیمارستان های این شهر نیز که تا پیش از این از افراد مختلف و کم درآمد هزینه های بالایی دریافت می کرد در حال حاضر با کمک شهرداری تنها ۲۰ درصد از خدماتی را که ارائه می دهد در قبالش هزینه دریافت می کند و بقیه آن رایگان است. کراچی تنها شهر جهان بود که از شبکه حمل و نقل بی بهره بود و با همکاری شرکت های خارجی در حال حاضر ۱۳ کیلومتر راه ارتباطی احداث کرده و برای پاکسازی شهر ۲۵۰ اتوبوس با سوخت گاز طبیعی به کار گرفته و در تلاش است تا سال ۲۰۰۵ خط راه آهن منطبق با

برنامه های کاهش آلودگی را راه اندازی کند. از دیگر مشکلات این شهر زندگی مردم در مسکن های نامناسب است که براساس برآورد اولیه ۴۰ درصد از ساکنان این شهر در مناطقی زندگی می کنند که از آلودگی بسیاری برخوردار است. زباله های کراچی از دیگر معضلات آلودگی هوا بود که با امضای یک قرارداد با شرکت اتریشی هشت هزار تن از زباله های قابل بازیافت در این شهر در کارخانه ها در چرخه باز یافتی بازتولید می شود. با این کار کراچی تمیز تر و سبز تر در انتظار شهروندان است. کراچی در تلاش است تا با همراهی ایران در زمینه کنترل ترافیک، بازیافت زباله، استفاده از اتوبوس های گازسوز، سیستم حمل و نقل، مهندسی شهری و محیط زیست و تجارت فعالیت کند. شهر کی یف از جمله دیگر شهر هایی است که در لیست قرار دارد. الکساندر املچن کو شهردار این شهر کی یف را زیباترین شهر دنیا می داند. این شهردار در سال ۱۹۹۶ زمانی به این سمت انتخاب شد که این شهر از هر منظر شهری در بحران بود. اما با توجه به برنامه های مختلفی که به منظور برقراری امنیت در این شهر پرمخاطره به اجرا گذاشته شد در حال حاضر ۷۰ درصد از مردم این شهر طرفدار شهردارشان هستند. وی مراکز دیدنی و تاریخی شهر را که زمانی محل تجمع معتادان و مجرمان بوده تخلیه کرده و پس از مرمت این آثار سبب شده که گردشگران با حضور در این شهر به توسعه اقتصادی و فرهنگی این شهر کمک بسزایی کنند. بازسازی خیابان های این شهر از دیگر برنامه های بلندمدت این شهردار است که در ارائه یک برنامه بلندمدت مراحل پایانی بازسازی این خیابان ها را به پایان می برد و در همین حال در تلاش است تا مقررات راهنمایی و رانندگی شهر را به کمک کارشناسان امور ترافیک تغییر دهد. بناهایی که در دوره کمونیست ساخته شده و جلوه شهری مناسبی ندارد نیز در برنامه این شهردار در حال بازسازی است و آن تعدادی که امکان بازسازی آنها نیست تخریب شده و به شکل مدرن ساخته می شود. املچن کو همچنین با همکاری کارشناسان تزئینات شهری در حال تغییر ظاهر شهر کی یف است و با استفاده از گیاهانی که تحمل سرمای این شهر را دارند و همچنین تزئین خیابان ها و رنگ آمیزی ساختمان ها در تلاش است تا این امر را محقق کند. این شهر که تا پیش از آمدن این شهردار سالانه تنها چهار درصد رشد اقتصادی داشته هم اکنون رشد اقتصادی شهری ۲۶ درصدی دارد.

فصل دوم

رویکردهای مهم مدیریت شهری

مدیریت شهری

در کشورهای مختلف و در تمدن های گذشته تنوع زیادی از پدیده کار و فرهنگ آن مشاهده می شود. در میان رومیان باستان کار فقط کار یدی تعریف می شود و آن هم تنها برای بردگان مناسب بود. سپس در عصر فئودالی با تغییر در برداشت از مفهوم کار انگیزه ها منوط به تعهد و سوگندی شد که نسبت به ارباب ارائه می شد. در واقع برای اولین بار نیروی کار با صاحب کار براساس یک ارزش تعریف شد.

مفهوم کار در مدیریت شهری

در کشورهای مختلف و در تمدن های گذشته تنوع زیادی از پدیده کار و فرهنگ آن مشاهده می شود. در میان رومیان باستان کار فقط کار یدی تعریف می شود و آن هم تنها برای بردگان مناسب بود. سپس در عصر فئودالی با تغییر در برداشت از مفهوم کار انگیزه ها منوط به تعهد و سوگندی شد که نسبت به ارباب ارائه می شد. در واقع برای اولین بار نیروی کار با صاحب کار براساس یک ارزش تعریف شد. سپس در عصر بورژوازی و با جایگزینی تدریجی انرژی های دیگر به جای کار یدی انسان، در مفهوم کار تغییرات وسیعی پدید آمد. ابتدا با به وجود آمدن نوع بدوی اتوماسیون، کار اجتماعی به صورت بدوی پدید آمد و دولت تجلیل گاه و مرکز نظم جامع نیروی کار شد، اما در عصر حاضر با توسعه تکنولوژی و تقابل تحول و نوآوری آن با ثبات و تمرکز شدید دولت نشان داد که نیروی کار نمی تواند به ساخت های بیش از اندازه متمرکز برای رشد خود اعتماد کند، زیرا عواملی نظیر انگیزه، تکنولوژی و توزیع نظم همراه و همسو حرکت نمی کنند. آنچه در فرآیند سنتی تعریف مفهوم کار به چشم می خورد این است که محاسبه ارزش اطلاعات متبلور شده در کار نادیده گرفته شده، زیرا کار را نیرویی می دانند که در یک دامنه تغییر (x) عمل می کند. « $W=F.x$ » در این فرمول نمی توان ارزش اطلاعات متبلور شده را در تحول حاصل از کار و در خود کار به دست آورد. در حالی که از نگاه جدید، کار عبارت است از انرژی هدفداری که موجب تغییر از حالت A به B می شود که هر سیستم سه جزئی (جرم، انرژی و اطلاعات) از جمله سیستم مدیریت شهری برای مقابله هژمونی

آنتروپی فزاینده درونی و خارجی خود به آن نیازمند است تا بتواند به بقا و تکامل خود ادامه دهد. در این تعریف عامل اطلاعات به مفهوم جدید کار وارد شده است. به بیان دیگر X یعنی شاخص تغییر مکان تابعی از تاثیر اطلاعات مصرف شده در جریان کار است. براساس این تعریف به هر مقدار که انرژی اطلاعاتی به کمترین مقدار خود می رسد مقدار انرژی فیزیکی به کار گرفته شده بیشتر می شود و در این شرایط هرچه بیشتر کار انجام دهیم نتیجه معکوس می گیریم؛ چیزی که متأسفانه در طول تاریخ مدیریت شهری ما کم و بیش حاکم بوده است. در واقع مدیر شهری یا شهردار موفق کسی است که ساعات بیشتری در دفتر کارش حضور دارد و شب و روز نمی شناسد و کار فیزیکی و یدی بیشتر انجام می دهد. چنین است که یک مدیر شهری موفق یا یک شهردار منطقه موفق کسی است که همیشه گوش به بی سیم و یا برق اتاق کارش شبانه روز روشن باشد. در حالی که مفهوم جدید کار در حوزه مدیریت شهری امروزی عبارت است از تعادل میان انرژی و اطلاعات، به تعبیری کار را می توان کاربرد اطلاعات در انرژی (هدف در انرژی) تعبیر کرد که در سه دسته کار سخت افزاری (با اطلاعات کم)، کار سخت افزار - نرم افزاری (با اطلاعات متوسط) و کار نرم افزاری (با اطلاعات زیاد) متبلور می شوند. موضوع نوع اول کار افزایش تولید و سود، موضوع کار از نوع دوم فزونی نظم و قدرت و موضوع نوع سوم کار افزایش دانش و علم است که البته در حوزه مدیران شهری ما بیشتر بر نوع اول کار تمرکز شده است و دو نوع دیگر کمتر مورد نظر قرار می گیرد. اگر بخواهیم تعریف جامع تری از کار ارائه دهیم می توان گفت که کار، سیاست و فرهنگ همگی از یک مقوله هستند، تنها اشکال آنها متفاوت است زیرا کار، مکانیسمی از آرایش محدود انرژی و اطلاعات در محدوده ای خاص است که هدف محدود و مشخصی ندارد. سیاست نیز از همین آرایش بهره می برد با این تفاوت که شکلی عام تر دارد و وابسته به قدرت متمرکز است و سرانجام نوع بسیار عام و جالب ترکیب انرژی و اطلاعات را فرهنگ می نامند که نظم خودجوش و پذیرفته شده اجتماعی است. به زبانی دیگر کار تجلی سیاست و سیاست تجلی فرهنگ است، البته در بهینه ترین و بهترین شرایط اجتماعی، بنابراین کار انرژی هدفداری است که کالا تولید می کند. سیاست انرژی هدفداری است که نظام محدودی در یک حوزه جغرافیا به وجود می آورد. فرهنگ انرژی هدفداری است که نظام اجتماعی را به مقوله آگاهی اجتماعی متصل کرد و خالق هنر است. لذا محدوده کار یک کارگاه و حوزه مدیریت آن، محدوده فعالیت

سیاسی یک دولت و نظم اجتماعی و محدوده فرهنگ به قلمرو تکامل تمامیت اجتماع و پویای آن مربوط است. بنابراین در یک سیستم مدیریت شهری موفق و مولد کار تولیدی، کار سیاسی و کار فرهنگی در یک جهت قرار می‌گیرند، گرچه پیچیدگی خاص خود را دارد، اما هم راستا هستند. در مدیریت شهری ما حلقه گمشده کار معطوف به پژوهش، اطلاعات و دانایی است. اهمیت این حلقه از آن جهت است که کار معطوف به پژوهش دائماً در حال تغییر آرایش انگیزه‌های خود از دانی به عالی است. فرمول کار یدی + کار فکری به عنوان نیروهای انسانی طراح و ماشین ساز ضرورت توسعه منابع انسانی مدیریت شهری است، زیرا این نیروها امکان تحقق عملی یک اندیشه را فراهم کرده و با جذب اندیشه‌های مختلف نوین، قدیم و آرایش آنها به صورت طراحی جدید و اجرای آنها برای اولین بار اندیشه یا اندیشه‌های نوین حاصل از پژوهش را به عمل آورده و تجربیات جدیدی را به مدیریت شهری می‌بخشند. در واقع کارآفرینان خلاق یک جامعه شهری این دسته از نیروها هستند. یک کارآفرین متکی به منابع اقتصادی را تاجر، یک کارآفرین متکی به منابع سیاسی را سیاستمدار و یک کارآفرین متکی به منابع عملی را طراح و ماشین ساز می‌نامیم. معمولاً یک کارآفرین کمپلکس قدرت استفاده از همه منابع فوق را برای گسترش محیط کار خود دارد.

مدیریت شهری در اروپا

سه عامل مدیریت برنامه ریزی، اجرای برنامه‌های مدیریت شهری، نظارت و ارتقای برنامه‌های مدیریت شهری مهمترین اصول الگوی مدیریت شهرهای کشورهای اروپایی است. توسعه برنامه‌های مدیریت شهری در گرو تلاش و ممارست شهرها در جهت پیشرفت و رفاه منابع انسانی میسر می‌شود که از نظر کارشناسان آسیایی مدیریت شهری، این اقدامات شامل جذب مشارکت‌های دولتی، بهره‌وری اقتصادی، حفظ تساوی و عدالت اجتماعی، کاهش فقر و بهبود شرایط زیست محیطی است که در سایه استفاده بهینه و توزیع عادلانه منابع امکان پذیر خواهد بود. مدیریت شهری طی سه مرحله از آغاز سال ۱۹۸۶ میلادی تاکنون دستخوش یک سری تغییرات بنیانی شده به طوری که در مرحله اول برنامه مدیریت شهری در سال‌های (۱۹۸۶-۱۹۹۱) شکل گرفته است. این برنامه‌ها بر روی تحقیقات کاربردی بر روی چهار موضوع مدیریت اراضی، امور مالی و مدیریت شهری، زیرساخت‌ها و محیط زیست شهری با هدف

توسعه راهبردهای عملی و ابزارهای کاربردی مدیریت شهری در سطح جهانی متمرکز شده بود. اهداف این مرحله در خصوص چگونگی استفاده از این راهبردها و ابزارها در جهت ارتقای کارآیی و سطح تولیدات، ابتدا به صورت منطقه ای و سپس بسط آن به تمام کشورهای جهان بوده است. در مرحله دوم مکانیزم اساسی به سطح کارآیی و تولیدات از قبیل تشکیل هیات کارشناسان منطقه و تاسیس کارگاه ها و همایش های مشاوره ای در سطح کشوری می پرداخته که به منظور معرفی این خط مشی ها و ابزارهای کاربرد به کل کشور، معطوف می شده به صورتی که ساختار این برنامه ها تمرکززدایی و واگذاری مسئولیت انجام این فعالیت ها به ادارات منطقه بوده است. در مرحله بعدی مدیریت شهری به منظور ایجاد و تحکیم کارآیی دولت، بانک ها و مراکز تامین اعتبار در جهت مرتفع ساختن معضلات شهری اختصاص یافته است و در مرحله آخر (۲۰۰۴ تا ۲۰۱۱)، در ادامه مرحله سوم بیش از پیش بر فعالیت ها و اقدامات دولتی که شرایط زندگی قشر مستمند و کم درآمد جامعه شهری را متاثر می ساخت، متمرکز شده بود. هم اکنون این برنامه ها به زمینه هایی خاص مانند کاهش سطح فقر در شهرها، مدیریت محیط زیست شهری، جذب مشارکت های دولتی و حل معضل ایدز و اعتیاد در جامعه شهری می پردازد به طوری که هم اکنون این برنامه ها در ۲۱ شهر در آسیا در حال اجرا شدن است.

اصول مدیریت شهری

در الگوی مدیریتی در اروپا سه عامل مدیریتی برنامه ریزی، اجرای برنامه های مدیریت شهری، نظارت و ارتقای برنامه های مدیریت شهری ذکر می شود و ویژگی های خاصی برای یک مدیریت مطلوب شهری نیاز است که این ویژگی ها شامل داشتن اطلاعات لازم در زمینه سیستم شهری، سازمان های مربوطه و روند فعالیت ها را شامل می شود. همچنین باید توجه داشت که بخش خصوصی، گروه های فشار و عامه مردم می توانند در بهبود مدیریت شهری سهیم باشند و با استفاده از این مشارکت ها می توانند به بودجه لازم جهت ارتقای وضعیت اقتصادی دست یابند به طوری که این عملکرد ها می توانند شهروندان، محیط زیست شهری و ظرفیت کارآیی و تولیدات شهر را تحت تاثیر قرار دهند. در اروپا تاکید بر این است که سیستم های شهر به طور کامل مورد ارزیابی قرار گیرد. نوع مدیریت شهری که در اروپا مورد

استفاده قرار می‌گیرد می‌بایست با چرخه زندگی شهرنشینی، که افزایش و کاهش رشد محیط زیست نشانگر آن است، سازگار باشد. شهرهایی که به لحاظ فیزیکی و اقتصادی توسعه یافته هستند نیاز به شیوه مدیریت شهری متفاوت نسبت به شهرهای عقب مانده و دچار نقصان هستند. به عنوان مثال بسیاری از شهرها نتوانسته اند به توازن عرضه و تقاضا در تولیدات و خدمات شهری برسند. در این موارد شهرهای اروپایی وضعیت بازارهای شهری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند. با این روش تقاضا برای تولیدات خدمات شهری و عرضه مایحتاج شهروندان به توازن می‌رسد. از موارد دیگری که در مدیریت شهری اروپا مدنظر قرار می‌گیرد می‌توان به وضعیت حمل و نقل شهری، مدیریت اراضی، اقتصاد شهری و منطقه ای، سازمان دهی کارآیی و حجم تولیدات در کلان شهر ها اشاره کرد.

سیر مدیریت شهری در ایران

فعالیت‌های شهرداری را به شکل نوین بی‌تردید باید مربوط به دوره بعد از مشروطیت دانست. این دوران با تصویب قانون بلدیة در دوره اول مجلس شورای ملی به سال ۱۲۸۶ هـ.ش، آغاز گردید. نخستین شهرداری که براساس قانون جدید تأسیس شد، شهرداری تهران بود که با تشکیلات جدید در همان سال (۱۲۸۶) تقریباً بلافاصله پس از تصویب قانون پایه گذاری شد و با تشکیلات جدید آغاز به کار کرد. پس از آن تا سال ۱۳۰۴، یعنی آغاز سلطنت پهلوی اول، مجموعاً ۱۶ شهرداری ایران تأسیس شد.

قانون بلدیة (۱۲۸۶ هـ. ش.) با عدم موفقیت روبه رو شد. برخی از بخشهای آن به طور کلی به مرحله اجرا در نیامد و برخی دیگر به صورتی ناقص تحقق پیدا کرد و با مشکلاتی روبه رو شد. علت آن بود که نه مردم و نه دولت، هیچ یک از آمادگی لازم برای تحقق این قانون برخوردار نبودند. همراه و مقارن با تصویب قانون بلدیة سال ۱۲۸۶ هـ. ش قوانین دیگری نیز به تصویب رسید: ابتدا قانون انجمنهای ایالتی و سپس قانون تشکیل ایالات و ولایات و دستورالعمل حکام اما دلایلی چند جریان عادی و تکامل تدریجی حرکت به سوی شکل گیری نظام دموکراتیک را متوقف کرد یا با مشکلات فراوان مواجه ساخت.

در دوره سلطنت رضاخان، تأسیس شهرداری ها تسريع یافت، به طوری که تا پایان سلطنت وی، بالغ بر ۱۳۶ شهرداری تأسیس شد. شهرداری ها در این دوره، سازمانی کاملاً دولتی بودند. در سال ۱۳۰۹، قانون بلديه لغو شد و قانون جدیدی تصویب شد که به موجب آن تأکید بر وابستگی انحصاری شهرداری ها از حیث مالی و به تبع آن اداری و اجرایی به دولت و بودجه ملی - دولتی بود.

در دوران سلطنت پهلوی دوم نیز تغییراتی در قوانین اداره شهرها به وجود آمد. در سال ۱۳۲۸ قانون جدیدی تصویب شد که در شرایط تعیین شهردار، حقوق و مزایای او و همچنین واگذاری برخی اختیارات تازه به انجمنهای شهر تغییراتی ایجاد شده بود. در سال ۱۳۳۱ در لایحه الحاقی به قانون سال ۱۳۲۸، اختیارات انجمنهای شهر و قدرت مردم افزایش یافت.

از سال ۱۳۳۲ به بعد، بنا به دلایل سیاسی، تغییراتی در قانون سال ۱۳۳۱ ایجاد شد که در نهایت منجر به کاهش قدرت مردم شد. علاوه بر این، در دوران قبل از انقلاب، دو قانون نوسازی و عمران شهری و تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران تصویب شد که به موجب ماده ۷ قانون اخیر، شهرداری ها مکلف به اجرای مصوبات این شورا بودند.

در زمان قبل از انقلاب، در بسیاری از شهرهای ایران از جمله تهران، انجمن شهر تشکیل شد، لکن چون اعضای این انجمنها بیشتر از طبقات ذی نفوذ و یا کسانی بودند که دولت و رژیم گذشته به آنان اعتماد داشت، این انجمنها نتوانستند منشأ اقدامات مؤثری شوند. شهرداران در واقع مدیر مطلق العنان شهر بودند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با توجه به تغییر بنیادین نظام سیاسی کشور، بر اداره شورایی کشور (در سطوح مختلف کشوری، استانی، شهری و روستایی) در قانون اساسی تأکید ویژه ای شده، به طوری که یک فصل از قانون اساسی به شوراها اختصاص یافته است.

مطابق اصل ۱۰۰ قانون اساسی (برای پیشبرد سریع برنامه های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی) و سایر امور رفاهی از طریق همکاری مردم با توجه به مقتضیات محلی اداره امور هر روستا، بخش، شهر، شهرستان یا استان با نظارت شورایی به نام شورای ده، بخش، شهر، شهرستان یا استان صورت می گیرد که اعضای آن را مردم همان محل انتخاب می کنند.

در سطح شوراها، شورای اسلامی شهر جایگزین انجمن شهر شد و وظایفی که بر عهده این انجمن بود، برعهده شورای اسلامی واگذار گردید. براساس لایحه (تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها) اسلامی کشور و انتخابات شهرداران)، انتخاب شهردار بر عهده شورای اسلامی شهر و صدور حکم آن در شهرهای با جمعیت کمتر از دویست هزار نفر برعهده استاندار و در شهرهای بزرگتر برعهده وزیر کشور گذارده شد. مسایل و مشکلات ناشی از جنگ تحمیلی هشت ساله مانع از تحقق شورای اسلامی شهر گردید.

در سال ۱۳۷۵ (قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراها) اسلامی کشور و انتخاب شهرداران) به تصویب مجلس شورای اسلامی و سپس تأیید شورای نگهبان رسید و در تاریخ ۷۵/۴/۱۱ برای اجرا از طرف رئیس جمهور به وزارت کشور ابلاغ شده است.

این قانون دارای پنج فصل و نود و چهار ماده و پنجاه و یک تبصره می باشد. فصل اول این قانون تشکیلات شوراها را مورد بررسی قرار میدهد. فصل دوم در خصوص انتخابات (شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان) و فصل سوم در خصوص وظایف شوراها (برحسب سطح تشکیلاتی در روستا، بخش و شهر) می باشد. فصل چهارم در خصوص رسیدگی به تخلفات است، و بالاخره فصل پنجم سایر مقررات را مورد بررسی قرار میدهد.

در مجموع، در فاصله سالهای ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۷۵، تعداد ۱۶۷ شهرداری جدید در کشور تأسیس شده است. در سال ۱۳۷۵ تعداد شهرداریهای کشور به ۶۵۰ شهرداری رسید. تحولات مهم این دوره کاهش حمایت‌های مالی دولت از شهرداری ها می باشد، به طوری که شهرداری ها مجبور به اتکا به منابع داخلی شده اند

تاریخچه طرح های شهری ایران

قبل از تهیه طرح های شهری به شکل متداول کنونی، طرح پیشنهادی شهر همدان، به عنوان اولین طرح شهری، توسط کارل فریش، مهندس چرم ساز، تهیه و به وزارت داخله پیشنهاد شد و در آبان ماه سال ۱۳۱۰ به تصویب وزارت داخله رسید. همچنین در سال ۱۳۲۴، بخش شهرسازی و طرح ریزی در سازمانی موسوم به «سازمان اصل چهار ترومن» در ایران تشکیل شد و مسئولیت آن برعهده چند مهندس شهرساز، از جمله دکتر تورسن و مهندس گیبس، نهاده شد. این عده نیز برای اولین بار مطالعات و طرح ریزی سه شهر شیراز، اصفهان و سنندج را به زبان انگلیسی تهیه کردند (سعیدنیا، ۱۳۷۸).

علاوه بر این، سربازان گروه صلح با امضای قراردادی بین هیئت عمران بین المللی آمریکا و وزارت کشور در دهه ۳۰، به ایران آمدند و در وزارت کشور مشغول به کار شدند و برای بیشتر شهرها، طرح شبکه بندی و گذر بندی تهیه کردند (سعیدنیا، ۱۳۷۸).

طرح های شهری با کیفیتی که در حال حاضر در کشور متداول است، از ابتدای برنامه سوم عمرانی کشور (۱۳۴۶-۱۳۴۱) آغاز شد. در سال های اول اجرای برنامه عمرانی سوم، قرارداد تهیه طرح جامع بین سازمان برنامه و بودجه و تعدادی از مشاوران منعقد گردید. تا اینکه در سال ۱۳۴۳ وزارت آبادانی و مسکن و به دنبال آن شورای عالی شهرسازی تأسیس شد و نظارت در کار تهیه طرح های جامع شهرهایی که قرارداد آنها قبلاً منعقد شده بود به عهده دبیرخانه شورای عالی شهرسازی محول شد و پس از مدتی عقد قراردادهای جدید در این مورد به دبیرخانه مذکور واگذار گردید (وزارت مسکن و شهرسازی، ۱۳۶۱).

اولین طرحی که به تصویب شورای عالی شهرسازی رسید، طرح جامع بندرلنگه بود که در سال ۱۳۴۵ تصویب شد. پس از آن در سال ۱۳۴۶، طرح جامع شهرهای بندرعباس، تهران، تبریز، قزوین و رشت به تصویب رسید. در سال ۱۳۴۷ نیز طرح جامع شهرهایی چون بندرانزلی، همدان، اهواز، بابل و بابلرس به تصویب رسید و روند تصویب طرح ها در شورای عالی شهرسازی همچنان ادامه یافت، به طوری که تا پایان سال ۱۳۷۸، ۲۱۹ طرح جامع شهری به تصویب رسید. (وزارت مسکن و شهرسازی، ۱۳۷۹).

مدیریت شهری یا مدیریت پروژه

در ابتدا بهتر است به تعریفی از مدیریت شهری بپردازیم. مدیریت شهری یعنی کار کردن با افراد و گروه‌ها برای رسیدن به مقاصد سازمان، این مقاصد شامل وظایفی که عبارتند از برنامه‌ریزی و سازماندهی، نظارت و انگیزش می‌باشد در این راستا مدیریت شهری به بیان ساده باید برای شهر برنامه‌ریزی نماید. فعالیتهای شهر را سازمان و سامان و بر نحوه انجام خدمات شهری نظارت نماید و حتی برای انجام بهینه امور انگیزش لازم را در سازمان مدیریت شهری و سایر سازمانها و شهروندان ایجاد کند. معمولاً مدیریت شهری به عنوان زیر مجموعه‌ای از حکومت محلی تعریف شده و شهرداری خوانده می‌شود. مدیریت شهری به مثابه نظامی است که دارای ورودی‌ها و خروجی‌های مشخصی است که کنترل‌کننده آن شخصی بنام شهردار می‌باشد، که مسئول اجرای بهینه خدمات شهری با بهره‌گیری از کلیه امکانات و منابع مالی و انسانی است.

شاید ساختار سازمانی و نحوه اجرای این خدمات نیازمند بحث افزون‌تری باشد. لذا بهتر است به تعاریفی که از شرح وظایف ذکر گردید اکتفا نمود. مدیریت شهری در شهر ایلام سالهاست که با حواشی متعددی روبرو است و عملکردهای بسیاری از مدیران شهری (شهرداران) خود بیانگر این تغییرات است. بافت شهری ایلام و تشابه و تضاد آن با بخشداری برره از جهاتی قابل تامل است. بخشداری برره بسیار متفاوت با شهر ماست در مقایسه‌ای کوچک برره با شخصیت‌های مشخص و تعریف شده در انجام وظایف حال بصورت درست یا نادرست سعی در بیان واقعیات جامعه بصورت یک طنز اجتماعی داشت که به طنز سیاسی مبدل شده بود ولی در شهر ما با شخصیت‌های نامشخص و متضاد و عموماً مخالف در تصمیم‌گیری شهری و مدیریت شهری و عدم انجام شرح وظایف مشخص شده که نظم در ساختار شهری را به یک آرزو مبدل و بیانگر این موضوع است که طرح و نتایج مطلوب و سازنده که مرتفع‌کننده مشکلات شهری و شهروندی باشد در تصمیم‌گیری شهری کمتر بچشم می‌خورد و تنها شباهت شاید همان نام بخشداری باشد که بیشتر به شهر ایلام می‌خورد و علت ساختار و معماری شهری و نحوه ارائه خدمات شهری است که شباهت زیادی به یک بخش در نما پیدا کرده است و اما حال دیگر در مورد بخش‌ها چه قضاوت نمود و چه نامی بر آنها نهاد بماند!

بالا خره بازی شهر نیز به نتیجه رسید و پرتلاش ترین و موفق ترین شورای شهر کشور انتخاب شد که بی شک شورای شهر ایلام است که با برکناری دومین شهردار و ثبت رکورد استیضاح سعی در ایجاد فضایی مناسب و اقداماتی بی نظیر در پویایی و زیباسازی شهر را دارند!

اتفاقات و تصمیماتی که پشت درهای بسته شورای شهر صورت می گیرد مطمئنا بصلاح شهر و شهروندان آن است! و یک شهروند حق شهروندی اوست که نداند در مورد شهرش چه تصمیمی گرفته اند!! در این مجال نه در مقام نصیحت و نه در جایگاه یک مسئول، تنها بعنوان یک شهروند که حق شهروندی خود می داند که نظراتی را که ممکن است هر فردی در این جامعه شهری ایلام، از کودکی دبستانی که شهرداری را بهتر از مدیران مدیریت شهری (شورای شهر و شهردار) می شناسد تا مردم فهیمی که به فعالیتها و تصمیم گیری های شهری عادت کرده اند بهتر بتواند بازگو نماید اشاره می کنم، سخن با تصمیم گیران و تصمیم سازان مدیریت شهری بالاخص شهردار آینده است که تمامی فعالیتها به نام او انجام و اتمام می پذیرد و همه یک فرد را مسئول بی برنامه گی یا برنامه ریزی شهری میدانند. شاید با چند پرسش بتوان گوش شنوایی پیدا و پرتغال فروش را یافت!

آیا باز هم تعبیر خواب اعضای شورای شهر و یا شهردار منجر به تدابیر هوشمندانه شهری می شود ؟

آیا مدیریت شهری (شهردار) آینده نیز سعی در اجرای بهینه خدمات شهری دارد یا باز هم ابقای خود در جلسات استیضاح را به هر ارزش و بهایی می خواهد؟

آیا می توان دید که دیگر کارگران با بیل ها و کلنگها در کوچه ها و خیابانها نباشند؟

آیا می توان هماهنگی لازم بین ادارات را جهت نصب و کانال گذاری انشعابات آب و فاضلاب و برق و تلفن و اخیرا گاز را تنها با یک نامه بعمل آورد؟

آیا بودجه مالی جهت انجام آسفالت آنها از نوع مرغوب که فناوری تولید آن در مراحل صادرات است تامین اعتبار گردیده است؟

آیا مشکل ترافیک شهری با هماهنگی یا عدم هماهنگی راهنمایی و رانندگی و دوراندیشی در نحوه و مکانهای عبور و مرور کما فی سابق حل می گردد؟

آیا با سازمان گردشگری یا همان ایرانگردی و جهانگردی در مورد نحوه ورود و جذب و بازدید گردشگران داخلی و خارجی از چاله اسکندرون های کوچه و خیابانها هماهنگی صورت پذیرفته است؟

آیا جداول و تیرهای بتنی در اشکال و طرحهای مختلف جهت سد معبر و بروز تصادفات درون شهری به تعداد و در اندازه های مختلف وجود دارد؟

آیا برای تعریض خیابانهای پرتردد شهر باز هم به ارائه طرح عقب نشینی بدون جلب رضایت ساکنانش می اندیشید؟

ای کاش همه شهروندان ایرانی همانند شهروندان ایلامی کم توقع و صبور و محجوب باشند و آنگونه نباشد که با کوچکترین بی برنامه گی در خدمات شهری معترض گردند؟ شاید مدیریت شهری از جایگاه شهروندی مطلع نیست و برنامه های اتخاذی شاید در تخصص مدیریت شهری نباشد؟! شاید هم تخصص دوستان در احداث سدها و بندهای انحرافی است و به اشتباه در امور شهری وارد شده اند و مسئولین خبره سد سازی کشور باید بیایند و از تجارب این دوستان استفاده نمایند! و یا مدیران شهری و اعضای شورای شهر سایر استانها باید بیایند و دوره های آموزشی آنها بصورت فشرده و با عناوینی همچون (تعیین خیابانهای پرترافیک جهت ایجاد بندها و سدهای انحرافی با هدف افزایش تصادفات شهری و جلوگیری از عبور تانک در شهر - نحوه تعیین نوع رنگ جداول خیابانی و مکانیابی و نصب تیرهای بتنی - نحوه عملکرد و چگونگی تغییر کاربری اراضی شهری - بررسی روشها و مفاد استیضاح و عزل شهردار - نحوه شناسایی و مرمت چاله اسکندرونهای شهری) را بگذرانند! جهت دوری از تمام مواردی که شهر را دچار بازی شهر می نماید می توان پیشنهاد نمود شهردار آینده از افکار خلاق و جوان و اساتید و کارشناسان مجرب و کارآمد در زمینه مدیریت و توسعه و معماری شهری بهره گیرد و بداند نداشت این گفته ها و نوشته ها که دیدگاه دلسوزانه و منتقدانه دارد سعی در ارائه راهکارهای مناسب در شروع یک تصمیم گیری علمی و پرهیز از فعالیتهای ناسودمند

و روزمره و تکراری داشته و بیانگر نقش و مشارکت تمامی اقشار این جامعه در ترسیم نمایی شهری از این برره است!

در پایان با احترام به شخصیت‌های اعضای شورای شهر امید است دیدگاه مدیران شهری هماهنگ تر و علمی تر شده و اندیشیدن در تصمیم گیری را مقدم بر مصلحت اندیشی نمایند و در صورت لزوم موارد و مشکلات شهری را در گزارشاتی هفتگی از رسانه و یا سیما به اطلاع مردم و مدیران ارشد استان برسانند

چالش‌های و ضرورت‌های مدیریت جامع شهری

در نظام مدیریت مردمی هدف این است که همه حضور داشته باشند. همه عناصری که در مدیریت شهری موثر هستند باید بتوانند به سهم خود در این امر مشارکت کنند.

کلان شهرها پدیده ای جهانی است. این پدیده زمانی که جامعه صنعتی مرحله گذر را طی می کرد به نرمی و آهستگی با انفجار فضایی پیش رفته است.

پدیده کلان شهرها در جوامع در حال توسعه با فقر، جمعیت، سوداگری تازه به دوران رسیده، همراه است.

ناپایداری اجتماعی و فرهنگی نشان در اعتیاد فساد خیابان خوابی فرهنگ نوکسیه گی، مصرف گرایی، تخریب روابط اجتماعی و از میان رفتن هویت دارد.

افزایش اهمیت گردشگری داخلی و خارجی، توسعه بی سابقه بازارهای مالی، سرعت بیشتر در رشد سرمایه گذاری خارجی، رشد شتابان بازرگانی بین المللی، افزایش ارزش و سهم بخش خدمات نسبت به بخشهای کشاورزی و صنعت، همه از دگرگونی ساختار جهان نشان دارند.

مهمترین چالشهای پایداری کلانشهر تهران، ایجاد اشتغال، درآمد متناسب با افزایش جمعیت، تامین زیرساختها، خدمات رسانی شهری، آلودگی محیط زیست و منابع طبیعی است.

با توجه به تخصصی شدن حوزه‌های مختلف مدیریت و نیاز جامعه به متخصصین مجهز به دانش علمی در حوزه‌های مربوطه، اولین همایش مدیریت جامع شهری با همکاری معاونت توسعه مدیریت شهری در تالار حرکت تهران برگزار شد.

در این همایش که گروهی از اقتصاددانان، مدیران مسایل شهری، معماران و جمعی از دست اندرکاران شهرداری تهران حضور داشتند؛ مواردی چون پایداری شهر تهران، الزامات مدیریتی آن، علل ناپایداری در شهر تهران، ناپایداری اجتماعی و فرهنگی تهران و جهانی شدن تهران و چالشها و ضرورت‌ها مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

آقای دکتر احمد کاظمیان عضو هیات علمی همایش پیرامون پایداری شهر تهران و الزامات مدیریتی آن صحبت کرد. او تاکید کرد که مدیریت شهری در صورتی می‌تواند موفق باشد که از پایین‌ترین سطح تا بالاترین سطح در آن مدیریت کلان شهری، مدیریت شهری مناطق شهری نواحی شهری و محلات شهری به عنوان لایه‌های سیاستگذاری و تصمیم‌گیری وجود داشته باشد. در شهر تهران سطوح اول و آخر مفقوده هستند و اخیراً نظام سطح چهارم در حال شکل گرفتن است و این نقص بزرگی در مدیریت شهر تهران است. در دنیا نظام مدیریت شهری به سمت تلفیق هرچه بیشتر حرکت می‌کند. در این زمینه دو مدل ارائه شده است. در یک طیف حکومت شهری

مطرح شده است و در طیف دیگر مدیریت مردمی شهرها. به عبارتی بحث مشارکت از نظر کیفیت و کمیت مطرح است. در نظام مدیریت مردمی، هدف این است که همه حضور داشته باشند، همه عناصری که در مدیریت شهری موثر هستند باید بتوانند به سهم خود در این امر مشارکت کنند از جمله عناصر دولتی، محلی، بخش خصوصی و... به این منظور باید شرایط زیر مهیا باشد:

مشروعیت مدیریت شهری

شفافیت

پاسخگویی و محاسبه پذیری

پوشش دهی به همه اقشار مشاغل و غیر مشاغل شهری

سخنران تاکید کرد که در حال حاضر با نظام مطلوب مدیریت شهری فاصله زیادی داریم. ولی به هر حال باید به تدریج به سوی آن پیش رفت که در این راستا اقدامات و راهکارهای زیر باید تحقق یابد:

(۱) توزیع مجدد قدرت

(۲) ضرورت توانمند سازی شوراها و شهرداری ها

(۳) بستر سازی فرهنگی برای مدیران و کارکنان و سپس برای شهروندان

علل ناپایداری شهر تهران

مهندس احمد سعیدنیا، استاد دانشگاه تهران در بخش دیگری از همایش علل ناپایداری در شهر تهران را مورد بررسی قرار داد و در سخنان خود گفت، سخن از آرمان شهری است که در آن توسعه پایدار و مدیریت جامع اعمال می شود. ما در جامعه ای زندگی می کنیم که چشم انداز آینده مان باید در چارچوب توسعه پایدار پیش برود. در حالی که مسایل موجود، پذیرفتنی نیست. آنچه ضد برنامه توسعه و ضد توسعه پایدار عمل می کند، چیزی جز اقتصاد سیاسی نیست. در حال حاضر ما وارد عرصه ای شده ایم که در آن سرمایه داری وابسته وجود دارد. چون در مرحله گذر از فلاحی به صنعتی سیر می کنیم، تمام نیروها دست اندرکارند تا تمام انتظامات قدیم را برهم بزنند، تا شرایط نوین حاکم شود. بدین جهت در شرایط متلاطم به سر می بریم. راهکار پیش روی ما خروج از این مرحله گذر است. ما در مرحله گذار چاره ای نداریم جز تحمل مشکلات و تنگناها و با راه حل یابی برای مسایل کوچک این مراحل را باید طی کنیم.

کلانشهرها پدیده‌ای جهانی است این پدیده زمانی که جامعه صنعتی مرحله گذر را طی می‌کرده به نرمی و آهستگی با انفجار فضایی پیش رفته است. اما این پدیده در جوامع درحال توسعه با فقر، جمعیت و سوداگری تازه به دوران رسیده (اتلاف منابع) همراه است. پس چیزی جز به هم ریختگی و بی‌انتظامی ملاحظه نمی‌شود. سرگذشت تهران نشان می‌دهد که درعین حالی که جمعیت به آن هجوم آورده، تمام عواملی که پشتیبان توسعه هستند را از میان برداشته‌اند. زمین منابع طبیعی آب خاک هوا و حتی میراث‌ها و ابنیه‌ها را مورد تجاوز قرار داده‌اند و به عبارتی تمام عوامل پشتیبان را خود جمعیت مصرف می‌کند. اما واقعاً راه حل چیست؟ نظریه سازان اقتصاد سیاسی معتقدند راه حلی جز اصلاح سیستم اجتماعی حکومتی نیست. این سیستم بیشتر باید دموکراتیزه و مردمی شود یعنی همان راهی را که غرب طی کرد، طی کند.

آقای دکتر پرویز پیران، عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی به ابعاد ناپایداری اجتماعی فرهنگی شهر تهران پرداخت. وی گفت ما در شرایط عادی نیستیم و صحبت از راهکار است. برای اینکه راهکار به نتیجه برسد باید پیش شرط‌هایی تحقق پیدا کند. از انقلاب مشروطیت تا به حال با دو مساله حل نشده زیر روبرو هستیم:

۱) مسایل سیاسی را باید حل کنیم و قواعد پایداری برای مسایل سیاسی تدوین کنیم. این موضوع سیاسی نیست، بلکه فرایندی استراتژیک است. جامعه باید از جامعه احساسی به سوی جامعه عقلانی حرکت کند. در جامعه ما همیشه با فرد مبارزه شده است و خردستیزی یکی از ویژگیهای تاریخ ما است.

۲) مساله رانت خواری که از قدیم مطرح بوده است و مانع از رشد متخصص می‌شود از بین برود. در نتیجه این عمل، متخصصین از صحنه کنار می‌روند و کسانی در صحنه می‌مانند که از دانش علمی به دور هستند.

وی افزود، تا این پیش شرط‌ها اتفاق نیافتد، صحبت از راه‌های عملی به عملیاتی شدن نمی‌رسد. وی جایگاه مقوله پایداری را به عنوان راهبرد در سطح کلان عنوان کرد، اما راه اجرایی آن را در سطح خرد برشمرد.

دکتر پیران نشانه‌های ناپایداری اجتماعی و فرهنگی را در مواردی چون اعتیاد، فساد، خیابان خوابی، قطبی شدن شدید طبقاتی، فرهنگ نوکیسه‌گی (مصرف گرایی در شرایط فقدان)، تخریب روابط اجتماعی، تبعیض و نابرابری، از میان رفتن هویت، یکسان سازی، فقدان محدودیت چشمگیر فرهنگ سازی و بحران نسل سوم (جوانی) برشمرد.

وی راه حل را در پدید آمدن حرکت‌های اجتماعی از گروه‌های هدف عنوان کرد و تاکید کرد که نسخه‌های قدیمی و دولتی دیگر کارساز نیست. باید سازمان‌های مشارکتی در واحد محله شکل بگیرد و عزم ملی با حرکت‌های اجتماعی پیوند بخورد. منابع دولتی در خدمت و تسهیل کننده این حرکت‌ها باشد. باید ایده، فکر و برنامه توسط خود مردم تولید شود و حکومت به صورت تسهیل کننده در کنار این قضیه باشد.

جهانی شدن تهران؛ چالش‌ها و ضرورت‌ها

آقای دکتر مظفر صرافی عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی نیز یکی دیگر از سخنرانان این همایش بود که به بررسی جهانی شدن تهران و ابعاد آن پرداخت. او گفت شهر برای پایداری خود به منطقه پشتیبان حیاتش وابسته است و پایداری کلانشهر (کلان شهر) به منطقه بزرگتر و روابط گسترده تری وابسته است. در این صورت توسعه کلان شهرها به روال کنونی در میان مدت به ناپایداری دیگر مناطق و در درازمدت به ناپایداری زمین می انجامد. این آرمان شهر پایدار نه در طبیعت بکر، بلکه از دل شهرهای موجود باید شکوفا شود. از این رو وقتی پدیده‌ها را درون کلان شهر جستجو می کنید، جدا از اتفاقاتی نیست که در جهان رخ می دهد. افزایش اهمیت گردشگری داخلی و خارجی، توسعه بی سابقه بازارهای مالی، سرعت بیشتر رشد سرمایه گذاری خارجی نسبت به بازرگانی بین الملل، رشد شتابان بازرگانی بین کشورها با سلطه خدمات تخصصی و افزایش ارزش و سهم بخش خدمات نسبت به بخشهای کشاورزی و صنعت همه از دگرگونی ساختار جهان نشان دارند.

در حال حاضر کلان شهرهای جهانی، مرکز بسیار متمرکز فرماندهی و اتصال به اقتصاد جهانی، مکان تولید و نوآوری‌ها در صنایع و خدمات پیشرو، مکان کلیدی برای زمین، سرمایه و خدمات تخصصی بسیار بالا و بازار سهم محصولات و نوآوری‌های ارائه نشده هستند. در این

شرایط مهمترین چالشهای پایداری کلانشهر تهران، ایجاد اشتغال و درآمد متناسب با افزایش جمعیت، تامین زیرساخت‌ها و خدمات رسانی شهری، آلودگی زیست محیطی و منابع طبیعی و دو سطحی شدن شهر و گسست کالبدی است. وی مهمترین ضرورت‌های پایداری کلانشهر تهران را در اشاعه مدیریت راهبردی با نگرش جهانی و ملی، ایجاد مدیریت واحد شهری و یکپارچه منطقه‌ای، برقراری نظام اداره نوین کلان شهری، حمایت از تواناسازی اجتماعات محلی، کسب موقعیت جهانی و گسترش تولید فراملی، پیشسازی توسعه ملی و پیوند با اقتصادهای منطقه‌ای، مشارکت با دولت ملی در سیاست گذاری های کلان شهری و کاهش فاصله عینی و ذهنی جهانیان با تهران برشمرد.

رویکرد اجتماعی و فرهنگی به مدیریت شهری

هر پدیده‌ای در جامعه، یک وجه اجتماعی و فرهنگی دارد. چون هر جا انسان‌ها کنار هم قرار می‌گیرند و اجتماعی را شکل می‌دهند، در اثر کنش و تعاملات متقابل، وجوه مختلف اجتماعی و فرهنگی خود را نشان می‌دهند.

در میان اجتماعات انسانی، شهر را می‌توان با توجه به تراکم جمعیت، سرعت و پویایی فعالیت‌ها، تخصص‌گرایی و تقسیم کار اجتماعی متمایز دانست. ساختار ارگانیکی شهر به گونه‌ای است که سطح مراودات اجتماعی بسیار پر حجم اما سطحی، گذرا، ناپایدار و نسبتاً رسمی است و بیشتر از آن‌که هنجارهای سنتی شکل روابط بین شهرنشینان را تعیین کند این قانون و هنجارهای رسمی است که بر روابط اجتماعی سنگینی می‌کند. چنین فضایی موجب می‌شود تا روابط بین مردم ساکن در شهر (در مقایسه با جوامع کوچک روستایی) از عمق و کیفیت کافی برخوردار نباشد. در نتیجه خلاءهای عاطفی و ضعف در هویت جویی افزایش می‌یابد و نیاز به تعلق اجتماعی کمتر تامین می‌شود. در چنین شرایطی انسان شهرنشین در تکاپوی رفع نیاز به تعلق اجتماعی و هویت‌یابی، توسعه روابط اجتماعی را دنبال می‌کند. اما آن‌چه تلاش او را می‌تواند تا حد زیادی خنثی کند بافت و ساختار و کالبد و شکل انجام فعالیت در شهر است که سطح ارتباطات و تعاملات اجتماعی شهرنشینان را محدود می‌کند. حال اگر در برنامه ریزی شهری و مدیریت شهری بتوان به گونه‌ای این بافت و ساختار و فعالیت‌ها را تنظیم کرد که به توسعه تعاملات و ارتباطات عمیق و کیفی کمک کند، طبعاً

بیشترین کمک به ارتقاء حس تعلق اجتماعی، هویت یابی و تامین نیازهای عاطفی شهروندان شده است.

از آن جا که نگاه انسانی به شهر و شهروندان می طلبد که آسایش و تامین نیازهای روحی و اجتماعی شهرنشینان مورد توجه باشد، ضروری است که برنامه ریزی و مدیریت شهری با رویکردی فرهنگی و اجتماعی مترصد توسعه سطح روابط و مناسبات انسانی در شهر باشد.

برخی از موانع ساختاری شهر که مانع از توسعه سطح روابط و تعاملات اجتماعی عمیق می شوند عبارتند از:

- بافت و معماری غلط بناها، میادین، خیابان ها و بازار

- طراحی غلط و استقرار ناصحیح بخش های مختلف مسکونی، تجاری، اداری و فرهنگی

- آشفتگی ظاهری در منظر شهر به نحوی که این آشفتگی بصری در روح و روان شهروندان تاثیر منفی به جای می گذارد.

از جمله راه هایی که می توان این وضعیت را اصلاح کرد، پیوند زدن بین جنبه های زیباشناختی، فرهنگی و هنری با وجوه مختلف زندگی جمعی است مثلا تبدیل گذرگاه های پیاده به باغ راه ها، ارایه جلوه های بصری بدیع و چشم نواز بر دیوارها و بناهای شهر، توسعه فضای سبز، ایجاد فرصت های جمعی برای گذران اوقات فراغت از جمله سالم سازی و مناسب سازی بوستان ها و پارک ها برای حضور خانواده ها، اصلاح شکل استقرار واحدهای مسکونی، تجاری، اداری به گونه ای که شهر را در دسترس و دریافت خدمات را آسان سازد.

باید در نظر داشته باشیم که سازه های شهری و نیز فعالیت های اجتماعی در شهر، باید به گونه ای با مقتضیات فرهنگی و اجتماعی پیوند داشته باشند که آرامش درونی و ذهنی شهروندان را دچار آشفتگی نسازند.

با این مقدمه بد نیست نگاهی داشته باشیم به دو رویکرد در مدیریت شهر: رویکردی که شهرداری را صرفاً سازمانی خدماتی می‌داند و رویکردی که از شهرداری به عنوان نهادی اجتماعی انتظاری بالاتر دارد و علاوه بر ارائه خدمات شهری توقع دارد شهرداری بین کالبد شهر، فعالیت های شهری و شهروندان ارتباطی منطقی و متناسب، با نگاهی فرهنگی و اجتماعی داشته باشد. به طور مثال اگر از زاویه فرهنگی و اجتماعی به احداث یک میدان نگاه نکنیم، کاربری میدان را محدود به کارکرد ترافیکی آن خواهیم کرد و درباره آثاری که این میدان در شکل گیری اجتماعات مردمی در میان و اطراف آن خواهد داشت برنامه ریزی نمی کنیم و بعداً باید به فکر رفع و رجوع تبعات اجتماعی آن از جمله شکل گیری مزاحمت ها و ناهنجاری باشیم. همین مثال در مورد احداث پل ها و بزرگ راه ها و سایر بناهای شهری مصداق پیدا می کند.

حال آن که رویکرد اجتماعی و فرهنگی از ما می خواهد که کالبد و ساختار شهر را اساساً با در نظر گرفتن کارکردهای فرهنگی و اجتماعی توسعه دهیم. یعنی از ابتدا اندیشه کنیم که چگونه می توان به موازات تامین نیازهای خدماتی شهروندان، نیاز آنها به رابطه اجتماعی، کمال و تعالی، آرامش روحی و روانی و معنوی را هم تامین نمود.

اگر برخی از کلان شهرهای جهان امروزه با تراکم معضلات اجتماعی، بزهکاری، تشویش، خشونت، پرخاشگری و آلودگی شناخته می شوند دلیل آن چیزی نیست جز غفلت از ابعاد و جنبه های فرهنگی و اجتماعی در فضای زیست شهری. و به همین خاطر تاکید می شود که در برنامه ریزی و مدیریت شهری بایستی در باره سازگار نمودن تغییرات تکنولوژیک با تغییرات اجتماعی و فرهنگی دغدغه دائمی داشت. به همین خاطر است در رویکرد اجتماعی و فرهنگی به مدیریت شهر تاکید می شود که هیچ توسعه و رشد کالبدی در شهر پذیرفته نیست مگر این که از قبل درباره ابعاد و آثار فرهنگی و اجتماعی آن فکر شده باشد.

شهرداری و نقش آن در مدیریت شهری

کشور ایران به عنوان یکی از کشورهای پرجمعیت جهان طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۰ جمعیتش ۳/۶ برابر افزایش یافته در حالی که این رشد، برای جمعیت جهان کمتر از ۲/۳ برابر بوده است. رشد جمعیت شهری کشور طی همین مدت (۴۵ سال) بیش از هفت برابر بوده است، امروزه با افزایش جمعیت در شهرها شاهد بروز مشکلات عدیده ای هستیم که از جمله این مشکلات می توان به آلودگیهای صوتی، هوا و آب مشکلات حمل و نقل درون شهری، زاغه نشینی و ... اشاره کرد و اگر چاره ای اساسی اندیشیده نشود این مشکلات در زمینه زندگی شهری به صورت مسایلی حاد جلوه گری می کند. همچنین جمعیت پذیری شهرها به همراه مسایل اجتماعی - اقتصادی آنها، شکل کاملاً تازه ای از شهر، شهرنشینی و شهرگرایی بوجود آورده است که با آنچه در نیمه اول قرن بیستم در شهرها دیده می شد تفاوت بسیاری دارد. در حال حاضر با توجه به اینکه بخش عمده جمعیت کشور در شهرها ساکن هستند لزوم بکارگیری تدابیری موثر از سوی سازمانها و ارگانهایی که در مدیریت شهری نقش تعریف شده ای دارند احساس می شود، یکی از این نهادها که نقشی محوری در جهت بالا بردن کیفیت زندگی در محیط های شهری، فراهم نمودن امکانات، ارائه خدمات و ... را ایفا می کند شهرداری است و همانطوری که از تعریف شهرداری مشخص است (نهادی است غیردولتی که از محل عوارض و مالیات مردم اداره می شود) و یا اینکه شهرداری موسسه مستقل و عمومی است که به منظور اداره امور محلی از قبیل عمران و آبادی، بهداشت شهر، تامین رفاه و آسایش اهالی شهر و ... به عنوان زیستگاهی مطلوب تاسیس شده است. امروزه در کشورهای پیشرفته جهان وظایف شهرداری ها روز به روز گسترده تر می شود و شهرداری ها به عنوان نهادی مدنی، محلی، عمومی و غیر انتفاعی وظایف بیشتری را بر عهده می گیرند وظایفی که بر دوش دولتها قرار گرفته به این نهادهای محلی واگذار می شود، این وظایف از حفاظت محیط زیست و میراث فرهنگی گرفته تا آموزش دفاع غیر نظامی و اداره تحصیلات غیر دانشگاهی را شامل می شود. گستردگی وظایف شهرداری ها در کشورهای توسعه یافته ناشی از نگرش نوینی است که به شهرداری ها به عنوان سازمانهای مسئول در مدیریت شهری وجود دارد. در این مقاله سعی می شود چالشها، ضرورت ها و مشکلات شهر ایلام در ارتباط با مسایل شهری و مرتبط با شهرداری (وضعیت پیاده روها، معابر شهری، کوچه ها و خیابانها، وضعیت حفاریهای

صورت گرفته در سطح شهر و ...) تا حد امکان مورد بررسی قرار گیرد. یکی از مسایل مهم شهری وضعیت پیاده روهای سطح شهر می باشد، که طبق تبصره شش ماده ۹۶ قانون شهرداری ها، معابر عمومی، میدانها و پیاده روها... در مالکیت شهرداری است و استفاده غیرمجاز از این اماکن تحت هر عنوانی ممنوع می باشد، همچنین با توجه به تبصره یک ماده ۵۵ همان قانون، شهرداری موظف است توسط نیروی انتظامی از استفاده های غیرمجاز از این اماکن جلوگیری کند، اصلاح معابر و پیاده روهای شهر از اولویت های مهم شهرداری برای پاسخگویی به نیاز شهروندان می باشد. بیشتر کارشناسان شهری معتقدند که یک پیاده روی مناسب آن است که دارای حداقل عرض مفید ۱۲۰ سانتیمتر، حداکثر شیب دو درصدی از کناره دیوار خیابان و حداکثر شیب طولی ۸ درصد و حداکثر شیب اتصال پیاده روهایی که اختلاف سطح دارند باید ۳ درصد باشد. با این توضیح ما دو نمونه از پیاده روهای شهر ایلام را که در هسته مرکزی شهر واقع هستند را مورد بررسی قرار می دهیم. پیاده روهای شهر ایلام هیچ یک از مؤلفه های تعریف شده در نظام شهری را دارا نمی باشند به طور مثال چهار راه سعدی (خیابان تختی به طرف پاساژ تیمورپور و خیابان طالقانی) بعنوان مرکز شهر وضعیت تاسف باری دارند، سوالاتی که ما در پاسخ دادن به آنها عاجزیم و امید آن داریم که مجموعه شهرداری و شهردار محترم شهرمان بصورت منطقی به آن پاسخ دهند این است که آقای شهردار در چه ساعتی از روز می توان از پیاده روهای دو طرف خیابان تختی استفاده کرد؟ مجموعه شهرداری جهت پاکسازی افرادی که بعضاً با استفاده از وسایل نقلیه ضمن ایجاد ترافیک و آلودگی صوتی، با عرضه مواد غذایی به صورت فله ای و غیربهداشتی باعث شیوع بیماریهای عفونی می شوند تاکنون چه اقداماتی انجام داده است؟ آیا جمع آوری افرادی که با قیافه های حق به جانب (این افراد از دادن مالیات، اجاره مغازه ها، عوارض شهرداری و اتحادیه های صنفی، هزینه های آب و برق ... معاف هستند) بعضاً مشکلات اجتماعی را برای شهروندان ایجاد می کنند مشکل تر از تخریب ساختمانهای اقشار آسیب پذیر در حومه شهر است؟ علت سکوت ماموران شهرداری در مواجهه با این افراد چیست آیا شهرداری این قسمت از پیاده روهای شهر را اجاره داده است؟ با توجه به وجود مراکز خدماتی و مرکزیت این نقطه از شهر (بار ترافیکی و تردد زیاد) آیا نصب میله ها جهت حرکت وسایل نقلیه عمومی، تنها چاره اساسی و برنامه اصولی است؟ آیا هزینه ترمیم پیاده روهای پاساژ تیمورپور تا پاساژ مرکزی

(کمتر از دو کیلومتر که با پنج عدد سیمان و کمتر از ده متر موزاییک قابل حل می باشد) بیشتر از جابجایی تندیس سعدی است که هر چند وقت یکبار مکان آن تغییر می کند؟ آقای شهردار با توجه به اینکه ما در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران جانبازان زیادی را تحویل کشورمان داده ایم کدام یک از پیاده روهای سطح شهر شرایط لازم برای تردد این عزیزان را دارا می باشند؟

امروزه ما در سطح شهر با پیاده روهایی برخورد می کنیم که علاوه بر اینکه چهره شهر را زشت و نازیبا نموده اند برای همشهریان مشکلات عدیده ای را بوجود می آورند توجه شهرداری به پیاده روهای شهر می تواند مردم را به مشارکت بیشتر ترغیب کند، اما وضعیت نامناسب پیاده روا نشانگر بی توجهی به حقوق شهروندان است آقای شهردار تشدید ترافیک در چهار راه سعدی و خیابان طالقانی ناشی از وضعیت نامناسب پیاده رو هاست چرا که مردم به این دلیل مرتب به محدوده سواره روا تجاوز می کنند. به نظر می رسد شهرداری شهر ایلام از اهمیت و نقش مهم پیاده روا در مسایل شهری بنا به دلایلی غافل شده است. از مسایل و مشکلات دیگری که ما با آن روبرو هستیم وضعیت خیابانها و کوچه های سطح شهر بعد از انجام عملیات متعدد حفاری توسط ادارات و سازمانهای دولتی و یا شرکتهای پیمانکاری می باشد، از جمله این مشکلات وضعیت تاسف بار روکش آسفالت توسط شهرداری است (حداقل عمر آسفالت ۱۰ تا ۱۵ سال می باشد که متأسفانه در شهرمان این عدد بین ۵/۱ تا ۲ سال می باشد که این موضوع به علت استاندارد نبودن آسفالت، بی تجربگی آسفالت کاران و بعضاً استفاده از آسفالت کاران پشت بامی است) که علاوه بر هزینه های گزاف بازسازی مشکلات جانی و مالی برای مردم و وسایل نقلیه آنها به دنبال دارد. شهرداری می بایست به وضعیت کوچه ها و خیابانهایی که در اثر حفاری و کندن کانالهای متعدد، ناهمواریها و چاله هایی را بوجود آورده است سر و سامان بدهد، چرا که ادامه این وضعیت ناخرسندی و عدم رضایت مردم این مناطق را به دنبال دارد (در فصل بارندگی به علت جمع شدن آب در این چاله ها مشکلاتی از قبیل پرورش میکروب و انواع آلودگیها قابل مشاهده است) همچنین شهرداری باید هماهنگی و تعامل بیشتری با ادارات داشته باشد. بطور مثال ما شاهد این وضعیت هستیم که در یک خیابانی از طرف شرکت آب و فاضلاب جهت انجام خدمات، حفاری هایی صورت

می‌گیرد، شهرداری نیز بنا بر وظیفه و خواست عمومی اقدام به ترمیم خیابان مورد نظر می‌کند (البته بعد از گذشت چند روز شاهد نشست خیابان و چاله‌های زیاد در نقاط ترمیمی هستیم) اما ارگان‌ها و ادارات دیگری اقدام به انجام عملیات حفاری (لوله کشی گاز و ...) در فاصله کمتر از یک هفته در همان خیابان می‌کنند، این عدم هماهنگی بین سازمانها و شرکتها جهت ارائه خدمات باعث بروز مشکلات برای شهروندان شده است، با این وضعیت کمتر خیابانی در سطح شهر می‌توان پیدا کرد که عاری از دست انداز باشد. یکی دیگر از نیازهای اساسی در هر جامعه بحث سرویسهای بهداشتی جهت استفاده همشهریان، مسافران شهرهای همجوار و یا روستاییانی است که جهت انجام کارهای اداری و ... به شهر می‌آیند شهر ایلام با جمعیتی در حدود ۱۹۰۰۰۰ نفر دارای یک سرویس بهداشتی در فاصله ۲۰۰ متری میدان ۲۲ بهمن می‌باشد (سرویسهای بهداشتی پارکهای کودک و ملت از لحاظ شهری جزء لاینفک پارکها می‌باشند) باید پذیرفت که تنها سرویس بهداشتی سطح شهر از لحاظ طراحی و مکان‌یابی در مجموعه فضای شهری دارای ایراداتی اساسی است. آیا شهردار محترم شهر ایلام تاکنون جهت نحوه نگهداری و رفع بوی بد و مشمئز کننده این سرویسها چاره‌ای اندیشیده است؟ به فرموده دکتر اسماعیل شیعه رییس دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران ضروری است سرویس‌های بهداشتی به گونه‌ای تعبیه شوند که دست کم در زیر زمین ساخته و یا تنها با یک فلش جهت آن نشان داده شود تا مواردی همچون سیما، چهره، نما، تیپولوژی بناها و پیشگیری از آلودگیهای محیطی رعایت شود، همچنین اکثر کارشناسان و برنامه ریزان شهری در مورد بناهای شهری اعتقاد دارند چون سرویس‌های بهداشتی را (شرمگاه شهری) می‌دانند ضروری است در جای پوشیده باشند و ضمن اینکه نیازی را مرتفع می‌کنند از شرم و حیای معماری ایرانی برخوردار باشند آیا با توجه به الگوهای مناسب در توسعه و طراحی فضاهای شهری بهتر نیست ورودی این سرویسها قسمت جنوبی آن باشد (با توجه به قرار گرفتن این سرویس در خیابان اصلی شهر بیشتر افراد از خیر رفع نیاز خود می‌گذرند). آیا با توجه به مبالغی که جهت استفاده از این مکان عمومی از مردم دریافت می‌شود و مسئولان همیشه شعار شهر ما خانه ما را تبلیغ می‌کنند خریدن چند بسته دستمال کاغذی و چند عدد صابون و تمیز نگه داشتن آنها، درخواستی غیر معقول می‌باشد؟

با توجه به اینکه سرویسهای بهداشتی در طرحهای ثابت، پیش ساخته، موقت و قابل حمل و... وجود دارد و یکی از نیازهای اساسی در هر جامعه شهری طراحی و تعبیه سرویس های بهداشتی در سطح شهر می باشد شهرداری شهر ایلام تاکنون چه اقداماتی انجام داده است؟ البته اگر همواره قفل نباشند و بتوان از آنها استفاده کرد؟ آقای شهردار مردم حق نظارت و مطالبه از شهرداری (از این جهت که تامین کننده بودجه آن هستند) را دارا می باشند، شهروندان معمولاً عملکرد شهرداری را ارزیابی می کنند و اگر این ارزیابی مثبت باشد اعتبار نظام شهری افزایش می یابد برنامه هایی که توسط شهرداری اجرا می شود می بایست در تعامل و همخوانی با نیازهای جامعه باشد، چرا که خارج از انتظارات به حق شهروندان، مردم در برخورد با مجموعه شهرداری برخوردی منفعل و ناامید کننده ... خواهند داشت. در پایان انتظار می رود اعضاء محترم شورای شهر به عنوان نمایندگان و منتخبان مردم ضمن پرهیز از سیاست بازی و کارهای فرعی، مسئولیت خود در حیطه امور شهری را کم اهمیت قلمداد نکرده (طبق اصل ۱۰۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی، استانداران، فرمانداران و سایر مقامات کشوری که از طرف دولت تعیین می شوند در حدود و اختیارات شوراها ملزم به رعایت تصمیمات آنها هستند) و در ارائه راهکارهای مناسب، ابلاغ و پیگیری آنها بعنوان مرجع و ناظر بر فعالیتهای شهرداری نقش برجسته تری ایفا نمایند، همچنین وعده ها و قولهایی را که در زمان انتخابات به مردم داده اند را فراموش نکرده و با توجه به نزدیک بودن آنها به اقشار جامعه در جهت رفع نیازها و مشکلات آنها و پاسخگو بودن به مردم جهت جلب اعتماد عمومی نهایت سعی خود را به کار گیرند. منابع در دفتر نشریه موجود است.

جایگاه مدیریت کیفیت در مدیریت شهری

آیا وقتی سخن از شهر و مدیریت شهری می‌گوییم به تمام آنچه که شهر را می‌سازند و مفاهیمی که کیفیت مدیریت شهری را تبیین می‌کنند می‌اندیشیم یا مقصودمان از شهر همان خانه‌ای است که در آن زندگی می‌کنیم یا پیاده‌روی که از آن عبور می‌کنیم؟ بی‌تردید وقتی سخن از شهر به میان می‌آید و بحث از کیفیت مدیریت شهری می‌شود مقصود همه آن چیزی که شهر را می‌سازد و همه آن ابزاری است که مدیریت شهری را شکل می‌دهد. در این راستا خالی از لطف نیست که نظر صاحب‌نظران کیفیت مدیریت شهری را مورد بررسی و مطالعه قرار دهیم.

تابلوها و علائم، این معلمان بی‌زبان که صبح تا شب برای ما به صورت رایگان آموزش می‌دهند، کلاس می‌گذارند تا به ما بفهمانند که راه راست کدام است. معلمانی که برخی از مواقع مورد اصابت شاگردان بی‌فرهنگ نیز قرار می‌گیرند و گاهی هم برخی از سارقان که به کاهدان می‌زنند، اقدام به سرقت آنها می‌کنند.

استفاده از تابلوها، علائم و نشانگرها در دنیای پیشرفته ارتباطات و کاهش عامل نیروی انسانی در راهنمایی مردم در اماکن مختلف مانند خیابانها، متروها، فروشگاه‌ها کاربرد وسیع‌تری یافته و حتی یکی از عوامل موفقیت مدیریت شهری به شمار می‌آید.

در دنیای با فرهنگ و متمدن امروزی برای هر سوالی نیازی نیست که وقت کسی گرفته شود، تمامی تابلوها و علائم همواره راهنما و معلم قشر عظیمی از کسانی هستند که سوالات متعددی دارند.

عبور از یک خیابان یکطرفه، دور زدن ممنوع، به سمت پمپ بنزین، تابلوهای نشانگر محدودیت سرعت همه و همه برای راحتی در زندگی شهری امروزه طراحی شده است، اما سوال این است آیا این علائم و نشانگرها دقت و صحت کافی دارند تا بتوانند نیازها را پاسخ داده و راهنمای اشتباهی برای دیگران نباشند.

با نگاهی کارشناسی و فراگیر و مدیریت کیفیت در بکارگیری این تابلوها متوجه این نکته می شویم که بین این علائم باید تعاملاتی برقرار باشد تا بتوانند به نحو ساده و راحت جوابگوی افراد مختلف باشد، تابلوها باید با یکدیگر حرف بزنند، همدیگر را پشتیبانی نمایند، برخلاف هم صحبت نکنند، علیه هم اقدام نکنند، در سطح یک شهر، یک فرودگاه، یک سازمان خدماتی که روزانه تعداد کثیری از مردم به آن مراجعه می کنند، بکارگیری تابلوها و علائم و هدایت صحیح یک مشتری از اهمیت ویژه ای برخوردار است، در یک فرودگاه تابلوهای نشان دهنده صحیح هدایت کننده مسافر برای دریافت کارت پرواز و انتقال به سالن ترانزیت، یا تابلوها نشان دهنده محل نمازخانه یا سرویس های بهداشتی و طرز نصب آنها می تواند از نارضایتی تعداد کثیری از مردم جلوگیری کند. نصب اشتباه یک تابلو ممکن است مسافرین را اشتباهی به مسیرهای ناخواسته هدایت کند.

در یک بیمارستان بکارگیری خطوط رنگی و هدایتگر می تواند به راحتی بیماران و همراهان آنها را به بخش های مورد نظر هدایت نماید، برخی از بیمارستان ها برای این کار از خطوط رنگی در کف سالن ها یا در کناره دیوار استفاده می کنند و تنها کافی است بیمار با نگاه بر آنها مسیر خود را پیدا کند، حال سوال این است که اگر فردی نابینا باشد، چه کار می توان انجام داد و بیمار را چگونه می توان به بخش موردنظر هدایت کرد؟ در ژاپن برای این منظور از سرامیک های برجسته استفاده می شود و فرد نابینا کافی است برای پیمودن یک مسیر با پای خود کف سالن را لمس کند، البته این موضوع در اکثر اماکن عمومی ژاپن کاربرد دارد، از خیابانهای شهر، چهارراه ها و متروها می توان نمونه ای از این معابر برای افراد نابینا نام برد. همچنین بکارگیری صدای سوت در چهارراه ها برای اعلام قرمز بودن چراغ برای عابرین را می توان نمونه ای از علائم و اصوات نام برد که برای راحتی مردم طراحی می شود. در اکثر تقاطع ها و در کنار خطوط عابر پیاده در کشورهای توسعه یافته شاهد صدای نواختن زنگ ملایم در هنگام سبز شدن چراغ هستیم، با شنیدن صدای این زنگ ها عابرینی که نابینا هستند براحتی می توانند این مسیر را بهیمنند، حال در نظر بگیرید که برخی از عابرین بینای ما این اصل را رعایت نمی کنند!

از سوی دیگر می‌توان حدس زد که امکان خطا در نواختن اشتباهی این زنگ‌ها چه ضربه سنگینی را می‌توانند برای جامعه داشته باشد.

در یک شهر نیز علائم راهنمایی و رانندگی و طرز بکارگیری صحیح آنها نیز نقش موثری در کاهش حجم ترافیک دارند، محل نصب تابلوها از نکته‌های مهمی است که در برخی از موارد ضروری است. مسئولان محترم راهنمایی و رانندگی نسبت به این موضوع دقت بیشتری بخرج دهند، اکثر تابلوها در سرپیچ‌ها نصب شده‌اند آن هم بعد از پیچ، این موضوع منجر به ایجاد ترافیک در تقاطع‌ها و همچنین تصادف و در خیلی موارد عبور اشتباه از یک مسیر داشته و راننده برای ادامه مسیر خود مجبور به حرکت دنده عقب و برگشت به سمت تقاطع می‌کند. این موضوع برای خروجی‌های اتوبان همت به سمت مدرس شمال و جنوب بیشتر به چشم می‌خورد، در خروجی اتوبان همت و خروجی مدرس، زیر پل‌های فجر شاهد نصب تابلو مدرس شمال و جنوب هستیم، اگر راننده‌ای خطای چشم داشته باشد که نباید باشد و یا پشت سر یک اتوبوس قرار گرفته باشد، قادر نخواهد بود مسیر را تشخیص دهد و ناخواسته ممکن است مسیر را اشتباه برود، همچنین در برخی از خروجی‌ها شاهد نصب تابلوهای نشان‌دهنده زیادی هستیم که وقتی راننده به تقاطع نزدیک می‌شود باید در یک نگاه کوتاه و سریع تمامی تابلوها را مطالعه نماید. حال در نظر بگیرید در کنار این تابلوها، تابلوهای متعدد تبلیغاتی نیز وجود داشته باشد، در این صورت امکان تصادف را می‌توان پیش‌بینی کرد. این امر بویژه در فصول بارانی و برفی یا هوای مه‌آلود که دامنه دید کاهش پیدا می‌کند حادثه‌تر خواهد شد.

باید این واقعیت را در نظر داشت که پیچ‌ها و در محیط پرتردد و ترافیک امکان مطالعه این شعارهای پسندیده نخواهد بود و توصیه می‌شود در مسیرهایی از این شعارها استفاده شود که فاصله تابلو و راننده کافی بوده و فضای مناسبی وجود داشته باشد.

یکی دیگر از موارد مهم نام‌گذاری مراکز و اماکن عمومی است که می‌تواند نقش مناسبی در هدایت مردم داشته باشد اتوبان، بزرگراه، آزادراه و بکارگیری تابلوهای مناسب هر کدام و استفاده صحیح نام مناسب با فرهنگ ایرانی از مواردی است که باید بدان توجه کرد، با نگاهی به تابلوهای زردرنگ که نشان‌دهنده مترو است متوجه این نکته خواهیم شد که برآستی این

تابلو نشانگر مترو است، قطار زیرزمینی، قطار شهری یا کدامیک از اینها است، جالب است که بدانیم از زمانی که مترو در تهران راه اندازی شده است و تابلوهای نشانگر متروها نصب شده است هیچ گونه اسمی برای این مراکز انتخاب نشده است، روی تابلوها نوشته شده است ((به طرف ایستگاه متروی میرداماد)) یا به طرف ایستگاه حقانی و مانند اینها ولی گفته نشده است، به طرف ایستگاه میرداماد یا متروی حقانی، اگر هنوز بعد از گذشت چندین سال کلمه مترو انتخاب نشده است پس بهتر است این کار را بکنیم.

در اکثر کشورها از حرف بزرگ M برای نشان دادن ایستگاه مترو استفاده می شود در حالی که در شهر تهران از آرم شرکت متروی ایران استفاده شده است و البته بیشتر شبیه لیفتراک است تا قطار.

باید این واقعیت را قبول کرد که سازمانها در قبال مردم مسئولیت دارند و به این دلیل است که استانداردهای مخصوص سازمان های مدنی در اکثر کشورها بکار گرفته می شود.

مسئولیت اجتماعی یک سازمان امروزه یکی از مهمترین استانداردهای مدیریتی است که سازمان های مرتبط با جامعه از آنها استفاده می کنند، البته ناگفته نماند که طرح تکریم ارباب رجوع چندسالی است توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی به دستگاه های دولتی ابلاغ شده است و برخی از سازمان ها در این زمینه قدم های مثبتی را برداشته اند. سخن آخر این که نگاه مدیریت کیفیت به تمامی عوامل ایجادکننده رضایتمندی مردم به عنوان مشتریان و بهبود مستمر آن نگاهی است که همه مدیران و کارشناسان سازمان ها می توانند با استفاده از آن به بهبود وضع شهری و مدیریتی جامعه خود بپردازند. امید است این رویکرد در کشور ما همه روزه با عمق بیشتر در سازمان های عمومی بتواند رضایتمندی جامعه را به همراه داشته باشد.

معضلات شهرنشینی در ایران حاصل مدیریت شهری اقتدارگرا

عضو هیات علمی دانشگاه علم و صنعت تهران در نخستین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری در مشهد گفت: معضلات شهرنشینی حاصل مدیریت شهری اقتدارگرا در سراسر کشور است.

دکتر مصطفی عباس زادگان افزود: به طور سنتی طرح‌های شهری در ایران شامل طرح‌های جامع و تفصیلی است که معمولاً به طور کمی، نیازهای آینده شهر را تامین می‌کند.

وی اضافه کرد: این طرح‌ها به دلیل سیر نزولی و اقتدارگرا بودن، کمی و ایستایی و خشک بودن، کیفیت لازم را ایجاد نمی‌کنند.

وی با بیان اینکه عدم مشارکت شهروندان در فرایند تهیه طرح و برنامه‌های مدیریت شهری، میزان تعلق و تعهد آنان را تقلیل می‌دهد، گفت: قانون‌گریزی و خراب‌کاری محیطی از جمله عکس‌العمل شهروندان در مقابل مدیریت اقتدارگرای حاکم بر جامعه است.

وی شهر را حاصل مدنیت نوع بشر و تجلی‌گاه تعاملات اجتماعی انسان‌ها دانست و تصریح کرد: روابط ساکنین شهر، براساس آئین شهروندی شکل می‌گیرد و آئین شهروندی مثبت متاثر از خصوصیات مشترک و تجربیات مشترک اجتماعی و کالبدی است.

وی اظهار داشت: زمانی که معنای فضا در میان ساکنین یک شهر مشترک است، آئین شهروندی شکل می‌گیرد و ارتباط مثبت با فضا برقرار کردن، پیش‌نیاز زندگی مطلوب در شهر است.

دکتر اسماعیل شیعیه از دیگر اساتید دانشگاه علم و صنعت نیز در ادامه با اشاره به تحولات مدیریت شهری در جهان گفت: استفاده از نقش‌آرشدی دولت، نظارت بر قیمت زمین و مسکن، تخصصی‌شدن مدیریت شهری، اعتدال بخشی به برنامه‌های ساختاری شهرها، گسترش فعالیت‌های شوراهای شهری و محلی و جلوگیری از زاغه‌نشینی و فقر شهروندان از جمله تحولات مدیریت شهری در جهان بوده است.

وی رشد بی رویه شهرها، نابسامانی در کاربری اراضی، عدم اجرای برنامه های رفاهی و عمرانی در مسائل مربوط به شهرداری ها، عدم تخصص در شهرداری های سراسر کشور را، از جمله چالش های مدیریت شهری در ایران دانست و تصریح کرد: پیدایش بافت های فرسوده، یک دست ساخته شدن چهره شهرهای سراسر کشور و گسترش محله هایی که بی سامان و بدون تخصص شکل گرفته اند نیز از دیگر چالش های مدیریت شهری در ایران است.

وی با تاکید بر اینکه غیرمتخصصان شهرها را در دست گرفته اند، گفت: زیباسازی که نمادی از هویت شهرهاست در سطح شهرها اجرا نمی شود.

وی با اشاره به سوابق جهانی مدیریت شهری نیز گفت: مدیریت شهری در جهان با نظارت بر ساخت و سازها، مسکن، فاضلاب، عدم زاغه نشینی و حفظ انسجام اجتماعی و ... مشکلات را کاهش داده اند.

وی تمدن ساز بودن، فقدان فقر، عدم تضاد بین گروه های اجتماعی، حفظ ارزش ها و سلوک اجتماعی را معیارهای یک شهر قابل زیست دانست و تصریح کرد: شهر و شهروندی که پشتوانه تمدنی ندارد، فقط روزمرگی می کند.

حبیب الله آیت اللهی از دیگر اساتید برجسته دانشگاه علم و صنعت تهران نیز در ادامه گفت: شهرسازی و شهرنشینی و شهرداری (اداره شهر) یک هنر است که متأسفانه همیشه در ایران به مباحث مذکور از دیدگاه علمی نگریسته شده است.

وی مسئله اصلی مدیریت شهری را توجه به شهروندان، آداب و سنن، خاطرات، نیازها و اعتقادات مذهبی آنان دانست و تصریح کرد: مدیریت شهری که باید با مردم باشد در ایران حذف شده است.

وی با بیان اینکه در سراسر جهان برنامه های شهری به وسیله متخصصان اجرا می شود، گفت: متأسفانه در ایران برنامه های شهری توسط سیاست مداران اجرا می شود.

وی در خاتمه اظهار داشت: چون در ایران خودروها و خیابان ها بر شهروندان ترجیح داده شده است، هویت محلات از بین رفته است.

الگوهای مدیریت شهری

الگوهای مدیریت شهری در جوامع توسعه یافته و در حال توسعه متفاوت است و هر کدام از این جوامع، با توجه به نوع حکومت سیاسی حاکم بر خود، نوعی از شیوه‌های مدیریت شهری را در دستور کار دارند.

علی نودرپور، رئیس هیأت مدیره جامعه مهندسان شهرساز می‌گوید: «الگوی مدیریتی متمرکز، مختص کشورهای در حال توسعه و شیوه مدیریت غیرمتمرکز ویژه جوامع توسعه یافته است. این دسته بندی با توجه به میزان اختیارات مدیران محلی و میزان وظایف آنها در نظر گرفته شده است. در هر کدام از این الگوها، شهروندان دارای نقش‌های متفاوتی هستند.»

مدیریت شهری متمرکز

«در این الگو، دولت‌های مرکزی مستقیماً در اداره شهر دخالت دارند و وظایفی را که جنبه محلی دارد و از جنس تصدی‌گری است، خود دولت‌ها انجام می‌دهند.»

نودرپور با بیان این مطلب می‌گوید: «این الگو مبتنی بر دیوان‌سالاری است و معمولاً دولت‌هایی از آن تبعیت می‌کنند که به طور وسیع به تلاش و کار مردم وابسته نیستند و هزینه‌های خود را از طریق منابع درآمدی ملی تأمین می‌کنند.»

رئیس هیأت مدیره جامعه مهندسان شهرساز می‌افزاید: «در الگوی مدیریت شهری متمرکز، مردم جایگاهی ندارند و نقش مردم در اداره شهرها کمرنگ است و نظر آنها در مسائل اساسی مثل سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کمتر لحاظ می‌شود.»

وی تصریح می‌کند: «این الگو در حال حاضر از کشورهای اروپایی حذف شده است و جایگاهی در جوامع توسعه یافته ندارد.»

مهم‌ترین نقش مردم در الگوی مدیریت شهری، انتخاب اعضای شورای شهر است.

لطیفی در این باره می‌گوید: «مردم در این الگو نمی‌توانند، شهردار را به طور مستقیم انتخاب کنند. بلکه این شورای شهر است که شهردار را برمی‌گزیند.»

استاد دانشگاه علامه طباطبائی تصریح می‌کند: «به طور کلی، سه نوع شیوه انتخاب شهردار در دنیا وجود دارد. اول این که مردم به طور مستقیم و با رأی خود، شهردار را تعیین می‌کنند؛ مانند کشورهای فرانسه، بلژیک و برخی ایالت‌های آمریکا. در این شیوه، شهردار است که به انتخاب اعضای شورای شهر می‌پردازد. دوم این که شهردارها انتصابی هستند و زیر نظر وزارتخانه‌هایی همچون وزارت کشور فعالیت می‌کنند. این شیوه در برخی از کشورهای در حال توسعه رایج است و تا قبل از سال ۱۳۷۷ نیز در ایران اجرا می‌شد؛ به این صورت که شهرداری‌ها زیر نظر دفاتر فنی استانداری به کار خود ادامه می‌دادند. سومین شیوه انتخاب شهردار نیز این است که مردم با انتخاب اعضای شورای شهر، به آنها وکالت می‌دهند که شهردار را تعیین کنند.»

مدیریت شهری غیرمتمرکز

در الگوی مدیریتی غیرمتمرکز، دولت به جز سیاستگذاری و برنامه ریزی و اموری همچون دفاع از سرزمین و تأمین امنیت مردم، وظیفه‌ای در قبال محله‌ها و شهرهای کشور ندارد. نودرپور در توضیح این الگو می‌گوید: «دولت فقط وظایفی را که جنبه حاکمیتی دارد، عهده دار است و بقیه وظایف را به شهرداری‌ها، بخش خصوصی و یا NGOها واگذار می‌کند.» وی می‌افزاید: «در این الگو، شهرداری‌ها به طور عمده وظایف محلی را برعهده دارند و حتی امور مربوط به گردشگری، توریسم، طرح‌های توسعه شهری، ساخت کتابخانه، ازدواج و طلاق به عهده آنهاست و هزینه‌های خود را از طریق عوارض و یا مالیات محلی تأمین می‌کنند البته دولت نیز تا حدی مسائل هزینه بر را تقبل می‌کند.»

مردم در الگوهای مدیریت شهری غیرمتمرکز چه جایگاهی دارند

لطیفی در این باره می‌گوید: «این الگو مبتنی بر آرای مستقیم مردم است و مردم بر کار اعضای شورای شهر که در سطوح مختلف تصمیم‌گیری می‌کنند، نظارت دارند.» وی می‌افزاید: «مدیریت شهری به عنوان الگویی برای مدیریت و توسعه سکونتگاه‌های شهری اعم از شهرهای کوچک، بزرگ و مادر شهرها مطرح می‌شود. هسته فعالیت‌های بین‌المللی مدیریت شهری، برنامه مدیریت شهری است که به وسیله برنامه توسعه سازمان ملل بنیان نهاده شده

است. این برنامه از سوی برخی دولت‌ها حمایت می‌شود و از سوی مرکز سکونتگاه‌های بشری که وابسته به سازمان ملل است و نیز بانک جهانی با هدف کمک به شهرهای بزرگ و کوچک کشورهای در حال توسعه، در بحث رشد اقتصادی، توسعه اجتماعی و از بین بردن فقر به رسمیت شناخته شده است.»

فصل سوم

امروزه تمام کشورهای دنیا با توجه به افزایش جمعیت شاهد بروز مشکلات عدیده‌ای هستند که از جمله می‌توان به آلودگی‌های صوتی، آلودگی هوا و آب، مشکلات حمل و نقل درون شهری، زاغه‌نشینی و ... اشاره کرد.

در حال حاضر با توجه به اینکه بخش عمده جمعیت کشورها در شهرها هستند، لزوم بکارگیری تدابیری موثر از سوی سازمان‌ها و ارگان‌هایی که در مدیریت شهری نقش تعریف شده‌ای دارند به خوبی احساس می‌شود.

یکی از مهمترین این نهادها که دارای نقشی محوری در جهت بالا بردن کیفیت زندگی در محیط‌های شهری با فراهم آوردن امکانات و ارائه خدمات دارد، شهرداری‌هاست.

در کشورهای پیشرفته جهان این وظایف روز به روز گسترده‌تر شده و شهرداری‌ها به عنوان نهادی مدنی، محلی، عمومی و غیرانتفاعی وظایف بیشتری را نسبت به کشورهای در حال توسعه بر عهده می‌گیرند.

شهرداری توسط فردی به عنوان شهردار اداره می‌شود. به تعریف لغوی شهردار کسی است که شهر را در اختیار دارد. در کشورهای غربی معمولاً شهرداران از همه حیث بر سایر قوای سیاسی ارجحیت دارند و مردم بیشتر شهردار خود را می‌شناسند تا فرماندار یا والی. اما این فرد چگونه و توسط چه نهاد یا فردی انتخاب می‌شود؟ موضوعی که پارسینه به دنبال بررسی آن رفت.

ایالات متحده آمریکا

نیم قرن پیش در شیکاگو سومین شهر بزرگ ایالات متحده فردی بر مسند شهرداری این شهر نشست که در حال حاضر پسر ارشدش میراث دار او در شهرداری شیکاگو است. سال ۱۹۵۵ انتخابات شهرداری های شیکاگو در حالی برگزار شد که ریچارد ژوزف دالی نماینده حزب دموکرات در این انتخابات به شمار می رفت و در نهایت با ۱۵۹ هزار و ۷۶۲ رای بر رقیب جمهوریخواه خود پیروز شد.

او بعد از این انتخابات با مدیریت بسیار مدبرانه اش در شیکاگو، پنج بار دیگر نیز کلیددار شهر شد تا در نهایت بعد از ۲۱ سال «آقای شهردار» بودن، بر اثر سکت در دفتر کارش با شیکاگو خداحافظی کند.

اما خاطره خوش شهردار بودن دالی در ذهن اهالی شیکاگو باقی ماند و ۱۳ سال بعد پسر ارشد فرعون آمریکایی لقبی که برخی به دالی می دادند توسط مردم بر مسند ریاست شهر شیکاگو نشست. سال گذشته دالی پسر، پنجمین دوره مدیریت خود بر شهرداری این شهر را آغاز کرد تا به رکورد پدرش در میزان سال های شهردار بودن، نزدیک شود.

همگان بر این باورند که اعتبار نخستین انتخاب دالی به عنوان شهردار توسط پدرش شکل گرفت اما در دوره های بعد این اعتبار با فعالیت های موثرش در شهر محکم شد و مردم شیکاگو به خون «شهردار بودن» در رگ های «دالی» ها اعتقاد پیدا کردند.

در ایالات متحده از دیرباز اشکال مختلفی از حکومت های شهری وجود داشته اند که در این بین نوع «شهردار شورا» آزمایش خود را به عنوان یکی از انواع حکومت های شهری موفق پس داده است. در حال حاضر در ۲۶ شهر اصلی آمریکا این نوع حکومت شهری حاکم است که در آن روابط بین شهردار و شورا بدون ابزار خاصی همسو و هماهنگ می شود ولی به طور کلی شوراهای شهر که در دوران استعمار حاکمیت زیادی داشت، با گسترش نقش شهردار قدرت خود را از دست دادند.

در این نظام هم اعضای شورا و هم شهردار به صورت مستقیم با آرای عمومی انتخاب می‌شوند ولی شهردار دستگاه اداری و قدرت اجرایی قوی‌ای دارد. همچنین شهردار با اشراف بر شورا می‌تواند مصوبات آن را «وتو» کند.

حق وتو می‌تواند مطلق باشد یا با طرح سئوالاتی موضوع به شورا عودت داده شود تا با اکثریت آزاد اعضا، شورا تغییرات مورد نظر در طرح را ایجاد کند. معمولاً شهردار بودجه شهر یا منطقه تحت پوشش خود را برای ارائه به شورا تنظیم و تهیه می‌کند و از شورا می‌خواهد تا با تشکیل جلسه به سئوالات مشخص پاسخ دهد.

نوع دیگر حکومت شهری در ایالات متحده آمریکا نوع «مدیر شورا» است که هم اکنون در ۱۳ شهر آمریکا حاکم است. چنین الگویی از شیوه سازماندهی شرکت‌های تجاری که در دهه نخست قرن بیستم وجود داشتند نشأت گرفت. در آن زمان شرکت‌های تجاری یک مدیر عامل با هیاتی از مدیران تحت مسئولیت خود را برای انجام فعالیت‌هایی انتخاب می‌کردند. با استفاده از این مفهوم در حکومت شهری شورای کوچکی با سه الی ۹ نفر عضو که از سوی مردم انتخاب می‌شدند شکل گرفت.

از جمله وظایف این شوراها صدور حکم، تنظیم و تصویب بودجه، تصمیم‌گیری در مورد نرخ مالیات‌ها و معرفی «مدیر شهر» است.

چنانچه شهردار وجود داشته باشد او یک نقش تشریفاتی خواهد داشت بنابراین رئیس اجرایی واقعی مدیر شهر است. جایگاه مدیر شهر به طور معمول در آئین نامه‌ها و منشور شهری تعریف شده است و بنابراین شورا در امور اداری مربوط مداخله نمی‌کند البته او موظف است تمام اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری شورا را تامین کند. در برخی از شهرها، شهردار در این نظام می‌تواند رئیس یا اعضای انجمن را انتخاب کند ولی بعد از آن دیگر حق اعمال نفوذ مستقیم در امور آن انجمن را ندارد و یا این نقش بسیار کم‌رنگ خواهد بود.

آخرین نوع حکومت شهری در ایالات متحده نوع کمیسیون است که تشکیلات کوچ مرسوم به کمیسیون های انتخابی جایگزین شورا ها هستند و سیاست های عمومی اداره شهر را بر عهده دارند. در شکل کمیسیونی یکی از اعضای کمیسیون به عنوان شهردار از سوی اعضای کمیسیون انتخاب می شود و در برخی موارد این عضو کمیسیون از طریق آرای مستقیم مردم برای تصدی سمت شهردار برگزیده می شود.

آمریکا دارای سابقه ای طولانی در انتخاب شهردار است. در این کشور از دیرباز اشکال مختلفی از حکومت های شهری وجود داشت که در این بین نوع شهردار شورا آزمایش خود را به عنوان یکی از انواع حکومت های شهری موفق پس داده است. در حال حاضر در ۲۶ شهر اصلی آمریکا این نوع حکومت شهری حاکم است که در آن روابط بین شهردار و شورا بدون ابزار خاصی همسو و هماهنگ می شود ولی به طور کلی شوراهای شهر که زمانی حاکمیت زیادی داشت، با گسترش نقش شهردار قدرت خود را از دست دادند. در این نظام هم اعضای شورا و هم شهردار به صورت مستقیم با آرای عمومی انتخاب می شوند

آخرین نوع حکومت شهری در ایالات متحده نوع کمیسیونی است که تشکیلات کوچ مرسوم به کمیسیون های انتخابی جایگزین شوراها هستند و سیاست های عمومی اداره شهر را بر عهده دارند. در شکل کمیسیونی یکی از اعضای کمیسیون به عنوان شهردار از سوی اعضای کمیسیون انتخاب می شود و در برخی موارد این عضو کمیسیون از طریق آرای مستقیم مردم برای تصدی سمت شهردار برگزیده می شود.

به عنوان مثال در واشینگتن دی.سی شهردار برای یک دوره ۴ ساله توسط مردم انتخاب می شود.

مدل‌های مدیریت شهری در کشور آمریکا

در قانون اساسی آمریکا صحبتی از حکومت‌های محلی و شهری به میان نیامده است. این نوع حکومت‌ها توسط ایالت‌ها ایجاد می‌شوند و تحت قاعده در می‌آیند. بنابراین در این کشور حدود ۵۰ نوع و شکل متفاوت از حکومت‌های محلی و شهری وجود دارد. هر ایالت، قدرت حکومت شهری را در منشور آن مشخص می‌کند. اما مرور منابع مختلف در زمینه انواع حکومت شهری در آمریکا حاکی از وجود چهار مدل عمده مدیریت شهری در این کشور است:

مدل شهردار- و - شورا

شهردار قوی- شورا

شهردار ضعیف- شورا

مدل شورا- مدیر شهر

مدل کمیسیونی

مدل گردهمایی و نشست شهری باز و نماینده

بررسی‌ها نشان داده که تفاوت بین شکل شهردار- شورا و شورا- مدیر به طور مداوم کمتر و کمتر می‌شود. شهرهای دارای شکل شهردار- شورا سعی در بهبود مدیریت دارند و شهرهای دارای شکل شورا- مدیر در جهت تقویت رهبری و پاسخ‌دهی سیاسی تلاش می‌کنند.

شهردار- و - شورا

این شکل از جمله انواع سنتی حکومت شهری در ایالات متحده است. در این شکل از حکومت شهری، در صورتی که قدرت شورا کاهش یابد شهردار اختیارات و قدرت بیشتری پیدا می‌کند. از این رو این مدل را می‌توان به دو شکل شهردار ضعیف- شورا و شهردار قوی- شورا تقسیم کرد. از جمله ویژگی‌های عمده این شکل از حکومت شهری می‌توان به نکات زیر اشاره کرد:

تفکیک قدرت بین شهردار منتخب مستقیم و شورای شهر؛

شهردار دارای قدرت اجرایی است در حالی که شورا قدرت قانون گذاری را به عهده دارد.

شهردار اغلب به طور مستقیم انتخاب می شود و تمام وقت و با مقرری معین است.

این شکل از حکومت شهری معمولاً در شهرهای بزرگ یا خیلی کوچک (زیر ۲۵۰۰۰ نفر) به کار می رود و بیشتر در بخش های مید- آتلانتیک (آتلانتیک میانه) و میدوسترن (میانه غربی) ایلات متحده آمریکا رایج است. شهردار، بسته به منشور شهر، می تواند قوی یا ضعیف باشد. برخی از شهرهایی که گونه هایی از این مدل را به کار گرفته اند عبارتند از: لس آنجلس، نیویورک، هوستون و میناپلیس

شهردار ضعیف - شورا

در این شکل، شورا واجد بخش قابل توجهی از قدرت اجرایی است که از طریق کمیته های زیرمجموعه خود اعمال می کند. شهردار دارای قدرت و اختیار اجرایی اندک است اما تعدادی از کارکردهای قضایی و قانون گذاری را بر عهده دارد. بسیاری از مسئولان بخش های شهرداری در این گونه شهرها، مستقیماً انتخاب می شوند.

شهردار قوی - شورا

در این شکل از حکومت شهری، شهردار، رئیس شورای شهر است و حق وتوی قوانین و مصوبات عادی شورا را دارد. وتو ممکن است قطعی یا مشروط باشد که در حالت اخیر می تواند در صورت کسب اکثریت معینی از شورا ملغی گردد. شهردار معمولاً بودجه شهرداری را تهیه و تسلیم شورا می کند، جلسات خاصی را برای تصمیم گیری شورا برگزار می کند، روسای بخش های مختلف را نصب و عزل می کند و می تواند جهات اصلی و راهنمایی کلی برای آنها معین کند، رئیس و اعضای هیئت ها و کمیسیون ها را منصوب نماید و در زمینه عزل و نصب دیگر کارگزاران حکومت شهری، مانند کارکنان پلیس، آتش نشانی و غیره، مشارکت و تصمیم گیری کند.

شکل شورا- مدیر شهر

این شکل از حکومت شهری، چالش جدی در برابر شکل سنتی حکومت شهری «شهردار-شورا» است و به سرعت در حال گسترش است. شکل شورا- مدیر برگرفته از روش سازماندهی شرکت‌های تجاری در ربع اول قرن بیستم است. یک مدیر کل با فعالیت‌های اجرایی متنوع از سوی هیئت مدیره انتخاب می‌شود و به آنان نیز پاسخگو است. زمانی که این ایده در حکومت شهر اجرا شد، شکل شورا- مدیر شهر (با شورایی منتخب و مدیری منتسب) شکل گرفت. در این شکل، تصویب قوانین و مصوبات شهری، تایید بودجه، تعیین نرخ مالیات و استخدام مدیری برای شهر توسط شورا صورت می‌گیرد. شهردار در این جا نیز دارای نقشی اساساً تشریفاتی است. مدیر شهر، رئیس امور اجرایی شهرداری نیز هست. وظایف و جایگاه مدیر شهر در منشور شهر انعکاس می‌یابد به طوری که شورای شهر نمی‌تواند در وظایف اجرایی مدیر دخالت کند. مدیر شهر وظیفه دارد که اطلاعاتی را که شورا برای سیاست‌گذاری نیاز دارد، تدارک ببیند.

شکل کمیسیونی

در این شکل، هیئت کوچکی از اعضای منتخب کمیسیون که هم درباره سیاست‌های کلی اداره و امور اجرایی شهر و هم وظایف معمول شورای شهر تصمیم‌گیری می‌کنند، جایگزین شورای شهر می‌شود، هر یک از اعضای کمیسیون در حقیقت رئیس یک یا چند بخش از شهرداری نیز هستند. همچنین کمیسیون ممکن است هیئت‌ها و کمیته‌های مختلفی را برای کار در حوزه‌هایی چون بهداشت، کتابخانه‌ها، تفریحات و غیره ایجاد کند. یکی از اعضای کمیسیون، یا توسط شهروندان بطور مستقیم یا توسط اعضای همکار در کمیسیون بعنوان شهردار برگزیده می‌شود. او رئیس اجرایی شهرداری نیست اما در شرایط برابر نظر وی ارجح است. شهردار بندرت دارای حق وتو است و صرفاً به شکل تشریفاتی از دیگر اعضای کمیسیون متمایز است. این شکل از حکومت شهری کمتر مورد توجه واقع شده است. دلایل عدم توجه، فقدان موفقیت در این سیستم ناشی از تفرق و پراکندگی قدرت میان اعضای منتخب کمیسیون و ناتوانی آنها در تمرکز مسئولیت‌ها در دست یک شخص یا مرجع واحد است.

گردهمایی شهری باز/ نماینده

گردهمایی یا نشست شهری باز از جمله اشکال حکومت شهری و قانون گذاری شهرداری است که بیشتر در منطقه نیوانگلند ایالات متحده رایج است. این نوع حکومت شهری در شهرهای با جمعیت کمتر از ۶۰۰۰ نفر رایج است. هیئت منتخبان در مواقع ضروری از طریق انتشار اطلاعاتی هایی که در آن فهرست و شرح موضوعاتی که باید درباره آن رای گیری شود گنجانده شده است، خواستار برگزاری گردهمایی شهری می شوند. یکی از اعضای برگزار کننده نشست، بند به بند موضوعات دستور جلسه را می خواند و هر یک را تشریح می کند تا مطمئن شود رویه و قاعده پارلمانی رعایت می شود. در نهایت وی کلیه رای ها را می شمارد و تصمیم گیری می شود.

نشست شهری نماینده نیز همانند نشست شهری غیرنماینده است با این استثناء که در آن همه افراد شرکت کننده حق رای ندارند. به این ترتیب در این شکل، فقط افراد منتخب حق رای دارند. در این شکل از حکومت شهری افراد شهر عده ای را به عنوان اعضای نشست شهر انتخاب می کنند تا از جانب آنان درباره موضوعات مورد بحث رای دهند. بسته به اندازه شهر، تعداد اعضای منتخب گردهمایی شهر می تواند بین ۴۵ - ۲۴۰ نفر متغیر باشد. این شکل از حکومت در ماساچوست، نیوهمپشایر، کانکتیکات و ورمونت رایج است.

این شکل از حکومت شهری به عنوان ناب ترین شکل دموکراسی مورد تمجید قرار گرفته است زیرا این امکان را فراهم می آورد تا کلیه رای دهندگان درباره کلیه موضوعات شهر اظهار نظر مستقیم کنند.

مدل نیویورکی انتخاب شهردار

انتخاب شهردار پایتخت، همپای انتخاب اعضای کابینه دولت دوازدهم، بحث روز محافل سیاسی، اقتصادی و رسانه‌ای است. از سویی انتخاب شهردار آینده با توجه به مشکلات عدیده کلان‌شهر تهران و در راس آنها شیوه انحرافی تامین منابع مالی از طریق تراکم‌فروشی و از همین رو ایجاد انتظار ویژه از شهردار بعدی برای اصلاح شیوه تامین مالی پروژه‌های پایتخت اهمیت دوچندان یافته است. از سوی دیگر، رای دادن مردم به لیست ۲۱ نفره امید، حاکی از خواست و اراده مردم برای تغییر بنیادین در شیوه مدیریت شهری و از جمله تغییر در شیوه انتخاب شهردار این کلان‌شهر است. خواسته‌ای که به بهانه‌های مختلف تاکنون محقق نشده است. تجربه کلان‌شهرهایی همچون نیویورک، لندن، دهلی، برازیلیا و مسکو اما در انتخاب شهردار قابل توجه است. در همه این شهرها، شهردار با رای مستقیم مردم انتخاب می‌شوند.

قدمت ۱۸۳ ساله رای مستقیم نیویورکی‌ها

پیشینه انتخاب شهردار نیویورک که به شلوغ‌ترین شهر ایالات متحده مشهور است، به سال ۱۶۶۴ باز می‌گردد. زمانی که انگلیسی‌ها نیوآمستردام را تصاحب کردند، شهردار نیویورک هر سال منصوب می‌شد. نخستین شهردار نیویورک توسط دولت استعماری و پس از آن توسط فرماندار ایالت نیویورک انتخاب شد. اما در سال ۱۸۲۰ شورای عمومی (حزب قانونگذار شهر) از سیستم رای‌گیری برای انتخاب شهردار استفاده کردند. در سال ۱۸۳۴ نخستین رای‌گیری مستقیم توسط عموم مردم در نیویورک آغاز شد.

در حال حاضر شهردار نیویورک، هر چهار سال یک بار در اوائل ماه نوامبر انتخاب می‌شود و از آغاز سال بعد شروع به کار می‌کند. شهری که شهردار را به عنوان مدیر اجرایی خود بر می‌گزیند، متشکل از پنج منطقه (منهتن، برونکس، بروکلین، کوئینز و جزیره استاتن) است که به صورت رسمی شهرستان نیویورک را در اول ژانویه ۱۸۹۸ شکل دادند.

هرچند که نخستین شهردار منتخب مردم در سال ۱۸۳۴ منصوب شد، ولی مناطقی که شامل این رای‌گیری می‌شدند، تنها بروکلین و شهر کوچک منهتن (که بعدها تا برونکس گسترش یافت) بودند. بنابراین نخستین شهرداری که به رسمیت شناخته شد، رابرت ون وایک بود که

حدود ۶ دهه بعد و پس از رای گیری در تمام مناطق شهر نیویورک، در ماه نوامبر سال ۱۸۹۷ برگزیده شد.

و اما نکته قابل توجه در مورد انتخابات شهرداری نیویورک، سیستم انتخاباتی شهردار آن است و در دهه های اخیر به فیوژن (سنتز) انتخاباتی مشهور شده است. فیوژن انتخاباتی مکانیسمی است که در هیچ قسمت دیگری از ایالات متحده امریکا نمی توان یافت. چرا که در این مکانیسم، در کنار دو حزب اصلی جمهوری خواهان و دموکرات ها مشارکت تعداد زیادی از احزاب ثالث کوچک تر در انتخاب نامزدهای شهرداری نیویورک جلب می شود و از همین رو نظر این دسته از احزاب نیز در انتخاب شهردار اثر گذار می شود. در واقع فیوژن یا ائتلاف انتخاباتی نوعی قرار ملاقات است که در آن دو یا چند حزب سیاسی روی یک ورقه رای گیری لیستی از نامزدهای مورد نظر خود را منتشر و سپس برای آنها رای گیری می کنند. جدا از روند انتخاباتی که در آن احزاب سیاسی جداگانه روی برگه رای گیری لیست می شوند، فیوژن یا سنتز انتخاباتی این اجازه را به احزاب کوچک تر می دهد که با پیشنهاد تایید و نامزد کردن کاندیدای یکی از احزاب بزرگ تر بر نتیجه و سیاست انتخابات تاثیر بگذارند.

پس از مشخص شدن نامزدهای انتخاباتی، روند رای گیری در سطح شهر تصویب و اعمال می شود. این روند شامل اطلاعات شخصی فرد رای دهنده، مقدمات رای گیری برای رای اولی ها، سیستم ثبت نام آنلاین رای دهندگان و... است که شرایطی را مطرح می کند که تحت آن شهروند امریکایی می توانند به نامزد مورد نظر خود در یکی از مناطق (منهتن، بروکس، بروکلین، کوئینز، جزیره استیتن) رای دهند. بیل دباسیو، شهردار کنونی نیویورک که هم اکنون نخستین دوره خود را در جایگاه شهردار سپری می کند، در نوامبر ۲۰۱۳ برای یک دوره چهار ساله انتخاب شد. دوره ای که آغاز آن در ژانویه ۲۰۱۴ بود. او به عنوان نماینده حزب دموکرات توانست رقیب خود که نماینده حزب جمهوری خواه بود، شکست دهد. او پیش از این در شورای شهر نیویورک فعالیت می کرد و از دستاوردهای او می توان به بهبود روابط میان پلیس نیویورک و شهروندان نیویورکی اشاره کرد.

به طور کلی اداره کردن تمام خدمات، مالکیت عمومی، پلیس و آتش‌نشانی، بسیاری از آژانس‌های عمومی و کنترل شهر و ایالت و اجرای قوانین فدرال در داخل شهر نیویورک از وظایف و اختیارات شهردار نیویورک است.

مکانیسم رای‌گیری در لندن

انتخابات شهرداری لندن برای انتصاب شهردار، هر چهار سال یک بار صورت می‌گیرد. نخستین انتخابات در ماه مه سال ۲۰۰۰ برگزار شد و به دنبال آن چهار انتخابات دیگر صورت گرفته است. همچنین سیستم انتخاباتی که برای انتخابات شهرداری لندن مورد استفاده قرار می‌گیرد، سیستم رای مکمل است که نوع دیگری از سیستم رای احتمالی محسوب می‌شود. در سیستم رای مکمل، رای‌دهندگان از میان کاندیداها دو نفر را به ترتیب اولویت انتخاب می‌کنند. اگر هیچ یک از کاندیداها از شمارش نخستین انتخاب‌ها، اکثریت آرا را به دست نیاورند، همه جز دو کاندیدای پیش‌تاز حذف می‌شوند و رای حذف‌شدگان بر اساس دومین انتخاب‌ها در میان کاندیداهای باقی مانده تقسیم می‌شود تا برنده را مشخص کند. این نوع سیستم رای‌گیری در انگلستان، علاوه بر انتخاب شهردار برای تعیین پلیس و کمیسر جنایی نیز استفاده می‌شود.

قطب دیگری از مجمع مقامات ارشد شهرستان لندن (GLA)، شورای شهر آن است که تصمیمات و فعالیت‌های شهردار لندن را مورد بررسی قرار داده و از عملی شدن وعده‌های داده شده به شهروندان لندن اطمینان حاصل می‌کند. اعضای شورای شهر لندن، ۲۵ نفر هستند که همزمان با شهردار انتخاب می‌شوند. ۱۱ نفر از آنها نماینده کل پایتخت هستند و ۱۴ نفر دیگر توسط حوزه‌های انتخاباتی برگزیده می‌شوند. نحوه انتخاب اعضای شورای شهر توسط سیستم عضو علی‌البدل صورت می‌گیرد که در آن هر رای دهنده دو رای دارد. یکی برای کاندیدای منتخب حوزه انتخاباتی مشخص (دارای وابستگی حزبی یا فارغ از آن) و دیگری برای یک لیست حزب منتخب از بخش وسیع‌تری که خود از چند حوزه انتخاباتی تشکیل شده باشد. حسابرسی شهردار، ملاقات‌های شورا که در حضور عموم مردم برگزار می‌شود و بررسی مسائل و توسعه سیاست‌های تاثیرگذار از وظایف اعضای شورای شهر لندن به شمار می‌رود. آخرین انتخابات شهرداری لندن در سال ۲۰۱۶ برگزار شد و برنده این انتخابات، سیاستمدار بریتانیایی صادق خان است که اصالتی پاکستانی دارد. او پیش از این به مدت ۱۱

سال عضو پارلمان بریتانیا از حوزه انتخاباتی توتینگ در لندن بود. همچنین عضوی از حزب کارگر است که در جناح چپ نرم به فعالیت می‌پردازد و به لحاظ ایدئولوژی به عنوان سوسیال دموکرات شناخته می‌شود. او به نمایندگی از حزب کارگر شهردار لندن شد و نخستین شهردار مسلمان یک پایتخت غربی لقب گرفت. او تاکنون در جایگاهش به عنوان شهردار اصلاحاتی را در زمینه محدود کردن هزینه‌های حمل و نقل عمومی، پشتیبانی از گسترش فرودگاه گاتویک لندن و تمرکز بر متحد کردن جوامع گوناگون، ارائه داد.

پیش از صادق خان، کن لیوینگستون و بوریس جانسون هر کدام به ترتیب به مدت دو دوره شهردار لندن بودند. لیوینگستون به نمایندگی از حزب کارگر از آغاز ایجاد منصب شهردار به مدت ۸ سال توانست دستاوردهایی مانند اعمال هزینه‌های ترافیکی لندن برای خودروهای شخصی که در طول هفته از مرکز شهر استفاده می‌کنند، تاسیس آژانس تغییرات آب و هوایی لندن، اتوبوس‌های جدیدی که به علت هزینه‌های ترافیکی معرفی شدند و سیستم بلیت الکترونیکی برای حمل‌ونقل در لندن را از خود به جای بگذارد. در سال ۲۰۰۸ بوریس جانسون به نمایندگی از حزب محافظه‌کار توانست لیوینگستون را مغلوب خود کند و مانند او به مدت ۸ سال در مقام شهردار لندن فعالیت کند و دستاوردهایی از قبیل ایمن‌سازی حمل و نقل جدید و گسترش پوشش سیستم بلیت الکترونیکی برای قطارهای ریلی زمینی را از خود باقی گذارد. محدوده اختیارات شهردار غالباً درباره دیدگاه اوست: او مسئول تنظیم بودجه و جمع‌آوری استراتژی‌هایی که دیگر مقامات لندن به آن پایبندند، است و این خود به معنی اختیارات بسیار در حوزه‌های حمل و نقل و برنامه‌ریزی، اختیاراتی برای بررسی پلیس پایتخت و... است.

محبوبیت شهردار لندن

اداره موفق و رضایتمندانه لندن، شهری به قدمت تاریخ غرب، با تولید ناخالص داخلی ۵۵۴ میلیارد پوند و با شهروندانی که به بیش از ۲۵۰ زبان سخن می‌گویند، کار آسانی به نظر نمی‌رسد. شهردار لندن که مسئول اجرایی «لندن بزرگ» - به وسعت بیش از ۸ هزار کیلومتر مربع - است از سال ۲۰۰۰ و پس از رفراندوم سال ۱۹۹۸ در لندن، به طور مستقیم از سوی شهروندان لندن انتخاب می‌شود. فردی که بر صندلی شهرداری این مجموعه شهری عظیم تکیه می‌زند بیش از هر فرد دیگری در بریتانیا صاحب اختیارات ویژه در سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری است و به عنوان «سفیر لندن» شناخته می‌شود. در انتخابات ۲۰۲۱ شهرداری لندن که به دلیل شیوع کووید به تاخیر افتاده بود در نهایت با کسب ۵۵/۲ درصد آرا به سود حزب کارگر به اتمام رسید و صادق‌خان را برای بار دوم، برای دوره‌ای چهار ساله راهی ساختمان شهرداری این شهر کرد. شهردار منتخب لندن، پنجمین فرزند از هشت فرزند خانواده‌ای پاکستانی و مهاجر به بریتانیا است که در دهه ۶۰ میلادی وارد این کشور شدند. پدرش راننده اتوبوس و مادرش خیاط بود. او در دانشگاه شمال لندن به تحصیل در رشته حقوق پرداخت. صادق امان‌خان در سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۶ به عنوان وکیل متخصص در حقوق بشر در لندن مشغول به کار بود، در سال ۲۰۰۵ به عنوان نماینده توتینگ (منطقه‌ای در جنوب لندن) انتخاب شد و در سال ۲۰۰۹ به عنوان وزیر امور حمل و نقل وارد کابینه بوریس جانسون شد. صادق‌خان اولین آسیایی‌تبار و نخستین مسلمانی بود که در کابینه بریتانیا وارد شد و در سال ۲۰۱۶ به شهرداری لندن رسید.

استراتژی‌های آقای شهردار در دور نخست

عنوان وزیر امور حمل و نقل، سمتی است که صادق‌خان پیش از انتصاب به عنوان شهردار لندن، آن را یدک می‌کشید. به همین دلیل جای تعجب نیست که او در استراتژی‌های انتخاباتی خود برای نامزدی شهرداری لندن در سال ۲۰۱۶ مفصل‌ترین برنامه را به حوزه حمل و نقل و مسکن اختصاص داده بود. او یک سال پس از آنکه به عنوان شهردار برگزیده شد، در برنامه‌ای ۱۶۰ صفحه‌ای به چالش‌های شهری لندن پرداخت و سیاست‌های خود را برای آنکه به جذابیت‌های این شهر برتردد و جهانی بیفزاید، اعلام کرد. اساس این استراتژی، بازکردن

فضای بیشتر برای تنفس مردم پیاده بود. بنا بر این طرح که پلان اجرایی آن در سال ۲۰۱۸ از سوی شهرداری منتشر و عملیاتی شد، بار نیمی از آلودگی هوای لندن بر دوش حمل و نقل جاده‌ای بود و از آنجا که جمعیت این شهر تا سال ۲۰۴۱ به ۱۰/۸ میلیون نفر خواهد رسید، ۶ میلیون سفر روزانه به آمار جابه‌جایی‌هایی فعلی در لندن افزوده خواهد شد. بی‌شک این افزایش جمعیت به افزایش ساخت‌وساز مسکن نیز منجر خواهد شد، در حالی که سرعت ساخت‌وساز در حال حاضر، نیمی از سرعت لازمه برای تامین مسکن است. طرح شهردار لندن برای حل این چالش‌ها، کاهش وابستگی شهروندان به اتومبیل‌های شخصی و تقویت زیرساخت‌های پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و حمل و نقل عمومی بود. گرچه استفاده از اتومبیل‌ها و تاکسی‌های شخصی تنها سهمی ۳۷ درصدی از سفرهای انجام شده در سال ۲۰۱۵ را به خود اختصاص داده بود اما صادق‌خان بر آن است تا این سهم را تا سال ۲۰۴۱ به ۲۰ درصد برساند.

او در سال ۲۰۱۸ تمامی تاکسی‌های شهری را به ناوگانی عاری از کربن بدل کرد و بنا دارد ناوگان اتوبوس‌های شهری را تا سال ۲۰۲۵ عاری از کربن سازد که در نهایت تا سال ۲۰۵۰ تمامی حمل و نقل عمومی این شهر، ذره‌ای کربن منتشر نکنند. در برنامه شهرداری لندن آمده است که لندن تا سال ۲۰۵۰ باید به بهترین «بزرگ شهر» دنیا از منظر کیفیت هوا بدل شود و تا سال ۲۰۳۰ بالغ بر ۶۵ درصد از زباله‌های خود را بازیافت کند. تنها در سال ۲۰۱۹-۲۰۱۸ بالغ بر ۳/۱۰ میلیارد پوند برای حمل و نقل عمومی (رقمی معادل ارزش خرید حداقل ۲۰ هزار دستگاه اتوبوس درون شهری) هزینه شد که ۴۷ درصد آن مستقیماً از کرایه‌های پرداختی شهروندان تامین شد.

صادق‌خان پس از گذشت بیش از یک سال پس از انتخاب به عنوان شهردار، در یک برنامه جداگانه ۲۶۰ صفحه‌ای از چالش‌های مسکن در لندن و برنامه‌های خود برای رفع آنان پرده برداشت. طبق این برنامه، هنگامی که صادق‌خان سکان شهرداری لندن را در دست گرفت، این شهر کمبودی ۳/۵ میلیون واحدی در مسکن داشت و با توجه به سرعت بالای رشد جمعیت این شهر، این کمبود رو به فزونی می‌رفت. در سوی دیگر هزینه خرید و اجاره در این شهر سیری صعودی داشته و بحران مسکن را وخیم‌تر کرده است. صادق‌خان در برنامه مسکن

خود تاکید داشت که ضمن تعهد به روح لندن و حفظ کمر بند سبز این شهر، کمبود مسکن را جبران خواهد کرد.

گرچه در پایان دوره نخست شهرداری صادق‌خان، برخی رسانه‌ها نوشتند: «خبری بد برای منتقدان، صادق‌خان به وعده‌های خود عمل کرد» اما صادق‌خان که دور نخست شهرداری خود را با تکیه بر حل مسائل حمل و نقل و مسکن آغاز کرده بود در پاره‌ای موارد چندان موفق نبود. گرچه او توفان‌هایی چون برگزیت و کرونا را دلیل اصلی ناکامی‌هایش می‌داند اما اینکه او با فاصله کمی از رقیب خود از حزب محافظه‌کار پیروز شد، واقعیتی اجتناب‌ناپذیر است. در دوره شهرداری او، متوسط قیمت ملک برای نخستین بار از ۵۰۰ هزار پوند گذشت و تنها ۳۲ هزار واحد مسکونی در پایتخت بریتانیا در سال ۲۰۱۸ ساخته شد. این قیمت ۱۱ برابر درآمد یک آتش‌نشان و ۱۲ برابر درآمد یک معلم است. از سوی دیگر صادق‌خان که از ابزارهایی در جهت کاهش قیمت اجاره سخن گفته بود در سال ۲۰۲۰ شاهد افزایش میانگین اجاره بها در لندن تا ۲۲۰۰ پوند در ماه و ۱۷۰۰ پوند در ماه برای حومه بود. این درحالی است که او در مانیفست انتخاباتی خود برای ۲۰۱۶ بحران مسکن را تنها مانع رفاه، رشد و عدالت برای لندن‌نشینان دانسته بود. گرچه صادق‌خان نتوانست در برخی از حوزه‌ها به نتیجه‌های وعده داده شده برسد اما وی با قدرت بالای رایزنی در این سال‌ها در دولت، توانست دولت را در جهت اهداف تدارک دیده شده برای «لندن بزرگ» سوق دهد. صادق‌خان همواره یک جمله کلیدی را با خود پیش وزیر کابینه می‌برد: «رشد لندن به معنای رشد بریتانیاست.» تنها در بخش مسکن، شهردار لندن موفق شد بودجه‌ای ۳/۱۵ میلیارد پوندی از دولت ترزا می دریافت کند و بر سرعت ساخت‌وساز ملک در این شهر بیفزاید. در نتیجه آن، در ماه گذشته بیش از ۱۲ هزار خانه به شهروندان لندن تحویل داده شد. این موفقیت دستاورد رایزنی‌های چندساله شهردار لندن است.

توانایی صادق‌خان در رایزنی نه تنها با دولت مرکزی بلکه با بخش خصوصی نیز الگویی برای شهرداری‌های دیگر است. لندن‌نشینان در مارس ۲۰۲۱ شاهد برگزاری «نشست احیای لندن» از سوی شهرداری این شهر بودند، در این نشست بزرگ‌ترین پیمانکاران و کارآفرینان بریتانیا گرد هم آمدند تا طرحی نو برای احیای پایتخت و ویروس‌زده دراندازند. صادق‌خان در این نشست

خبر از سرمایه‌گذاری ۵۴۴ میلیون پوندی برای کمک به اشتغال محلی داد. طبق این طرح بالغ بر ۱۴۰۰ شغل ایجاد خواهد شد که مخاطب اصلی آنان جوانان لندن هستند. شهرداری لندن اعلام کرد که ۳۲ میلیون پوند کمک هزینه تحصیلی برای دانشجویانی که برای مشاغل خود به ویژه مشاغل سازگار با محیط‌زیست نیاز دارند در سال تحصیلی آینده در نظر گرفته است. برای ارتقای مهارت کارگران نیز هزینه‌ای پنج میلیون پوندی اختصاص داده شده است. لندن که در دوران همه‌گیری کرونا روزهای زیادی را در قرنطینه به سر برده، بر آن است تا در برنامه‌ای با نام «همسایگان آینده» بالغ بر سه میلیون پوند برای تقویت مناطقی که در حاشیه لندن هستند هزینه کند و آنان را در فعالیت‌های سازگار با محیط‌زیست توانمند سازد.

حکمرانی مجدد بر لندن

صادق‌خان که نخستین‌بار در ماه مه ۲۰۱۶ به عنوان شهردار لندن انتخاب شد، برای دور دوم انتخاباتی خود وعده داد که بالغ بر ۱۷۰ هزار شغل در راستای محیط‌زیست و شهری سبز ایجاد خواهد کرد. او که رقابت با شاوون بیلی-کاندیدای حزب محافظه‌کار- را به «مسابقه میان دو اسب» توصیف کرده بود، در نهایت در ۶ می ۲۰۲۱ برای بار دوم بر کرسی شهرداری لندن تکیه داد. شهرداری لندن با بودجه‌ای بالغ بر ۱۹ میلیارد پوند نه تنها مسئول حمل‌ونقل و پلیس این شهر است، بلکه نقشی پررنگ در تنظیم قوانین املاک و برنامه‌ریزی شهری و مسائل زیست محیطی و حتی تامین شغل‌های مرتبط با خدمات شهری دارد.

صادق‌خان در مانیفست انتخاباتی خود وعده داد که تنها در حوزه برق‌رسانی به ناوگان اتوبوسرانی لندن، سه هزار شغل جدید تعریف خواهد کرد. در کمپین انتخاباتی وی برنامه‌ای به ارزش ۵۰ میلیون پوند برای مسائل سبز در نظر گرفته شده است. مبارزه با مواد مخدر و حشیش و تلاش برای تبدیل لندن به شهری عاری از کربن تا سال ۲۰۳۰ از دیگر برنامه‌های وی بوده است. شهردار لندن هیچ اختیاری در تغییر قوانین مربوط به مواد مخدر ندارد، اما آنها رسماً به عنوان کمیسر پلیس و جرم در لندن عمل می‌کنند. این بدان معناست که شهردار در نحوه تعیین کارکنان پلیس لندن نقش دارد. علاوه بر مواد مخدر، خشونت علیه زنان و

رفتارهای نژادپرستانه در شهری که سابقه حملات تروریستی نیز دارد، دغدغه اجتماعی برای مردمان پایتخت است.

پیروزی صادق‌خان در سال ۲۰۲۱، کم‌رنگ‌تر از پیروزی در ۲۰۱۶ بود اما توانست رأی ۲/۵۵ درصد شهروندان لندن را کسب کند. صادق‌خان در سخنرانی پیروزی خود گفت که امیدوار است شهری سبزتر، امن‌تر و با دسترسی عادلانه به امکانات را برای مردمان این شهر فراهم کند. او در دور نخست شهردار بودن خود در سال ۲۰۱۷ در یک نظرسنجی از مردم لندن برنامه‌های خود را به رأی گذشته بود. این نظرسنجی که با عنوان Talk London شناخته می‌شود، شامل استراتژی‌هایی در حوزه حمل‌ونقل، محیط‌زیست، برابری در دسترسی عادلانه به خدمات بهداشتی، تقویت مهارت‌های شهروندان، استراتژی‌های حوزه مسکن و اقتصاد و همچنین برنامه‌های فرهنگی بود. با وجود این، برنامه‌هایی که این شهردار برای لندن در نظر داشت در اواخر سال ۲۰۱۹ تحت تاثیر کووید-۱۹ قرار گرفت. در یک نظرسنجی (YouGov) گرچه ۳۹ درصد لندن‌نشینان از عملکرد صادق‌خان در مواجهه با شرایط همه‌گیری ناراضی بودند ولی غالب شهروندان (۴۹ درصد) از مدیریت وی در برابر کووید ابراز رضایت کردند.

صادق‌خان، در سخنرانی خود پس از پیروزی در دور دوم انتخابات شهرداری از برنامه سه‌کلمه‌ای خود خبر داد: شغل، شغل، شغل. صادق‌خان متعهد شده است که به عنوان بخشی از بسته ۵۴۴ میلیون پوندی برای لندن، ۳۲ میلیون پوند را به «صندوق کار خوب» اختصاص دهد تا با ایجاد فرصت‌های شهری به لندن برای خروج از بحرانی که در پی کرونا ایجاد شده کمک کند. بنا بر نظرسنجی YouGov فوری‌ترین مساله لندن در سال ۲۰۲۱ از منظر شهروندان این شهر، مسکن، جرم و جنایت و اقتصاد است. میزان جرم و جنایت در دوران شهرداری صادق‌خان افزایش پیدا کرده و بسیاری از منتقدان وی، جنایت در لندن را در بالاترین سطح تاریخی خود ارزیابی کرده‌اند. با این حال صادق‌خان انگشت اتهام را به سوی دولت محافظه‌کار گرفته که بودجه عمومی خدمات پلیس را کاهش داده است. او وعده داد که در صورت انتخاب مجدد به عنوان شهردار لندن، هر سال ۱۵۹ میلیون پوند بر بودجه پلیس این کلان‌شهر بیفزاید و با لابی با دولت وقت، تعداد افسران شهر را افزایش دهد.

برای حل بحران مسکن در این کلان شهر، صادق خان وعده داد که در چهار سال آینده بالغ بر ۱۰ هزار مجتمع بزرگ مسکونی عرضه خواهد کرد. او در سخنرانی‌های خود اشاره نکرد که ابزارهایی برای تعدیل بازار مسکن چیست، اما گفت که سیاست تنظیم اجاره را برای لندن اجرایی خواهد کرد. گرچه این موارد در حوزه اختیارات دولت مرکزی است اما کمتر کسی در توانایی چانه‌زنی این شهردار آسیایی تبار با دولت مرکزی غیرهم‌حزب خود، شک دارد. او همواره تاکید کرده که رهبری لندن را با چانه‌زنی‌های فراحزبی پیش برده است. صادق خان همچنین به دنبال اجرای سیاستی است که برای کارگران خط مقدم همه‌گیری، اولویت‌هایی ویژه برای خانه‌دار شدن اعطا کند.

در حالی که حزب محافظه‌کار از موفقیت و مقبولیت گسترده‌ای در سراسر انگلستان برخوردار است، حزب کارگر به طور فزاینده‌ای در پایتخت مسلط است. تحلیلگران دلیل این امر را جمعیت جوان‌تر، تنوع قومی بیشتر و طرفداری شهروندان این شهر از اتحادیه اروپا و مخالفت با برگزیت می‌دانند. برنامه‌های او برای کمک به بهبود پایتخت در دوران همه‌گیری، محور مبارزات انتخاباتی وی برای دور جدید بود و تمرکز خود را به جز مشاغل، بر ایده‌های دیگر نیز متمرکز کرده بود: تقویت حومه شهر. صادق خان در برنامه‌های انتخاباتی خود تاکید کرد که بنا دارد با حفظ سرزندگی در مرکز شهر و تاکید بر زیست شبانه لندن‌نشینان، شرکت‌ها و کمپانی‌های بزرگ را به سوی حومه شهر هدایت کند.

احزاب سبز نیز در این انتخابات کاندیدا شده بودند اما بسیاری از دوستداران محیط‌زیست، صادق خان را شهرداری توانا برای تبدیل لندن به شهری سبز می‌دانند. آنان بر این باورند که صادق خان درکی عمیق از پیوند اقتصاد با محیط‌زیست دارد. برنامه‌های او از سوی بسیاری به عنوان جسورانه‌ترین برنامه‌های زیست‌محیطی در میان شهرهای جهان خطاب می‌شود که توانسته در مدت چهار سال از نیمی از آلودگی لندن بکاهد و خطوط دوچرخه‌سواری را پنج برابر کند. او نخستین شهردار جهان است که مدعی تبدیل شهرش به شهری عاری از کربن تا سال ۲۰۳۰ شده است.

صادق‌خان پس از اطمینان از حتمی شدن شهرداری‌اش برای دور دوم، از کمپینی با نام Let's Do London با بودجه‌ای ۶ میلیارد پوندی پرده برداشت که هدفش جذب توریست برای بازگرداندن رونق به لندن پس از کووید است. اقتصاد لندن که همواره به توریسم داخلی و بین‌المللی وابسته بوده، در سال ۲۰۲۰ کاهشی ۷/۴ میلیارد پوندی را از محل رکود سفرهای خارجی تجربه کرده و شهردار امیدوار است که با پایان محدودیت‌ها رونق به آن بازگردد.

آنچه پیداست، حضور پررنگ صادق‌خان در این کلان‌شهر است و تقویت جایگاهش در حزب کارگر نشان از آن دارد که این جایگاه تنها آغازی برای حضور او در جهان سیاست است و باید منتظر ماند و دید که آیا همچون شهردار سابق لندن، بوریس جانسون، او نیز بر جایگاه نخست‌وزیری بریتانیا تکیه خواهد زد یا خیر. عملکرد او در چهار سال پیش رو جواب این پرسش را خواهد داد. شاید رهبری بر لندن برای او بهترین گزینه باشد چراکه پیش از این گفته بود: «قرن ۱۹، قرن امپراتوری‌ها، قرن ۲۰، قرن دولت و ملت‌ها و قرن ۲۱ قرن شهرها و شهرداری‌هاست.»

انتخاب شهردار تهران

به تازگی برخی اعضای منتخب شورای پنجم تهران از روش و مکانیسمی برای انتخاب شهردار پایتخت سخن به میان آورده‌اند که به نظر جالب می‌رسد. در این روش، هر یک از اعضای منتخب باید سه کاندیدا به شورای شهر معرفی کند. در صورتی که هر یک از کاندیداهای معرفی شده، حداقل ۵ رای از آرای اعضای شورای شهر را به دست آورد، در لیست جدیدی قرار خواهد گرفت و به مرحله بعد راه می‌یابد. در نهایت قرار است این شورا به لیستی ۵ نفره از کاندیداها دست یابد. این ۵ نفر موظفند تفاهم‌نامه یا میثاق‌نامه‌ای را که توسط اعضای شورا تنظیم شده، امضا کنند و تا ۲۰ تیرماه فرصت دارند برنامه و کادر پیشنهادی خود را برای شهرداری تهران ارائه دهند. این برنامه‌ها به مدت یک هفته توسط نامزدها در جلسه شورای شهر مطرح و مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ۲۸ تیرماه رای‌گیری خواهد شد و تعداد نامزدها از ۵ نفر به دو نفر می‌رسد. در مرحله بعد شورا قصد دارد تا هفته اول مرداد به نامزد نهایی دست پیدا کند. البته دو نامزد در نخستین جلسه رسمی شورای شهر حضور خواهند یافت تا برنامه‌های خود را ارائه دهند و پس از آن رای‌گیری در جلسه علنی شورا صورت خواهد گرفت.

اگر چه این روش به نظر تازه و جالب است، اما بی گمان خالی از اشتباه نخواهد بود، همان طور که گزینش افراد برای ورود به لیست امید خالی از اشتباه نبود و تاکنون در کانون نقد و اعتراض ناظران و کارشناسان قرار داشته است. از این رو، بهتر است، شورای پنجم پس از انتخاب شهردار و با اتکا به تجربه های چند صد ساله برخی کلان شهرهای جهان، اصلاح نظام انتخاباتی اعضای شورای شهر و شهردار تهران را در دستور کار خود قرار دهند.

انگلیس

انگلیس کشوری نوپا در انتخاب مستقیم شهردار است. نخستین شهردار در این کشور کن لیوینکستون بود که در سال ۲۰۰۰ با رای مستقیم مردم انتخاب شد.

چین

کمونیست ها در کشور چین بر شهرداری ها نیز حاکمیت می کنند. شهرداری پکن یکی از شهرداری هایی است که مستقیماً تحت رهبری دولت مرکزی اداره می شود و شهردار آن مستقیماً به دولت مرکزی گزارش می دهد. شهردار و معاونان او توسط کنگره خلق شهرداری انتخاب می شوند. طبق قوانین چین، کمیته ثابت کنگره خلق در سطح محلی اختیار تعیین مقامات محلی تا سطح معاونان ارشد را دارد، اما فقط در جلسه سالانه با حضور تمام اعضا، حق انتخاب رئیس دولت محلی شهردار را پیدا می کند.

کنگره خلق شهرداری پکن نیز یک نماینده مقتدر دولتی است که نمایندگان آن توسط نمایندگان کنگره های خلقی مناطق و بخش ها انتخاب می شوند. این کنگره برای مدت پنج سال خدمت می کند و شهردار و معاونان وی در جلسات از طریق رای گیری انتخاب می شوند.

دولت شهری پکن از شهردار، معاونان شهردار، دبیر کل روسای کمیته های مختلف، ادارات و دفاتر تشکیل می شود. دولت خلق شهرداری پکن برای یک دوره پنج ساله تعیین می شود و از اختیاراتی مانند اجرای تصمیمات کنگره شهرداری پکن و کمیته ثابت آن اجرای تصمیمات و دستورات شورای دولتی، اتخاذ معیارهای اداری و صدور آیین نامه، هدایت و نظارت بر کار دیپارتمان های کاری مربوط به خود، تدوین برنامه های شهری و بودجه برای برنامه های توسعه

اقتصادی و اجتماعی، مدیریت اداری، اقتصادی، آموزشی، پرورشی، علوم، فرهنگ، بهداشت عمومی و... برخوردار است.

مالزی

در کشور مالزی انتخاب شهردار با رای مستقیم مردم نیست. شهردار کوالالمپور پایتخت کشور مالزی و بزرگ‌ترین شهر این کشور توسط وزیر کشور برای یک دوره سه ساله انتخاب می‌شود.

برزیل

در شهرهای این کشور، شهرداران به جز مراکز استان‌ها، شهرهای مرزی و مناطق امنیتی و حساس توسط مردم انتخاب می‌شدند اما از سال ۱۹۸۸ همه شهرداران به طور مستقیم برای یک دوره ۴ ساله توسط مردم انتخاب می‌شوند.

فرانسه

آخرین انتخابات شوراها و شهرداری‌های فرانسه در ماه مارس سال ۲۰۰۱ میلادی برگزار شد و شهروندان فرانسوی اعضای شورای شهر، شهردار و معاونان شهردار را برای مدت ۶ سال انتخاب کردند. این انتخابات که منطبق با قانون مصوب ۱۹۸۲ انجام گردید بر اساس وسعت هر کمون صورت گرفت که البته شهرهای پاریس، لیون و مارسای از مقررات خاص برخوردارند.

در این کشور بر اساس قانون در کمون‌هایی که کمتر از ۳۵۰۰ نفر جمعیت دارند، اعضای شورای شهرداری طی دو مرحله انتخاب می‌شوند. بدین ترتیب که کسانی که اکثریت آرای مردم را به دست آورند در مرحله اول انتخاب می‌شوند، اما کسانی که حائز اکثریت نسبی می‌شوند، در دور دوم به رقابت خواهند پرداخت. این در حالی است که اگر چه کاندیداها به یک میزان رای آورده باشند کاندیدایی که از همه مسن‌تر است، برگزیده می‌شود. اما در شهرهایی که بیش از ۳۵۰۰ نفر سکنه دارند، لیست‌های انتخاباتی بر اساس گروه‌های ۶ نفره تنظیم می‌شود که مردم به لیست‌ها رای می‌دهند. تعداد اعضای شورا شهر شهرداری‌های این کشور از ۹ تا ۶۹ نفر متفاوت است که بر حسب تعداد ساکنان هر کمون متغیر می‌باشد.

از آنجا که فرانسه دارای سه شهر بزرگ پاریس لیون و مارسلی است، این شهرها علاوه بر شورای شهرداری از شورای محله نیز برخوردارند که این شوراهای محله توسط شهردار و معاونان او هدایت می‌شوند.

در پاریس انتخابات شورای شهرداری در ۲۰ منطقه انجام می‌گیرد که ۱۶۳ نفر به عنوان اعضای شورای شهرداری و ۳۵۲ نفر به عنوان شورای محلات انتخاب می‌شوند.

در لیون این انتخابات در ۹ منطقه انجام می‌شود که ۷۳ نفر عضو شورای شهرداری و ۱۴۸ نفر عضو شورای محله‌ها هستند. این انتخابات در ۸ منطقه مارسلی انجام می‌شود که ۸۱ نفر عضو شورای شهرداری و ۱۷۴ نفر عضو شورای محله می‌باشند.

آلمان

در برلین یکی از بزرگترین شهرهای آلمان هم مردم به احزاب برای شوراهای شهر رای داده و حزب برنده شهردار را انتخاب می‌کند.

هلند

شهرداری آمستردام پایتخت هلند، دارای یک شورای منطقه با ۴۹ عضو است. این شورا ده نفر را از میان اعضای خود به عنوان هیات مدیره شهر تعیین می‌کند. حزبی که در انتخابات شورای شهر اکثریت را به دست آورده، می‌تواند کلیه اعضای هیات مدیره را از حزب خود انتخاب نماید. هیات مدیره نیز شهردار را انتخاب می‌کند. اعضای شورای این شهر، مانند اعضای شورای منطقه، هر ۴ سال یکبار از طریق انتخابات عمومی تعیین می‌شوند.

ژاپن

در شهرهای بزرگ ژاپن مانند اوزاکا و توکیو و ... استاندارانی با فرمان پادشاه ژاپن منصوب شده که نقش استانداران نقش شهردار را هم بازی می‌کند.

شهر توکیو دارای شیوه حکومت شهری است که براساس آن حکومت محلی شهر توکیو دارای تشکیلات مستقل محلی است که مانند سایر شهرهای بزرگ ژاپن اختیار تصویب‌نامه و صدور

احکام را بر عهده دارد و از قدرت در اموری نظیر رفاه اجتماعی، آموزش عمومی، بهداشت عمومی و برنامه‌ریزی شهری برخوردار است.

توکیو دارای ۲۳ بخش می‌باشد که هر یک دارای رئیسی است که به عنوان شهردار از جانب مردم ساکن آن بخش انتخاب می‌شود. شهرداری توکیو دارای دو ارگان است:

۱- ارگان قانون‌گذاری که اصطلاحاً انجمن شهر نامیده می‌شود و مرکب از ۱۲۷ نماینده است که با رای مستقیم مردم انتخاب می‌شوند.

۲- ارگان اجرایی که وظایف و ماموریت‌های محوله از سوی دولت و انجمن شهر را اجرا می‌کند. این ارگان دارای یک شهردار است که از طریق انتخابات عمومی و با رای مستقیم مردم انتخاب و به مدت ۴ سال مسئولیت اجرایی را به عهده می‌گیرد.

یوکوهاما شهر دیگر ژاپن نیز همانند شهر توکیو نیز دارای دو ارگان اصلی تصمیم‌گیری و اجرایی است و شورای شهر و شهردار بطور مستقیم توسط مردم انتخاب می‌شوند. در شهر یوکوهاما، شورای شهر ۹۴ عضو دارد که برای دوره ۴ ساله انتخاب می‌شوند.

هند

شهر دهلی هند یکی از هشت شهر بزرگ دنیا محسوب می‌شود که از سال ۲۰۰۰ برای انتخاب شهردار انتخابات برگزار می‌شود و شهردار با رای مستقیم مردم انتخاب می‌شود.

روسیه

در گذشته انتخاب شهردار در مسکو پایتخت روسیه روندی پیچیده داشت. رئیس جمهور این کشور، شهردار را به مجلس پیشنهاد می‌کرد و مجلس صلاحیت فرد معرفی شده را تأیید می‌کرد. در قانون جدید هر فردی که قصد شهردار شدن دارد، باید امضای ۱۱۰ عضو شورای شهر را به دست آورد و سپس امکان شرکت در انتخابات برای کسب رای مردم را به دست می‌آورد.

فصل چہارم

ویژگی‌های یک شهردار موفق

به موجب مفاد ماده یک آیین‌نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار و تبصره‌های ذیل آن، کسانی را می‌توان به سمت شهردار انتخاب نمود که دارای شرایط زیر باشند:

الف) تابعیت جمهوری اسلامی ایران.

ب) حتی‌المقدور متأهل و دارای حداقل ۲۵ سال سن و ۵ سال سابقه اجرایی در موقع انتخاب شدن.

پ) انجام خدمت وظیفه عمومی (دوره ضرورت) یا داشتن معافیت دائم در زمان صلح.

ت) اعتقاد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و قانون اساسی.

ث) دارا بودن حسن شهرت.

ج) داشتن توانایی جسمی و روحی برای انجام کار.

چ) نداشتن محکومیت کیفری که مستلزم محرومیت از حقوق اجتماعی باشد.

ح) دارا بودن تحصیلات و تجربه به شرح زیر:

۱- حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) برای شهرداری‌های درجه ۱ تا ۶

۲- حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) با گرایش‌های مشخص شده توسط وزارت کشور برای شهرداری‌های درجه ۷ تا ۱۰

۳- برای شهرداری‌های درجه ۱۱ و ۱۲ حداقل تحصیلات کارشناسی ارشد (فوق لیسانس) با گرایش‌های مشخص شده توسط وزارت کشور

این شرایطی است که قانون مشخص کرده و اعضای شورای شهر هم برای انتخاب شهردار شرایطی را در نظر می‌گیرند.

شهرداری به عنوان مهمترین و تأثیرگذارترین نهاد شهری، نقش مهمی در زندگی روزمره مردم یک شهر دارد و الزاماً یک شهردار موفق، شهرداری است که بتواند این تأثیر را در روند روزمرگی مردم ایجاد کند.

مردم از شهردارشان وابستگی به جناح‌های سیاسی خاص را نمی‌خواهند. مردم یک شهر به دنبال کسی خواهند بود که بتواند عمران و آبادانی را برایشان به ارمغان بیاورد.

برای یک شهردار موفق، پارامترهای بسیار زیادی برشمرده می‌شود. مدیریت شهرداری یک مدیریت خاص، متفاوت، پیچیده و چند بعدی است و شهردار باید تعاملات اجتماعی با بخش‌های جامعه را بداند، با مبانی اعتقادی و ایدئولوژی و اداری آشنا باشد و مؤلفه‌های اقتصادی را هم رعایت کند.

از دیدگاه مدیریت شهری، شهردار موفق شهرداری است که بتواند از ایده‌های دیگران استفاده کند. با توجه به تأثیر شهرداری بر روند زندگی شهروندان، شهرداری همه روزه بیشترین انتقادات و پیشنهادات را از سوی مردم عادی و کارشناسان می‌پذیرد. از میان همه این انتقادات و پیشنهادات می‌توان ایده‌های مناسبی را استخراج کرد و پس از کارشناسی، اجرایی نمود. همچنین یک شهردار باید بتواند از مدیریت اقتصادی قوی برخوردار باشد. شهرداری سازمانی است با هزینه‌های بسیار و بودجه محدود. یک شهردار موفق باید بتواند از منابع موجود بیشترین استفاده را بکند و راه‌های درآمدزایی را بررسی و به بهترین نحو ممکن از آن‌ها استفاده نماید.

شهردار باید آشنایی کاملی در ارتباط با وضعیت شهر داشته باشد و فرصت‌ها و تهدیدات شهری را بشناسد. البته پیش از این درباره مدیر بومی و نقش آن در شهر گفتیم که چه مزایایی برای شهر دارد. بنابراین باید در انتخاب شهردار، بحث سکونت شهردار را به عنوان گزینه مهم در نظر گرفت (به لحاظ امکان شناخت بیشتر با مسائل فرهنگی، اجتماعی و ... مردم شهر).

در کنار این‌ها، شهردار باید یک مدیر فرهنگی هم باشد. از آنجایی که نقش شهرداری در یک شهر، تنها نقش خدماتی نیست و در تمام مسائل فرهنگی شهر نقش برجسته‌ای دارد، مدیریت فرهنگی شهرداری می‌تواند در تعاملات اجتماعی تأثیرگذار باشد.

در کنار همه این پارامترها و اولویت‌ها، باید ویژگی‌هایی را هم که مقام معظم رهبری مد نظر قرار دادند، برشمرد:

۱- کاردانی: در این تردید نیست که کار را باید به کاردان سپرد. یکی از مصادیق کاردانی یک شهردار، بی‌شک پرهیز از برنامه‌های زائد و انحرافی است که در کلام رهبر معظم انقلاب این‌گونه بر آن تأکید شده است: "شهرداری‌ها باید برنامه‌های زائد و منحرف کننده و حرف‌های غیرمرتبط با کار را که عده‌ای به آن‌ها مبتلا بودند و هستند، کنار بگذارند و فقط برای مردم کار کنند."

۲- لیاقت: لایق بودن یک شهردار برای رسیدن به صندلی مدیریت شهری تا حدود زیادی پس از انتخاب وی و البته نگاهی به گذشته او قابل تشخیص است. رهبر انقلاب در این ارتباط فرموده‌اند: "شهرداری جایی است که انسان در آن با پول، با مردم، با مراجعان و با کسانی که حاضرند برای بعضی از مقاصد خود ولخرجی کنند، مواجه می‌شود. این‌طور جاها خیلی باید مراقب بود. این جاست که تقوای الهی به درد می‌خورد. تقوا زره‌ای است که اگر انسان آن را پوشید، تیرهای زهرآگین فساد و گناه در او کارگر نخواهد شد و او را از پا نخواهد انداخت."

۳- دارا بودن صلاحیت‌های دینی و انقلابی: ولایت‌پذیری و دارا بودن تدین و دینداری یکی از معیارهای اصلی انتخاب شهردار یک شهر اسلامی است. رهبر بزرگ انقلاب در این ارتباط می‌فرماید: "در داخل تشکیلات شهرداری با فساد مماشات نکنید؛ چه فسادى که مربوط به بیرون شهرداری است و می‌خواهد از ابزار شهرداری استفاده کند، چه فسادى که خدای نکرده در درون هسته‌ای از هسته‌های شهرداری رخنه کرده باشد و در آن‌جا بخواهد گسترش پیدا کند و فضا و محیط امنی برای خود درست کند."

۴- امانتداری: زمانی که مردم افرادی را به عنوان اعضای شورا انتخاب می‌کنند، از آن‌ها انتظار دارند تا فردی امانتدار را به عنوان شهردار انتخاب کنند. انتخاب شهرداری که با امانتداری بیگانه است، بزرگترین خیانت به شهروندان، شهر، کشور و نظام است. از همین رو است که رهبر انقلاب تأکید کرده‌اند: "شهرداران سراسر کشور باید امانتدار رأی، اعتماد، محیط زندگی و اخلاق و فرهنگ مردم باشند که یکی از مصداق‌های مهم امانتداری رأی مردم، انتخاب شهرداران امین، قابل اعتماد، باکفایت، پاکدامن، متدین، شجاع، ساده زیست، مردمدار و مقید به انضباط مالی است."

۵- پاکدامنی: پاکدامن بودن یک شهردار و منحرف نشدن وی و امانتدار بودن او به بیت‌المال از ویژگی‌هایی بوده که مردم از پارلمان شهری انتظار دارند تا در انتخاب شهرداران ملاک قرار گیرد. بی‌تردید انتخاب شهرداری که پاکدامن نباشد، شهر را با معضلاتی جدی روبه‌رو می‌کند. رهبر انقلاب نیز بر همین اساس فرموده‌اند: "یک‌جا پای انسان می‌لغزد و جلوگیری نمی‌کند، این لغزش ادامه پیدا می‌کند و انسان درصدد توجیه برمی‌آید و برای خودش ایدئولوژی می‌سازد. انسان گاهی مبنای فکری درست می‌کند تا خطای خود را اصلاح کند. جلوی خطاها و لغزش‌های خود را از همه جا بگیریم و بهتر از همه جا، اول کار است و بهتر از اول کار، پیشگیری است."

۶- شجاعت: شجاع بودن و نترس بودن یک شهردار در مقابله با مشکلات، ویژگی غیرقابل انکار یک شهردار است. رهبر انقلاب هم این ویژگی را از جمله موارد دارای اهمیت خطاب فرموده‌اند: "هرگونه مماشات با فساد و میدان دادن به آن، زیر پای خود شما را خالی و امکان ادامه کار را برای شما دشوار خواهد کرد."

۷- پاکدستی: بودجه کلان شهرداری بسیاری را برای دسترسی به این بیت‌المال وسوسه خواهد کرد. با این حال یک شهردار پاکدست باید کوچکترین چشمداشتی به منافع شخصی خود در شهر نداشته باشد. رهبر انقلاب هم در این باره تأکید کرده‌اند: "شهرداری‌ها همواره در معرض افراد فرصت‌طلب و سودجو قرار دارند، اما ارتباط با مردم و دسترسی آسان آنان به مدیران شهرداری‌ها، موجب می‌شود زمینه بسیاری از فرصت‌طلبی‌ها از بین برود."

۸- خستگی‌ناپذیری: مشکلات متعدد و متنوع شهرها، نیاز بیش از پیش به یک شهردار خستگی‌ناپذیر را بیشتر نمایان می‌کند و بی‌شک شهردار باید جدا از تمامی این ویژگی‌ها، دارای روحیه خستگی‌ناپذیری در برابر مشکلات متعدد باشد. رهبر انقلاب هم در ارتباط با این موضوع فرموده‌اند: "شهرداری به عنوان سازمانی که سروکارش با مردم است، باید روح خدمتگزاری و اخلاص را بیشتر از جاهای دیگر داشته باشد. مجموعه شهرداری باید با برادری و همکاری مبتنی بر منطق و قانون، برای خدمت‌رسانی بیش از پیش به مردم تلاش کند."

با توجه به آنچه به عنوان پیشنهادهای کاربردی برای شوراها در زمینه انتخاب شهردار خوب مطرح شد؛ می‌توان درخواست نمود که اعضای شورای شهر، آرمان‌گرایانه به شهردار نگاه نکنند و با توجه به وضعیت شهرها و نارسایی‌های شهرداری به انتخاب شهردار بپردازند. اعضای محترم شورای شهر لازم است ضمن توجه به موارد مطرح شده در مورد ویژگی‌های علمی، اجرایی و فردی شهردار خوب، در انتخاب شهردار بیشتر به برنامه‌های اجرایی و کاربردی شهردار توجه کنند و در صورت امکان، شهردار را با توجه به برنامه‌هایش برگزینند.

انتخاب و خاتمه شهردار در قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۳۴ و اصلاحات بعدی

ماده ۵۴ - سازمان اداری شهرداری‌ها به نسبت بودجه و درآمد و حجم کار شهرداری از طرف شهرداری با اطلاع انجمن شهر تهیه و پس از تصویب وزارت کشور به موقع اجرا گذاشته خواهد شد.

تبصره - شهردار می‌تواند قسمتی از وظایف و اختیارات خود را با تصویب انجمن شهر و به موجب حکم کتبی به معاون یا سایر مسئولان شهرداری واگذار کند. (اصلاحی (اصلاحی (۲۷/۱۱/۱۳۴۵)

گفتار دوم: انتخاب و خاتمه خدمت شهردار (در قوانین مرتبط قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی شهر مصوب ۷۵۲/۳/۱ و الحاقات و اصلاحات بعدی - آئین نامه اجرای شرایط احراز شهردار)

مبحث اول: بند ۱ ماده ۷۱ از وظایف شورای اسلامی شهر

بند ۱- انتخاب شهردار برای مدت چهار سال

تبصره ۱ - شورای اسلامی شهر موظف است بلافاصله پس از رسمیت یافتن نسبت به انتخاب شهردار واجد شرایط اقدام نماید.

تبصره ۲ - شهردار نمی‌تواند همزمان عضو هیچ یک از شوراهای اسلامی شهر و روستای کشور باشد.

تبصره ۳ - نصب شهرداران در شهرها با جمعیت بیشتر از دویست هزار نفر و مراکز استان بنا به پیشنهاد شورای شهر و حکم وزیر کشور و در سایر شهرها به پیشنهاد شورای شهر و حکم استاندار صورت می‌گیرد.

شورای شهر براساس ضوابط و شرایط احراز صلاحیت شهرداران مندرج در آئین‌نامه مصوب این قانون، شهردار موردنظر خود را انتخاب می‌کند. وزیر کشور و استانداران موظفند حکم شهردار معرفی شده را ظرف مدت ده روز صادر نمایند.

در صورتی که وزیر کشور یا استاندار، شهردار معرفی شده را واجد شرایط تعیین شده نداند، مراتب را با ذکر دلیل و مستندات به شورای شهر منعکس می‌نماید، در صورت اصرار شورای شهر بر نظر قبلی خود و عدم صدور حکم شهردار، موضوع توسط شورای شهر به هیأت حل اختلاف ذی‌ربط ارجاع خواهد شد.

هیأت مذکور ظرف پانزده روز مکلف به تصمیم‌گیری بوده و تصمیم آن هیأت برای طرفین (وزارت کشور و شورای اسلامی شهر) لازم‌الاجراء می‌باشد. چنانچه در مدت مقرر، هیأت حل اختلاف نظر خود را اعلام ننماید، نظر شورای شهر متبع خواهد بود و شهردار می‌تواند اختیارات قانونی خود را اعمال و اجراء نماید.

تبصره ۴ - دوره خدمت شهردار در موارد زیر خاتمه می‌پذیرد:

الف - استعفای کتبی با تصویب شورا.

ب - برکناری توسط شورای شهر با رعایت مقررات قانونی.

ج - تعلیق طبق مقررات قانونی.

د - فقدان هر یک از شرایط احراز سمت شهردار به تشخیص شورای شهر.

مبحث دوم: استفساریه بند ۱ ماده ۷۶ از وظایف شورای شهر

ماده واحده - منظور مقنن از عبارت انتخاب شهردار برای مدت چهار سال در بند (۱) ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ با توجه به حکم تبصره (۱) آن که می‌گوید شوراهای اسلامی شهر موظفند بلافاصله پس از رسمیت یافتن نسبت به انتخاب شهردار واجد شرایط اقدام نمایند، این است که حداکثر مدت دوره تصدی شهردار چهار سال است و شوراهای دوره بعد پس از رسمیت یافتن یا قبل از پایان یافتن مدت چهارساله باید نسبت به انتخاب شهردار اقدام نمایند، یا باید تأمل نمایند تا مدت چهارساله شهردار قبلی پایان پذیرد؟

نظر مجلس:

منظور مقنن از تبصره (۱) بند (۱) ماده (۷۱) قانون مذکور این است که شوراهای اسلامی کشور در هر دوره باید پس از رسمیت یافتن اعم از اینکه دوره چهارساله شهردار قبلی پایان یافته باشد یا خیر نسبت به انتخاب شهردار اقدام نمایند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ ششم خرداد ماه یک هزار سیصد و هشتاد و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۲/۳/۷ به تایید شورای نگهبان رسیده است.

مبحث سوم: آیین نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار - مصوب ۱۳۷۷/۶/۱۱ هیات وزیران

ماده ۱ - کسانی را می‌توان به سمت شهردار انتخاب نمود که دارای شرایط زیر باشند:

۱ - تابعیت جمهوری اسلامی ایران

۲ - حتی المقدور متاهل و دارای حداقل (۲۵) سال سن و (۵) سال سابقه اجرایی در موقع انتخاب شدن.

۳ - انجام خدمت وظیفه عمومی (دوره ضرورت) یا داشتن معافیت دایم در زمان صلح.

۴ - اعتقاد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و قانون اساسی.

۵ - دارا بودن حسن شهرت.

۶ - داشتن توانایی جسمی و روحی برای انجام کار.

۷ - نداشتن محکومیت کیفری که مستلزم محرومیت از حقوق اجتماعی باشد.

۸ - دارا بودن تحصیلات و تجربه به شرح زیر:

۹ - حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) برای شهرداریهای درجه (۱ و ۶).

۱۰ - حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) با گرایشهای مشخص شده توسط وزارت کشور برای شهرداریهای درجه (۷ تا ۱).

۱۱ - برای شهرداریهای درجه (۱۱ و ۱۲) حداقل تحصیلات کارشناسی ارشد (فوق لیسانس) با گرایشهای مشخص شده توسط وزارت کشور.

تبصره ۱ - کسانی که دارای تحصیلات فوق دیپلم و پنج سال سابقه اجرایی - که حداقل (۲) سال آن را در سمت شهردار و یا مدیریت (سرپرستی و بالاتر) در وزارتخانه ها و موسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری ها خدمت کرده باشند - یا دارای (۴) سال تجربه در امور

مربوط به شهرداری باشند نیز می‌توانند عهده دار تصدی شهرداریهای از درجه (۱ تا ۶) می‌شوند.

تبصره ۲ - کسانی که دارای تحصیلات فوق دیپلم و پنج سال سابقه اجرایی و حداقل چهار سال سابقه کار و تجربه در سمت شهردار در شهرداری درجه (۱ تا ۶) و یا معاون شهردار در شهرداری درجه (۷) به بالا یا مدیریت (مدیریت میانی به بالا) در وزارتخانه ها و موسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری ها باشند نیز می‌توانند تصدی شهرداریهای درجه (۷) تا (۱۰) را عهده دار شوند.

تبصره ۳ - کسانی که دارای تحصیلات کارشناسی (لیسانس) مندرج در ردیف (۲) بند (ح) ماده (۱) این آیین نامه با حداقل پنج سال پیشینه کار در سمت شهردار شهر درجه (۷ تا ۱۰) و بالاتر و یا معاون شهردار شهر درجه (۱۱ و ۱۲) و یا مدیریت میانی به بالا و همتراز آنها در وزارتخانه ها و موسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری ها باشند نیز می‌توانند برای احراز سمت شهردار در شهرداریهای درجه (۱۱ و ۱۲) و تهران انتخاب شوند.

تبصره ۴ - انتخاب مقامات موضوع تبصره (۲) ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و همترازان آنها و همچنین معاونان استانداران و مدیران کل ستادی حوزه عمرانی وزارت کشور با داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی با رشته‌های مندرج در ردیف (۲) بند (ح) ماده (۱) این آیین نامه و حداقل (۲) سال سابقه خدمت در سمت های مذکور به سمت شهردار بلامانع است.

تبصره ۵ - در صورتی که اشخاص موضوع تبصره‌های بالا یکی از دوره‌های مکاتبه‌ای یا حضوری میانی شهرداری، منطبق با دستورالعملهای وزارت کشور را با موفقیت گذرانده باشند، دوره مذکور معادل یک سال تجربه در امور شهرداری و چنانچه دوره عالی مدیریت شهرداری و مطابق با دستورالعمل‌های وزارت کشور را گذرانده باشند، دوره مذکور معادل ۱/۵ سال تجربه در امور شهرداری برای آنان محسوب خواهد شد.

تبصره ۶ - منظور از درجه شهرداری در این آیین نامه درجه بندی شهرداری ها موضوع تبصره (۱) ماده (۱) آیین نامه حقوق و مزایای شهرداران (موضوع تصویب نامه شماره ۲۵۱/ت/۱۱۱هـ مورخ ۱۳۷/۴/۱. هیات وزیران می باشد و در صورت اصلاح درجه شهرداری ها در آیین نامه اجرایی یادشده مفاد این آیین نامه متناسب با آن اصلاح خواهد شد.

تبصره ۷ - کلیه کسانی که در زمان تصویب این آیین نامه در سمت شهردار مشغول انجام وظیفه بوده و از نظر تحصیلات و سوابق تجربی واجد شرایط لازم برای تصدی سمت شهردار در شهر مربوط نمی باشند تا زمان تصدی در سمت مذکور در آن شهر از شرایط تحصیلات و سوابق مذکور در این آیین نامه معاف می باشند و انتخاب آنان برای تصدی سمت شهردار در شهرداریهای با همان درجه بلامانع است.

تبصره ۸ - تشخیص همترازی مدیریت و سرپرستی و نیز تجربه مدیریت در بخش خصوصی به عهده وزارت کشور است.

تبصره ۹ - شهردار باید علاوه بر شرایط فوق به امور مالی و ذی حسابی با تشخیص وزارت کشور آشنا باشد و در غیر این صورت باید در دوره توجیهی که توسط وزارت یاد شده تشکیل می شود شرکت نماید.

تبصره ۱۰ - در موارد استثناء، انتخاب شهردار از میان افراد دارای مدرک تحصیلی دیپلم با تایید وزیر کشور بلامانع است.

ماده ۲ - کسی که به سمت شهردار انتخاب می شود نباید صاحب موسساتی باشد که تمام یا بخشی از حوایج عمومی حوزه عمل شهرداری را تامین می نماید و همچنین نباید در زمان تصدی این سمت، رییس با عضو هیات مدیره یا مدیر عامل شرکتها و موسسات مذکور باشد. شهردار حق ندارد در معاملات و قراردادهایی که یک طرف آن شهرداری یا یکی از موسسات تابعه و یا وابسته به آن است بطور مستقیم یا غیر مستقیم ذی نفع باشد.

تبصره - عضویت شهردار در هیات مدیره و مجمع عمومی و یا شورای شرکتها و سازمانهای و موسساتی که وابسته و یا تابع شهرداری ها و نیز موسسات عمومی، اعم از دولتی و غیر دولتی که شهرداری در آنها صاحب سهم باشد و یا حضور شهردار در سمت های مذکور در این گونه موسسات که بنا به تصویب شورای اسلامی شهر ضروری تشخیص داده شود از شمول معاد این ماده مستثنی است.

ماده ۳ - شهردار باید از تاریخ اشتغال به کار تا زمانی که در این سمت انجام وظیفه می نماید در داخل محدوده قانونی شهر ساکن باشد. شهرداری مکلف است برابر دستورالعمل وزارت کشور شرایط مناسب جهت تحقق مفاد این ماده را برای شهردار فراهم سازد.

ماده ۴ - شورای اسلامی شهر به محض آن که از فقدان یکی از شرایط مندرج در بندهای و تبصره‌های ذیل ماده (۱) و مواد (۲) و (۳) این آیین نامه در شهردار منتخب خود مطلع شود باید در اولین جلسه عادی یا فوق العاده که با حضور شهردار تشکیل می شود به موضوع رسیدگی و تشخیص خود را اعم از صحت یا سقم مطلب به مرجع صدور حکم انتصاب اعلام نماید، مرجع صدور حکم انتصاب پس از بررسی موضوع، در صورت صحت فقدان هریک از شرایط، حکم انتصاب را ملغی می نماید.

ماده ۵ - در صورتی که شهردار از بین کارگزاران شهرداری ها و موسسات و سازمانهای تابعه و وابسته آنها و یا وزارتخانه ها و یا موسسات و شرکتهای دولتی تابع و وابسته به دولت انتخاب شود، پس از خاتمه دوره خدمت با رعایت مقررات استخدامی مربوط، به سازمان محل خدمت اولیه خود برگشت داده می شود و چنانچه از بین کارگزاران انتخاب نشده باشد، وزارت کشور و شهرداری ها در قبال او هیچگونه تعهد استخدامی ندارند.

تبصره ۱ - شهردار خاتمه خدمت یافته، می تواند ضمن داشتن شرایط استخدام موضوع ماده (۶) اصلاحی آیین نامه استخدامی شهرداری تهران (موضوع تصویب نامه شماره ۱۷۵۷۰/ت مورخ ۱۳۶۸/۳/۲) در صورت دار بودن شرایط زیر، ظرف یکسال از تاریخ خاتمه خدمت و یا صدور حکم قطعی برای درخواست استخدام به شهرداری تسلیم نماید که در این صورت از شروط امتحان و مسابقه موضوع ماده (۷) اصلاحی آیین نامه یاد شده معاف خواهد بود.

۱ - فاقد هرگونه ارتباط و تعهد استخدامی با موسسات مذکور در ماده (۵) این آیین نامه باشد.

۲ - خدمت وی به علت استعفا یا اتمام دوره قانونی خدمت (۴) سال خاتمه یافته باشد.

۳ - حداقل دو سال متوالی یا چهار سال متناوب دارای سابقه خدمت مورد پذیرش وزارت کشور در سمت شهردار باشد.

۴ - در صورت تعلیق از خدمت طبق مقررات قانونی دارای حکم قطعی برایت از مراجع صالح قضایی باشد.

وزارت کشور می‌تواند پس از تامین اعتبار در اولین بودجه، اصلاح بودجه یا متمم بودجه، مطابق مدرک تحصیلی وی، تحت عناوین (کارشناس، کمک کارشناس و کاردان) با موافقت سازمان امور اداری و استخدامی کشور نسبت به ایجاد پست سازمانی مناسب برای وی در یکی از شهرداریهای سراسر کشور اقدام نماید. پس از ترک پست مذکور توسط شاغل به هر عنوان، پست یادشده حذف می‌شود.

تبصره ۲ - اجرای مفاد تبصره یک در مورد شهرداریانی که مطابق مفاد ماده (۷۳) قانون موضوع این آیین نامه از کار برکنار شده‌اند، ظرف مهلت مذکور منوط به تصویب شورای اسلامی شهر است.

ماده ۶ - نظارت بر حسن اجرای این آیین نامه برعهده وزارت کشور است.

۱. ماده ۵۰ - انجمن شهر مکلف است پس از رسمیت یافتن بلافاصله و قبل از شروع به کار یک نفر را که در انجمن شهر عضویت نداشته و واجد شرایطی باشد که طبق تبصره ۱ این ماده تعیین شده برای مدت دو سال با رأی مخفی به اکثریت تام از دو ثلث اعضاء انجمن شهر به سمت شهردار انتخاب و به فرماندار اعلام کند. فرماندار شهردار منتخب را به وزارت کشور معرفی و مراتب را به انجمن شهر اطلاع می‌دهد. شهردار منتخب پس از معرفی به وزارت کشور بلافاصله شروع به کار خواهد کرد تجدید انتخاب وی بلامانع است. (اصلاحی ۲۷/۱۱/۱۳۴۵).

تبصره ۱ - شرایط احراز سمت شهردار طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که بنا به پیشنهاد وزارت کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. (اصلاحی ۲۷/۱۱/۱۳۴۵)

تبصره ۲ - دوره خدمت شهردار در امور زیر خاتمه می‌پذیرد. (اصلاحی ۲۷/۱۱/۱۳۴۵)

۱ - استعفاء کتبی.

۲ - موقعی که انجمن شهر با رعایت مفاد ماده ۵۳ قانون رأی به برکناری شهردار صادر نماید.

۳ - در موارد تعلیق طبق مقررات قانونی.

۴ - در صورت انحلال انجمن یا خاتمه دوره قانونی آن.

۵ - در صورت فقدان هر یک از شرایط مربوط به انتخاب شهردار.

تبصره ۳ - در صورتی که انجمن شهر یک ماه پس از رسمیت یافتن موفق به انتخاب شهردار نشود انجمن منحل و طبق مفاد این قانون تجدید انتخاب خواهد شد. (اصلاحی ۲۷/۱۱/۱۳۴۵).

ماده ۵۱ - هر گاه یکی از کارمندان ادارات دولتی از طرف انجمن برای تصدی شهرداری انتخاب شود و خود او راضی باشد اداره متبوع کارمند مکلف است با انتقال او موافقت کند.

ماده ۵۲ - حکم انتصاب شهردار پس از معرفی فرماندار از طرف وزارت کشور صادر می‌شود برای شهردار تهران و شهرداریهای مراکز استان به پیشنهاد وزارت کشور فرمان همایونی صادر خواهد شد. (اصلاحی ۲/۱۱/۱۳۴۵)

تبصره - در مواقع رسمی و تشریفاتی شهردار و در غیاب او معاون شهرداری نماینده شهر خواهد بود.

۲. ماده ۵۳ - چنانچه یک یا چند نفر از اعضاء انجمن شهر به عملیات شهردار اعتراض و یا ایرادی داشته باشند باید مطلب را کتباً به صورت استیضاح به اطلاع رییس انجمن برسانند رییس آن را در جلسه فوق‌العاده انجمن قرائت و به شهردار ابلاغ خواهد کرد و شهردار موظف است در جلسه عادی یا فوق‌العاده انجمن برای جواب استیضاح حضور به هم رساند فاصله طرح

استیضاح با تشکیل جلسه عادی یا فوق‌العاده که از طرف رییس انجمن تعیین خواهد شد نباید از ده روز تجاوز نماید انجمن پس از طرح استیضاح و جواب شهردار رأی موافق یا مخالف خواهد داد - در صورتی که انجمن به اکثریت تام عده حاضر در جلسه رأی مخالف بدهد شهردار از همان تاریخ بلافاصله از شغل خود برکنار و از طرف انجمن فوراً بر طبق (R) مقررات این قانون اقدام به انتخاب شهردار خواهد شد در فاصله بین صدور رأی عدم اعتماد و عزل شهردار تا انتخاب شهردار جدید معاون شهرداری و در صورت نبودن معاون کارمند مقدم تحت نظر انجمن عهده‌دار و مسئول اداره امور شهرداری خواهد بود.

۱- شرایط تفویض اختیار: پاره ای از قواعد حقوق خصوصی و حقوق عمومی با یکدیگر اختلاف فاحشی دارند. به عنوان مثال در حقوق خصوصی بر مبنای « افراد می توانند هر نوع توافقی را که مغایر با قانون نباشد با یکدیگر انجام دهند یعنی اگر مثلاً فردی انجام امور خود را به شخص دیگری وکالت دهد بر اساس انعقاد این عقد وکالت، هیچ مانع قانونی وجود ندارد. اما در حقوق عمومی، قواعدی که تصویب شده مانند توافقات صورت گرفته در حقوق خصوصی نیست به عنوان مثال در بحث استخدام که یک قاعده ی مهم حقوق عمومی است گفته شده که بنابراین فرد نمی تواند دیگری را به نمایندگی و وکالت از خود مأمور انجام وظایف محوله سازد زیرا دولت بنا به وجود شخصیت او قرارداد را امضا کرده است اما گسترده‌گی اعمال اداری و پیچیده بودن آن در عمل باعث شده تا مقامات اداری بالاتر انجام پاره ای از وظایف اداری خود را به مقامات اداری پایین تر واگذار کنند که بدین عمل «تفویض اختیار» می‌گویند که دارای شرایط و آثاری می‌باشد.

۱- تفویض اختیار باید با رضایت تفویض کننده صورت گیرد؛ بنابراین وزیر اجباری در واگذاری اختیارات ندارد.

۲- کسانی که به نفع و به نام آن ها تفویض اختیار صورت می‌گیرد می بایستی در قوانین و مقررات مشخص و معین شده باشد.

۳- حدود و میزان تفویض اختیار باید مشخص باشد و اصولاً نمی توان تمامی اختیارات را از طریق تفویض اختیار، به دیگری محول کرد بنابراین فقط قسمتی از اختیارات قابلیت واگذاری

به غیر را دارند زیرا اگر منطقی بیاندیشیم بدین نتیجه دست می‌یابیم که اگر تمامی اختیارات تفویض شود به منزله ی خروج از دستگاه دولتی و به تعبیری استعفا (طلبِ کناره گیری) از مسئولیت اداری می‌باشد.

۴- در تفویض اختیار نمی‌توان اختیارات اساسی را واگذار کرد. مثلاً یکی از وظایف اصلی هر یک از وزراء، حضور در جلسات هیأت وزیران است و وزیر نمی‌تواند این اختیار را به معاون خود تفویض کند.

۵- تفویض اختیار باید کتبی باشد و اگر کتباً اختیارات واگذار نشود باعث سوء استفاده ی اداری می‌گردد.

آثار- تفویض در چهارچوب داخلی سازمان اداری صورت می‌گیرد بنابراین یک رابطه ی حقوقی سازمانی است مختص به مقامات بالاتر که هر وقت بخواهد می‌تواند آن را پس بگیرد.

۱. تفویض اختیار از یک مقام اداری به یک مقام اداری دیگر انجام می‌گیرد. در واقع می‌توان گفت که مسئولیت دو چندان می‌شود به این معنا که از مقام اول و اصلی، سلب مسئولیت نمی‌شود بلکه او مکلف است همواره پاسخگو باشد و بر اجرای صحیح امور نظارت کند.

۲. با برکناری فردی که اختیارات خود را تفویض کرده است، اختیارات تفویض شده به دیگری نیز به خودی خود باطل می‌گردد.

۳. در صورت فوت مقام تفویض کننده یا اتمام دوره ی خدمت وی، اختیارات تفویض شونده از بین نمی‌رود مگر آنکه مقام بعدی که به جای او انتخاب می‌شود، تفویض اختیار را نپذیرد و به تبع آن تفویض اختیارات از بین می‌رود. بیشتر حقوقدانان در این نظریه اشتراک نظر دارند که تفویض اختیار از قواعد استثنایی حقوق است و دارای معایبی است و ضرر آن بیش از سود آن است.

۴. تفویض اختیار باعث لوث شدن (ایجاد شک و تردید در کارها) مسئولیت می‌شود و حتی المقدور نباید از تفویض اختیار استفاده نمود.

مشخصه شهرداران موفق

موسسه راهبردهای شهری در ایالات متحده اخیراً تحقیقی را به انجام رساند که طی آن مشخصات مدیران موفق در زمینه مدیریت شهری مورد مطالعه قرار گرفت. در این تحقیق سوابق و عملکرد چندین نفر از شهرداران حاضر و سابق شهرهای مختلف دنیا مورد بررسی قرار گرفت و با بسیاری از آنها به طور حضوری یا تلفنی مصاحبه شد.

نتایج این تحقیق را می توان در ۶ نقطه خلاصه کرد:

۱. استفاده از ایده دیگران

بیشتر شهرداران موفق، افرادی هستند که در هر گفتگوی دوستانه طرح ها و نظرات دیگران را می شنوند و آنها را به خاطر می سپارند. بر خلاف تصور عمومی، خیلی از طرح های موفق از همین گفت و گو ها و جمع های دوستانه و بعضاً با حضور اندیشمندان یا کارشناسان گرفته می شوند و به ندرت چنین طرح هایی در جلسات رسمی طرح های اولیه مطرح می شوند و بعداً روی آنها کار کارشناسی می شود.

۲. ساختن بر اساس توان موجود

معمولاً طرح هایی موفق می شوند که مردم آنها را قبول دارند و همین قبول داشتن نشانه آماده بودن جامعه برای چنین طرحی است. ممکن است این آمادگی زیاد به چشم نیاید اما به محض اینکه روی آن دست گذاشته شد به صورت آشکار خود را نشان می دهد.

۳. اعلام به موقع

وقتی برنامه ای هنوز در مرحله طرح و نظر است نباید آنرا به عموم اعلام کرد. پس از بررسی یک طرح، باید مدتی را نیز صرف برنامه ریزی برای اجرای آن کرد. در این برنامه ریزی می توان حداقل ۴ تا ۵ مانع بزرگ را شناسایی کرد که ممکن است مانع موفقیت طرح شوند. در غیر اینصورت طرح مورد نظر ممکن است تبدیل به یک فوتبال سیاسی شود. در طول مدتی

که صرف این برنامه ریزی و کار بیشتر روی طرحی می شود و تا قبل از اعلام عمومی آن می توان با مدیران دیگر نیز مشورت کرد و نظرات و انتقادات آنها را شنید.

۴. حل مشکلات مالی

یکی از موانعی که تمام طرح ها در سراسر دنیا با آن روبرو هستند، کمبود بودجه است. قبل از اعلام عمومی یک طرح باید منبع یا منابع مالی تأمین بودجه برای طرح مورد نظر مشخص شوند.

۵. ارتباط طرح با مردم

یکی دیگر از مشکلات احتمالی یک طرح این است که آنها تنها یک و نظرنند و هر طرحی باید در مقیاس های انسانی بررسی و آزمایش شود تا مشخص گردد آیا افراد جامعه از آن طرح استقبال خواهند کرد و مورد استفاده آنها هست؟

۶. تمرکز روی طرح

از بیشتر شهرداران موفق دنیا تنها به خاطر چند مورد محدود یاد می شود، چه بهتر که این چند مورد، مربوط به موفقیت ها باشند تا شکست ها. پس بهتر است ضمن پیشبرد امور شهری که طی آن ممکن است چندین طرح نیز به انجام برسند، روی چند طرح محدود و ماندنی تمرکز کرد و از این مسیر منحرف نشد.

همچنین شهرداران موفق را می توان از لحاظ مشخصات فردی و حرفه ای به چند دسته تقسیم کرد. بعضی از آنها بیشتر به روند کار و خدماتی که در روند اجرای طرح ها ارائه می شوند، اهمیت می دهند و برخی دیگر بیشتر به نتیجه کار و پیامدهای اجتماعی، سیاسی و مدیریتی طرح هایشان اهمیت می دهند که هر کدام از این مشخصات می تواند باعث موفقیت یک شهردار شود.

نکته دیگر در مورد شهرداران موفق این است که فهرست چنین افرادی معمولاً شامل شهرداران سابق و قدیمی شهرهاست و برای ادعای موفق و یا ناموفق بودن یک شهردار نیاز به وقت است. به عبارت دیگر یک شهردار به دلیل تنها رویکردش به مسائل شهری نمی تواند مورد قضاوت قرار بگیرد، بلکه پیامدهای طرح های وی و همکاریش و تأثیر آنها بر جامعه شهری در طول مدت زمان خاصی، باید مورد بررسی قرار گیرند.

شاخص های شهردار مقبول

نتایج نظرسنجی یکساله از ساکنان ۵۰ شهر متوسط، بزرگ و کلان شهر ایران درباره «شهر ایده آل» و «خواسته های حداقلی از مدیران شهری»، مجموعه ویژگی های غیرقابل اغماض «شهرداران آینده» را مشخص کرد. این نظرسنجی توسط نمایندگی دفتر «برنامه اسکان بشر ملل متحد» در تهران -دفتر موسوم به هبیتات که در سازمان ملل مستقر است- در فاصله مهر ماه سال گذشته تا اواسط پاییز امسال، با مشارکت و همراهی وزارت راه و شهرسازی انجام شد با این هدف که در آستانه انتخابات شورای شهر، سطح رضایت یا عدم رضایت شهروندان از شهرداران، شناسایی و برای اطلاع کاندیداهای احتمالی، اعلام عمومی شود. یافته های این تحقیق که با توجه به «دامنه وسیع جمعیت شهری ساکن در ۵۰ شهر محل انجام نظرسنجی»، منعکس کننده توقع ساکنان شهرهای ایران از مدیران شهری است، نشان می دهد: شهرداران آینده برای ترمیم شکافی که در حال حاضر بین عمل شهرداری ها و نیاز شهروندان وجود دارد، باید سیاست ها و برنامه های مدنظر برای اداره شهرها را به گونه ای تنظیم کنند که جهت آنها بتواند ۱۵ مطالبه عمومی در حوزه مدیریت شهری را به سرانجام برساند. برای این منظور، هبیتات، ۵ رمز مدیریتی به مدیران شهری پیشنهاد کرده است که رعایت آنها، مقبولیت شهرداران را تضمین خواهد کرد. در حال حاضر ۸۰ درصد جمعیت شهری کشور در ۱۰ درصد از حدود ۱۳۰۰ شهر موجود، ساکن هستند، به طوری که یک سوم کل ساکنان شهرهای ایران در ۸ کلان شهر و حدود ۵۰ درصد جمعیت نیز در حدود ۱۰۰ شهر بزرگ و متوسط سکونت دارند. اطلاعات استخراج شده از این نظرسنجی که در یک کتاب ۵۷ صفحه ای تحت عنوان «شهر ایده آل ایرانیان؛ پیش به سوی دستور کار جدید شهری» منتشر شده، حاکی است: ساکنان شهرها، آنچه را که شهرداران مبنای «توسعه شهرها» قرار داده اند و بر اساس آن،

سالانه حجم قابل توجهی از بودجه شهرداری را صرف تامین آن می‌کنند، از اساس قبول ندارند و خواستار جهت‌گیری معکوس برای توسعه واقعی شهر هستند. اولین مطالبه ساکنان شهرها از شهرداری به خصوص در تهران مطابق پاسخ‌های ارائه شده در نظرسنجی هبیتات، آن است که مدیریت شهری «تعارض بین شهر خودرومحور با آرامش و رفاه شهروندان» را به عنوان یک اصل بپذیرد و قبول کند که بر خلاف آنچه تاکنون تصور شهرداران بوده، «رفاه شهروندان با ساخت خیابان و بزرگراه، تامین نمی‌شود». «شهر ایده‌آل» از نگاه شهروندان به معنای «واگذاری مسئولیت اداره شهر به افراد منظم، پاسخگو، مسئولیت‌پذیر و دارای فعالیت کاملاً شفاف» است که این موضوع با توجه به انتخاب غیرمستقیم شهردار توسط شورای شهر، طرف مخاطب مطالبه را متوجه نمایندگان مردم در شوراها می‌داند.

ساکنان شهرهای اصلی کشور توقع دارند مدیران جدید شهری، با اهمیت قائل شدن برای بحران آلودگی هوا و نیاز عمومی به هوای پاک و عاری از ذرات سمی و گرد و غبار، محور توسعه شهر را از حالت «خودرو محور» به «مناسب برای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری»، تغییر دهند و در کنار این تحول، مقدمات «شهر کم ترافیک» از طریق «مجهز کردن همه قسمت‌های شهر به حمل و نقل عمومی فراگیر» را به وجود بیاورند تا جایی که همه مدیران و شهروندان عادی اشتیاق به استفاده از اتوبوس و مترو پیدا کنند. نجات کلان‌شهرها از «دو قطبی امکانات شهری» مطالبه دیگری است که بر اساس آن، شهرداران آینده باید دسترسی برابر و دائم به همه امکانات رفاهی، خدمات شهری و عمومی برای همه مناطق یک شهر را ایجاد کنند. تاکید پاسخ‌دهندگان در نظرسنجی بر موضوع «احیای روابط اجتماعی درون محله‌ای و پیوندهای قدیمی بین همسایه‌ها از طریق معاشرت روزانه در فضاهای باز و محیط‌های شهری»، مطالبه محوری دیگری است که از اشتباه تاکتیکی مدیران شهری پایتخت در توسعه ساختمان‌های متراکم و اجازه ساخت و سازهای افراطی مراکز تجاری در مناطق محدودی از شهر حکایت دارد. این مطالبه نشان می‌دهد، شهروندان، همنشینی با یکدیگر را به وقت‌گذرانی انفرادی در پاساژها ترجیح می‌دهند. ساکنان شهرهای بزرگ خواستار «شکل‌گیری خطوط درشتی از درختان با طراوت در خیابان‌ها» و سرایت فضاهای سبز به نما و بام ساختمان‌ها هستند و از شهرداران آینده می‌خواهند «سلامت روحی و فیزیکی» آنها از این طریق تضمین شود.

«بهره‌گیری از الگوهای موفق شهرداران جهان»، «توسعه متوازن حومه کلان‌شهرها» و کاهش نابرابری بین روستاها و شهرها برای حذف زمینه مهاجرت به شهرهای لبریز شده از جمعیت و همچنین «کاستن از فشار اقتصادی در بازار خرید و اجاره مسکن»، سه مطالبه شاخص از مدیران شهری است. شهروندان می‌خواهند شریک سیاست‌گذاری در شهر شوند و نظرات آنها مورد توجه و عمل مدیران قرار بگیرد.

۵ رمز شهردار مقبول

دفتر هیئات در تهران، با ارائه نسخه دستور کار جدید شهری به مدیران برای تحقق مطالبات ۱۵ گانه شهروندان، ۵ راهکار پیشنهاد کرده است. بر اساس این نسخه، شهروندان باید در جریان همه تصمیمات، مخارج و اقدامات شهرداری قرار بگیرند. برای این منظور باید حقوق عمومی و شهری تک تک ساکنان شهر به رسمیت شناخته شود و تصمیم‌گیری‌های شهرداری، دموکراتیک و شفاف باشد. در کنار این اقدامات، شوراهای شهر باید اجازه نظارت بر سیاست‌های اجرایی شهرداری را داشته باشند. هیئات تبدیل شهرها به «شهر هوشمند» و حرکت مدیریت شهری به سمت «شهرداری دیجیتال» و همچنین مهارت‌های اقتصادی زیرزمینی در شهرهای بزرگ را دو اقدام ضروری دیگر در راستای تعقیب مطالبات شهروندان عنوان می‌کند. در این گزارش ابتدا ویژگی‌هایی که «شهر ایده‌آل ایرانیان» باید دارا باشد معرفی خواهند شد و سپس الزامات رسیدن به آنها.

حفظ سنت‌های شهری در کنار بهره‌مندی از مدرنیته: در ساختار شهرهای ایران نیاز است تا فرهنگ‌ها، مذاهب و سنت‌های قدیمی حفظ و حمایت شوند. در «شهر ایده‌آل ایرانیان»، در کنار سازمان‌دهی، مدیریت و حمایت از میراث فرهنگی، از مدرن شدن و استفاده از تکنولوژی‌های روز دنیا هم استقبال می‌شود. «شهر ایده‌آل ایرانیان» با مجهز شدن به زیرساخت‌های مدرن و هوشمند، به دنبال صیانت از معماری و شیوه شهرنشینی بومی و سنتی ایران برای نسل‌های آینده است. «شهر ایده‌آل ایرانیان» ویژگی‌های منحصر به فردی دارد. این شهرها نقش مهمی در توسعه و جذب گردشگران جهانی دارند.

شهرهای امن، مطمئن و با راه‌های ارتباطی مناسب: «شهر ایده‌آل ایرانیان» شهرهایی مناسب برای پیاده‌روی و استفاده از خدمات عمومی پاک همچون دوچرخه هستند. تمام ساکنان این شهر، به خصوص کودکان و زن‌ها، به امکانات عمومی دسترسی دارند. در فضاها و کنار جاده‌ها و پیاده‌روهای این شهر خطوطی از درختان باطراوت وجود دارد.

در این شهرها افراد سالخورده و کسانی که ناتوانی جسمی دارند مشکلاتی که این روزها و در فضاهای شهری کنونی با آن روبه‌رو هستند را نخواهند داشت. در «شهر ایده‌آل ایرانیان» معلولان می‌توانند بدون آنکه نیاز به کمک افراد دیگر داشته باشند، از فضاهای شهری استفاده کنند. در این شهرها فضاهای ورزشی و امکانات تفریحی اهمیت ویژه‌ای دارند و خودروهایی شخصی فضاهای عمومی را اشغال نمی‌کنند. در «شهر ایده‌آل ایرانیان» مجالی برای خودنمایی خودروهایی شخصی نیست. در این شهرها تمامی مسئولان و مردم مشتاق‌اند تا از وسایل نقلیه عمومی استفاده کنند. در چنین شهرهایی ایرانیان انتخاب‌های زیادی برای رسیدن به مقصد مورد نظر خود دارند، انتخاب‌هایی همچون پیاده‌روی، استفاده از دوچرخه، خودروی شخصی و طیف وسیعی از وسایل نقلیه عمومی. در جاده‌های «شهر ایده‌آل ایرانیان» نظم حرف اول را می‌زند. خودروها در این شهرها احترام ویژه‌ای برای عابرین پیاده قائل هستند و اولویت همراه با افراد پیاده است. امنیت جایگاه ویژه‌ای در فرهنگ ایرانیان دارد. در «شهر ایده‌آل ایرانیان» امنیت شهروندان تضمین شده است و افراد ساکن در این شهرها آرامش خاطر دارند. در این شهر پنجره خانه‌ها به خیابان‌هایی مرتب و بدون حصار باز می‌شوند و افراد از احوال همسایه‌های خود باخبرند. پلیس‌ها در این شهرها همواره حاضر و آماده هستند.

تعادل منطقه‌ای و ارتباطات خوب با مناطق روستایی: «شهر ایده‌آل ایرانیان» هیچ برتری نسبت به مناطق روستایی ندارد و ساکنان شهر و روستا از منزلت برابری برخوردارند. در این شهرها شاهد مهاجرت روستاییان به شهرها و خالی از سکنه شدن آنها نیستیم و مردم زندگی در این شهرها را جایگزین زندگی در مناطق روستایی نمی‌کنند. در ایجاد این شهرها، میان مراکز شهر و مناطق حاشیه شهر توازن برقرار است. در «شهر ایده‌آل ایرانیان»، منابع و فرصت‌ها به طور برابر میان افراد اجتماع توزیع می‌شوند. در این شهرها هیچ‌کس از روی اجبار مهاجرت نمی‌کند. اگر مهاجرتی وجود داشته باشد اختیاری خواهد بود و از روی درماندگی

نیست. همچنین منابع طبیعی همچون منابع آبی، منابع معدنی و جنگل‌ها در این شهرها به نابودی کشیده نمی‌شوند.

شهرهایی با اقتصاد باثبات و رشد فراگیر: در این شهرها هیچ فردی از فقر و گرسنگی رنج نمی‌برد. نرخ بیکاری در اقتصاد آنها صفر است و فرصت‌های شغلی مناسب به طور کاملاً عادلانه میان مردم، چه افراد مقیم و چه پناهنده‌ها، وجود دارد. تمامی ساکنان این شهرها از رفاه کامل برخوردارند و هیچ‌گونه نابرابری اجتماعی در میان گروه‌های جمعیتی آنها مشاهده نمی‌شود. مردم در این شهرها برای خرید خانه تحت فشار اقتصادی نیستند؛ چرا که قیمت‌ها در سطح پایینی قرار دارند و توانایی خرید افراد در آنها بسیار بالا است. اقتصاد این شهرها بسیار باطراوت است و مشوق‌های بسیاری برای کسب‌وکارهای کوچک، سرمایه‌گذاری و کارآفرینی وجود دارد. درآمدهای گردشگری بخش عظیمی از اقتصاد این شهرها را تشکیل می‌دهند. در «شهر ایده‌آل ایرانیان» تمامی مناطق به طور یکنواخت توسعه می‌یابند. همچنین دستفروشان و سایر شغل‌های کاذب در این شهرها شناسایی و سازمان‌دهی می‌شوند.

شهرهایی سرسبز و با کارآیی انرژی بالا: «شهر ایده‌آل ایرانیان» سرسبز و شاداب است. فضاهای این شهرها پر از درختان تنومند و باطراوت است. همچنین سقف اغلب خانه‌ها و آپارتمان‌ها با باغ‌های سقفی پوشیده شده است. طراحی بیرونی ساختمان‌ها نیز به گونه‌ای است که با محیط پر از درخت شهری تناسب دارد. این شهرها پاک و سلامت هستند و مردم به راحتی می‌توانند در این شهرها نفس بکشند و از هوای پاک لذت ببرند. هیچ‌گونه آلودگی و گرد و غباری در این شهرها وجود ندارد. در فضای شهری «شهر ایده‌آل ایرانیان» زباله، فاضلاب و مواد زائد مشاهده نمی‌شود. از طرفی شهروندان حداقل تولید زباله‌های غیرقابل بازیافت را دارند و زباله‌ها را به تفکیک تر و خشک کنار می‌گذارند و از کیسه‌های پارچه‌ای ساخت خودشان به جای کیسه‌های پلاستیکی استفاده می‌کنند. در این شهرها سعی می‌شود تا از انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر استفاده شود. در واقع مردم می‌دانند که منابع طبیعی متعلق به تمام نسل‌ها است و در رسیدن به اهداف اقتصادی خود این منابع را به اتمام نمی‌رسانند، همچنین توربین‌های بادی و سلول‌های خورشیدی در تمامی نقاط این شهرها مشاهده می‌شود.

شهرهایی با روابط اجتماعی بالا و همدردی مردم: در «شهر ایده‌آل ایرانیان» از دانش متخصصان و همچنین دیدگاه‌ها و تمایلات مردم در تصمیمات شهری بهره برده می‌شود. در این شهرها، شهروندان در سیاست‌گذاری‌ها مشارکت و مسئولیت‌های شهری را افرادی منظم، مسئولیت‌پذیر، پاسخگو با فعالیت‌های کاملاً شفاف برعهده دارند. در این شهرها تمامی افراد اجتماع به مسائل شهری اهمیت می‌دهند و در رسیدن به مقاصد مشترک، منابع و تلاش‌های خود را با دیگران به اشتراک می‌گذارند. در واقع در این شهرها مردم رهبران اصلی جامعه هستند.

شهرهایی ایده‌آل برای سکونت: شهروندان در «شهر ایده‌آل ایرانیان» از امنیت، اوضاع خوب اقتصادی و خانه‌های مناسب لذت می‌برند. تمام ساکنان این شهر دسترسی برابر و دائمی به امکانات رفاهی نظیر خدمات عمومی، سینماها، بیمارستان‌ها، بازارها، کتابخانه‌ها و همچنین زیرساخت‌های شهری همچون آب، برق، گاز دارند. این شهرها استفاده بهینه را از منابع انسانی، طبیعی، مالی و اجتماعی خود می‌برند. در این شهرها تمایزی میان افراد فقیر و غنی وجود ندارد و هیچ‌کس احساس تنهایی و سرخوردگی نمی‌کند.

لازمه «شهر ایده‌آل ایرانیان»

به عقیده بسیاری از کارشناسان، ۵ عاملی که موجب حرکت به سوی «شهر ایده‌آل ایرانیان» می‌شوند، عبارتند از: «آگاهی عمومی»، «مدیریت شهری»، «توسعه اقتصادی»، «دانش و تکنولوژی»، «طراحی و برنامه‌ریزی شهری». در بخش زیر شرحی از هریک از عوامل مذکور ارائه خواهد شد.

آگاهی عمومی: یکی از اولین گام‌ها برای ایجاد تغییرات شهری، افزایش آگاهی شهروندان نسبت به مسائل شهری است. تقاضای شهروندان که از طریق رسانه‌ها، آموزش و جنبش‌های اجتماعی ایجاد می‌شود، نقطه شروع تمام تغییرات شهری محسوب می‌شود. آگاهی شهروندان از مسئولیت‌ها و حقوقی که در قبال شهر خود دارند، برای ایجاد «شهر ایده‌آل ایرانیان» حیاتی است. زمانی که آگاهی مردم نسبت به موضوعی افزایش می‌یابد، آن موضوع با اهمیت بیشتری دنبال می‌شود. برای مثال اگر مردم نسبت به ارزش اقتصادی که از بازیافت زباله‌های خانگی

می‌توان به دست آورد، آگاه شوند، خود آنها مشتاقانه اقدامات لازم را که کمک حال فرآیند بازیافت زباله‌ها هستند، اتخاذ خواهند کرد.

مدیریت شهری و توسعه اقتصادی: مدیریت خوب یکی از پیش‌نیازهای اصلی توسعه اقتصادی شهرها است. تصمیم‌گیری‌های دموکراتیک و شفاف، اجرای به موقع تصمیمات و نظارت بر سیاست‌های اجرا شده می‌تواند به تخصیص منابع کارا در شهرها منتج شود. همراه کردن و مشارکت دادن مردم در تصمیمات مهم شهری یکی از لازمه‌های تصمیم‌گیری‌های دموکراتیک است. زیرساخت‌های مناسب، باعث تشویق سرمایه‌گذاران و کارآفرینان به سرمایه‌گذاری خواهد شد. این زیرساخت‌ها نوآوری را برای شهرها به ارمغان خواهند آورد. برای مثال، صنعت پردرآمد گردشگری، کاملاً به سطح امکانات و زیرساخت‌های شهری بستگی دارد. در «شهر ایده‌آل ایرانیان»، کارآفرینان کوچک و کسب‌وکارهای سنتی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. افزایش نوآوری و بهبود یادگیری در فعالیتهایی با تکنولوژی‌های قدیمی، موجب ایجاد مزیت رقابتی در این نوع کسب‌وکارها خواهد شد. در نتیجه این نوآوری‌ها، نرخ بیکاری در مناطق روستایی و یا شهرهای کم‌جمعیتی که از مهاجرت نیروی انسانی به شهرهای بزرگ رنج می‌برند، کاهش خواهد یافت. شراکت بخش خصوصی با بخش دولتی (PPP) در پروژه‌های شهری به خصوص پروژه‌های خانه‌سازی و طرح‌های کاهش خطر بلایای طبیعی، به مشکل تأمین مالی و کارایی این پروژه‌ها کمک خواهد کرد. در این راستا، امکاناتی که دولت فراهم می‌کند می‌تواند باعث بهبود عملکرد مشارکت بخش خصوصی شود. برای مثال در بخش مسکن امکاناتی همچون افزایش سقف وام‌های مسکن، کاهش نرخ سود بانکی، افزایش یارانه در بخش‌های مذکور، اعطای اعتبارات مستقیم و توسعه عرضه خدمات مسکن می‌توانند کمک حال بخش خصوصی باشند. آخرین نکته مهم که در این عامل باید به آن اشاره کرد این است که فعالیتهای غیررسمی از بخش‌های مهم اقتصاد شهری به شمار می‌رود.

دانش و تکنولوژی: شهرهای هوشمند که ساختار آنها وابسته به دانش محلی و جهانی، نیروی کار جوان و بالاستعداد و زیرساخت‌های مناسب است، در بلندمدت سرمایه‌گذاران را مجذوب خواهند کرد. واگذاری خدمات شهری همچون بخش فناوری اطلاعات و ارتباطات به بخش خصوصی می‌تواند منبع پایداری برای درآمد شهری محسوب شود. در رسیدن به شهر ایده‌آل

باید پارانه‌ها به فعالیت‌هایی تخصیص یابند که در آنها از انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک استفاده می‌شود. کمک به ترویج پروژه‌های تحقیق و توسعه به خصوص در تکنولوژی‌های پاک موجب تشویق کارآفرینان جوان و نوآور خواهد شد. از طرفی، «شهر ایده‌آل ایرانیان» به شهرداری دیجیتال که شهروندان به واسطه آن قادر خواهند بود مشکلات، راه‌حل‌ها، درخواست‌ها و پیشنهادهای خود را ارائه کنند، نیاز دارد.

ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی شهرداران

در دنیای به شدت فشرده و شبکه ای امروز، شهرداران، مدیران و رهبران شهری و محلی، نقش کلیدی در حل و فصل مشکلات و تأمین نیازهای روزمره و نیز ارتقای کیفیت زندگی شهروندان دارند.

شهرداران و مقامات محلی به عنوان حلقه واسطه میان حکمرانان و دولتمردان ملی و مردم، به دلیل گستردگی تعامل با شهروندان در خط مقدم خدمت‌رسانی، مردمی‌ترین و در عین حال موثرترین مقام‌های اجرایی کشور به حساب می‌آیند که بدون مشارکت فعالانه و کارآمدی آنان، رویای توسعه کشور محقق نخواهد شد.

هرچند در الگوی سه ضلعی حکمرانی محلی، «شهر»، «شهروند» و «مدیریت شهری» به مثابه اضلاع سه‌گانه پیشبرد توسعه شهری و محلی تلقی می‌شوند، ولی در این میان در اکثر مدل‌های حکمرانی محلی، شهردار در رأس «مدیریت شهری»، بالاترین جایگاه اجرایی شهر را بر عهده دارد.

به لحاظ تشریفات سیاسی و اداری نیز، شهردار مهم‌ترین مقام محلی و نماینده شهروندان یک شهر محسوب می‌شود و به همین علت نیز بر اساس عرف معمول وظیفه استقبال و خوشامدگویی و پذیرایی از میهمانان و شخصیت‌های عالی سیاسی و اجرایی مانند رؤسای دولت‌ها و شخصیت‌های جهانی و بین‌المللی و نیز امضای پیمان نامه‌های خواهرخواندگی، به شهرداران شهرها سپرده می‌شود.

شهردار همچنین نماینده شهروندان و ساکنین جامعه محلی در مقابل دولت و مقامات دولتی تلقی می‌شود و نیازها، انتظارات و دغدغه‌های شهروندان یک شهر را به نمایندگی از آنان در برابر مقامات رسمی دولتی مطرح و پیگیری می‌کند.

الگوهای مدیریت شهری و شیوه‌های انتخاب شهردار در کشورها و شهرهای مختلف جهان، متفاوت است. از انتصاب شهردار توسط دولت مرکزی یا محلی گرفته تا انتخاب شهردار با رأی مستقیم شهروندان در سطح شهرهای جهان مشاهده می‌شود. انتخاب شهردار در ایران در میانه این مسیر قرار دارد. یعنی نه انتصاب از سوی دولت یا حزب حاکم و نه انتخاب با رأی مستقیم مردم. بلکه در ایران شهرداران توسط اعضای شورای شهر یا همان نمایندگان شهروندان در پارلمان (شورای شهر) انتخاب می‌شوند با رأی اکثریت آنان.

جدا از مدل و شیوه انتخاب شهردار که البته می‌تواند در کامیابی یا ناکامی مدیریت شهری تأثیرگذار باشد، ویژگی‌ها و کیفیت‌های قانونی و کلیدی شهردار منتخب نیز از اهمیت و جایگاه بالاتری برخوردار است. به همین دلیل بدون توجه به مزایا و معایب مدل‌های انتخاب و گزینش شهردار، تمرکز این بحث بر روی ویژگی‌ها و ابعاد شخصیتی و اخلاقی یک «شهردار خوب و شایسته» است.

سؤال این است با توجه به جایگاه بسیار مهم و تأثیرگذاری که شهرداران در فرآیند توسعه محلی و بهبود کیفیت زندگی شهروندان در شهرها دارند، آنان می‌بایست دارای چه ویژگی‌ها و کیفیت‌های شخصیتی، اخلاقی و رفتاری اساسی باشند تا مردم یا شوراهای انتخاب و عملکرد آنان به رضایت لازم برسند؟!

بدون تردید شغل شهردار، یکی از مشاغل بسیار سخت، چالشی، پیچیده و چندلایه است و شهرداران می‌بایست با بهره بردن از کیفیت‌های شخصیتی (جسمی، روحی و روانی)، اخلاقی و رفتاری لازم، بتوانند وظایف و مسئولیت‌های سنگین محوله را به نحو مناسبی ایفا نمایند. نگارنده با مروری بر شخصیت و عملکرد شهرداران موفق و برتر جهان و نیز بر اساس نتایج و یافته‌های حاصل از بررسی‌ها و ارزیابی‌های تجربی و علمی، مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی، اخلاقی و رفتاری یک شهردار موفق و شایسته را چنین می‌پندارد:

۱- **صادق و بدون تعارف:** یک شهردار شایسته در وهله نخست می‌بایست فردی صادق، راستگو و بدون تعارف با مردم و شهروندان شهرش باشد. بدون هرگونه ریاکاری و تمسک به ناراستی و دروغ و یا عوام فریبی، با مردم شهرش صادقانه سخن بگوید. محدودیت‌ها، موانع، مشکلات، چالش‌ها، تهدیدها و نیز نقاط قوت و ضعف مربوط به شهر، سازمان شهرداری، شهروندان و خود و همکارانش را با مردم در میان بگذارد و از اینکه در این راه مورد تهاجم یا تمسخر گروه‌های قدرت و ذی‌نفوذ قرار بگیرد، هراسی به دل راه ندهد.

۲- **رهبر و برانگیزاننده قوی:** رهبری به تعبیری توانایی نفوذ در پیروان، متقاعد ساختن و ایجاد انگیزه شور و اشتیاق در آنان برای همراهی و همدلی در پیمودن مسیر موردنظر و دستیابی به هدف‌های از پیش تعیین شده است. یک رهبر خوب باید چنان اشتیاق و شوری در پیروان و همراهان خود ایجاد کند که نیازی به کاربرد قدرت سخت یا زور برای همکاری و مشارکت آنان نداشته باشد. قدرت رهبری معمولاً از منابع شناخته شده‌ای مانند شخصیت کاریزماتیک، دانش، اطلاعات و تخصص، اختیارات و یا سنت‌ها نشأت می‌گیرد که شهردار خوب بیشترین قدرت را از شخصیت و توانمندی نفوذ در شهروندان می‌گیرد. در واقع تعیین آرمان‌ها و مقاصد روشن برای شهر با کمک و مشارکت مردم و هدایت آنان در جهت دستیابی به این آرمان‌ها و اهداف، مهم‌ترین مهارت رهبری یک شهردار خوب خواهد بود. در این مسیر شهردار می‌بایست از قدرت بسیج‌کنندگانی شهروندان و پیش‌برندگی آنان برخوردار باشد.

۳- **مدیر پاکدست و خوشنام:** شهرها به ویژه شهرهای بزرگ معمولاً کانون تولید درآمد و ثروت‌اند و گردش مالی زیادی در شهرها و شهرداری‌ها به عنوان سازمان‌های متولی اداره شهر، روی می‌دهد. از قضا نظارت متمرکز و ساختارمند و منسجمی نیز به لحاظ عملیات مالی بر روی آنها وجود ندارد. از این حیث شهرداری‌ها ظرفیت شکل‌گیری و بروز فساد سیاسی، مالی و اداری بالایی دارند. شهردار به عنوان بالاترین مقام اجرایی شهر و رأس راهبردی مدیریت شهری (و تیم کاری وی) می‌بایست برخوردار از سوابق و تجارب کاری عاری از فساد و سرشار از قانونگرایی، عدالت ورزی، پاکدستی، امانت‌داری، مسئولیت‌پذیری، شفافیت و پاسخگویی باشند. وجود نقطه‌های سیاه و حتی خاکستری در پرونده کاری شهردار و کابینه وی، می‌تواند زمینه‌ساز پیدایش فساد و از دست رفتن اعتماد و اطمینان شهروندان شود.

۴- ارتباط گر: همان گونه که اشاره شد، شهردار نزدیک ترین مقام اجرایی شهر به طبقات و اقشار مختلف اجتماعی و در خط مقدم ارتباط با شهروندان قرار دارد. لذا انتظار داشتن شهرداری که علاقه و تمایل به ارتباط روزمره با شهروندان داشته باشد، انتظاری معقول و منطقی است. شهردار بیشتر وقت خود را نه در درون چهاردیواری اتاق خود و ساختمان شهرداری بلکه در میان گروه های مختلف مردم و ذینفعان مدیریت شهری می گذراند. برای ایفای مؤثر این نقش، شهردار می بایست دارای مهارت های ارتباطی قوی و اثربخش از جمله مهم ترین آنها، مهارت و توانمندی «گوش دادن و شنیدن مؤثر» باشد. توانمندی های دیداری، گفتاری، استدلال، اقناع و همراه سازی دیگران با خود، از دیگر مهارت های کلیدی ارتباطی مورد نیاز برای یک شهردار شایسته است. به ویژه عشق و علاقه به ارتباط رودررو با شهروندان و توانایی تحمل نقدها و حتی تخریب های مخالفان. همچنین شهردار لازم است با بهره گیری از شخصیت بالغ و رشد یافته خود، توانایی تعامل سازنده با نهادها و مقام های حکومتی و دولتی را داشته باشد. چرا که مسیر بهره وری و توسعه محلی، از کانال تعامل با ذینفعان کلیدی، عبور می کند و نیاز به همگرایی و هم افزایی در تمامی سطوح و لایه های حکمرانی دارد. در این میان کینه، حسد، عقده گشایی، رقابت مخرب، قهر و دوری گزینی، جایگاهی نخواهد داشت.

۵- مذاکره کننده و مصالحه گر: هر اندازه وظایف، مأموریت ها، مسئولیت ها و قلمرو مداخله و مدیریت یک سازمان گسترده تر و بزرگ تر باشد، می توان انتظار داشت که به دلیل افزایش ارتباط، تعامل و البته سایش منافع سازمان با منافع ذینفعان، امکان بروز تضادها و تعارضات، بیشتر شود. شهرداری ها از این گونه سازمان ها هستند که بیشترین ارتباط و تعامل روزمره را با اقشار و گروه های مختلف جامعه و ذینفعان و بازیگران عرصه را دارند. قلمرو ارتباط و بده و بستان های روزانه شهرداری ها، طیف وسیعی از شهروندان، مقامات دولت، اعضای شورای شهر، نهادهای مردم نهاد، فعالان بخش خصوصی و صاحبان کسب و کار، پیمانکاران، مراکز علمی، آموزشی، دانشگاه ها، مراکز بهداشتی و درمانی، مراکز خدماتی و اقشار مختلف اجتماع مانند کارگران، کارمندان، دانش آموزان، دانشجویان، اساتید، نخبگان، کودکان، جوانان، زنان، سالمندان، معلولان و کم توانان را شامل می شود. در این میان بروز تعارضات فراوان و برخورد

و اصطکاک منافع فردی و جمعی این گروه‌ها با منافع سازمانی شهرداری و منافع عمومی شهر، یک امر طبیعی است. چنین وضعیتی ایجاب می‌کند که شهردار یک مذاکره‌کننده موفق و حل‌وفصل‌کننده شایسته تعارضات با رویکرد و استراتژی برد - برد در مذاکرات باشد و بتواند در مسیر به حداکثر رساندن منافع دوجانبه حرکت کند. البته در چارچوب قوانین و مقررات. چرا که قانونمند و قانون‌گرایی، خط قرمز شهردار و مدیران شهری است و به هیچ وجه نمی‌بایست به بهانه کسب رضایت زودگذر و منافع آنی شهروندان و یا گروه‌های اجتماعی مورد اشاره، بنیان‌ها و زیرساخت‌های حقوقی و قانونی شهر و سازمان شهرداری تخریب شود.

۶- مرد تدبیر و سیاست نه سیاسی کار: شهردار یک شهر در مقایسه با یک خانواده، به مثابه پدری دلسوز و فداکار و مادری مهربان برای همه اعضای خانواده (شهروندان) است و می‌بایست با بهره‌گیری از توانمندی‌ها و شایستگی‌های کلیدی مورد اشاره در این نوشتار، برخورد و اقدامی عادلانه و به دور از هر گونه ناعدالتی، تبعیض و برتری دادن‌های سیاسی، قومی، قبیله‌ای، جنسیتی، فرهنگی، مذهبی، زبانی و نژادی، با همه شهروندان ساکن یک شهر داشته باشد. درست مانند آفتاب و یا بارانی که برای همه می‌درخشد، برای همه می‌بارد، به همه گرما و طراوت می‌بخشد.

البته این اقدامات حتماً می‌بایست از طریق عقلانیت، سیاست ورزی و تدبیر حمایت و پشتیبانی شود نه پیوندها و گره خوردن‌های سیاسی با احزاب یا گروه‌های مختلف قدرت. هر چند جایگاه شهرداری به ویژه در کلان‌شهرها به لحاظ عمق و سطح استراتژیک، فی‌نفسه یک جایگاه سیاسی تعریف می‌شود و معمولاً شهرداران از مردان و زنان خبره و باتجربه در حوزه سیاست و قدرت و با معرفی و حمایت احزاب و گروه‌های سیاسی انتخاب می‌شوند، ولی در عین حال مسئولیت ذاتی شهرداری سیاسی نیست بلکه شهرداری‌ها به عنوان نهادهای خدماتی، فرهنگی و اجتماعی شناخته می‌شوند و مهم‌ترین دغدغه شهرداران نیز می‌بایست خدمت‌رسانی به شهروندان و توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهر باشد. شهرداری‌ها نباید به ستادها و کلوپ‌های سیاسی شهرداران تبدیل شوند. در این صورت شهرداری تبدیل به سازمانی ناکارآمد، سیاست‌زده، بحرانی و در نهایت ورشکسته خواهد شد. میراث شهرداران سیاسی کار و

شهرداری‌های سیاست‌زده برای مردم و شهر، تخریب اعتماد عمومی، بدهکاری و ورشکستگی اقتصادی-اجتماعی است.

جهت‌دهی منابع مالی، اعتبارات پروژه‌ها و اقدامات شهرداری‌ها در مسیر اهداف و منافع و علایق سیاسی شخص شهردار و یا جریان حزب و گروه سیاسی حامی وی، خیانت به رأی و اعتماد مردم و ائتلاف پول و سرمایه محلی و ملی است.

۷- مرد عمل، پویایی و پیشرفت: شهرداری یکی از اجرایی‌ترین و عملیاتی‌ترین سیستم‌های اجتماعی است. هر روز، هر ساعت و هر لحظه در حال خدمت‌رسانی، عملیات و اجراست. تأمین خدمات و نیازهای متنوع و فراوان روزمره مردم و توسعه، تجهیز و نگهداشت زیرساخت‌های شهری در حوزه‌های مختلف، نیازمند حجم وسیعی از اقدامات و عملیات شبانه‌روزی است. شهرداری‌ها تعطیلی و توقف نمی‌پذیرند و هرگونه تعطیلی و توقف در عملیات شهرداری به مثابه آسیب به منافع شهر و شهروندان و کمک به شکل‌گیری یک بحران و فاجعه است. بر این اساس، اصولاً شهردار یک شخصیت پویا، پرجنب‌وجوش و عملگراست. هر چند شهردار موفق می‌تواند مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و شایستگی‌های یک مدیر، رهبر و سیاست‌مدار موفق را نیاز داشته باشد، ولی در عین حال بدون داشتن روحیه و توان عملیاتی و اجرایی، عملاً در ایفای مسئولیت‌ها و مأموریت‌های ذاتی شهرداری، ناتوان خواهد بود.

عملگرایی، نتیجه‌گرایی، تحول‌گرایی، توسعه‌گرایی، نوآوری، جرأت و شجاعت ورود به میدان‌های پرخطر و پرریسک و سرعت عمل در تصمیم‌گیری و اجرا به ویژه در مواقع و موقعیت‌های بحرانی، کارآمدی شهردار را تضمین می‌کند. البته داشتن رویکرد جامعه‌محور و سیستمی و نیز تدوین راهبردها و اولویت‌ها، موجب خواهد شد که شهردار بتواند با مشارکت و حمایت مردم و شورای شهر، ویژگی و توانایی عملگرایی، سرعت و نتیجه‌گرایی را در مسیر دغدغه‌ها و نیازهای اساسی و واقعی مردم و شهر به کار بگیرد نه اینکه با ورود به عرصه‌ها و پروژه‌های نابجا و فاقد اولویت زمانی، موضوعی و مکانی، موجب ائتلاف منافع شهر و نارضایتی شهروندان گردد.

۸- مرد بحران: شهر به دلیل گستردگی، جابجایی و پویایی روزانه شهروندان از یک سو و زمینه‌های بالقوه فراوان برای بروز بحران‌ها و فجایع طبیعی و انسان‌ساز از سوی دیگر، همواره باید در آمادگی کامل برای مقابله با بحران‌ها باشد. یکی از پایه‌های این آمادگی، مهارت، هوشمندی و توانمندی جسمی و روحی شهردار و مقامات شهری برای کنترل و مدیریت بحران‌هاست. لازم است سطح مطلوبی از آمادگی سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و مغزافزاری در میان سطوح مختلف مقامات شهری و در رأس آنها شهردار شهر، وجود داشته باشد. شهردار می‌بایست بتواند در عین حفظ هوشیاری و خونسردی خود در برابر بحران‌ها، تصمیم‌های آنی و لحظه‌ای سخت و پیچیده‌ای را بگیرد و به مثابه مدیر بحران حتی تصمیم‌هایی را بگیرد که ممکن است در کوتاه مدت مانند یک داروی تاثیر گذار ولی تلخ، منجر به ایجاد نارضایتی و یا حتی تنفر عمومی از وی شود. شهردار نباید منافع شهر و شهروندان را فدای محبوبیت خود نزد افکار عمومی نماید. حفظ آرامش توأم با سرعت عمل و اقتدار و بسیج و همراه‌سازی مردم و سایر کنشگران اصلی در مدیریت بحران، شهردار را به تکیه گاه مورد اعتماد مردم و لنگر ثبات و آرامش در مواقع بحران و طوفان تبدیل خواهد کرد. البته مدیریت بحران فقط به مدیریت عملیات و فرماندهی حین بحران خلاصه نمی‌شود، بلکه مقاوم‌سازی، پیشگیری و کسب آمادگی دائمی مناسب پیش از وقوع بحران‌ها و نیز مدیریت شایسته مراحل پس از وقوع بحران مانند عملیات و اقدامات بازتوانی، بازیابی و بازسازی زیرساخت‌ها و شرایط زندگی و روحی و روانی آسیب‌دیدگان و بحران‌زدگان نیز، استقرار یک مرد بحران را در رأس مدیریت شهری، الزامی می‌سازد.

۹- نگهبان معتمد و بیدار شهر: نگهبانی و حراست از مردم، اموال، سرمایه‌ها، ثروت و منافع شهر، یکی دیگر از وظایف کلیدی و حیاتی شهردار است. هرچند نهادهای قانونی دیگری مانند قوه قضائیه، پلیس و دیگر نهادهای امنیتی، مسئولیت صیانت از مردم و اموال و سرمایه‌های آنان را بر عهده دارند، ولی شهردار به عنوان نزدیک‌ترین مقام اجرایی به مردم و فرمانده خط مقدم خدمت‌رسانی به شهروندان، در این خصوص مسئولیت اجتماعی دوچندانی دارد هر چند این وظیفه و مسئولیت به صورت صریح در قوانین و مقررات مربوط به شهرداری‌ها و شوراها، نیامده باشد. البته جنس این مسئولیت در خصوص شهرداران در مقایسه با سایر مقامات

ذیربط، اندکی متفاوت است. چرا که شهرداران بیشتر مسئولیت نگهداری از اموال، متعلقات و سرمایه‌های عمومی و اجتماعی را بر عهده دارند مگر اینکه مانند برخی از الگوهای مدیریت شهری در غرب، مسئولیت پلیس و نهادهای امنیتی هم به شهردار واگذار شده باشد.

یکی از جوانب مهم این مسئولیت، حفاظت از محیط زیست طبیعی و انسانی شهر و نیز اموال و سرمایه‌ها، زمین‌ها، اماکن و معابر عمومی و جلوگیری از تعدی و تجاوز متجاوزان، سوداگرایان، زمین‌خواران و رانت‌خواران به آنهاست. منابع و ثروت‌های طبیعی و سرمایه‌های فرهنگی، تاریخی، علمی، اجتماعی و انسانی شهر، فقط متعلق به نسل حاضر نیست بلکه می‌بایست در طول تاریخ و تا ابد برای نسل‌های آینده نیز بماند و منبع زایش، تولید، پویایی و توسعه پایدار در همه زمان‌ها باشد.

سهل‌انگاری و انفعال در صیانت از این منابع و سرمایه‌ها و یا فروش واگذاری آنها در مسیر اهداف و منافع افراد، گروه‌ها و جریان‌های خاص سوداگر در یک شبکه ناسالم و ناعادلانه، بدون تردید صلاحیت و شایستگی شهردار و همکاران وی را زیر سؤال می‌برد و می‌بایست به سرعت از طریق نهادها و مراجع نظارتی و مسئول ملی و محلی و بدون هرگونه اغماض و ملاحظه‌ای، با این قبیل اقدامات ویرانگر، برخورد و مقابله شود.

۱۰- همکار و مشارکت‌جو: شهردار هر اندازه قوی و باکیفیت باشد، بدون برخورداری از روحیه همکاری مشارکت‌جویی و مشارکت‌پذیری، به تنهایی قادر به مدیریت مناسب شهر نخواهد بود. وی باید اعتقاد عمیق به همکاری، مشارکت و کار تیمی داشته باشد. چه در اداره درون سازمان شهرداری و چه در مسئولیت بزرگ و چالشی اداره شهر. بر اساس باورهای عمیق جامعه ما «با یک گل بهار نمی‌شود» و «یک دست صدا ندارد». این باورها و گویه‌های عامیانه و در عین حال حکیمانه و عمیق، نشان از ضرورت انسجام، اتحاد، همگرایی، همکاری، همدلی و همراهی در عرصه اجتماع و همچنین مدیریت سازمان‌ها و به ویژه مدیریت سازمان‌های فراگیر اجتماعی مانند شهرداری‌ها دارد.

تعلقات و علایق متفاوت سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهردار و همکاران وی، نباید مانع از دراز کردن دست دوستی و همکاری حتی به سوی رقبای سیاسی باشد.

خودرأیی، استبداد و خوداتکایی صرف در اداره پدیده بسیار پویا و پیچیده‌ای مانند شهر، به هیچ وجه شیوه عقلایی و کارآمدی نخواهد بود و شهر و مدیریت شهری را با بحران و آسیب‌های جدی مواجه خواهد ساخت. شهر ذی‌نفعان درونی و بیرونی متعددی دارد که هر یک کارکرد و نقش ویژه‌ای در مدیریت آن دارند و نمی‌توان این کارکردها و نقش‌های ویژه را مورد غفلت قرار داد. شهردار باید باور و اعتقاد عمیق به همکاری و مشارکت ذی‌نفعان از جمله عموم شهروندان، دولت، بازار، جامعه علمی، سازمان‌های مردم نهاد و حتی جامعه بین‌المللی داشته باشد. امروز به واسطه فناوری‌ها و تکنولوژی‌های نوین و پیشرفته ارتباطی و اطلاعاتی و فرآیند جهانی شدن، مدیریت مردم و سازمان‌های اجتماعی و شهرها در چارچوب تنگ و محدود مرزهای سیاسی محلی و حتی ملی، امکان‌پذیری نیست و اندیشه و همکاری جهانی را می‌طلبد. لذا شهردار می‌بایست به مشارکت و همکاری در سطوح مختلف محلی، ملی و فراملی باورمند و متعهد باشد تا از این طریق بتواند بر چالش‌های روزافزون شهر که فقط منشأ محلی نیز ندارند، غلبه کند.

هر چند صفات ویژگی‌های عملکردی دیگری را مانند برخورداری از دانش و تخصص مرتبط، تجارب کاری مرتبط و مفید، سن مناسب (دوران طلایی کاری ۳۵ تا ۶۵ سال)، داشتن دیدگاه و شیوه تفکر سیستمی و استراتژیک نیز برای یک شهردار خوب لازم است ولی تمرکز این نوشتار بیشتر بر شایستگی‌های شخصیتی و اخلاقی شهرداران بود.

دلایل شکست و موفقیت شهرداران

۱-

مجهز بودن شهرداران به دانش و آگاهی برای مواجهه با کار سخت، رمز موفقیت آنان و حرکت در این راستا منجر به افزایش طاقت و توان شهرداران برای کارکردن در محیط سخت و از سوی دیگر منجر به ارائه خدمات دهی بیشتر و مطلوبتر به مردم می شود.

۲-

شهردار هوشمند و با دانش قادر است که عوامل مختلف و تاثیرگذار را برای مشارکت در توسعه و آبادانی شهر جذب کند و لذا مردم بزرگترین و ارزشمندترین گروه هدف در جامعه برای شهرداران هستند، لذا شهرداری در کار خود موفق است که قادر به جذب مشارکت و همراهی مردم در همه عرصه های امور شهری باشد.

۳-

زمانی که مردم به این باور برسند که مشارکت و همراهی آنان در برنامه های توسعه ای اثرگذار است، با تمام وجود نهایت تلاش و کوشش خود را در زیبایی، پاکیزگی و بهداشت شهر بکار می گیرند.

۴-

ارائه آموزش و اطلاع رسانی به مردم در برنامه های عمران شهری از سوی شهرداران بسیار مهم و با اهمیت است و با اطلاع رسانی، ارائه آموزش و آگاهی بخشیدن به مردم، مشارکت آنان در عرصه های مختلف حاصل خواهد شد. زیرا در این صورت مردم همانطور که در منازل خود حس مشارکت دارند در جامعه نیز مشارکت خود را نشان خواهند داد و شعار شهر ما، خانه ما به یک باور عمومی تبدیل می شود.

۵-

یکی از شاخص‌ها در ارزیابی عملکرد شهرداران، میزان تلاش آنان در جذب سرمایه‌گذاری است. سیاست‌ها و برنامه‌های شهرداران باید تشویقی باشد، لذا شهرداران باید با اجرای این برنامه سرمایه‌گذاران را به سرمایه‌گذاری بیشتر و گسترده‌تر در عمران شهری ترغیب و تشویق نمایند.

۶-

یک ساختار موفق در شهرداری به دنبال ایجاد یک محیط شاداب، آرام، دلنشین و بدون تنش است، زیرا در چنین محیطی است که خدمات بیشتری به مردم ارائه می‌شود.

۷-

با برقراری یک ارتباط صمیمی و دوستانه بین شهردار و پرسنل شهرداری: شهرداران باید رعایت حفظ کرامت و حرمت پرسنل خود را داشته باشند و دقت نمایند که حرکت در این مسیر منجر به تبدیل شدن شهرداری به یک سیستم پویا و فعال خواهد شد.

۸-

تلاش و کوشش شهرداران در جهت زیبا سازی سیما و چهره شهر، که تاثیر بسزایی در روح و روان شهروندان دارد.

۹-

تلاش برای افزایش سرانه فضای سبز یکی از عوامل موثر در موفقیت شهرداران است و شهرداران باید تلاش نمایند تا سرانه فضای شهری خود را افزایش دهند و در این راستا برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت خود را ارائه نمایند.

۱۰-

شهرداران در ساخت و سازها باید به احداث پارکینگ توجه ویژه ای داشته باشند زیرا ساختمان بدون پارکینگ منجر به ایجاد ترافیک و مشکل در تردها می گردد و همچنین شهرداران باید احداث پارکینگ های عمومی در شهرها را مد نظر داشته باشند.

۱۱-

توجه به کیفیت و کمیت پروژه ها را در اجرا از سوی شهرداران بسیار مهم ارزیابی می شود.

۱۲-

موفقیت شهرداران مرهون یک سری مطالعات دقیق و درک صحیح از وضعیت و واقعیات موجود و با بکارگیری تفکرات سیستمی و متناسب با ساختارهای اجتماعی و فرهنگی شهرها می باشد و مهمترین پارامتر موفقیت آنان را می توان در توجه به خرد جمعی و پرهیز از نظرات شخصی و حب بعض های سیاسی و اجتماعی دانست. البته باید اذعان داشت چنین مدیریت هایی زمانی موفق می شوند که ساختارمند و با دیگر مدیریت های جامعه هماهنگ و همگرا می گردند.

۱۳-

اگر شهرداران برنامه های مصوب و محقق نشده توسعه چهارم و پنجم را کمی تورق و برای تحقق مدیریت یکپارچه شهری تلاش نمایند به این باور می رسند که این تفکر و عمل هم آگاهانه است هم عالمانه چرا که با تحقق مدیریت یکپارچه شهرداران و مدیران و مسئولان و سازمان های ذیربط در امور شهری دارای ثبات شده و با توجه به تشخیص و تایید شرایط احراز تصدی شهردار، مردم و جامعه از شهرداری با تجربه، مدیر و مدبر و مطلع به امور شهری برخوردار خواهند شد و پاسخگویی شهرداران نسبت به مطالبات مردم و همچنین انگیزه آنان برای برنامه ریزی جدی برای اداره امور افزایش خواهد یافت.

همه ما انسان‌ها در تمامی مراحل زندگی به دنبال موفقیت و دست یافتن به آرزوهای کوچک و بزرگ هستیم اما برآستی چگونه می‌توان به موفقیت دست یافت؟ برای دست یافتن به موفقیت، می‌بایست به شناخت عوامل موثر در پیمودن راه موفقیت پرداخت. موفقیت را می‌توان در بازه‌های زمانی مختلف دست یافتن به هدف یا اهداف پیش رو بیان کرد. بنابراین راه موفقیت بی‌انتهاست چرا که اهداف می‌توانند بی‌انتهای باشند. اما می‌توان معیارهایی را بر شمرده تا در تمامی راه‌های موفقیت راهنمای شهرداران باشند:

* لزوم خودشناسی: خودشناسی نه تنها در راه موفقیت بلکه در زندگی نیز امری بسیار مهم به شمار می‌آید.

اهمیت خودشناسی از آنجا ملموس‌تر است که در طول دوران زندگی می‌بایست در موقعیتهای و شرایط مختلف تصمیمات متعددی اتخاذ کرد و فرصت‌چندانی برای جبران تصمیمات اشتباه نیز وجود ندارد چرا که زمان هرگز به عقب باز نمی‌گردد و ممکن است بهای این اشتباه‌ها در رفتن سال‌های زیادی از عمر شما باشد. حال زمانی می‌توان بهترین تصمیم را اتخاذ کرد که آشنایی مناسبی با شخصیت خود داشته باشید. شناخت روحیات، اخلاقیات، عقاید، علاقه‌مندی‌ها و تواناییها به شما در انتخاب مسیر مناسب و درست برای موفقیت کمک می‌کند. بنابراین هر شهردار باید سعی کند قبل از هر چیز به خود بپردازد تا زمینه موفقیت خود را فراهم کند.

* ترسیم اهداف کوتاه و بلند مدت: اهداف، موضوعاتی هستند که ما برای رسیدن به آنها تلاش می‌کنیم و در واقع فتح آنها موفقیت ما به حساب می‌آیند بنابراین ما باید بدانیم در کوتاه و بلند مدت به دنبال چه چیزی هستیم. اهداف کوتاه مدت ممکن است برنامه شما را برای یکماه و یا حتی یک سال شامل شوند و اهداف بلند مدت یک سال یا بیشتر و این اهداف ضمن مسیر دادن به فعالیت‌های شهر دار باعث می‌شوند تا برای هر گام خود برنامه‌ای مناسب داشته باشد و گام‌های بی‌هدف خود را به حداقل برساند.

* برنامه ریزی مناسب: بعد از مشخص شدن اهداف کوتاه و بلند مدت لازم است برنامه ای جامع و هدفمند برای رسیدن به آنها مشخص شود. این برنامه ریزی با در نظر گرفتن موقعیت کنونی، اهداف آینده و عوامل تاثیر گذار مشخص می شود. برنامه ممکن است روزانه و بصورت ساعتی و یا هفتگی و بصورت روزانه و یا شامل بازه ای طولانی تر باشد، در هر صورت انتخاب نوع برنامه به هدف مد نظر و شخص برنامه ریز باز میگردد. در نتیجه می توان با انتخاب مناسب ترین برنامه گام بلندی در راه موفقیت برداشت. همیشه عواملی غیر قابل پیش بینی در برنامه ریزی ها به وجود می آیند که اجتناب ناپذیر هستند. انجام شدن بیش از نیمی از برنامه تعیین شده نتیجه ای کاملاً مطلوب به شمار می آید.

* نظم و انضباط: ممکن است در نگاه اول نظم و انضباط عامل چندان مهمی به نظر نیاید ولی در باطن تاثیر بسزایی در امر موفقیت خواهد داشت. داشتن نظم و انضباط به شما کمک می کند تا نیازهای خود را در کوتاهترین زمان ممکن برطرف کنید و از هدر رفتن وقت و هزینه به مقدار زیادی جلوگیری کنید. فقط کافیست مدتی نظم و انضباط را به برنامه خود اضافه کنید تا متوجه تاثیر بسزای آن در امر موفقیت شوید.

* تبدیل شکست به پیروزی: حتماً این جمله معروف را شنیده اید: "شکست زمینه ی پیروزیست!"

گرچه بکار بردن کلمه "شکست" در ظاهر نیز طعم تلخی را به همراه دارد ولی در صورت تغییر دیدگاه خود نسبت به آن می توان از تلخی آن صدها موفقیت با شیرینی چندین برابر رقم زد!

اراده عمل کردن و ثبات قدم حتی با داشتن بهترین برنامه تا زمانی که اراده عمل کردن به آن نباشد هیچ چیز به دست نخواهد آمد. لازمه ی موفقیت داشتن اراده ای قوی برای طی کردن مسیر پر فراز و نشیب موفقیت است. همیشه سعی کنید در راه خود ثابت قدم باشید و تا رسیدن به هدف نهایی خود دست از تلاش بر ندارید.

* توکل به خدا: باید گفت بدون توکل به خدا شاید مسیر موفقیت سرایی بیش نباشد. به خدا توکل کنید تا ضمن دور ماندن از خطرات ریز و درشت به مانند ناامیدی و یاس، موفقیت خود را با تلاش و کوشش تضمین کنید.

۱۵-

مدیریت کیفیت فراگیر: مهندسی نظام اجتماعی، کارآمدترین روش‌های نوین مدیریت را به منظور به کارگیری توانمندی‌های فکری و جسمی کلیه منابع انسانی متعهد و متخصص در سطوح مختلف این سامانه اجتماعی، نیاز دارد. این مدیریت، همان مدیریت کیفیت فراگیر است. در این مدیریت بر طراحی، انتخاب تکنولوژی و فرآیندهای مناسب،

یاددهی-یادگیری، مشارکت فراگیران، توجه به نیازهای کارگزاران و شروع اندازه‌گیری میزان اثر بخشی آموزش تاکید می‌شود. مدیریت کیفیت فراگیر فقط به نتایج بر نمی‌گردد و یک دیدگاه جامع نسبت به سازمان اجتماعی و تمام فعالیت‌ها و فرآیندها و جزئیات کار را در بر دارد.

مدیریت کیفیت فراگیر در سه مفهوم به شکل زیر تبیین می‌گردد:

مدیریت: بر سبک مدیریتی خاص تاکید می‌شود که آینده‌نگر و هدایت‌کننده است.

کیفیت: بر ضرورت ارائه خدمات و کالاهای با کیفیت به شکل مستمر و با تاکید بر خواسته افراد نظام اشاره دارد.

فراگیر: نشان‌دهنده آن است که فلسفه مدیریت مشتمل بر کلیه جنبه‌های سامانه اجتماعی و کلیه افراد ذیربط است.

موفقیت شهرداران در این است که این روش کارآمد نوین مدیریت را بکار گیرند و برای اعتلاء و پیشبرد این سیستم مدیریتی با دانشگاه‌ها و منابع و مآخذ این سامانه ارتباط ارگانیک برقرار نمایند.

انقلاب مقدس اسلامی ایران و نظام مطهر جمهوری اسلامی ایران با نیت الهی به پیش می رود اما آسیب شناسی کلی حاکی از آن است که بعضی از شهرداران با علم، فن و هنر مدیریت فاصله ی زیادی دارند و این فاصله ها اگر به صورت مثبت کم نشود و اعتلا نیابد، معنی توسعه که در اصل توسعه منابع انسانی است، حاصل نمی گردد. پس دولت و سایر ارکان کشوری باید به کمک آموزش ها و پژوهش های کاربردی، تمامی شهرداران را، به علم، فن و هنر مدیریت علمی روز و به تکنولوژی نوین مجهز نمایند که اعتلای نظام و توسعه پایدار شهری منوط به آموزش و پژوهش منابع انسانی پیش گفته است.

شهرداران موفق به موضوع علمی " نظارت و ارزشیابی " مطابق مراحل ذیل اهمیت فوق العاده ای می دهند:

۱- نظارت و ارزشیابی

۲- نظارت چیست؟

جمع آوری نظامند اطلاعات و تحلیل آنها در فرایند اجرای برنامه ها

۳- هدف از نظارت

ارتقاء اثربخشی و بهروری برنامه ها

۴- ارزشیابی چیست؟

ارزشیابی نوعی مقایسه است. در واقع ارزشیابی مقایسه نتایج واقعی یک پروژه با نتایج پیش بینی شده یا نتایج اولیه که پیش بینی می شد پس از انجام پروژه به آن دست پیدا کنیم، می باشد.

۵- اهداف کلی نظارت و ارزشیابی:

- کنترل مداوم جریان امور
 - شناسایی نقاط ضعف و قوت و مشکلات سازمان
 - بهبود تصمیم‌گیری در مورد حوزه و عمق فعالیت‌ها، برنامه‌ها و اهداف آینده
 - بهبود تخصیص منابع و استفاده بهینه از امکانات
 - ارتقای پاسخگویی در مورد عملکرد برنامه‌ها
 - ارتقاء توانمندی سازمان در ارایه کمی و کیفی خدمات
- ۶- نظارت و ارزشیابی یک چرخه مداوم و مستمر است.

۷- مراحل نظارت:

- مشخص کردن شاخص‌های نظارت
- ایجاد و طراحی سیستمی که بتواند اطلاعات مورد نیاز را بر اساس شاخص‌های طراحی شده جمع‌آوری کند.
- جمع‌آوری و ضبط اطلاعات
- تجزیه و تحلیل اطلاعات
- استفاده از اطلاعات برای مدیریت بر پروژه

۸- مراحل ارزشیابی:

- مشخص کردن اینکه سازمان چه چیزهایی را به دست آورده است.
- مشخص کردن اینکه آیا آنچه را سازمان به دست آورده مورد انتظار بوده است یا نه؟

• بررسی استراتژی سازمان مبنی بر اینکه آیا استراتژی طراحی شده برای به دست آوردن اهداف به خوبی کار کرده است؟ چه مسایلی بر آن تاثیر گذار بوده است؟

• بررسی اینکه استراتژی و برنامه طراحی شده چگونه کار کرده است؟

۱- آیا از منابع به صورت بهینه استفاده شده است؟

۲- هزینه فرصت اقدامات انجام شده چگونه بوده است.

-۱۸

چکیده بررسی گزارش های حسابرسی رسمی سالانه از امور مالی و اموالی شهرداری ها مبین نقص ها و تخلفات زیادی است که شهرداران موفق اشراف کامل و قانونی قاطع بر عملیات قوی سیستم حسابداری خویش دارند. چند نکته اساسی در ذیل بیان می گردد:

۱- حسابداری اغلب شهرداری ها به صورت نقدی عمل می کند. این نوع حسابداری باید به سیستم حسابداری تعهدی تغییر یابد.

۲- اموال بیشتر شهرداری ها مثبت نیست و سند نخورده است.

۳- در بیشتر شهرداری ها سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی که واگذاری امور به بخش های خصوصی است اجرا نمی گردد. در نتیجه هزینه های گزافی به شهرداری تحمیل می شود بلکه کیفیت کارها را کاهش می دهد و رقابت پذیری را در انجام خدمات شهری دچار تزلزل می کند. همچنین، از استخدام و به کارگیری بی رویه باید خودداری شود. ساختار تشکیلات شهرداری ها باید بررسی، مطالعه، کوچک و چابک و هر چه زودتر به تصویب نهایی برسد. این امر باعث چابک شدن شهرداری ها و کاهش هزینه ها و بالا رفتن کیفیت در همه امور می گردد.

۴- ایجاد روشهای جدید، تامین استراتژی ها، تدوین و تصویب برنامه های پنجساله، ده ساله و ...، مبتنی بر تعریف علمی اهداف توسعه شهر و مستندات توسعه کشور مثل سند چشم انداز و برنامه های پنج ساله ی کشور.

۵- تعداد حساب های بانکی شهرداری ها کاهش یابد (مسدود نمودن حساب های غیر فعال).

۶- میزان طلب شهرداری ها را بایستی طبقه بندی نمود و با تصویب شورا ترتیبی اتخاذ کرد که تا پایان هر سال طلب ها بوسیله شهرداری ها وصول گردد. می توان فرم تعهدی را تنظیم کرد که اشخاص یا موسسات بدهکار به شهرداری، متعهد شوند بدهی های خود را تا پایان همان سال مالی بپردازند.

۷- در مبحث اخذ عوارض نوسازی، شوراها و شهرداری ها با انجام مطالعات پژوهشی و تعیین مقدار آن، مجدانه عمل نمایند.

۸- موضوع اخذ عوارض مشاغل را شورا ها مطالعه و روش های بهینه وصول آنرا تصویب و شهرداری ها در این زمینه فعالانه عمل نماید. البته بر تعامل بسیار خوب مجامع امور صنفی با شهرداری ها برای وصول عوارض کسب و پیشه تاکید می گردد.

۹- هزینه یک در صد از درآمد های شهرداری باید به امر پژوهش اختصاص یابد این امر نظارت مستمر شورا رami طلبد.

۱۰- پیام اصلی گزارش های حسابرسی رسمی این است که شوراهای اسلامی شهر ها بایستی وظایف نظارتی خویش را بهنگام و با قاطعیت انجام دهند.

۱۱- شهرداری ها موظف اند یک شخص حسابدار را به عنوان حسابرس داخلی انتخاب و این حسابدار را موظف نمایند که به طور مرتب - ماهانه - حسابرسی داخلی را انجام و مراتب را به اطلاع شهرداری و شورا برساند

در هر حال شهردار موفق در گزارش سالانه حسابرس رسمی از درآمد ها و هزینه ها و نیز اموال شهرداری و سازمان های تابعه درجه عالی را کسب می نماید. درجات اغلب شهرداری ها

مطلوب(مشروط) و مردود اعلام می گردد که در این دو مورد اخیر نه شورا و نه وزارت کشور بر خورد قاطع و شفافی را انجام نداده اند.

۱۹-

ده ویژگی برای یک شهردار موفق:

- استقلال فکر

- اتکای به نفس

- قضاوت درست

- ابتکار

- جامعیت فکر

- پیش بینی احتمالات

- داشتن نظم

- منصف بودن

- قاطعیت

- رعایت اصول اخلاقی

صاحب نظران ویژگی های دیگری نیز برای مدیر آموزشی بر شمرده اند که در چهار موضوع مهارتهای مدیریتی، مهارتهای بین فردی، ارتباط و سایر جنبه های مهارتی خلاصه می گردد.

۲۰-

حرکت برنامه ریزی شده در جهت ایجاد و احداث شهر الکترونیک و تربیت شهروندان الکترونیک از دیگر دلایل و شاخص های شهرداران موفق محسوب می شود.

۲۱-

همکاری و هماهنگی با سازمان ها و نهادهای ذیربط شهر برای تربیت شهروندان کارآفرین، که این امر مهم و علمی باعث رفاه شهروندان می شود و به شدت از آسیب ها و ناهنجاری های اجتماعی شهر جلوگیری می کند.

۲۲-

تاسیس واحد (تحقیق و توسعه شهرداری و برقرار نمودن ارتباطات ارگانیک با دانشگاه های معتبر و انعقاد قرارداد های پژوهشی و آموزشی در مورد پیشبرد همه امور فرهنگی، اجتماعی، بهداشتی، عمرانی و رفاهی شهر و برنامه ریزی اجرایی بر اساس اینگونه تحقیقات روز، از موفقیت های استراتژیک شهردار محسوب می گردد.

۲۳-

عدم ورود شهردار در امور سیاسی شهر از دلایل دیگر موفقیت وی در امور شهری می باشد.

انتخاب شهردار و معاون شهرداری

الف - شهردار

ماده ۵۰ - انجمن شهر مکلف است پس از رسمیت یافتن بلافاصله و قبل از شروع بکار، یکنفر را که در انجمن شهر عضویت نداشته و واجد شرایطی باشد که طبق تبصره ۱ این ماده تعیین شده برای مدت دو سال با رای مخفی به اکثریت تام از دو ثلث اعضا انجمن شهر به سمت شهردار انتخاب و به فرماندار اعلام کند.

فرماندار شهردار منتخب را به وزارت کشور معرفی و مراتب را به انجمن شهر اطلاع می دهد. شهردار منتخب پس از معرفی به وزارت کشور بلافاصله شروع بکار خواهد کرد.

تجدید انتخاب وی بلامانع است.

تبصره ۱ - شرایط احراز سمت شهردار طبق آیین نامه ای خواهد بود که بنا به پیشنهاد وزارت کشور به تصویب هیات وزیران خواهد رسید.

تبصره ۲ - دوره خدمت شهردار در موارد زیر خاتمه می پذیرد:

۱- استعفا کتبی.

۲- موقعی که انجمن شهر با رعایت مفاد ماده ۵۳ قانون رای به برکناری شهردار صادر نماید.

۳- در موارد تعلیق طبق مقررات قانونی.

۴- در صورت فقدان هریک از شرایط مربوط به انتخاب شهردار.

تبصره ۳ - در صورتی که انجمن شهر یکماه پس از رسمیت یافتن موفق به انتخاب شهردار نشود انجمن منحل و طبق مفاد این قانون تجدید انتخاب خواهد شد.

ماده ۵۱ - هر گاه یکی از کارمندان ادارات دولتی از طرف انجمن برای تصدی شهرداری انتخاب شود و خود او راضی باشد اداره متبوع کارمند ممکن است با انتقال او موافقت کند.

ماده ۵۲ - حکم انتصاب شهردار پس از معرفی فرماندار از طرف وزارت کشور صادر خواهد شد. تبصره - در مواقع رسمی و تشریفاتی شهردار و در غیاب او معاون شهرداری نماینده شهر خواهد بود.

ماده ۵۳ - چنانچه یک یا چند نفر از اعضا انجمن شهر به عملیات شهردار اعتراض و یا ایرادی داشته باشند باید مطلب را کتباً بصورت استیضاح به اطلاع رییس انجمن برسانند رییس آن را در جلسه فوق العاده انجمن قرائت و به شهردار ابلاغ خواهد کرد و شهردار موظف است در جلسه عادی یا فوق العاده انجمن برای جواب استیضاح حضور بهم رسانده فاصله طرح استیضاح با تشکیل جلسه عادی یا فوق العاده که از طرف رییس انجمن تعیین خواهد شد نباید از ۱۰ روز تجاوز نماید انجمن پس از طرح استیضاح و جواب شهردار رای موافق یا مخالف خواهد داد. در صورتیکه انجمن به اکثریت تام عده حاضر در جلسه رای مخالف بدهد شهردار از همان تاریخ بلافاصله از شغل خود برکنار و از طرف انجمن فوراً بر طبق مقررات این قانون اقدام به انتخاب شهردار خواهد شد در فاصله بین صدور رای عدم اعتماد و عزل شهردار تا انتخاب شهردار جدید معاون شهرداری و در صورت نبودن معاون کارمند مقدم تحت نظر انجمن عهده دار و مسئول اداره امور شهرداری خواهد بود.

ب - معاون شهرداری

ماده ۵۴ - سازمان اداری شهرداری ها به نسبت بودجه و درآمد و حجم کار شهرداری از طرف شهرداری با اطلاع انجمن شهر تهیه و پس از تصویب وزارت کشور بموقع اجرا گذاشته خواهد شد.

تبصره - شهردار می تواند قسمتی از وظایف و اختیارات خود را با تصویب انجمن شهر و به موجب حکم کتبی به معاون یا سایر مسئولان شهرداری واگذار کند.

آیین‌نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار

۴ دیماه ۱۳۹۷/۹۱ زمان تقریبی مطالعه ۴ دقیقه

آیین‌نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار (تصویب‌نامه شماره ۱۳۰۷۳۰/ت/۵۴۱۵۳ هـ مورخ ۱۳۹۷/۱۰/۴ هیئت وزیران)

وزارت کشور

هیئت وزیران در جلسه ۱۳۹۷/۹/۲۵ به پیشنهاد وزارت کشور و به استناد ماده (۸۲) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی و انتخاب شهرداران -مصوب ۱۳۷۵- و اصلاحات بعدی آن، آیین‌نامه اجرایی شرایط احراز تصدی شهردار را به شرح زیر تصویب کرد:

آیین‌نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار

ماده ۱- شوراهای اسلامی شهرها موظفند ظرف یک ماه پس از رسمیت یافتن، شهردار مورد نظر خود را بر اساس ضوابط و شرایط موضوع این آیین‌نامه، انتخاب و صورتجلسه مصوبه شورا را به همراه مدارک و مستندات مورد نیاز، جهت صدور حکم انتصاب به مرجع صدور حکم ارایه نمایند.

ماده ۲- در صورتی که وزیر کشور یا استاندار، شهردار معرفی شده را واجد شرایط تعیین شده نداند، مراتب را با ذکر دلایل به شورای اسلامی شهر منعکس می‌نماید. شورای اسلامی شهر مکلف است نسبت به انتخاب گزینه جدید یا اصرار بر نظر قبلی خود اقدام نماید. در صورت اصرار شورای اسلامی شهر بر مصوبه قبلی، بر اساس تبصره (۳) بند (۱) ماده (۸۰) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران -مصوب ۱۳۷۵- و اصلاحات بعدی آن، موضوع بلافاصله به هیئت حل اختلاف ذیربط ارجاع می‌شود.

ماده ۳- کسانی را می‌توان به سمت شهردار انتخاب کرد که دارای شرایط زیر باشند:

الف- تابعیت جمهوری اسلامی ایران

ب- حداقل سی سال سن تمام

پ- انجام خدمت وظیفه عمومی (دوره ضرورت) یا داشتن معافیت دائم در زمان صلح برای مردان

ت- اعلام اعتقاد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و قانون اساسی

ث- نداشتن محکومیت کیفری مؤثر

ج- عدم اعتیاد به مواد مخدر و ران‌گردان و دخانیات

چ- حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی مرتبط و سابقه اجرایی به شرح زیر:

۱- سه سال سابقه مدیریت پایه یا پنج سال سابقه کارشناسی در شهرداری‌های شهرهای تا ده هزار نفر جمعیت.

۲- پنج سال سابقه مدیریت پایه برای شهرداری‌های شهرهای با جمعیت ده هزار تا پنجاه هزار نفر.

۳- پنج سال سابقه مدیریت میانی برای شهرداری‌های شهرهای با جمعیت پنجاه هزار تا دویست هزار نفر.

۴- هفت سال سابقه مدیریت میانی برای شهرداری‌های شهرهای با جمعیت دویست هزار تا پانصد هزار نفر.

۵- نه سال سابقه مدیریت میانی برای شهرداری‌های شهرهای با جمعیت پانصد هزار تا یک میلیون نفر.

۶- نه سال سابقه مدیریت ارشد برای شهرداری های شهرهای با جمعیت بیش از یک میلیون نفر.

تبصره ۱- مدارک و رشته های تحصیلی مرتبط توسط وزیر کشور متناسب با درجه شهرداری تعیین می شود.

تبصره ۲- به ازای هر مقطع تحصیلی بالاتر و یا سابقه خدمت بیش از سه سال در سمت مورد نیاز موضوع این ماده در شهرداری، یک سال از مدت زمان مربوط به سابقه اجرایی کاسته می شود.

تبصره ۳- در موارد استثناء انتخاب شهردار از میان افراد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی بدون داشتن سابقه اجرایی صرفاً برای شهرداری های شهرهای زیر ده هزار نفر جمعیت و با تأیید وزیر کشور بلامانع است.

تبصره ۴- منظور از مدیریت پایه، میانی و ارشد در این آیین نامه، سطوح مدیریت های مندرج در مصوبه شماره ۵۷۹۰۹۵ مورخ ۱۳۹۵/۴/۱ شورای عالی اداری می باشد.

تبصره ۵- چگونگی تشخیص سمت های هم سطح در مدیریت های پایه، میانی و ارشد و معادل سازی سابقه مدیریت در بخش خصوصی افرادی که از سوی شوراهای اسلامی شهرها برای تصدی سمت شهردار انتخاب می شوند، بر اساس دستورالعملی است که توسط وزارت کشور با هماهنگی سازمان اداری و استخدامی کشور تهیه و ابلاغ می شود.

تبصره ۶- کلیه کسانی که در زمان تصویب این آیین نامه در سمت شهردار مشغول انجام وظیفه بوده و از نظر تحصیلات و سوابق اجرایی واجد شرایط لازم برای تصدی سمت شهردار در شهر مربوط نباشند تا زمان تصدی در سمت مذکور در آن شهر از شرایط تحصیلات و سوابق اجرایی مندرج در این آیین نامه معاف می باشند.

تبصره ۷- ملاک تشخیص جمعیت هر شهر، آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن می باشد.

ماده ۴- رعایت احکام موضوع لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلس و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری - مصوب ۱۳۳۷- و اصلاحات بعدی آن و قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل - مصوب ۱۳۷۳- و اصلاحات بعدی آن، برای کسانی که به سمت شهردار منصوب می شوند، الزامی است.

تبصره- شهردار نباید هیچگونه بدهی قطعی معوق نسبت به شهرداری که می خواهد تصدی آن را به عهده بگیرد، داشته باشد.

ماده ۵- شهردار باید از تاریخ اشتغال به کار تا زمانی که در این سمت انجام وظیفه می نماید، در داخل محدوده آن شهر سکونت و اقامت داشته باشد. نحوه احراز سکونت شهردار و خانواده وی توسط وزارت کشور ابلاغ می شود.

ماده ۶- در صورتی که شهردار از بین کارگزاران شهرداری ها و مؤسسات و سازمان های تابع و وابسته آنها یا وزارتخانه ها یا مؤسسات و شرکت های دولتی تابع و وابسته به دولت انتخاب شود پس از خاتمه دوره خدمت با رعایت مقررات استخدامی به سازمان محل خدمت اولیه خود برگشت داده می شود و چنانچه از بین کارگزاران انتخاب نشده باشد وزارت کشور و شهرداری ها در قبال او هیچگونه تعهد استخدامی و به کارگیری ندارند.

ماده ۷- نظارت بر حسن اجرای این آیین نامه بر عهده وزارت کشور است.

آیین نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار

آیین نامه اجرایی شرایط احراز تصدی سمت شهردار مصوب ۱۳۷۷/۶/۱۱ هیأت وزیران ماده ۱- کسانی را می توان به سمت شهردار انتخاب نمود که دارای شرایط زیر باشند:

الف - تابعیت جمهوری اسلامی ایران.

ب - حتی المقدور متأهل و دارای حداقل (۲۵) سال سن و (۵) سال سابقه اجرایی در موقع انتخاب شدن.

پ - انجام خدمت وظیفه عمومی (دوره ضرورت) یا داشتن معافیت دائم در زمان صلح.

ت - اعتقاد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و قانون اساسی.

ث - دارا بودن حسن شهرت.

ج - داشتن توانایی جسمی و روحی برای انجام کار

چ - نداشتن محکومیت کیفری که مستلزم محرومیت از حقوق اجتماعی باشد.

ح - دارا بودن تحصیلات و تجربه به شرح زیر:

۱- حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) برای شهرداری‌های درجه (۱ تا ۶). ۲- حداقل تحصیلات کارشناسی (لیسانس) با گرایش‌های مشخص شده توسط وزارت کشور برای شهرداری‌های درجه (۷ تا ۱۰). ۳- برای شهرداری‌های درجه (۱۱ و ۱۲) حداقل تحصیلات کارشناسی ارشد (فوق لیسانس) با گرایش‌های مشخص شده توسط وزارت کشور. تبصره ۱- کسانی که دارای تحصیلات فوق دیپلم و پنج سال سابقه اجرایی - که حداقل (۲) سال آن را در سمت شهردار و یا مدیریت (سرپرستی و بالاتر) در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری‌ها خدمت کرده باشند - یا دارای (۴) سال تجربه در امور مربوط به شهرداری باشند نیز می‌توانند عهده‌دار تصدی شهرداری‌های از ©۱۶۳ درجه (۱ تا ۶) شوند. تبصره ۲- کسانی که دارای تحصیلات فوق دیپلم و پنج سال سابقه اجرایی و حداقل چهارسال سابقه کار و تجربه در سمت شهردار در شهرداری درجه (۱ تا ۶) و یا معاون شهردار در شهرداری درجه (۷) به بالا یا مدیریت (مدیریت میانی به بالا) در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری‌ها باشند نیز می‌توانند تصدی شهرداری‌های درجه (۷) تا (۱۰) را عهده‌دار شوند. تبصره ۳- کسانی که دارای تحصیلات کارشناسی (لیسانس) مندرج در ردیف (۲) بند «ح» ماده (۱) این آیین‌نامه با حداقل پنج سال پیشینه کار در سمت شهردار شهر درجه (۷ تا ۱۰) و بالاتر و یا معاون شهردار شهر درجه (۱۱ و ۱۲) و یا مدیریت میانی به بالا و هم‌تراز آنها در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و شهرداری‌ها باشند نیز می‌توانند برای احراز سمت شهردار در شهرداری‌های درجه (۱۱ و ۱۲) و تهران انتخاب شوند. تبصره ۴- انتخاب مقامات موضوع تبصره (۲) ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و هم‌ترازان آنها و همچنین معاونان استانداران و مدیران کل ستادی حوزه عمرانی وزارت کشور با داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی با رشته‌های مندرج در ردیف (۲) بند «ح» ماده (۱) این آیین‌نامه و حداقل (۲) سال سابقه خدمت در سمت‌های مذکور به سمت شهردار بلامانع است. تبصره ۵- در صورتی که اشخاص موضوع تبصره‌های بالا یکی از دوره‌های

مکاتبه‌ای یا حضوری مدیریت میانی شهرداری، منطبق با دستورالعمل‌های وزارت کشور را با موفقیت گذرانده باشند، دوره مذکور معادل یک سال تجربه در امور شهرداری و چنانچه دوره عالی مدیریت شهرداری و مطابق با دستورالعمل‌های وزارت کشور را گذرانده باشند، دوره مذکور معادل ۱/۵ سال تجربه در امور شهرداری برای آنان محسوب خواهد شد. تبصره ۶- منظور از درجه شهرداری در این آیین‌نامه درجه‌بندی شهرداری‌ها موضوع ©۱۶۴ تبصره (۱) ماده (۱) آیین‌نامه حقوق و مزایای شهرداران (موضوع تصویب‌نامه شماره ۲۵۱/ت ۱۱۱-هـ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱ هیأت وزیران) می‌باشد و در صورت اصلاح درجه شهرداری‌ها در آیین‌نامه اجرایی یادشده مفاد این آیین‌نامه متناسب با آن اصلاح خواهد شد. تبصره ۷- کلیه کسانی که در زمان تصویب این آیین‌نامه در سمت شهردار مشغول انجام وظیفه بوده و از نظر تحصیلات و سوابق تجربی واجد شرایط لازم برای تصدی سمت شهردار در شهر مربوط نمی‌باشند تا زمان تصدی در سمت مذکور در آن شهر از شرایط تحصیلات و سوابق مذکور در این آیین‌نامه معاف می‌باشند و انتخاب آنان برای تصدی سمت شهردار در شهرداری‌های با همان درجه بلامانع است. تبصره ۸- تشخیص همترازی مدیریت و سرپرستی و نیز تجربه مدیریت در بخش خصوصی به عهده وزارت کشور است. ©۱۶۵ تبصره ۹- شهردار باید علاوه بر شرایط فوق به امور مالی و ذی‌حسابی با تشخیص وزارت کشور آشنا باشد و در غیر این صورت باید در دوره توجیهی که توسط وزارت یاد شده تشکیل می‌شود شرکت نماید. تبصره ۱۰- در موارد استثناء، انتخاب شهردار از میان افراد دارای مدرک تحصیلی دیپلم با تأیید وزیر کشور بلامانع است. ماده ۲- کسی که به سمت شهردار انتخاب می‌شود نباید صاحب مؤسساتی باشد که تمام یا بخشی از حوایج عمومی حوزه عمل شهرداری را تأمین می‌نماید و همچنین نباید در زمان تصدی این سمت، رییس یا عضو هیأت مدیره یا مدیرعامل شرکت‌ها و مؤسسات مذکور باشد. شهردار حق ندارد در معاملات و قراردادهایی که یک طرف آن شهرداری یا یکی از مؤسسات تابعه و یا وابسته به آن است به طور مستقیم یا غیرمستقیم ذینفع باشد. تبصره - عضویت شهردار در هیأت مدیره و مجمع عمومی و یا شورای شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسساتی که وابسته و یا تابع شهرداری‌ها و نیز مؤسسات عمومی، اعم از دولتی و غیردولتی که شهرداری در آنها صاحب سهم باشد و یا حضور شهردار در سمت‌های مذکور در این گونه مؤسسات که بنا به تصویب شورای اسلامی شهر ضروری تشخیص داده شود از شمول مفاد این ماده مستثنی

است. ماده ۳ - شهردار باید از تاریخ اشتغال به کار تا زمانی که در این سمت انجام وظیفه می‌نماید در داخل محدوده قانونی شهر ساکن باشد. شهرداری مکلف است برابر دستورالعمل وزارت کشور شرایط مناسب جهت تحقق مفاد این ماده را برای شهردار فراهم سازد. ماده ۴ - شورای اسلامی شهر به محض آن که از فقدان یکی از شرایط مندرج در بندها و تبصره‌های ذیل ماده (۱) و مواد (۲) و (۳) این آیین‌نامه در شهردار منتخب خود مطلع شود، باید در اولین جلسه عادی یا فوق‌العاده که با حضور شهردار تشکیل می‌شود به موضوع رسیدگی و تشخیص خود را اعم از صحت یا سقم مطلب به مرجع صدور حکم انتصاب اعلام نماید، ©۱۶۶ © ماده ۵ - در صورتی که شهردار از بین کارگزاران شهرداری‌ها و مؤسسات و سازمان‌های تابعه و وابسته آنها و یا وزارتخانه‌ها و یا مؤسسات و شرکت‌های دولتی تابع و وابسته به دولت انتخاب شود، پس از خاتمه دوره خدمت با رعایت مقررات استخدامی مربوط، به سازمان محل خدمت اولیه خود برگشت داده می‌شود و چنانچه از بین کارگزاران انتخاب نشده باشد، وزارت کشور و شهرداری‌ها در قبال او هیچگونه تعهد استخدامی ندارند. تبصره ۱ - شهردار خاتمه خدمت یافته، می‌تواند ضمن داشتن شرایط استخدام موضوع ماده (۶) اصلاحی آیین‌نامه استخدامی شهرداری تهران (موضوع تصویب‌نامه شماره ۱۷۵۷۰/ت/۱۵۷ مورخ ۱۳۶۸/۳/۲) در صورت دارا بودن شرایط زیر، ظرف یک سال از تاریخ خاتمه خدمت و یا صدور حکم قطعی برائت درخواست استخدام به شهرداری تسلیم نماید که در این صورت از شروط امتحان و مسابقه موضوع ماده (۷) اصلاحی آیین‌نامه یاد شده معاف ©۱۶۷ © خواهد بود. الف - فاقد هرگونه ارتباط و تعهد استخدامی با مؤسسات مذکور در ماده (۵) این آیین‌نامه باشد. ب - خدمت وی به علت استعفا یا اتمام دوره قانونی خدمت (۴) سال خاتمه یافته باشد. پ - حداقل دو سال متوالی یا چهارسال متناوب دارای سابقه خدمت مورد پذیرش وزارت کشور در سمت شهردار باشد. ت - در صورت تعلیق از خدمت طبق مقررات قانونی دارای حکم قطعی برائت از مراجع صالح قضایی باشد. وزارت کشور می‌تواند پس از تأمین اعتبار در اولین بودجه، اصلاح بودجه یا متمم بودجه، مطابق مدرک تحصیلی وی، تحت عناوین (کارشناس، کمک کارشناس و کاردان) با موافقت سازمان امور اداری و استخدامی کشور نسبت به ایجاد پست سازمانی مناسب برای وی در یکی از شهرداری‌های سراسر کشور اقدام نماید. پس از ترک پست مذکور توسط شاغل به هر عنوان، پست یاد شده حذف می‌شود. تبصره ۲ - اجرای

مفاد تبصره یک در مورد شهرداریانی که مطابق مفاد ماده (۷۳) قانون موضوع این آیین‌نامه از کار برکنار شده‌اند، ظرف مهلت مذکور منوط به تصویب شورای اسلامی شهر است. ماده ۶ - نظارت بر حسن اجرای این آیین‌نامه بر عهده وزارت کشور است.

قانون و انتخاب شهردار بیش از دو دوره متوالی

موانع انتخاب شهردار، بیش از دو دوره متوالی، با توجه به متون قانونی - قانون تشکیلات شوراهای اسلامی - خصوصاً در برهه اخیر، که با انتخابات شهرداری‌ها قرابت یافته، در جامعه حرارتی خاص پیدا کرده است و هر صاحب‌نظری عقیده خود را بیان می‌کند.

نگارنده درصدد است موضوع را از لحاظ حقوقی و فقهی ضمن ورود به بحث حاکمیت قوانین سابق و لاحق (از منظر حقوق) و تشریح بحث متاخرین علم فقه در باب تخصیص، استحصای و عندالزوم تراحم و تعارض (از منظر فقه) به این موضوع بپردازد:

۱- قوانین حاکم بر تشکیلات شوراهای:

الف) اصل صد الی ۱۰۶ قانون اساسی

ب) قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور مصوب ۶۱/۹/۱

پ) قانون اصلاح قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شوراهای مزبور، مصوب ۱۳۶۵/۴/۲۹

ت) قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور (۶۱/۹/۱) و قانون اصلاح قانون تشکیلات شوراهای مزبور (۶۵/۴/۲۹) مصوب ۶۹/۹/۵

ث) قانون الحاق موادی به قانون انتخابات شوراهای اسلامی کشوری مصوب ۷۰/۲/۳

ج) قانون تشکیلات وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشوری و انتخاب شهرداران مصوب ۷۵/۳/۱

۲- موضوع انتخاب و عزل و نصب شهردار در قوانین یادشده به شرح ذیل آمده:

الف) ماده ۱۹ قانون تشکیلات شوراهای مصوب ۶۱ در باب وظایف و اختیارات کلی شورا به صراحت در بند ۱۸ آن از قید «نصب و عزل شهردار» (بدون ذکر مدت، تناوب، توالی موانع یا جواز حضور) نام برده و آن را در زمره تکالیف شوراهای قلمداد نموده است.

ب) در قانون الحاق یک تبصره به ماده ۵۳ قانون سال ۶۱ صرفاً به نیابت وزیر یا سرپرست وزارت کشور تا تعیین و تکلیف و تشکیل شوراهای اسلامی شهر پرداخته و جواز دیگری ندارد.

پ) در قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری (مصوب ۶۱/۹/۱) و قانون تشکیلات شوراهای اسلامی (مصوب ۶۵/۴/۲۹) مصوب ۶۹/۹/۵ - که صرفاً درصدد اصلاح پاره‌ای از مواد سابق برآمده - چنین بیان داشته:

ماده ۴، بند ۱ ماده ۳۵ به شرح ذیل اصلاح و دو بند به عنوان بندهای ۷ و ۸ به آن اضافه می‌گردد:

بند ۷، انتخاب شهردار برای مدت ۴ سال و معرفی به وزیر کشور جهت صدور حکم

تبصره ۱، انتخاب مجدد شهردار به صورت متوالی تنها برای یک دوره در آن شهر بلامانع خواهد بود.

ت) قانون تشکیلات وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور مصوب ۷۵

در ماده ۷۱ قانون موصوف وظایف شورای اسلامی شهر بیان شده:

در بند ۱ ماده مذکور «انتخاب شهردار برای مدت چهار سال» به عنوان یکی از وظایف شورای اسلامی شهر بیان شده است. دقیقاً نقطه تنازع صاحب نظران همین بند قانونی است و دچار اختلافات سطح جامعه گردیده‌اند چه آنکه عده‌ای معتقدند.

- قانون مصوب ۶۹ که انتخاب شهردار برای مدت چهار سال به عهده شورای اسلامی شهر بوده و برابر تبصره همان ماده و انتخاب مجدد شهردار را تنها برای یک دوره متوالی بلامانع دانسته،

وسیله قانون مصوب ۷۵ نسخ نگردیده و کماکان قانون حاکم است و شهردار هر شهر بعد از دو دوره متوالی توان انتخاب شدن ندارد اما عده دیگری در مقابل معتقدند:

قانون سال ۷۵ که انتخاب شهردار برای مدت ۴ سال - بدون ذکر توالی یا منع انتخاب مجدد را تجویز نموده در مقام بیان و اعلام تدوین و قانون سال ۶۹ را نسخ نموده است و سکوت قانونگذار را نوعی عدم تصریح به مانع ذکر شده می‌دانند و تجویز انتخاب شهردار را حتی به صورت چند دوره ولو توالی از قانون پیش گفته تحصیل می‌نمایند.

جهت رفع مشکل و تنازع هر دو عقیده باید از روش ذیل پیروی تا حکم قضیه را تحصیل نمود.

الف) آیا قوانین سابق خصوصاً قانون مصوب ۶۹ نسخ گردیده یا خیر؟

ب) آیا به لحاظ فقهی و بنا بر اجماع اصولیون سکوت قانونگذار را می‌توان حمل بر تدبیر گروه دوم تلقی نمود یا در موارد شک و یقین می‌توان به قاعده استصحاب استناد و با توسل بر فروع «شک در مقتضی» و «شک در رافع» به حل موضوع توسل جست؟

الف) آیا قوانین سابق خصوصاً قانون مصوب ۶۹ نسخ گردیده‌اند یا خیر؟

۱- مستحضرید اولین قانون تشکیلات شوراهای در سال ۶۱ تدوین گردیده، برابر ماده ۵۳ آن کلیه قوانین مغایر آن لغو و بلااثر گردید.

۲- قانون مصوب ۶۵/۴/۲۹ و ۶۹/۹/۵ نیز در مقام اصلاح قانون سابق برآمده و طبیعی است که قانونگذار در اینگونه موارد در صدد تصویب قانون جدید با تاسیس جدید برنیامده تا مغایرتی به وجود آید و در مقام رفع مغایرت بند یا ماده‌ای اضافه و تعارض یا تراحم حکم را برطرف کند.

۳- در ماده ۹۲ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی شهر «کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو گردیده است.»

بنابراین به تصریح هیچکدام از قوانین لاحق، قوانین سابق نسخ صریح نگردیده‌اند هیچ قاعده‌ای که مبین نسخ ضمنی قاعده مزبور نیز باشد به دست نیامده بنابراین در نسخ آن دلیلی موجود

نیست و با توجه به قاعده رایج بین اصولیون مبنی بر «اصل بر عدم نسخ است» جوابی بر نسخ قانون ۶۹ وجود ندارد.

دلیل بقای قانون سال ۶۹:

اما آنچه به عنوان دلیل بقای سال ۶۹ می‌توان اشاره داشت به شرح ذیل معروض می‌گردد:

عناصر تقسیمات کشوری عبارتند از روستا، دهستان، شهر، بخش، شهرستان و استان. در ارتباط با این عناصر، قانون تشکیلات شوراهای اسلامی مصوب ۶۹ و اصلاحیه‌های بعدی آن شوراهای اسلامی ده، بخش، محل، شهر، شهرستان، استان و شورای عالی استان‌ها و وظایف آنها را در مجموعه فوق پیش‌بینی نموده است. علاوه بر آن، قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران مصوب ۷۵ تشکیل شوراهای اسلامی روستا، بخش، شهر و شهرک را مقرر داشته است. (ماده ۱ قانون سال ۷۵)

ماده ۹۲ قانون اخیر مقرر می‌دارد: کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو می‌گردد، اما چون این قانون (۷۵/۳/۱) قلمرو جغرافیایی محدودتری را نسبت به قانون سال ۶۹ و اصلاحیه‌های بعدی آن شامل می‌شود بدین معنا که از مجموع هفت شورای پیش‌بینی شده فقط متعرض چهار مورد آن شده به نظر می‌رسد که مقررات قبلی را نسخ نکرده باشد، از طرف دیگر، قانون اخیرالتصویب در ماده ۵۳ خود پاره‌ای از مواد قبلی را مورد استناد قرار داده است، بنابراین می‌توان استنباط نمود که این قانون با محدوده مشخص خود نمی‌تواند ناسخ قانون سابق باشد.

نکته دیگر بقای قانون سابق اینکه مقررات قانون جدید و شوراهای پیش‌بینی شده در آن، با سیاق تشکیلاتی قانون سابق که مناسب با قانون تقسیمات کشوری و همساز با اصل صد قانون اساسی تدوین شده، هماهنگی لازم را ندارد که خود می‌تواند نقطه ضعف قانون بوده به همین روی با مبنا قراردادن قانون اساسی و قانون مصوب ۶۱ اصلاحیه‌های بعدی و با در نظر گرفتن قانون ۷۵ شورای اسلامی را مورد بررسی و تدقیق قرار داد. بنا بر قانون سال ۶۱ و اصلاحیه‌های بعدی در کنار قانون سال ۷۵ دایر و قانون حاکم تلقی می‌گردد.

۲- اما به لحاظ فقهی باید به اصول عملیه (اصل استصحاب) و حجیت مفهوم استناد و موضوع را حل کرد. اصل استصحاب = استصحاب جایی است که شک ما بدوی نیست و سابقه آن روشن است. به عبارتی استصحاب یعنی فرض بقای امری که در گذشته یقین به آن داشتیم و الان وضعیت آن مشکوک است.

بنابراین ارکان استصحاب شامل:

۱- یقین سابق (قانون سال ۶۹)

۲- شک لاحق (قانون سال ۷۵)

۳- تعدد زمان متیقن و مشکوک (زمان تعیین قانون مصوب ۶۹ و زمان مشکوک قانون سال ۷۵ می‌باشند) حال باید دید در فرض وجود ارکان فوق می‌توان فرض بقاء را به حالت مشکوک تعمیم داد و آن را حجت دانست یا اساسا باید دید اصل استصحاب حجت است و می‌توان با این اصل عملی فقهی حکم قضیه‌ای را کشف و به آن عمل نمود و موضوع قانون سال ۶۹ را به قانون ۷۵ تعمیم داد؟

در مورد حجیت استصحاب اختلاف است، قدیمی‌ها به عدم حجیت استصحاب - مطلقا - حکم داده‌اند اما علمای متأخر یا متأخرین (از علامه شیخ انصاری به بعد) حکم به حجیت استصحاب داده‌اند صرف نظر از مبحث استصحاب در شک در مقتضی یا شک در رافع می‌توان با این اصل علیه (اصولیون) حکم به استصحاب نمود و تبصره قانونی سال ۶۹ را به قانون سال ۷۵ نیز تعمیم و به عدم جواز قانونی انتخاب شهردار بیش از دو دوره متوالی حکم داد. ضمن آنکه نمی‌توان در تعارض اصل استصحاب با اصول برائت، تأخیر، احتیاط، قرعه، استصحاب را مقهور دانست و غیرمقدم تلقی و بر اصول مذکور عمل کرد به عبارت دیگر و با توجه به اصل استصحاب، یقین سابق و شک لاحق می‌توان اینگونه استناد کرد که شهردار برای دو دوره متوالی نمی‌تواند سکندار شهر باشد.

اما به موضوع دیگری که اساسا اصولیون به آن استناد می‌نمایند نیز می‌توان متوسل گشت و حکم قضیه را استحصال نمود، آنجا که بحث مفهوم موافق و مخالف حکم قضیه جاری و ساری می‌شود موضوع حجیت مفهوم و معنا پیدا می‌کند اینجاست که بحث مفهوم مخالف و حجیت مفاهیم به حل قضیه کمک می‌کند و حکم قضیه را استخراج و شک را به یقین می‌رساند اگر چه در این مقال نمی‌توان به این موضوع پرداخت و بحث تفصیلی نمود (چون از حوصله خواننده خارج است) اما به لحاظ اصل کلی می‌توان به بحث «مفهوم حصر» (یعنی منحصر کردن حکم به امری یعنی حکم فقط منحصر به آن امر است این معلوم است که برای غیر آن امر نیست) در آن قسمت که در قانون سال ۷۵ صرفا جواز شهرداری برای چهارسال تعیین گردیده - و لاغیر - و این مفهوم بین اصولیون حجت است و «مفهوم عدد» به این معنا که هر گاه حکمی محدود به یک عددی بود آیا می‌شود گفت برای غیر آن عدد نیست و آیا عدد مفهوم دارد یا نه و اساسا مفهوم عدد حجت است یا خیر؟ نیز حکم قضیه را خارج نمود که اکثر علمای متأخر (از مرحوم شیخ انصاری به بعد) اعلام داشته عدد مفهوم ندارد و مفهوم عدد حجت نیست (موضوع ذکر عدد چهارسال - و نه بیشتر برای شهرداری یادشده در قانون ۷۵) نه تنها قانون سال ۶۹ را نمی‌توان منسوخ دانست بلکه با مفهوم حصر و عدد جوازی برای شهرداری بیش از چهارسال نمی‌توان خارج کرد لذا با این اوصاف و با توجه به عدم نسخ قانون سال ۶۹ و قواعد فقهی یادشده جوازی بر بقاء و انتخاب شهردار از مجموعه قوانین یادشده استحصال نمی‌گردد.

وظایف شهرداری

شهرداری، سازمان محلی است که بر طبق اصل عدم تمرکز اداری و به منظور اداره امور محلی از قبیل عمران و آبادی، بهداشت شهر و رفاه ساکنان آن شهر، تأسیس می‌شود. شهرداری نوعی سیستم اداره شهر است که از دو واحد بنام شورای شهر و اداره شهرداری تشکیل شده است.

نقاطی که شهرداری در آنجا تشکیل می‌شود: طبق آئین‌نامه مورخ ۶۳/۸/۱۵ قانون تقسیمات کشوری، در نقاطی که شهر شناخته شده‌اند، شهرداری تأسیس می‌شود. طبق ماده ۱ قانون شهرداری‌ها، در هر محل که جمعیت آن حداقل به پنج هزار نفر برسد، باید شهرداری تشکیل شود. با وجود این قانون به وزارت کشور اجازه داده است در نقاطی که دارای حدنصاب نیستند ولی، دارای شرایط زیر هستند استثناء شهرداری تأسیس نماید:

در هر نقطه که از نظر موقعیت و اهمیت تشکیل شهرداری ضرورت داشته باشد؛

در بعضی از نقاط که فقط در بعضی از فصول شهرداری لازم باشد مثل نقاط ییلاقی؛

برای چند محل که به هم نزدیک‌تر و در مجموع برای تشکیل یک شهرداری مناسبند.

در هر حال، تشکیل شهرداری منوط به تشخیص و تصمیم وزارت کشور است.

محدوده شهر:

در نقاطی که طبق قانون شهرداری تأسیس می‌شود، شهرداری موظف است وظایف خود را در محدوده‌ای که به تصویب وزارت کشور رسیده است انجام دهد و خارج از محدوده هیچ تکلیفی ندارد؛ برای مثال شهرداری موظف به تهیه و توزیع آب و فاضلاب و سایر خدمات شهری در خارج از محدوده شهری نخواهد بود. (ماده ۵۶ قانون شهرداری)

چون حوزه محلی عملکرد شهرداری از لحاظ صلاحیت محلی مأموران آن، حائز اهمیت است، مطابق ماده ۲ قانون، شهرداری‌ها مکلفند حدود حوزه خود را تعیین و نقشه دقیق آنرا ترسیم نمایند و به تصویب شورای شهر و وزارت کشور برسانند. طبق تبصره ۱ قانون تصمیمات کشوری، محدوده شهر، به پیشنهاد شورای شهر و تصویب وزارت کشور و مسکن و شهرسازی تعیین می‌گردد.

سازمان شهرداری:

سازمان اداری شهرداری به درآمد و امکانات مالی آن بستگی دارد. علاوه بر سازمان شهرداری، سازمان مؤسسات وابسته به شهرداری نیز باید به تصویب شورای شهر و وزارت کشور برسد.

شهردار:

اجرای تصمیمات شورای شهر به عهده اداره شهرداری است که در راس آن شهردار قرار دارد. شهردار، عامل و مجری تصمیمات شورای شهر است و به وسیله شورای شهر انتخاب و در صورت تشکیل نشدن شوری، توسط وزیر کشور انتخاب می‌شود.

انتخاب شهردار به مدت ۴ سال و معرفی او به وزیر کشور و همچنین عزل شهردار از اختیارات شورای شهر می‌باشد. شهردار نباید صاحب مؤسساتی باشد که تمام یا بخشی از نیازهای عمومی حوزه عمل شهرداری را تأمین می‌کند و همچنین شهردار در زمان تصدی شهرداری، نباید عضو هیأت مدیره یا مدیر عامل مؤسسات مذکور باشد.

وظایف شهرداری ها

ایجاد خیابان ها، کوچه ها و میادین، پارک ها و باغ های عمومی، مجاری آب، معابر و پیشنهاد اصلاح نقشه شهر و ...

تنظیف و نگه داری و تسطیح معابر و اماکن عمومی مردم و مجاری آب های سطحی و فاضلاب های سطحی

همکاری در امر مراقبت امور بهداشتی و کنترل بازار با ارگان های ذیربط

جلوگیری از گدایی و وادار داشتن گدایان به کار

حفظ اموال منقول و غیر منقول شهر

ایجاد تاسیسات غسالخانه و کشتارگاه های بهداشتی

تنظیم بیلان و دخل و خرج شهرداری

انجام معاملات طبق قوانین جاری شهرداری

نظارت بر اوزان مقایسه در سطح شهر

تهیه آمار مربوط به امور جمعیتی شهری و موالید و متوفیات جهت استفاده برنامه های شهری

جلوگیری از بیماری های مشترک اپیدمی حیوانات و انسان با همکاری موسسات بهداشت و درمان مانند هاری در امر دفع و معالجه

مقررات صنفی صدور جواز کسب

صدور پروانه ساختمانی و جلوگیری از تاسیسات غیر مجاز

رفع مزاحمت های ساختمانی و جلوگیری از سد معبر

وصول عوارض طبق مقررات مصوب

وضع مقررات خاص برای نام گذاری های اماکن شهری

آسفالت خیابان ها و پیاده روها

جلوگیری از وسایل آلوده کننده و دودزا به همراه دیگر ارگان ها

سایر وظایف برای مقررات که از مراجع ذیصلاح به تصویب می رسد.

قوانین و مقررات

ماده ۵۵

۱- ایجاد خیابانها و کوچه ها و میدان ها و باغ های عمومی و مجاری آب و توسعه معابر در حدود قوانین موضوع.

۲-تنظیف و نگهداری و تسطیح معابر و انهار عمومی و مجاری آبها و فاضل آب و تنقیه قنوات مربوط به شهر و تأمین آب و روشنائی به وسایل ممکنه.

تبصره ۱- سد معابر عمومی و اشغال پیاده روها و استفاده غیرمجاز آنها و میدان ها و پارک ها و باغ های عمومی برای کسب و یا سکنی و یا هر عنوان دیگر ممنوع است و شهرداری مکلف است از آن جلوگیری و در رفع موانع موجود و آزاد نمودن معابر و اماکن مذکور فوق به وسیله مأمورین خود رأساً اقدام کند در مورد دکه های منصوب قبل از تصویب این قانون شهرداری مکلف است نسبت به برداشتن آنها اقدام و چنانچه صاحبان این قبیل دکه ها ادعای خسارتی داشته باشند با نظر کمیسیون مقرر در ماده ۷۷ نسبت به جبران خسارات آنها اقدام کند ولی کسانی که بعد از تصویب این قانون اقدام به نصب دکه هایی در معابر عمومی کنند شهرداری موظف است رأساً و بوسیله مأمورین خود در برداشتن این قبیل دکه ها و رفع سد معبر اقدام کند اشخاص مزبور حق ادعای هیچگونه خسارتی نخواهند داشت.

تبصره ۲- احداث تأسیسات و تولید و توزیع برق و تعیین نرخ آن در شهرها تا موقعی که وزارت آب و برق نیروی آن را تأمین نکرده است با موافقت قبلی وزارت آب و برق به عهده شهرداری است.

تبصره ۳- مؤسسات خیریه که تأمین آب شهرها را قبل از تصویب این قانون به عهده داشته اند و عملیات آنها مورد تأیید شهرداری محل و وزارت کشور باشد می توانند کماکان بکار خود ادامه دهند.

تهیه آب مشروب شهرها و تأمین وسایل توزیع و وضع مقررات مربوط به آن و همچنین تعیین نرخ آب در شهرها به استثنای مواردی که سازمانهای تابعه وزارت آب و برق عهده دار آن

هستند با تصویب انجمن شهر به عهده شهرداری خواهد بود این قبیل شهرداری ها می توانند با تصویب انجمن شهر و تأیید وزارت کشور تهیه آب مشروب و توزیع آن را به مؤسساتی که طبق اصول بهداشتی عمل نمایند واگذار کند.

تبصره ۴- شهرداری مکلف است محلهای مخصوصی برای تخلیه زباله و نخاله و فضولات ساختمانی و مواد رسوبی فاضلاب ها و نظایر آنها تعیین و ضمن انتشار آگهی به اطلاع عموم برساند. محلهای تخلیه زباله باید خارج از محدوده شهر تعیین شود و محل تأسیس کارخانجات تبدیل زباله به کود به تشخیص شهرداری خواهد بود. رانندگان وسیله نقلیه اعم از کندرو و یا موتوری مکلفند آنها را فقط در محلهای تعیین شده از طرف شهرداری خالی نمایند، مجازات متخلفین طبق ماده ۲۷۶ قانون کیفر عمومی تعیین می شود. در صورت تخلف مراتب هر بار در گواهینامه رانندگی متخلف قید و اگر ظرف یکسال سه بار مرتکب همان تخلف شود بار سوم به حداکثر مجازات خلافی محکوم و گواهینامه او برای یکسال ضبط می شود و در همان مدت از رانندگی ممنوع خواهد بود. به تخلفات مزبور در دادگاه بخش رسیدگی خواهد شد. متخلفین از مقررات تبصره ۴ به پرداخت ۵۰۰ تا ۵۰۰۰ ریال جزای نقدی محکوم می شوند.

۳- مراقبت و اهتمام کامل در نصب برگه قیمت بر روی اجناس و اجرای تصمیمات انجمن نسبت به ارزانی و فراوانی خواربار و مواد مورد احتیاج عمومی و جلوگیری از فروش اجناس فاسد و معدوم نمودن آنها.

۴- مراقبت در امور اداری در آبله کوبی و تلقیح واکسن و غیره برای جلوگیری از امراض ساریه.

۵- جلوگیری از گدائی و وا داشتن گدایان بکار و توسعه آموزش عمومی و غیره.

۶- اجرای تبصره ۱ ماده ۸ قانون تعلیمات اجباری و تأسیس مؤسسات فرهنگی و بهداشتی و تعاونی مانند بنگاه حمایت مادران و نوان خانه و پرورشگاه و درمانگاه و بیمارستان و شیرخوارگاه و تیمارستان و کتابخانه و کلاسهای مبارزه با بیسوادی و کودکان و باغ کودکان و امثال آن در حدود اعتبارات مصوب و همچنین کمک به این قبیل مؤسسات و مساعدت مالی به انجمن تربیت بدنی و پیشاهنگی و کمک به انجمن های خانه و مدرسه و اردوی کار شهرداری در این قبیل موارد و همچنین در مورد موزه ها و خانه های فرهنگی و زندان با

تصویب انجمن شهر از اراضی و ابنیه متعلق به خود با حفظ مالکیت به رایگان و یا با شرایط معین به منظور ساختمان و استفاده به اختیار مؤسسات مربوط خواهد گذاشت.

تبصره ۱- ماده ۵ قانون نظارت در مصرف سهمیه فرهنگ از درآمد شهرداری ها مصوب ۲۸/۳/۳۴ به قوت خود باقی است.

تبصره ۲- تبصره ماده ۵۹ قانون بودجه سال ۱۳۳۹ کل کشور به قوت خود باقی است.

۷- حفظ و اداره کردن دارایی منقول و غیرمنقول شهر و اقامه دعوی بر اشخاص و دفاع از دعاوی اشخاص علیه شهرداری.

۸- برآورد و تنظیم بودجه و متمم بودجه و اصلاح بودجه و تفریغ بودجه شهرداری و تنظیم پیشنهاد برنامه ساختمانی و اجرای آن پس از تصویب انجمن شهر، یک نسخه از بودجه مصوب و برنامه ساختمانی به وسیله فرماندار یا بخشدار به وزارت کشور ارسال می شود.

۹- انجام معاملات شهرداری اعم از خرید و فروش اموال منقول و غیرمنقول و مقاطعه و اجاره و استجاره پس از تصویب انجمن شهر با رعایت صلاح و صرفه و مقررات آئین نامه مالی شهرداری ها پیش بینی شده در این قانون.

۱۰- اهداء و قبول اعانات و هدایا بنام شهر با تصویب انجمن شهر.

اعانات پرداختی به شهرداری یا مؤسسات خیریه از طرف وزارت دارایی جزء هزینه قابل قبول اعانه دهندگان پذیرفته می شود و اعانه دهنده نسبت به مبلغ اعانه ای که داده است از مالیات بر درآمد معاف می باشد.

۱۱- نظارت و مراقبت در صحت اوزان و مقیاس ها.

۱۲- تهیه ی آمار مربوط به امور شهر و موالید و متوفیات.

۱۳- ایجاد غسالخانه و گورستان و تهیه ی وسایل حمل اموات و مراقبت در انتظام امور آنها.

۱۴- اتخاذ تدابیر مؤثر و اقدام لازم برای حفظ شهر از خطر سیل و حریق و همچنین رفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر عمومی و کوچه‌ها و مساکن عمومی و دالان‌های عمومی و خصوصی و پر کردن و پوشاندن چاه‌ها و چاله‌های واقع در معابر و جلوگیری از گذاشتن هر نوع اشیاء در بالکنها و ایوان‌های مشرف و مجاور به معابر عمومی که افتادن آنها موجب خطر برای عابرین است و جلوگیری از ناودان‌ها و دودکش‌های ساختمان‌ها که باعث زحمت و خسارت ساکنین شهرها باشد.

تبصره در کلیه موارد مربوط به رفع خطر از بناها و غیره و رفع مزاحمت‌های مندرج در ماده فوق شهرداری پس از کسب نظر مأمور فنی خود به مالکین یا صاحبان اماکن یا صاحبان ادوات منصوب ابلاغ مهلت دار متناسبی صادر می‌نماید و اگر دستور شهرداری در مهلت معین بموقع اجرا گذاشته نشود، شهرداری رأساً با مراقبت مأمورین خود اقدام به رفع خطر یا مزاحمت خواهد نمود و هزینه مصروف را به اضافه صدی پانزده خسارت از طرف دریافت خواهد کرد.

مقررات فوق شامل کلیه اماکن عمومی مانند سینماها و گرمابه‌ها، مهمانخانه‌ها، دکاکین، قهوه‌خانه‌ها، رستورانها، پاساژها و امثال آن که محل رفت و آمد و مراجعه عمومی است نیز می‌باشد.

۱۵- جلوگیری از شیوع امراض ساریه انسانی و حیوانی و اعلام اینگونه بیماریها به وزارت بهداشتی و دامپزشکی و شهرداریهای مجاور هنگام بروز آنها و دور نگاهداشتن بیماران مبتلا به امراض ساریه و معالجه و دفع حیواناتی که مبتلا به امراض ساریه بوده و یا در شهر بلاصاحب و مضر هستند.

۱۶- تهیه مقررات صنفی و پیشنهاد آن به انجمن شهر و مراقبت در امور صحتی اصناف و پیشه‌وران.

۱۷- پیشنهاد اصلاح نقشه شهر در صورت لزوم و تعیین قیمت عادلانه اراضی و ابنیه متعلق به اشخاص که مورد احتیاج شهر باشد بر طبق قانون توسعه معابر و تأمین محل پرداخت آن و ایجاد و توسعه معابر و خیابانها و میدانها و باغهای عمومی و تهیه اراضی مورد احتیاج برای

لوله کشی و فاضلاب اعم از داخل یا خارج شهر و همچنین تهیه اراضی لازم برای ساختمان مخزن و نصب دستگاه تصفیه و آبگیری و متعلقات آنها بر طبق قانون توسعه معابر.

۱۸- تهیه و تعیین میدانهای عمومی برای خرید و فروش ارزاق و توقف وسائط نقلیه و غیره.

۱۹- تهیه و تدوین آئین نامه برای فراوانی و مرغوبیت و حسن اداره فروش گوشت و نان شهر و اجرای آن پس از تصویب انجمن شهر.

۲۰- جلوگیری از ایجاد و تأسیس کلیه اماکن که بنحوی از انحاء موجب بروز مزاحمت برای ساکنین یا مخالف اصول بهداشت در شهرهاست. شهرداری مکلف است از تأسیس کارخانه ها، کارگاه ها، گاراژهای عمومی و تعمیرگاه ها و دکان ها و همچنین مراکزی که مواد محترقه می سازند و اصطبل چهارپایان و مراکز دامداری و بطور کلی تمام مشاغل و کسب هایی که ایجاد مزاحمت و سروصدا کند یا تولید دود یا عفونت و یا تجمع حشرات و جانوران نماید جلوگیری کند و در تخریب کوره های آجر و گچ و آهک پزی و خزینه گرمابه های عمومی که مخالف بهداشت است اقدام نماید و با نظارت و مراقبت در وضع دودکش های اماکن و کارخانه ها و وسائط نقلیه که کار کردن آنها دود ایجاد می کند از آلوده شدن هوای شهر جلوگیری نماید و هر گاه تأسیسات مذکور فوق قبل از تصویب این قانون بوجود آمده باشد آنها را تعطیل کند و اگر لازم شود آنها را به خارج از شهر انتقال دهد.

تبصره - شهرداری در مورد تعطیل و تخریب و انتقال به خارج از شهر مکلف است مراتب را ضمن دادن مهلت مناسبی به صاحبان آنها ابلاغ نماید و اگر صاحب ملک بنظر شهرداری معترض باشد باید ظرف ده روز اعتراض خود را به کمیسیون مرکب از سه نفر که از طرف انجمن شهر انتخاب خواهند شد تسلیم کند، رأی کمیسیون قطعی و لازم الاجرا است.

هر گاه رأی کمیسیون مبنی بر تأیید نظر شهرداری باشد و یا صاحب ملک در موقع اعتراض نکرده و یا در مهلت مقرر شخصاً اقدام نکند شهرداری بوسیله مأمورین خود رأساً اقدام خواهد نمود.

۲۱- احداث بناها و ساختمانهای موردنیاز محل از قبیل رختشوی خانه و مستراح و حمام عمومی و کشتارگاه و میدانها و باغ کودکان و ورزشگاه مطابق اصول صحتی و فنی و اتخاذ تدابیر لازم برای ساختمان خانه های ارزان قیمت برای اشخاص بی بضاعت ساکن شهر.

۲۲- تشریک مساعی یا فرهنگ در حفظ ابنیه و آثار باستانی شهر و ساختمانهای عمومی و مساجد و غیره.

۲۳- اهتمام در مراعات شرایط بهداشت در کارخانه ها و مراقبت در پاکیزگی گرمابه ها و نگاهداری اطفال بی بضاعت و سرراهی.

۲۴- صدور پروانه برای کلیه ساختمان هایی که در شهر می شود.

تبصره- شهرداری در شهرهایی که نقشه جامع شهر تهیه شده مکلف است طبق ضوابط نقشه مذکور در پروانه های ساختمانی نوع استفاده از ساختمان را قید کند. در صورتی که بر خلاف مندرجات پروانه ساختمانی در منطقه غیرتجاری محل کسب یا پیشه و یا تجارت دایر شود شهرداری مورد را در کمیسیون مقرر در تبصره یک ماده ۱۰۰ این قانون مطرح می نمایند و کمیسیون در صورت احراز تخلف مالک یا مستأجر با تعیین مهلت مناسب که نباید از دو ماه تجاوز نماید در مورد تعطیل محل کسب یا پیشه و یا تجارب ظرف مدت یک ماه اتخاذ تصمیم می کند.

این تصمیم بوسیله مأمورین شهرداری اجرا می شود و کسی که عالماً از محل مزبور پس از تعطیل برای کسب و پیشه و یا تجارت استفاده کند به حبس جنحه ای از شش ماه تا دو سال و جزای نقدی از پنج هزار و یک ریال تا ده هزار ریال محکوم خواهد شد و محل کسب نیز مجدداً تعطیل می شود.

دایر کردن دفتر وکالت و مطب و دفتر اسناد رسمی و ازدواج و طلاق و دفتر روزنامه و مجله و دفتر مهندسی بوسیله مالک از نظر این قانون استفاده تجاری محسوب نمی شود.

۲۵- ساختن خیابانها و آسفالت کردن سواره روها و پیاده روهای معابر و کوچه های عمومی و انهار و جدول های طرفین از سنگ، آسفالت و امثال آن به هزینه شهرداری هر محل.

۲۶- پیشنهاد برقراری یا الغاء عوارض شهر و همچنین تغییر نوع و میزان عوارض اعم از کالاهای وارداتی و صادراتی کشور و محصولات داخلی و غیره و ارسال یک نسخه از تصویب نامه برای اطلاع وزارت کشور.

تبصره ۱- بمنظور تشویق صادرات کشور نسبت به کالاهای صادراتی بیشتر از یک درصد قیمت کالا نباید وضع عوارض شود.

تبصره ۲- کالاهای عبوری از شهرها که برای مقصد معین حمل می شود از پرداخت هرگونه عوارض به شهرداری های عرض راه معاف می باشند.

تبصره ۳- ماده اول قانون مصوبه بهمن ماه ۳۳ راجع به تشویق صادرات و تولید از تاریخ تصویب این قانون طبق تبصره ۱ این بند تصحیح می شود.

تبصره ۴- آئین نامه های گریز از پرداخت عوارض شهرداری و استنکاف از آن با موافقت وزارتین کشور و دادگستری تنظیم و پس از تصویب هیئت وزیران بموقع اجرا گذاشته می شود.

۲۷- وضع مقررات خاصی برای نامگذاری معابر و نصب لوحه نام آنها و شماره گذاری اماکن و نصب تابلوی الصاق اعلانات و برداشتن و محو کردن آگهی ها از محل های غیرمجاز و هرگونه اقداماتی که در حفظ نظافت و زیبائی شهر مؤثر باشند.

۲۸- صدور پروانه کسب برای اصناف و پیشه وران کلیه اصناف و پیشه وران مکلفند برای محل کسب خود از شهرداری محل پروانه کسب دریافت دارند.

تبصره - شهرداری می تواند نسبت به تعطیل محل کسب فاقد پروانه رأساً و بوسیله مأمورین خود اقدام نماید.

ماده ۵۶

شهرداری خارج از حدود مصوب شهر حق تعهد تهیه و توزیع آب و برق و سایر تأسیسات شهرداری را ندارد

ماده ۵۷

اجرای مقررات شهرداری که جنبه عمومی دارد و به تصویب انجمن رسیده پس از اعلام برای کلیه ساکنین شهر لازم‌الرعايه است و اگر تصمیمی در حدود قوانین و وظایف مربوط به انجمن شهر راجع به شخص یا اشخاص یا مؤسسات معینی اتخاذ شده باشد پس از ابلاغ در صورتیکه آنها به تصمیم متخذه تسلیم نباشند می‌توانند ابتدا به انجمن شهر و در ثانی به انجمن ولایتی و در صورت نبودن انجمن ولایتی به وزارت کشور شکایت نمایند و نظر انجمن ولایتی یا وزارت کشور ابلاغ می‌شود و چنانچه قبل از انجام تشریفات فوق اقدامی از طرف شهرداری شده باشد و پس از رسیدگی محقق شود که ضرورت نداشته و متضمن خسارتی باشد شهرداری باید خسارت ناشی از آن اقدام را جبران کند. چنانچه تصمیم وزارت کشور به ضرر معترض یا معترضین اتخاذ شود و متضرر می‌تواند به دادگاه‌های عمومی مراجعه نماید.

ماده ۸۵

شهرداری می‌تواند برای تخریب یا اصلاح سقف بازارها و دالان‌های عمومی و خصوصی و ساختمان‌هایی که محل صحت عمومی تشخیص می‌دهد پس از موافقت انجمن شهر و جلب نظر اداره بهداشتی هر محل بر وفق تبصره دوم از ماده یازدهم قانون توسعه معابر اقدام کند

ماده ۹۶

تبصره ۶: اراضی کوچه‌های عمومی و میدان‌ها و پیاده‌روها و خیابان‌ها و بطور کلی معابر و بستر رودخانه‌ها و نهرها و مجاری فاضلاب شهرها و باغ‌های عمومی و گورستان‌های عمومی و درخت‌های معابر عمومی واقع در محدوده شهر که مورد استفاده عموم است ملک عمومی محسوب و در مالکیت شهرداری است. ایجاد تأسیسات آبیاری از طرف وزارت آب و برق در

بستر رودخانه ها واقع در محدوده شهرها بلامانع است. شهرداری ها نیز مکلفند برای اجرای هرگونه عملیات عمرانی در بستر رودخانه ها قبلاً نظر وزارت آب و برق را جلب نمایند.

ماده ۱۰۰

مالکین اراضی و املاک واقع در محدوده شهر یا حریم آن باید قبل از هر اقدام عمرانی یا تفکیک اراضی و شروع ساختمان از شهرداری پروانه اخذ نمایند. شهرداری می تواند از عملیات ساختمانی ساختمانهای بدون پروانه یا مخالف مفاد پروانه بوسیله مأمورین خود اعم از آنکه ساختمان در زمین محصور یا غیر محصور واقع باشد جلوگیری کند.

تبصره ۱- در موارد مذکور فوق که از لحاظ اصول شهرسازی یا فنی یا بهداشتی قلع تأسیسات و بناهای خلاف مشخصات مندرج در پروانه ضرورت داشته باشد یا بدون پروانه شهرداری ساختمان احداث یا شروع به احداث شده باشد به تقاضای شهرداری موضوع در کمیسیونهای مرکب از نماینده وزارت کشور به انتخاب وزیر کشور و یکی از اعضای انجمن شهر، به انتخاب انجمن مطرح می شود. کمیسیون پس از وصول پرونده به ذینفع اعلام می کند که ظرف ده روز توضیحات خود را کتباً ارسال دارد پس از انقضاء مدت مذکور کمیسیون مکلف است موضوع را با حضور نماینده شهرداری که بدون حق رأی برای ادای توضیح شرکت می کند ظرف مدت یکماه تصمیم مقتضی بر حسب مورد اتخاذ کند در مواردی که شهرداری از ادامه ساختمان بدون پروانه یا مخالف مفاد پروانه جلوگیری می کند مکلف است حداکثر ظرف یک هفته از تاریخ جلوگیری موضوع را در کمیسیون مذکور مطرح کند در غیر این صورت کمیسیون به تقاضای ذینفع به موضوع رسیدگی خواهد کرد.

در صورتی که تصمیم کمیسیون بر قلع تمام یا قسمتی از بنا باشد مهلت مناسبی که نباید از دو ماه، تجاوز کند تعیین می کند. شهرداری مکلف است تصمیم مزبور را به مالک ابلاغ کند. هر گاه مالک در مهلت مقرر اقدام به قلع بناء نکند شهردار رأساً اقدام کرده و هزینه آن را طبق مقررات آیین نامه اجرای وصول عوارض از مالک دریافت خواهد کرد.

تبصره ۲- در مورد اضافه بنا زائد بر مساحت زیربنای مندرج در پروانه ساختمانی واقع در حوزه استفاده از اراضی مسکونی کمیسیون می‌تواند در صورت عدم ضرورت قلع اضافه بنا با توجه به موقعیت ملک از نظر مکانی (در بر خیابانهای اصلی یا خیابانهای فرعی و یا کوچ بن‌باز یا بن‌بست) رأی به اخذ جریمه‌ای که متناسب با نوع استفاده از فضای ایجاد شده و نوع ساختمان از نظر مصالح مصرفی باشد تعیین و شهرداری مکلف است بر اساس آن نسبت به وصول جریمه اقدام کند (جریمه نباید از حداقل یک دوم کم‌تر و از سه برابر ارزش معاملاتی برای هر متر مربع بنای اضافه بیشتر باشد). در صورتی که ذینفع از پرداخت جریمه خودداری کرد، شهرداری مکلف است مجدداً پرونده را به همان کمیسیون ارجاع و تقاضای صدور رأی تخریب را بکند. کمیسیون در این مورد نسبت به صدور رأی تخریب اقدام خواهد نمود.

تبصره ۳- در مورد اضافه بنا زائد بر مساحت مندرج در پروانه ساختمانی واقع در حوزه استفاده از اراضی تجارتي و صنعتی و اداری کمیسیون می‌تواند در صورت عدم ضرورت قلع اضافه بنا با توجه به موقعیت ملک از نظر مکانی (در بر خیابانهای اصلی یا خیابانهای فرعی و یا کوچه بن‌باز یا بن‌بست) رأی به اخذ جریمه‌ای که متناسب با نوع استفاده از فضای ایجاد شده و نوع ساختمان از نظر مصالح مصرفی باشد تعیین و شهرداری مکلف است بر اساس آن نسبت به وصول جریمه اقدام کند (جریمه نباید از حداقل دو برابر کم‌تر و از چهار برابر ارزش معاملاتی ساختمان برای هر متر مربع بنای اضافی ایجاد شده بیشتر باشد). در صورتی که ذینفع از پرداخت جریمه خودداری کرد شهرداری مکلف است مجدداً پروانه را به همان کمیسیون ارجاع و تقاضای صدور رأی تخریب بکند. کمیسیون در این مورد نسبت به صدور رأی تخریب اقدام خواهد کرد.

تبصره ۴- در مورد احداث بنای بدون پروانه در حوزه استفاده از اراضی مربوطه در صورتی که اصول فنی و بهداشتی و شهرسازی رعایت شده باشد کمیسیون می‌تواند با صدور رأی اخذ جریمه به ازاء هر متر مربع بنای بدون مجوز یک دهم ارزش معاملاتی ساختمان یا یک پنجم ارزش سرقفلی ساختمان در صورتی که ساختمان ارزش دریافت سرقفلی داشته باشد، هر کدام که مبلغ آن بیش‌تر است از ذینفع، بلامانع بودن صدور برگ پایان ساختمان را به شهرداری اعلام کند. اضافه بنا زائد بر تراکم مجاز بر اساس مفاد تبصره‌های ۲ و ۳ عمل خواهد شد.

تبصره ۵- در مورد عدم احداث پارکینگ و یا غیرقابل استفاده بودن آن و عدم امکان اصلاح آن کمیسیون می‌تواند با توجه به موقعیت محلی و نوع استفاده از فضای پارکینگ، رأی به اخذ جریمه‌ای که حداقل یک برابر و حداکثر دو برابر ارزش معاملاتی ساختمان برای هر متر مربع فضای از بین رفته ی پارکینگ باشد، صادر کند (مساحت هر پارکینگ با احتساب گردش ۲۵ متر مربع می‌باشد). شهرداری مکلف به اخذ جریمه تعیین شده و صدور برگ پایان ساختمان می‌باشد.

تبصره ۶- (اصلاحی ۱۳۵۸/۶/۲۷) در مورد تجاوز به معابر شهر، مالکین موظف هستند در هنگام نوسازی بر اساس پروانه ساختمان و طرحهای مصوب رعایت بره‌ای اصلاحی را بکنند، در صورتی که بر خلاف پروانه و یا بدون پروانه تجاوزی در این مورد انجام گیرد شهرداری مکلف است از ادامه عملیات جلوگیری و پروانه امر را به کمیسیون ارسال کند. در سایر موارد تخلف ماندن عدم استحکام بنا، عدم رعایت اصول فنی و بهداشتی و شهرسازی در ساختمان رسیدگی به موضوع در صلاحیت کمیسیونهای ماده ۱۰۰ است.

تبصره ۷- (اصلاحی ۱۳۵۸/۶/۲۷) مهندسان ناظر ساختمانی مکلفند نسبت به عملیات اجرایی ساختمانی که به مسئولیت آنان احداث می‌گردد، از لحاظ انطباق ساختمان با مشخصات مندرج در پروانه و نقشه‌ها و محاسبات فنی ضمیمه آن مستمراً نظارت کرده و در پایان کار مطابقت ساختمان با پروانه و نقشه و محاسبات فنی را گواهی کنند. هر گاه مهندس ناظر بر خلاف واقع گواهی کند و یا تخلف را بموقع به شهرداری اعلام نکند و موضوع منتهی بطرح در کمیسیون مندرج در تبصره یک ماده ۱۰۰ قانون شهرداری و صدور رأی بر جریمه یا تخریب ساختمان گردد، شهرداری مکلف است مراتب را به نظام معماری و ساختمانی منعکس کند.

منابع و مأخذ

منابع فارسی

آخوندی، عباس احمد، برک‌پور، ناصر، اسدی، ایرج، بصیرت، میثم و حبیب‌اله طاهرخانی (۱۳۸۷). «آسیب‌شناسی مدل اداره امور شهر در ایران»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۱، شماره ۶۳، ۱۳۵-۱۶۵.

احدثزاد، محسن، جعفری، مینا و نسرين جعفری (۱۳۹۶). «ارزیابی توسعه درون‌زای بافت مرکزی شهرها با تأکید بر شاخص‌های کیفیت زندگی: مطالعه موردی بافت مرکزی شهر زنجان»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۸، شماره ۲۸، ۱-۲۰.

اسماعیل زاده، حسن و مظفر صرافی (۱۳۸۵). «جایگاه حکمروایی خوب برنامه ریزی شهری طرح متروی تهران»، فصلنامه مدرس علوم انسانی (ویژه‌نامه جغرافیا)، دوره ۱۰، شماره ۴۸، ۱-۲۸.

اسماعیل زاده، حسن و محمد همتی (۱۳۹۱). «حکمروایی خوب، راه چاره تحقق شهر خوب»، مجله اطلاعات سیاسی-اقتصادی، دوره ۲۸۸، شماره ۲، ۱۰۲-۱۱۵.

اکبرزاده، فرحناز، موسی‌زاده، حسین، خداداد، مهدی و حسن موسی‌زاده (۱۳۹۷). «بررسی عملکرد مدیریت شهری گرگان با رویکرد حکمروایی خوب شهری»، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۱، شماره ۲، ۱۳۹-۱۵۳.

اکبری، غضنفر (۱۳۸۵). «سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری»، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، دوره ۸۳، شماره ۸، ۱۳۵-۱۵۳.

برک‌پور، ناصر و ایرج اسدی (۱۳۸۵). مدیریت و حکمروایی شهری، تهران: انتشارات هنر.

پوراحمد، احمد، پیری، اسماعیل، یادگار، محمدی و پارسا شهرام (۱۳۹۷). «حکمروایی خوب شهری در محله های شهری (مورد مطالعه: شهر مریوان)»، فصلنامه علمی-پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۶، شماره ۲۴، ۸۱-۹۸.

حاتمی‌نژاد، حسین، بزرافکن، شهرام و محمود آروین (۱۳۹۶). «تحلیل نقش الگوی حکمروایی خوب شهری در کاهش آسیب پذیری مسکن شهری در برابر زلزله»، مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، دوره ۱۲، شماره ۳، ۵۹۹-۶۱۷.

حسینی، سیدهادی (۱۳۹۵). «تحلیل شاخص های حکمروایی خوب شهری با تأکید بر نظرات شهروندان و مدیران (مطالعه موردی: شهر تربت حیدریه)»، فصلنامه مطالعات شهری، دوره ۵، شماره ۲۰، ۴۳-۵۲.

حکمت‌نیا، حسن، میرنجف موسوی، افشانی، علیرضا و محمد ملکی (۱۳۹۶). «بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران (مورد مطالعه: شهر ایلام)»، مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۷، شماره ۲۴، ۱۵۲-۱۴۳.

دادورخانی، فضیله، سلمانی، محمد، فرهادی، صامت و زهره زارع (۱۳۹۱). «حکمروایی خوب راهبردی برای کاهش فقر روستایی»، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، دوره ۳، شماره ۴، ۱۲۰-۱۰۳.

رهنمایی، محمدتقی و مهناز کشاورز (۱۳۸۹). «بررسی الگوی حکمروایی خوب و نقش دولت در مدیریت و اداره امور شهرها در ایران»، دوفصلنامه پژوهش های بوم شناسی شهری، دوره ۱، شماره ۱، ۲۳-۵۵.

زیاری، کرامت‌اله، یداله نیا، هاجر و حسین یداله نیا (۱۳۹۹). «تحلیل عملکرد مدیریت شهری با تأکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب از منظر شهروندان (مورد مطالعه: شهر ساری)»، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی شهری، دوره ۱۱، شماره ۴۰، ۱-۱۶.

زیاری، کرامت‌اله، نیک پی، وحید و علی حسینی (۱۳۹۲). «سنجش میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری براساس الگوی حکمرانی خوب شهری (مطالعه موردی شهر یاسوج)»، فصلنامه مسکن و محیط روستا، دوره ۳۲، شماره ۱۴۱، ۶۹-۸۶.

شریف زادگان، محمدحسین و حسین قانونی (۱۳۹۶). «تحلیل رابطه حکمروایی خوب کشورها و کیفیت زندگی شهرها»، فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۱۷، شماره ۶۶، ۱۸۵-۲۲۱.

صرافی، مظفر و ناصر نجاتی (۱۳۹۶). «حکمروایی چندسطحی منطقه کلان‌شهری در راستای رویکرد نومنطقه‌گرایی»، هویت شهر، دوره ۱۱، شماره ۳۱، ۴۲-۳۱.

طاهر‌موسوی، زهرا و رستم قره داغی (۱۳۹۹). «ارزیابی عملکرد شهرداری‌های استان آذربایجان شرقی براساس شاخص‌های حکمرانی خوب»، خط مشی‌گذاری عمومی در مدیریت، دوره ۱۱، شماره ۱، ۳۸-۲۷.

لاله پور، منیژه، سرور، هوشنگ و رحیم سرور (۱۳۹۱). «ساختار مدیریت شهری ایران با تأکید بر تحولات کالبدی شهرها»، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۱۸، ۵۸-۳۵.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). داده‌های سرشماری شهر آذرشهر، آذربایجان شرقی.

هایل مقدم، کیان و علی نوری کرمانی (۱۳۹۷). «بررسی نقش مدیریت شهری در هوشمندسازی شهر (مورد مطالعه: منطقه ۵ شهرداری تهران)»، علوم جغرافیایی (جغرافیای کاربردی)، دوره ۱۴، شماره ۲۸، ۲۶۷-۲۸۶.

- Ahadnejad, M., Jafari, M., & Jafari, N. (۲۰۱۷). Evaluation of the Infill Development Inner-cities texture with emphasis on quality of life indicators case study: Inner-city texture of Zanjan. *Journal of Research and Urban Planning*, ۲۸, ۱-۲۰. (In Persian)
- Akbar Zadeh, F., Mosa Zadeh, H., Khodadad, M., & Mosa Zadeh, H. (۲۰۱۸). Investigating the Performance of Gorgan Municipal Management with the Good Urban Governance Approach. *Geography and Human Relationships*, ۱(۲), ۱۳۹-۱۵۳. (In Persian)
- Akbari, G. (۲۰۰۶). Social Capital and Urban Governance. *Geographical Researches Journal*, ۸۳(۸), ۱۳۵-۱۵۳. (In Persian)
- Akhoundi, A., Barakpou, N., Asadie, I., Basirat, M., & Taherkhani, H. (۲۰۰۸). Pathology of Forms of Municipal Government in Iran. *Human Geography Research*, ۶۳, ۱۳۵-۱۶۵. (In Persian)
- Berkpou, N., & Asadi, A. (۲۰۰۶). *Urban Management and Governance*. Tehran: Art Publications. (In Persian)
- Bhaduri, S. (۲۰۲۰). *Unit-۲ Urban Management and Management of Urban Services*. New Delhi: Indira Gandhi National Open University.
- Broccardo, L., Culasso, F., & Mauro, S. G. (۲۰۱۹). Smart City Governance: Exploring the Institutional Work of Multiple Actors towards Collaboration. *International Journal of Public Sector Management*, ۳۲(۴), ۳۶۷-۳۸۷.
- Carlton, B. (۲۰۱۴). A Model for Municipal Institutional Capacity Analysis, FCM (Federation of Canadian Municipalities), Retrieved from <http://www.cardinalgroupp.ca/nua/aif/aif۰۲.Html>.
- Cento Bull, A., & Jones, B. (۲۰۰۶). Governance and Social Capital in Urban Regeneration: A Comparison between Bristol and Naples. *Urban Studies*, ۴۳(۴), ۷۶۷-۷۸۶.

- Dadvar Khani, F., Salmani, M., Farhadi, S., & Zohreh, Z. (۲۰۱۱). Good Governance for Rural Poverty Reduction Strategy. Quarterly Journal of Human Geography, ۳(۴), ۱۰۳-۱۲۰. (In Persian)
- De Guimarães, J. C. F., Severo, E. A., Júnior, L. A. F., Da Costa, W. P. L. B., & Salmoria, F. T. (۲۰۲۰). Governance and Quality of Life in Smart Cities: Towards Sustainable Development Goals. Journal of Cleaner Production, ۲۵۳, ۱-۲۳.
- de Oliveira, J. A. P., Doll, C. N., Balaban, O., Jiang, P., Dreyfus, M., Suwa, A., ..., & Dirgahayani, P. (۲۰۱۳). Green Economy and Governance in Cities: Assessing Good Governance in Key Urban Economic Processes. Journal of Cleaner Production, ۵۸, ۱۳۸-۱۵۲.
- Exchange, M., & Nejati, N. (۲۰۱۷). Multi-Level Governance of the Metropolitan Area in Line with the Neo-Regionalist Approach of Mashhad. City Identity, ۳۱, ۳۱-۴۲. (In Persian)
- Gani, A., & Duncan, R. (۲۰۰۷). Measuring Good Governance Using Time Series Data: Fiji Islands. Journal of the Asia Pacific Economy, ۱۲(۳), ۳۶۷-۳۸۵.
- Hataminejad, H., Bazrafkan, Sh., & Arvin, M. (۲۰۱۷). Analysis of the Role of Good Urban Governance Model in Reducing the Vulnerability of Urban Housing to Earthquakes. Human Settlement Planning Studies, ۱۲(۳), ۵۹۹-۶۱۷. (In Persian)
- Heil Moghadam, K., & Nouri Kermani, A. S. (۲۰۱۸). Investigating the Role of Urban Management in Smartening the City (Case Study: District ۵ of Tehran Municipality). Geographical Sciences (Applied Geography), ۲۸, ۲۶۷-۲۸۶. (In Persian)
- Hekmatnia, H., Maleki, M., Mousavi, M., & Afshani, A. (۲۰۱۷). Analysis of Urban Good Governance in Iran (Case study: Ilam City). Geographical Planning of Space, ۲۴, ۱۴۳-۱۵۲. (In Persian)
- Hosseini, A., Pourahmad, A., & Pajooan, M. (۲۰۱۶). Assessment of Institutions in Sustainable Urban-Management Effects on Sustainable

Development of Tehran: Learning from a Developing Country.
Journal of Urban Planning and Development, ۱۴۲(۲), ۰۵۰۱۵۰۰۹.

Hosseini, S. (۲۰۱۶). Analysis of Good Governance Indicators in Torbat Haydarieh: Emphasizing on the Citizens and Urban Managers' Viewpoints. Motaleate Shahri, ۲۰, ۴۳-۵۲. (In Persian)

Ismaeilzadeh, H., & Hemmati, M. (۲۰۱۲). Good Governance, the Solution to the Realization of a Good City. Political & Economic Ettelaat, ۲۸۸(۲), ۱۱۰-۱۰۲. (In Persian)

